

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE KAZAK
TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI VE
ANLAM BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞEGÜL ŞAHİN

GAZİANTEP
TEMMUZ 2018

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE KAZAK
TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI VE
ANLAM BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞEGÜL ŞAHİN

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Hülya ARSLAN EROL

GAZIANTEP
TEMMUZ 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Yapı ve Anlam
Bakımından Karşılaştırılması**

AYŞEGÜL ŞAHİN

Tez Savunma Tarihi: 23/07/2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL (Jüri Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Hasan KARACA

Dr. Öğr. Üyesi Armağan ZÖHRE

İmzası

ÖZET

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI VE ANLAM BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

ŞAHİN, Ayşegül

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hülya ARSLAN

EROL Temmuz 2018, 253 sayfa

Bozkır kültürünün kurucusu kabul edilen Türkler, doğayla her zaman iç içe olmuşlar ve doğadaki unsurlara kutsallık atfetmişlerdir. Doğanın bir parçası olan bitkiler de Türkler için önem arz etmektedir. Türk toplumlarının kıvrak zekâlarını, benzetme ve gözlem yeteneğini kullanarak bitkilere isim vermeleri bu önemin bir göstergesidir. Türkler için önemli olan bitkiler üzerine yaptığımız, “Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Yapı ve Anlam Bakımından Karşılaştırılması” isimli bu çalışmamızda amacımız, Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adlarını yapı ve anlam bakımından karşılaştırarak ortak yönlerinin veya farklılıklarının olup olmadığını tespit etmektir. Bunun için öncelikle, çalışmamızda yer alan Kazak Türkçesine ait bitki adları basit, türemiş ve birleşik olarak üçe ayrılmıştır. Basit, türemiş ve birleşik olarak üçe ayrılan bu bitki adları hem yapı bakımından hem de anlam bakımından derinlemesine incelenmiş, yapı ve anlam bakımından çeşitli başlıklar oluşturulup bitki adları bu başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bunların yanı sıra tezimizde Kazak Türkçesinde bitki adlarıyla oluşturulmuş atasözlerine, bilmecelere ve bitki adları için oluşturulmuş dolaylamalara da yer verilmiştir. Daha sonra Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adları hem yapı bakımından hem de anlam bakımından karşılaştırılmıştır. Ayrıca çalışmada geçen bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğüne de tezimizde yer verilmiştir. Tüm bunlar yapılırken kaynak tarama, Kazak Türkçesindeki kaynakların çevirisi, tasnifi ve fişlenmesi, Türkiye Türkçesindeki kaynakların tasnifi ve fişlenmesi gibi yöntem ve tekniklere başvurulmuştur. Bu çalışmamızla yaşayan bu iki Türk lehçesine ve bunlarla ilgili yapılacak çalışmalara katkıda bulunulacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmamızın, sadece dil bilimsel olarak değil kültürel olarak da bu iki Türk lehçesine katkılar sağlayacak nitelikte bir kaynak olacağına inanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Bitki adları, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Anlam bakımından bitki adları, Yapı bakımından bitki adları

ABSTRACT
COMPARISON OF PLANT NAMES IN KAZAKH TURKISH AND TURKEY
TURKISH IN TERMS OF STRUCTURE AND MEANING

ŞAHİN, Ayşegül

M. A. Thesis, Department of Turkish Literature and Language

Supervisor: Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL

July 2018, 253 pages

Turks accepted as the founder of Steppe culture have always been close to nature and attributed holiness to elements in nature. Plants which are also part of nature are important for Turks. It is the indicator of this importance that Turkish societies give name to plants using their subtle wit, analogy and observation ability. The purpose of our study which shows the plants important for Turkish societies and named “Comparison of Plant Names in Kazakh Turkish and Turkey Turkish in terms of Structure and Meaning” is to determine whether plant names in Turkey Turkish and Kazakh Turkish have similarities or differences in terms of structure and meaning by comparing them. For this reason, plant names in Kazakh Turkish that take place in our study are separated into three as simple, derived and compound. This plant names separated into three as simple, derived and compound are investigated deeply both structurally and semantically and by forming various titles in terms of meaning and structure plant names are classified under these titles. In addition to these, the proverbs and riddles comprised of plant names in Kazakh Turkish and periphrases formed for plant names are also included in our thesis. After that the plant names in Turkey Turkish and Kazakh Turkish are compared in terms of both structurally and semantically. As well as the names of plants in the study and the dictionary of the words that make up them are also included in our thesis. Meanwhile the method and techniques such as literature scan; the translation, classification and tagging of the sources in Kazakh Turkish are adopted. It is believed that our study will contribute to these two living Turkish dialects and the studies to be carried out in this field. It is also thought that this study will be a resource that will contribute both grammatically and culturally to these two Turkish dialects.

Key Words: Plant names, Kazakh Turkish, Turkey Turkish, Plant names in terms of meaning, Plant names in terms of structure

ÖN SÖZ

Bitki adları ait olduğu bölgenin coğrafi özelliklerini yansıtmının yanı sıra bitkilere verilen adlar toplumların kültürel özellikleri, düşünce yapıları hakkında da bilgi vermektedir. Bu durum toplumların kıvrak zekâsının, espiyi yeteneğinin, hayal gücünün, benzetme yeteneğinin ürünü olan bitki adlarının insan hayatında önemli bir yeri olduğunu göstermektedir.

Bu tezimizde Türkiye Türkçesindeki bitki adları ile Kazak Türkçesindeki bitki adlarını hem yapı hem de anlam bakımından karşılaştırmaya çalıştık. Kıpçak grubunda yer alan Kazak Türkçesi ile Oğuz dilleri grubunda yer alan Türkiye Türkçesindeki bitki adlarının yapı ve anlam bakımından karşılaştırılmasındaki amaç bu iki Türk lehçesinin ortak yönlerinin veya farklılıklarının olup olmadığını tespit etmektir. Çalışmamızda öncelikle “B. Kâliyev’in, *Kazak Tilindegi Ösimdik Atavları (Almatı, 1988)*” adlı eserinin içinde yer alan bitki adları tek tek tespit edilmiş ve anlamları bulunmuştur. Daha sonra bitki adları yapı bakımından basit, türemiş, birleşik olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Basit bitki adları yapı bakımından incelendikten sonra türemiş bitki adlarını oluşturan yapımlar ekleri tek tek açıklanmış ve bu eklerin oluşturduğu bitki adlarına ve bunların anlamlarına da yer verilmiştir. Devamında birleşik bitki adları da yapı bakımından incelenmiştir. Yapı bakımından inceleme bittikten sonra basit, türemiş, birleşik bitki adları anlam bakımından da ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Başta da söylediğimiz gibi toplumların kültürel özelliklerini de yansıtan bitki adlarından faydalanarak oluşturulmuş atasözleri ve bilmece de tezimizde yer bulmuştur. Daha sonra Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adları yapı ve anlam bakımından karşılaştırılmıştır. Bitki adları sözlüğü de teze eklenmiştir. Tüm bunlar yapılırken kaynak tarama, Kazak Türkçesindeki kaynakların çevirisi, tasnifi ve fişlenmesi, Türkiye Türkçesindeki kaynakların tasnifi ve fişlenmesi gibi yöntem ve tekniklere başvurulmuştur. Bu çalışmamızla yaşayan bu iki Türk lehçesine ve bunlarla ilgili yapılacak çalışmalara katkıda bulunulacağı, bu iki Türk lehçesinin zenginliklerinin bir kez daha ortaya konulacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmamızın sadece dil bilimsel olarak değil kültürel olarak da bu iki Türk Lehçesine katkılar sağlayacak nitelikte bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Çok yoğun iş temposu içerisinde, büyük gayretler sarf ederek hazırladığım bu tez sırasında her anımda yanımda olup benden desteklerini esirgemeyen canım aileme sonsuz teşekkür ederim. Tez çalışmam süresince benden yardımlarını ve engin bilgilerini esirgemeyen, beni daima her şeyin en iyisini yapmaya ve başarmaya yönelten çok kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL’a teşekkürü bir borç bilirim. Tez çalışmam sırasında desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI ve Dr. Öğr. Üyesi Tuğba BİLVEREN hocama, Kazakistan’dan bana gerekli kaynakları göndererek tezime büyük katkılarda bulunan Türkçe Okutmanı İsrâfil UÇAR hocama en kalbi duygularıyla teşekkür ederim.

Temmuz 2018
Ayşegül ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
KISALTMALAR	x
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Kazak Türkçesi	1
1.2. Kazak Türkçesi Ses Özellikleri.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
KAYNAK ÖZETLERİ	4
2.1. KAYNAK ÖZETLERİ.....	4
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	7
MATERYAL VE YÖNTEM	7
3.1. MATERYAL.....	7
3.2. YÖNTEM.....	7
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	9
KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI VE ANLAM BAKIMINDAN İNCELENMESİ	9
4.1. KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	9
4.1.1. Basit Yapılı Bitki Adları	9
4.1.1.1. Alıntı bitki adları	16
4.1.1.1.1. Fransızca alıntı bitki adları	16
4.1.1.1.2. Farsça alıntı bitki adları	16
4.1.1.1.3. Yunanca alıntı bitki adları	16
4.1.1.1.4. Rusça alıntı bitki adları.....	16
4.1.1.1.5. Arapça alıntı bitki adları	17
4.1.1.1.6. Latince alıntı bitki adları	17
4.1.1.1.7. İtalyanca alıntı bitki adları.....	17

4.1.1.1.8. Japonca alıntı bitki adları.....	17
4.1.2. Türemiş Yapılı Bitki Adları.....	17
4.1.2.1. Türemiş yapıli bitki adlarını oluşturan ekler ve bu eklerle yapılmış bitki adları	20
4.1.2.1.1. İsimden isim yapan ekler.....	20
4.1.2.1.1.1. +lık / +lik / +dık / +dik / +tık / +tik	20
4.1.2.1.1.2. +lı / +li / +dı / +di / +tı / +ti	22
4.1.2.1.1.3. +şa / +şe	23
4.1.2.1.1.4. +ak / +ek	24
4.1.2.1.1.5. +şık / +şik	25
4.1.2.1.1.6. +şak / +şek	26
4.1.2.1.1.7. +day / +dey / +tay / +tey.....	26
4.1.2.1.1.8. +ay / +ey	26
4.1.2.1.1.9. +man / +men	27
4.1.2.1.1.10. +ğ1 / +gi / +k1 / +ki.....	27
4.1.2.1.1.11. +k / +k.....	28
4.1.2.1.1.12. +şın / +şin	28
4.1.2.1.1.13. +şıl / +şil	29
4.1.2.1.1.14. +ğan / +gen / +kan / +ken.....	30
4.1.2.1.1.15. +gey / +key	31
4.1.2.1.1.16. +amuk	31
4.1.2.1.1.17. +kek	32
4.1.2.1.1.18. +ka / +ge	32
4.1.2.1.1.19. +ar / +er / +şar / +şer	32
4.1.2.1.2. Fiilden isim yapan ekler	33
4.1.2.1.2. 1. -k / -k.....	33
4.1.2.1.2. 2. -wık / -wik.....	36
4.1.2.1.2. 3. -w	37
4.1.2.1.2. 4. -n	37
4.1.2.1.2. 5. -ğan / -gen / -kan / -ken	38
4.1.2.1.2. 6. -ğın / -gin / -kın / -kin.....	40
4.1.2.1.2. 7. -ar / -er / -r.....	40
4.1.2.1.2. 8. -ma / -me / -ba / -be / -pa / -pe	41
4.1.2.1.2. 9. -ş.....	42
4.1.2.1.2. 10. -şak / -şek	43
4.1.2.1.2. 11. -dık	43
4.1.2.1.2. 12. -ğak / -gek / -kak / -kek.....	43

4.1.2.1.2. 13. -l	44
4.1.2.1.2. 14. -aқ / -ek	44
4.1.2.1.2. 15. -maқ / -mek / -baқ / -bek / -paқ / -pek	45
4.1.2.1.2. 16. -ғış / -giş / -қış / -kiş	45
4.1.2.1.3. İsimden fiil yapan ekler	46
4.1.2.1.3. 1. +a- / +e-	46
4.1.2.1.3. 2. +lda- / +lde-	46
4.1.2.1.3. 3. +la- / +le- / +da- / +de- / +ta- / +te-	47
4.1.2.1.3. 4. +ğa- / +ge- / +қа- / +ke-	49
4.1.2.1.3. 5. +ar- / +er- / +r-	49
4.1.2.1.3. 6. +al- / +el- / +l-	49
4.1.2.1.3. 7. +ғl- / +gl- / +қl- / +kl-	50
4.1.2.1.3. 8. +ı- / +i-	50
4.1.2.1.4. Fiilden fiil yapan ekler	50
4.1.2.1.4. 1. -s-	50
4.1.2.1.4. 2. -t-	51
4.1.2.1.4. 3. -dır- / -dir- / -tır- / -tir-	52
4.1.2.1.4. 4. -a- / -e-	53
4.1.2.1.4. 5. -n-	53
4.1.3 Birleşik Yapılı Bitki Adları	54
4.1.3.1. Yapı bakımından birleşik bitki adlarının kuruluşu	70
4.1.3.1.1. İsim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları	70
4.1.3.1.1.1. Belirtili isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları	70
4.1.3.1.1.2. Belirtisiz isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları	70
4.1.3.1.2. Sıfat tamlaması biçiminde kurulan bitki adları	71
4.1.3.1.3. Sıfat-fiil grubu biçiminde kurulan bitki adları	80
4.1.3.1.4. Tekrar grubu biçiminde kurulan bitki adları	81
4.1.3.1.5. İsnat grubu biçiminde kurulan bitki adları	81
4.1.4. Cümle biçiminde kurulan bitki adları	82
4.2. KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ ANLAM BAKIMINDAN İNCELENMESİ	82
4.2.1. Anlam Bakımından Basit Bitki Adlarının Kuruluşu	82
4.2.1.1. Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları	82
4.2.1.2. İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları	82
4.2.1.2.1. İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları	82
4.2.1.2.2. İnsanın karakteriyle ilgili bitki adları	82
4.2.1.2.3. Meslek ve çalışmayla ilgili bitki adları	83

4.2.1.2.4. İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları	83
4.2.1.2.5. Akrabalık adlarıyla kurulan bitki adları	83
4.2.1.2.6. Unvan belirten bitki adları.....	83
4.2.1.2.7. Din ve inançla ilgili bitki adları.....	83
4.2.1.3. Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları.....	83
4.2.1.4. Renk adlarıyla kurulan bitki adları.....	83
4.2.1.5. Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları.....	83
4.2.1.6. Yer adlarıyla kurulan bitki adları	84
4.2.1.7. Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları.....	84
4.2.1.8. Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak kurulan bitki adları.....	84
4.2.2. Anlam Bakımından Türemiş Bitki Adlarının Kuruluşu	84
4.2.2.1. İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları	84
4.2.2.1.1. İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları	84
4.2.2.1.2. Cinsiyet belirten bitki adları	84
4.2.2.1.3. Duygularla ilgili bitki adları	84
4.2.2.1.4. Maddi durumla ilgili bitki adları	84
4.2.2.1.5. İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları	84
4.2.2.2. Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları.....	85
4.2.2.3. Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları.....	85
4.2.2.4. Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları.....	85
4.2.2.5. Yer adlarıyla kurulan bitki adları	85
4.2.2.6. Renk adlarıyla kurulan bitki adları.....	85
4.2.2.7. Doğa olaylarının adlarıyla kurulan bitki adları	86
4.2.2.8. İnsan üzerinde uyandırdığı etkiye göre kurulan bitki adları	86
4.2.2.9. Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları.....	86
4.2.2.10. Bitkiler arası benzerlikten dolayı kurulan bitki adları.....	86
4.2.2.11. Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak kurulan bitki adları.....	86
4.2.3. Anlam Bakımından Birleşik Bitki Adlarının Kuruluşu	86
4.2.3.1. İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları	86
4.2.3.1.1. Aile durumuyla ilgili bitki adları.....	86
4.2.3.1.2. Akrabalık adlarıyla kurulan bitki adları	87
4.2.3.1.3. Beceriyle ilgili bitki adları.....	87
4.2.3.1.4. Şehir, boy, millet, ülke, kıta adlarıyla kurulan bitki adları.....	87
4.2.3.1.5. Cinsiyet belirten bitki adları	87
4.2.3.1.6. Din ve inançla ilgili bitki adları.....	88
4.2.3.1.7. Duygularla ilgili bitki adları	88
4.2.3.1.8. Evlilikle ilgili bitki adları	88

4.2.3.1.9. İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları	88
4.2.3.1.10. Güzellik ifade eden kelimelerle kurulan bitki adları	88
4.2.3.1.11. İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları	89
4.2.3.1.12. İnsanın karakteriyle ilgili bitki adları	89
4.2.3.1.13. Kişi (kız) adlarıyla kurulan bitki adları	89
4.2.3.1.14. Maddi durumla ilgili bitki adları	89
4.2.3.1.15. Meslek ve çalışmayla ilgili bitki adları	89
4.2.3.1.16. Unvan belirten bitki adları.....	89
4.2.3.2. Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları.....	90
4.2.3.3. Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları.....	93
4.2.3.4. Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları.....	96
4.2.3.5. Aktarmalarla kurulan bitki adları	99
4.2.3.5.1. İnsana benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları	99
4.2.3.5.2. Hayvana benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları	100
4.2.3.5.3. Organa benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları...	100
4.2.3.5.4. Nesneye benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları.	103
4.2.3.5.5. Hayali yaratıklara benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları	105
4.2.3.6. Yer adlarıyla kurulan bitki adları	105
4.2.3.6.1. Bağ-bahçe, tarla vb. adlarla kurulan bitki adları	105
4.2.3.6.2. Dağ adlarıyla kurulan bitki adları.....	105
4.2.3.6.3. Deniz, göl ve dere adlarıyla kurulan bitki adları	106
4.2.3.6.4. Ülke, şehir, ilçe, semt adlarıyla kurulan bitki adları	106
4.2.3.7. Renk ismiyle kurulan bitki adları.....	106
4.2.3.8. Sayı isimleriyle kurulan bitki adları.....	110
4.2.3.9. Gök ve gök cisimlerinin adlarıyla kurulan bitki adları	110
BEŞİNCİ BÖLÜM	112
KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARIYLA OLUŞTURULMUŞ ATASÖZLERİ, BİLMECELER VE BİTKİ ADLARI İÇİN OLUŞTURULMUŞ DOLAYLAMALAR.....	112
5.1. KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARIYLA OLUŞTURULMUŞ ATASÖZLERİ.....	112
5.2. KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARIYLA OLUŞTURULMUŞ BİLMECELER.....	123
5.3. KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARI İÇİN OLUŞTURULMUŞ DOLAYLAMALAR.....	130
ALTINCI BÖLÜM	133
BULGULAR VE TARTIŞMA	133

6.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI VE ANLAM BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	133
.....	
6.1.1. Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Yapı Bakımından Karşılaştırılması	133
6.1.2. Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Anlam Bakımından Karşılaştırılması	138
YEDİNCİ BÖLÜM	145
ÇALIŞMADA GEÇEN BİTKİ ADLARININ VE ONLARI OLUŞTURAN KELİMELERİN SÖZLÜĞÜ	145
SONUÇ	241
KAYNAKLAR	251
ÖZGEÇMİŞ	253
VITAE	253

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
bk.	: Bakınız
bit. b.	: Bitki bilimi
biy.	: Biyoloji
bot.	: bk. bit. b.
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
is.	: İsim
İt.	: İtalyanca
Jap.	: Japonca
Lat.	: Latince
mec.	: Mecaz
Rus.	: Rusça
sf.	: Sıfat
Yun.	: Yunanca

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Kazak Türkçesi

Türk lehçeleri içinde en geniş alanda konuşulan Kazak Türkçesi, Kıpçak Lehçe grubunda yer alır. Kıpçak lehçelerinden en fazla Karakalpak ve Nogay lehçeleriyle benzerlik gösteren Kazak Türkçesi; bugün Kazakistan, Doğu Türkistan, Özbekistan, Türkmenistan gibi yerlerde yaşayan Kazak Türkleri tarafından konuşulmaktadır.

Kazak Türkçesi, Kazak boyunun yaşam şartları içinde, serbest bir tekâmül olanağı bulmuştur. Dini kültür merkezlerine uzaklığından dolayı, din eğitimi küçük bir grubun dışına çıkmamış; bundan dolayı Arapça ve Farsçanın tesiri, diğer Türk lehçelerine nazaran Kazak Türkçesinde az olmuştur. Kazak Türkçesine Arapça ve Farsçadan geçmiş olan sözcükler, yalnızca kulak vasıtasıyla girdiğinden, bu sözcükler Kazak Türkçesinin ses kurallarına tamamen uymuştur. Kazak Türkçesinin söz hazinesi öncelikle Türkçe kökenli kelimelerden meydana gelir. Türkçe sözcüklerin haricinde eski dönemlerden alınan Soğdca, Toharca, Moğolca alıntı sözcükler yer alır. Ayrıca İslamiyetin kabul edilmesiyle Arapça ve Farsçadan, Rus egemenliğinin yayılması ile de Rusçadan alıntılar yapılmıştır. Kazak Türkçesi, Arapça ve Farsçadan çok az etkilenmekle birlikte bilhassa son yüzyılda Rusçadan etkilenmiş ve önemli sayıda sözcük almıştır.

Kuzeydoğu kolu, güney kolu ve batı kolu olmak üzere üç kola ayrılan Kazak Türkçesinin çağdaş yazı dilinin temelini kuzeydoğu kolu oluşturur. 1923 yılına kadar Arap alfabesini kullanan Kazak Türkleri, 1928 yılında Latin alfabesine geçmişlerdir. 1940 yılında bu alfabeden de vazgeçerek Kiril alfabesini kabul etmişlerdir. Bağımsız olana kadar Rusça eğitim dili olarak kullanılmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Kazak Türkleri 16 Aralık 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlığın ilanından iki yıl sonra 28 Ocak 1993'te Yeni Anayasa'nın kabul edilmesiyle beraber Kazak Türkçesi resmi dil olarak kabul edilmiştir. Şu anda Kazakistan'da Kiril alfabesi kullanılmaktadır. (Buran ve Alkaya, 2012: 275-276)

Fakat Kazakistan'da 2018 yılı itibariyle Latin alfabesine geçilmiştir. 2025 yılına kadar da kademeli olarak Latin alfabesine geçişin sağlanması planlanmaktadır. (<https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avryasyadan/kazakistanin-latin-alfabesine-gecisi-sureci/5acb5f0501a30a0adc9a149b>, Erişim Tarihi : 27/06/2018)

1.2. Kazak Türkçesi Ses Özellikleri

Kazak Türkçesinde 9 tane ünlü vardır: a, ä, e, ı, i, o, ö, u, ü. Türkiye Türkçesindeki 8 ünlünün dışında Kazak Türkçesinde bir de açık e ünlüsünün bulunduğu görülmektedir.

Kazak Türkçesindeki ünsüzler ise şunlardır: b, g, ğ, d, j(c), z, y, k, q, l, m, n, ñ, p, r, s, t, w, x, h, ş. Bu ünsüzlerden 5 tanesi Türkiye Türkçesindeki ünsüzlerden farklıdır: ğ, q, ñ, w, x (Tamir, 2007: 433)

Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesindeki sesleri karşılaştırdığımızda ortaya çıkan genel özellikler şu şekildedir:

- 1) Türkiye Türkçesindeki bütün “ş”lerin Kazak Türkçesinde “s” olduğu görülmektedir: *bes* “beş” , *bas* “baş” vb.
- 2) Türkiye Türkçesindeki bütün “ç”lerin Kazak Türkçesinde “ş” olduğu görülmektedir: *şöl* “çöl” , *ağaş* “ağaç” vb.
- 3) Türkiye Türkçesinde sözcüklerin başındaki bütün “y”lerin Kazak Türkçesindeki sözcüklerde “j” olduğu görülmektedir: *jol* “yol” , *jil* “yıl” vb.
- 4) Türkiye Türkçesinde sözcüklerin başında yer alan ince “g”lerin Kazak Türkçesindeki sözcüklerde ince “k” olduğu görülmektedir: *kün* “gün” , *köz* “göz” vb.
- 5) Türkiye Türkçesinde ilk hecesinde “o” ya da “ö” sesleri olan birtakım sözcüklerin Kazak Türkçesinde “u” yahut “ü”lü olduğu görülmektedir: *ul* “oğul” , *suwıq* “soğuk” vb.
- 6) Türkiye Türkçesinde sözcüklerin içinde olan “ğ” sesinin büyük bölümünün Kazak Türkçesindeki sözcüklerde “w” olduğu görülmektedir : *awız* “ağız” vb. Ancak bazılarının da “y” olduğu görülmektedir: *sıyır* “sığır” (Tamir, 2007: 435)

1.3. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi ile ilgili çalışmalara baktığımızda bu iki Türk lehçesine ait bitki adlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesine dair kapsamlı bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu tezimizin amacı, Türkiye Türkçesindeki bitki adları ile Kazak Türkçesindeki bitki adlarını hem yapı hem de anlam bakımından karşılaştırarak bu iki Türk lehçesinin benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymaktır.

Bu amaçla oluşturduğumuz tezimizin ilk bölümünde Kazak Türkçesi ile ilgili genel bir bilgi verilmiş daha sonra da tezimizin amacından ve kapsamından bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise tezimizi yazarken yararlandığımız kaynakların bazıları hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, tezimizi oluştururken kullandığımız materyallerden ve yöntemlerden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde Kazak Türkçesindeki bitki adları hem yapı bakımından hem de anlam bakımından incelenmiştir. Beşinci bölümde ise Kazak Türkçesinde bitki adlarıyla oluşturulmuş atasözleri, bilmeceler ve bitki adları için oluşturulmuş dolaylamalara yer verilmiştir.

Altıncı bölümde, bulgular ve tartışma başlığı yer almıştır. Bu bölümde Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesine ait bitki adları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yedinci bölümde, çalışmada geçen bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğüne yer verilmiştir. Bu bölümleri ise sonuç, kaynaklar ve özgeçmiş bölümleri izlemiştir.

Bu çalışmayla amacımız, Türkiye Türkçesindeki ve Kazak Türkçesindeki bitki adlarını hem yapı hem de anlam bakımından karşılaştırarak yaşayan bu iki Türk lehçesine ve bunlarla ilgili yapılacak çalışmalara katkıda bulunmaktır. Ayrıca bu çalışmamızın sadece dil bilimsel olarak değil kültürel olarak da bu iki Türk lehçesine katkılar sağlayacak nitelikte bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. KAYNAK ÖZETLERİ

B. Kaliyev. (1988). Kazak Tilindeki osimdik Atavları: B. Kaliyev'in bu eserini tezimizin çıkış noktası olarak kabul edebiliriz. Bu eserde Kazak Türkçesindeki bitki adlarından, bu bitki adlarının yapılarından, bitki adlarıyla oluşturulmuş şiirlerden, bitki adlarıyla kurulmuş atasözü ve bilmecelerden vs. bahsedilmektedir. Bu bakımdan Kazak Türkçesi için önemli bir kaynaktır.

Kenan Koç, Ayabek Bayniyazov ve Vehbi Başkapan. (2003). Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Szluğ: Kenan Koç'un başkanlığında hazırlanan bu sözlük, Kazak Türkçesindeki kelimelerin Türkiye Türkçesindeki karşılığını bulmak için oldukça kapsamlı ve yararlı bir kaynaktır. Bu kaynak, sadece edebi veya dil bilgisel terimlere değil; anatomi, botanik, matematik, tıp, mzık vs. ile ilgili birçok alanda Kazakça kelimenin Türkçe karşılığını vermesi açısından çok önemli bir szlutr.

Muharrem Ergin. (2007). Türk Dil Bilgisi: Eser  bölümden oluşmaktadır : Sesler, Kelimeler, Kelime Grupları ve Cmler. Muharrem Ergin, bu  bölümün öncesinde giriş kısmına yer vermiştir. Muharrem Ergin, giriş kısmında dilin ne olduğundan, yeryüzündeki dillerden, Türkçenin dünya dilleri arasındaki yerinden ve Türk yazı dilinin tarihi gelişiminden bahsetmiştir. Birinci bölümde ses kavramından, Türkçedeki seslerden, Türkçedeki ses olaylarından bahsetmiştir. İkinci bölümde kelime, kök, ek, gövde kavramlarına yer verilmiş ve yapım ekleri ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Bunun devamında isim, sıfat, zarf, zamir, fiil, edat gibi sözcük türleri açıklanmıştır. Son bölümde ise kelime gruplarından ve cmlerden bahsedilmiştir.

M.Fatih Alkayış. (2007). Türkiye Türkçesinde Bitki Adları: Prof. Dr. Mustafa Argunşah'ın yönetiminde, M. Fatih Alkayış tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bu tezde öncelikle Türkiye Türkçesindeki bitki adları yapı bakımından ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, bitki adlarının kuruluş biçimlerine yer verilmiştir. Daha sonra bitki adlarında geçen yapımlar eklerine ve Türkiye Türkçesi bitki adları sözlüğüne yer verilmiştir.

Hülya Arslan Erol. (2018). Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri : Eser iki kısımdan ve bu iki kısmı takip eden birçok alt başlıktan oluşmaktadır. Eserin ilk kısmı olan giriş, altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine kadar tarihi devirler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde dil ve dil bilimi, dil biliminin tarihi, dil biliminin dalları hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Üçüncü bölümde anlam bilimi, anlam biliminin tarihi, anlam ve anlam alanı, kavram ve kavram alanı, Türkçede kavramlaştırma, temel anlam, yan anlam, yan anlamların gelişme yolları gibi başlıklarla incelemelerde bulunulmuştur. Dördüncü bölümde, anlam değişimlerinde veya yan anlamların gelişmesinde etkili olan anlam olaylarına değinilmiştir. Beşinci bölümde, anlam değişimi kavramı ayrıntılarıyla ve alt başlıklarıyla derinlemesine incelenmiştir. Altıncı bölümde ise, anlam değişimlerinin sebebi, süresi ve gelişimi hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin ikinci kısmında ise, Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesi sonuna kadar anlam değişmesine uğramış kelimeler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesi sonuna kadar anlam değişimlerini ayrıntılı bir şekilde inceleyen bu kapsamlı ve nitelikli eser, tezimizde yararlandığımız çok önemli kaynaklardandır.

Kaliyev, B. (2012). Ösindik Atavlarının Tüsindirme Sözdigi: Kaliyev'in yazdığı bu değerli eser Kazak Türkçesindeki bitki adları ve bunların özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler içeren çok geniş bir sözlüktür. Tezimizde de büyük ölçüde faydalandığımız çok önemli bir kaynaktır.

Ahmet Buran ve Ercan Alkaya. (2012). Çağdaş Türk Lehçeleri : Eser üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Türklük Bilimi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Çağdaş Türk Lehçeleri (Azerbaycan, Türkmen, Özbek, Uygur, Tatar, Kazak ve Kırgız Türkçesi) ve bu lehçelerin grameri hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgi verilmiştir. Son bölümde ise bu lehçelerin alfabelerine ve metin örneklerine yer verilmiştir.

Oğuz Doğan ve Kenan Koç. (2013). Kazak Türkçesi Grameri: Bu kitap bize Kazaklar ve Kazak Türkçesi hakkında bilgi veren, ses bilgisi, ses olayları, şekil bilgisi konularını da içinde barındıran kapsamlı ve değerli bir eserdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. MATERYAL

Tezimizi oluştururken B.Çaliyev'in, *Çazak Tilindegi Ösimdik Atavları* adlı eserindeki Kazakça bitki adlarını tespit ederek yola çıktık. Ayrıca bu eser sayesinde Kazak Türkçesinde bitki adlarıyla oluşturulmuş atasözü ve bilmeceleer hakkında da bilgi sahibi olduk. Bu eser bizim yararlandığımız en önemli materyallerden biri olmuştur. Bitki adlarını tespit ederken: Kenan Koç, Ayabek Bayniyazov, Vehbi Başkapan'ın hazırladığı “ *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*” ; B. Çaliyev'in “ *Ösimdik Atavlarının Tüsindirme Sözdigi*” adlı eseri ; Dilek Kaplankıran'ın “ *Kazak Türkçesinde Hayvan Adlarıyla Oluşturulan Bitki Adlandırmaları*” ve “ *Kazak Türkçesinde Organ ve Vücut Bölümlerine İlişkin Adlarla Oluşturulan Bitki Adlandırmaları*” isimli makaleleri yararlandığımız diğeer kaynaklardan birkaçıdır.

Daha sonra bu Kazakça bitki adlarını Türkiye Türkçesine çevirmek için kullandığımız sözlükler, Kazak Türkçesi Grameri, Türk dil bilgisi ve çağdaş Türk lehçeleri alanında yapılmış çalışmalar, Türkiye Türkçesindeki bitki adları üzerine yapılan çalışmalar faydalandığımız kaynaklardandır.

3.2. YÖNTEM

Tezimizi oluştururken öncelikle B.Çaliyev'in, *Çazak Tilindegi Ösimdik Atavları* adlı eserindeki Kazakça bitki adları tespit edilmiştir. Ayrıca eserde Kazakça bitki adlarıyla kurulan atasözleri ve bilmeceleer de tezimizde yararlandığımız kısımlar olmuştur. Kiril alfabesiyle yazılı olan bu kitaptaki bitki adları, Latin harflerine çevrilmiştir. Daha sonra tespit ettiğimiz bu bitki adlarının sözlüklerden yararlanarak anlamları bulunmuş, Türkiye Türkçesine çevrilmiştir.

Devam eden süreçte Latin harflerine çevrilen Kazakça bitki adları yapı bakımından incelenmiş; basit, türemiş, birleşik olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Basit bitki adları yapı bakımından incelenmiş ve tasnif edilmiştir. Türemiş yapılı

bitki adlarını oluşturan yapım ekleri tasnif edilmiş ve ayrıntılı olarak incelenmiştir. Birleşik yapılı bitki adları, yapı bakımından kuruluş özelliğine göre sınıflandırılmıştır. Daha sonra basit, türemiş, birleşik bitki adları anlam bakımından incelenmiş ve tek tek özelliklerine, kuruluşlarına göre tasnif edilmiştir. Tezin devamında Kazak Türkçesinde bitki adlarıyla oluşturulmuş atasözleri, bilmeceler ve bitki adları için oluşturulmuş dolaylamalar bitki adlarına göre tasnif edilmiştir.

Devam eden süreçte ise Türkiye Türkçesindeki ve Kazak Türkçesindeki bitki adları hem yapı hem de anlam bakımından karşılaştırılarak incelenmiştir.

En sonda ise çalışmamızda geçen bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğüne yer verilmiştir. Bu bölümleri ise sonuç, kaynaklar ve özgeçmiş bölümleri izlemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI VE ANLAM BAKIMINDAN İNCELENMESİ

4.1. KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Aşağıda başlıklar halinde sıralayacağımız basit, türemiş, birleşik yapılı bitki adları; B. Қалиев'in, *Қазақ Тiлиндегі Өсiмдiк Атавлары* isimli eserinde tespit edilmiştir. Daha sonra bitki adlarının anlamlarını bulmak için yararlandığımız sözlüklerde de tespit ettiğimiz basit, türemiş, birleşik yapılı bitki adları başlıklara uygun olarak ilgili dizinlere eklenmiştir.

4.1.1. Basit Yapılı Bitki Adları

“ Yapım eki almamış sözcüklere basit sözcük denir. Bunlar kök niteliğindeki sözcüklerdir. Bütün Türk lehçelerinde olduğu gibi Kazakçada da kökler isim ve fiil soylu olmak üzere iki gruba ayrılırlar. *bas, ayaq, jol, üy* gibi sözcükler isim soylu iken; *bar-, kel-, otır-, jür-* gibi sözcükler ise fiil soyludur.” (Doğan ve Koç, 2013: 183)

Kazak Türkçesindeki basit yapılı bitki adlarının sayısı, türemiş yapılı bitki adlarından fazla olmakla birlikte birleşik yapılı bitki adlarından daha azdır. Kazak Türkçesindeki basit yapılı bitki adları içerisinde Türkiye Türkçesinde de kullanıldığı görülen basit yapılı bitki adları mevcuttur.

Türkiye Türkçesinde günlük yaşamda çok geniş bir kullanım alanına sahip arpa, dal, darı, erik, kavun, kayın gibi bitkiler vardır. (Alkayış, 2007: 9)

Bu bitkilerin Kazak Türkçesinde de görülmesi dikkat çekmektedir: arpa, tal (dal), тарı (darı), өрик (erik), қавын (kavun), қайың (kayın) gibi.

Ayrıca şunu belirtmek gerekirse aşağıda listelediğimiz basit yapılı bitki adları içerisinde sadece Kazak Türkçesine ait bitki adları bulunmamaktadır.

Kazak Türkçesine diğer dillerden geçmiş olan alıntı bitki adları da mevcuttur. Burada listenen alıntı bitki adları kendi dillerinde basit, türemiş veya birleşik olarak kabul edilebilir.

Fakat bu bitki adları, Kazak Türkçesinin yapım eklerini almadıkları sürece ya da Kazak Türkçesinin kurallarıyla birleştirilmedikleri sürece basit yapılı kelime olarak kabul edilmektedir.

Kazak Türkçesindeki basit yapılı bitki adlarının dizini şu şekildedir :

abrikos	arpa
abriykos	arşa
agava	äsel
akatsiya	astra
alğa	astragal
alğiy	ayva
alhorı	badam
alıça	badan
alқа	badana
alma	bäden
almurt	badıran
aloe	badıyan
aloy	bädiren
ananas	bädireñ
anar	badiyan
andız	baklajan
ängelek	baldır
äñgelek	balğın
anis	bambuk
änis	banan
antonovka	baobab
apelsin	bäräñgi
aport	barbaris
arahıys	barқıt
arbız	bärpe
arıs	barpi
arış	bärpi
ärim	batat

batsayı	gladiyolus
be he	golentsiya
bede	gorçitsa
bek	goriyzontal
berik	gül
berpi	gürbik
betege	hren
biyday	ındav
borjık	ırañ
boz	ırğay
bozan	ışkın
buvzına	ilan
buyra	ilim
büvk	incir
çesnok	indek
çesnok / çösnek	inşir
çeşnok	isat
darbız	iyir
darşın	iyzen
dermene	jalbız
dolana	jalış
donala	jambıl
dopiyaz	jamsık
dümbe	jämşe
ebelek	jañgak
ebey	jantak
edel'veys	jasañ
emen	jasımıq
erķunı	jasmin
evkalipt	jebir
fasol'	jeken
funduk	jımtav
georgina	jiñğıl
giberella	jigirdek

jiyde	kartopiya
jiydek	kartöşke
joñışqa	kastan
jöke	katıran
jörgem	kätiren
junkaş	qav
juñqaş	qavdan
jupar	käve // kävä
jut	qavın
juva	qayıñ
juvsan	kekire
jügeri	kendir
jüzim	kenep
qabaq	kert
kädi	keşir
qaq	kevel
kakao	kevney
qaqı	qıj
kaktüs	qına
qalacaq	qırmızı
qalampir	qışa
qalaysan	qışı
qaluven	kiparis
qalüven	qıyaq
qamis	qiyar
qañbaq	kliyviyya
qandım	qobañ
qanjıǵa	qodıra
kapusta	qodırañ
kapuvsta	qodireñ
qarbız	kofe
käreney	qoǵa
kartofel'	qoñırav
kartop	köde

kätirenki	mañqa
ķujım	märköp
ķulmaq	masaq
ķumar	matröške
ķumay	mayis
ķumıķ	mayman
ķuraķ	meñduvana
ķuralay	meyiz
ķurma	mıstüs
küläbi	mimoza
küläsan	mindal
künjit	miya
kürbek // gürbek	mogar
kürbik	mondalaķ
küriş	mondanaķ
küşala	morkov
läbläbi // läblebi	moyıl
läbleme	munanaķ
laķsa	muskat
lala	muvşmuvla
lañsa	mük
lapız	näk
lavr	narğız
läylek	narpoz
läyli	nartsiss
liliya	noķat
limon	nut
lobiya	olķoya
lotos	ot
magnoliya	oyran
maķta	öleñ
maliyna	örık
mamıķ	palma
mandarin	papirüs

paporotnik	sana
patisson	sandal
petruška	sarana
petruvška	sarımsak
piste	särüv
piya	savır
piyaz	sekaman
podsolneçnik	seksevil
pomidor	seldir
rañ	selev
ranet	semiške
raps	sıbızğı
raušan	sirik
ravent	siyda
ravğan // rahvan	siyren'
ravğaş	sora
ravşan	sorañ
rayhan	sorgo
rediska	soya
red'ka	söget // sögeti
reven	söñke
risling	suñğıla
riyyan	sümbil
romaşka	sümelek
roza	şabdalı
säbiz	şağan
sağan	şağır
sağız	şalañ
saksavl	şalav
sälben	şalğam
sälde	şalkan
sämek	şalkın
samırsın	şälpey
samşit	şälpiy

şamşat	tana
şamşit	tarı
şay	tarlan
şayır	tarlav
şäypiy	tarna
şemişke	tärnek
şeñgel	tavolga
şeşek	tayga
şeten	taykar
şılbı	temeki
şınar	terek
şıraljın	tımır
şırğanak	tırsa
şırğay	tıtır
şırış	tik
şırşa	titir
şıtır	tobılğı
şıtıra	toğay
şilbi	tomat
şiy	topıyın
şiye	topıynambur
şoğan	torañğı
şoğay	torañğıl
şoğayna	toşala
şomır	trava
şomırt	tsikoriy
şoñayna	tuñğıyık
şora	turıp
şöp	turma
şösnök // çösnök	turneps
şpinat	tuşala
şpiynat	tut
şükir	tyulpan
tal	ukrop

uraş	zağpıran
ürgedek	zağpıran
üyeñki	zapıran
valeryan	zäytün
vallisneria	zerek
vulpia	zığır
woodsia	zirik
yaçmen	ziyrek
yadro	

4.1.1.1. Alıntı bitki adları

4.1.1.1.1. Fransızca alıntı bitki adları

abrikos	ķına
akatsiya	papirüs
bambuk	

4.1.1.1.2. Farsça alıntı bitki adları

almurt	küşala
anar	meñduvana
badam	piyaz
baklajan	rauşan
göl	säbiz
jasmin	şabdalı
ķiyar	şalğam
ķurma	temeki
künjit	

4.1.1.1.3. Yunanca alıntı bitki adları

aloe	lotos
kaktüs	mimoza
kiparis	sandal
limon	

4.1.1.1.4. Rusça alıntı bitki adları

barbaris	
kapusta	kartop
kartofel'	kartopiya

kartöşke

romaşka

ukrop

yadro

4.1.1.1.5. Arapça alıntı bitki adları

bâden

roza

incir

âsel

çalampır

zağıpran

kofe

zäytün

rayhan

4.1.1.1.6. Latince alıntı bitki adları

lavr

valeryan

palma

4.1.1.1.7. İtalyanca alıntı bitki adları

mandarin

pomidor

4.1.1.1.8. Japonca alıntı bitki adları

soya

4.1.2. Türemiş Yapılı Bitki Adları

“ Yapım eki almış olan sözcüklerdir. Türemiş sözcükler, isim ve fiil kök veya gövdelerine yapım ekleri getirilmek suretiyle elde edilir. Her türemiş sözcük, birer gövdedir.

jılgı+şı "yılıkcı" ; *juw-ı-n-* "yikan-" ; *bas+ta-* "başla-" ; *bir+i+nşi* "birinci" ; *oy+şıl* "düşünür" ; *aq+ta-* "akla-" ; *is+te-* "çalış-" ; *kör-set-* "göster-"

Kazak Türkçesinde, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi 4 çeşit yapım eki bulunmaktadır.

Bunlar :

- 1.İsimden isim yapan yapım ekleri,
- 2.Fiilden isim yapan yapım ekleri,
- 3.İsimden fiil yapan yapım ekleri,
- 4.Fiilden fiil yapan yapım ekleridir.” (Doğan ve Koç, 2013 : 183-184)

Kazak Türkçesinde türemiş yapılı bitki adlarının sayısı, basit yapılı ve birleşik yapılı bitki adlarının sayısından daha azdır.

Kazak Türkçesinde bitki adı türetirken en çok kullanılan ekler sırasıyla; isimden isim yapan ekler (19), fiilden isim yapan ekler (16), isimden fiil yapan ekler (8), ve fiilden fiil yapan eklerdir (5). Bu eklerin; hayvan adlarına, eşya-nesne adlarına, organ ve vücut bölümlerinin adlarına vb. eklenerek bitki adları türettikleri görülmektedir.

Kazak Türkçesindeki türemiş yapılı bitki adlarının dizini şu şekildedir:

ägürşik-ögirşik	bottaşık
ajırık	bottaşık
ajırık	boyan
äjirek	böltirik
aktık	börtpe
alğı	buğıtı
almatı	bujğın
alşa	buldak
arpağan	burama
arpaқан	burış
aylavık	burşaq
aylavıқ	buvıldık
ayravık	buvıldırık
badamşa	buyırğın
balavsa	büldirgen
balbıravın	bülingek
baldırған	bürgen
baraқ	büyirgen
barқın	dämbilşe
barşa	däнди
basar	domalatpa
basır	düñgirşek
battavıқ	düzgen
bedelik	eñlik
bırtılдақ	ereymen
biydayık	erkek
biydayıқ	ermen
borık	ermene
borıқ	esineк
bortılдақ	ısқа
botpañşıқ	jalbıraқ

jämbilşe	kögildir
japak	kökşe
japıraқ	kömirgen
jebilgen	kösik
jelik	қумақ
jelkek	қумарşıқ
jelkildek	қувırдақ
jelşek	küreñkey
jetisüv	kürmek
jılavıқ	küyrevik
jipilgen	mayılday
jüzgen	mıқан
jüzgin	mortıқ
қаñbaқтай	mujǵın
қандavır	noǵatıқ
қараǵан	oşaǵан
қараǵay	samaldıқ
қараǵayday	sanaday
қарlıǵан	sasıқ
қазанақ	sasır
kermek	savmaldıқ
қılқан	seldirek
қılша	señgirlek
қıltıқ	sıldırмақ
қımızdıқ	sırǵақ
қışıтқан	sırǵalı
қışıтқıш	sırǵın
қışıтпа	sırttan
қızamıқ	siñbirik
қızıl	siñirgen
қızılша	sorǵıш
қızılша	sulı
қонақ	süttigen
köbirgen	süyindir

süyrık	talşın
şanışkak	taran
şattawıq	tarbaq
şegırşın	targaq
şekildevik	tarğaq
şettik	tartar
şıkşıldık	taspa
şırmavıq	tatır
şırtıldaq	tatıran
şıtırak	terisken
şıtırlaq	tırsıq
şıtırşık	toqtaşık
şikildevik	torlama
şilik	torsıldaq
şiykıldaқ	tuyaқşa
şoқşa	tüzgen // түzgin
şuğılıq	undav
şuğınıq	uvızdıq
şuvındıq	uyğaq
şüldik	ülpildek
şümildik	üpilmälik
şüygin	

4.1.2.1. Türemiş yapılı bitki adlarını oluşturan ekler ve bu eklerle yapılmış bitki adları

4.1.2.1.1. İsimden isim yapan ekler

4.1.2.1.1.1. +lıq / +lik / +dıq / +dik / +tıq / +tik

“Kazak Türkçesinde çok işlek bir ek olup, Türkiye Türkçesinde *+lık* , *+lik* , *+luk* , *+lük* ekinin birer karşılığıdır. Somut isimlere gelerek soyut isimler; bitki, hayvan ve yiyeceklerle ilgili terimler; zaman ve mekân anlamlı isimler ; alet, akrabalık, meslek adları ve benzeri isimler türetmeye yarar.” (Doğan ve Koç, 2013 :186)

Kazak Türkçesinde bitki adı türetirken en çok kullanılan eklerden biridir. Bazen renk adlarına, bazen organ ve vücut bölümlerinin adlarına vb. gelerek bitki adı türettiği görülmektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

aktık : Boz, sararmış çöp

bedelik : is. Yonca (gibi) gür yetişen çayırılık

eñlik (1) : Dağın sadece Alplik bölgesinde yetişen boz renkli nazik ve güzel bodur gül. Yüksekliği 10-25 cm.kadardır.

eñlik (2) : bk. Lâylekşöp

eñlik : is. biy. Pudra-ruj yerine kullanılan damarlı ot.

kıltık : Kılçık arpası, pisipisi otu, kedi kuyruğu. Taspamurt, kıltıkboz, kıltıkşöp adları da bu bitki için geçmektedir.

kımızdıık : is.bot. Kuzu kulağı

mortık : is.bot. Hayvana yemek olan otun bir türü

noğatık : is. Burçak ailesinden bir yıllık veya çok yıllık otlu bitki

samaldık : Yüksekliği 20-90 cm.kadar olan, çok yıllık otu bol bitki.

samaldık : is.bot. Kuzu kulağı

savmaldık : is. Büyüklüğü 5-10 santimetre kadar olan, gülü beyaz, yaprağının lezzeti mayhoş, kuzu kulağından biraz küçük yabani bitki.

şettik : İtmurının bir türü; Kalkaşa tumsık itmurın. Dağın güney tarafında, nehir boylarında yetişen, yüksekliği 1-2 m. kadar olan, dikenli çalı.

şıkşıldık : bk. Şıkşöp

şuğılıık : konuşma diline has terim. Şuğınıık

şuğınıık / şuğılıık / şuvındık / şümildik / şüldik : Dağlık, ormanlı, çayırılı, bozkırlı yerlerde yetişen, yüksekliği 30-60 (90) cm.kadar olan, çok yıllık çiçekli bitki. Sapları dik, dalsız. Kökünün yumrusu iri,eğirmen benzeri.

şuvındık : konuşma diline has terim. Şuğındık

şüldik : is.bot. Şakayık çiçeği

şüldik : konuşma diline has terim. Şuğındık

şümildik : konuşma diline has terim. Şuğınıık

uvızdıık : Hayvana gıda olan otların bir türü.

üpilmälik : Yüksekliği 100-150 (250) cm.kadar, sıcaklık (ışık, nemli) seven,bir yıllık medeni bitki. Sapı dik, çok dallı. İçi oyuk, halka halka olup gelir

4.1.2.1.1.2. +lı / +li / +dı / +di / +tı / +ti

“İsimlere eklenerek sıfat türeten bu ek, ilâve edildiği sözcüklerin karşılıdığı nesnelere mevcut olduğunu veya fazlalığını bildirmekte olup, Türkiye Türkçesindeki +lı , +li , + lu , + lü ekinin birebir karşılığıdır.” (Doğan ve Koç, 2013 : 187)

Kazak Türkçesinde bitki adı türetirken en çok kullanılan eklerden biridir. Bu ekle türetilen bitki adlarına baktığımızda, sözcüklere mevcut olma anlamı katmasının yanı sıra sıfat vasfı da yüklediğini görmekteyiz.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

almatı (1) : Elma çeşidi.

almatı (2) : Üzümün erken olgunlaşan bir çeşidi.

buğıtı : Dağlık, taşlık yerde yetişen bitki. Geyik iyi yer.

dändi : sf. Hububat ailesine mensup olan (tahıl)

karlığan : is. bot. Meyvesinin mayhoş tadı var. Çalıya benzeyen bitki

sırğalı : is. bot. Kaba yonca

sulı : is. bot. Yulaf

sulı : Tahıl familyasından, bir veya çok yıllık, taneli tahıl. Yüksekliği 60-100 cm. kadar, sapı dik, içi çukur. Yaprakları ovalca gelen, ince.

süttigen : is. bot. Sapından zehirli, beyaz süt çıkan bitki

“+lı / +li / +dı / +di / +tı / +ti” ekleri yukarıdaki açıklamada da belirttiğimiz gibi isimlere gelerek onlara mevcut olma anlamı katmakta veya sıfat türetmektedir. Örneğin ;

Dändi bitki adı, dän sözcüğüne +di eki getirilerek türetilmiştir. Dän “çekirdek, tane, tohum” gibi anlamlara gelmektedir. Dän sözcüğüne getirilen +di ekiyle kelime “çekirdekli, taneli, tohumlu” anlamlarını kazanmıştır. Görüldüğü gibi +di eki dän ismine gelerek kelimeye mevcut olma (çekirdeği olan, çekirdekli) ifadesi katmıştır.

Bunun yanı sıra “buğıtı” kelimesini incelediğimizde buğıtı geyik anlamına gelmektedir. Buğıtı geyik hayvanının iyi yediği bir bitki olduğu için bu bitkiye bundan dolayı “buğıtı” isminin verildiği düşünülebilir.

Bu durum bitki isimlerinin ve onlara getirilen eklerin birbirleriyle anlam ilişkisi kurularak oluşturulduğunu göstermektedir. Buna “süttigen” bitki adını örnek olarak verebiliriz. Süttigen, sapından zehirli,beyaz süt çıkan bitki anlamına gelmektedir. Süt+ti+gen (yani sütlü olan) bitkisine sütti (sütlü) denmesinin nedeni sapından çıkan süttten dolaydır.

4.1.2.1.1.3. +şa / +şe

“İsimlere gelerek küçültme ve benzeri anlamlı isimler ve dil adları türetir.”
(Doğan ve Koç, 2013:189)

Bu ek de Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede en çok kullanılan eklerden biridir. Aşağıda listelediğimiz bitki adlarını incelediğimizde bu ekin renk adlarına, organ ve vücut bölümlerinin adlarına vb. gelerek bu kelimelere benzerlik, küçültme anlamlarını kattığını görmekteyiz.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

alşa : is. Far. bot. Alıç, alıç ağacı

badamşa : is. Badem ağacının küçüğü

balavsa : sf. 1. Ham, olgunlaşmamış meyva 2. mec. Genç

barşa : Dağlık bölgede yetişen ağaçların biri.

dämbilşe : ağız terimi. Äñgelek

jämbilşe : is. Erken olgunlaşan ufak, yuvarlak kavun

ķılşa (1) : is. Meyvesi ve iğne yapraklarıyla ilaç yapılan (Kazak arasında külü enfiyeye katılan) ölçülü saplı daima yeşil çalı.

ķılşa (2) : is. dialekt söz; dialektizm : Damarından şeker hazırlanan yemek, yem olarak faydalanılan bahçe bitkisi, kızılşa.

ķızılşa : (I) is. tıp Kızamık (II) is. Pancar

ķızılşa : is. Pancar

ķökşe (1) : Kavunun kabuğu ince, dışı mavimsi bir çeşidi.

ķökşe (2) : Joñışkanın (yoncanın) Kōkşetav eyaletinde tecrübe istasyonunda yetiştirilip çıkarılan çeşidi.

şoķşa : konuşma diline has terim. Şoķşakōk

tuyakşa : bk. Taytuyak (1)

+şa / +şe eki ile oluşturulan bitki adlarını genel olarak incelediğimizde bu ekin kelimeye benzerlik, küçültme anlamlarını kattığını söylemiştik. Küçültme unsurunu “badamşa” bitki adında görüyoruz. Badam, badem bitkisinin Kazak Türkçesindeki karşılığıdır. Badamşa, badem ağacının küçüğü anlamına gelmektedir. Bu küçüklük anlamını sağlayan da +şa ekidir.

+şa / +şe ekinin kelimeye kattığı benzerlik anlamını ise “kızılşa, kökşe, kıılşa, kıılşa, tuyakşa, balavsa” bitki adlarında görmekteyiz. Bu kelimeleri anlam bakımından tek tek incelediğimizde;

Kızılşa, kıılşa kelimeleri pancar bitkisini karşılamaktadır. Kelimeyi incelediğimizde kızıl, kııl (kırmızı, kızıl anlamında) kelimesine +şa ekinin getirilmesiyle oluşturulmuştur. Pancar bitkisinin renginin kırmızılığından dolayı kendisine “kızılşa” (kırmızı, kızıl gibi olan) denmiştir.

Kökşe (kök+şe) bitkisi de kavunun kabuğu ince, dışı mavimsi bir çeşidini karşılamaktadır. Kök kelimesi Kazak Türkçesinde mavi anlamına gelmektedir. Kökşe isimli bitkinin dışının maviliğinden dolayı bu isim verilmiştir. (kökşe-mavi gibi olan, maviye benzer)

Aynı durum tuyakşa (tuyak+şa) ve balavsa (balav+şa) bitkileri için de geçerlidir. Tuyakşa bitkisine bu ismin verilmesinin nedeni yapraklarının tayı toynağına benzemesinden dolayıdır. Tuyak Kazak Türkçesinde toynak anlamına gelmektedir. Tuyakşa kelimesine gelen +şa eki bu kelimeye “toynağına benzeyen” anlamını katmıştır.

Bu örnekler bize, bitki adlarının benzerlik ilgisinden yola çıkılarak oluşturulabileceğini göstermektedir. Bu da kelimelerin ve eklerin mükemmel birleşimi sayesinde meydana gelmektedir.

4.1.2.1.1.4. +ağ / +ek

Bu ekle türetilen çok fazla bitki ismine rastlamamaktayız. Prof. Dr. Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi isimli kitabında bu ek hakkında :

“Benzerlik ifade eder” (Ergin , 2007 : 176). demektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

barağ : Kireçli, çorak, tuzlu yerlerde yetişen, yüksekliği 1-2 m. kadar olan yarı çalı.

Dalı çok, rengi siyahtır.

kazanağ : is. bot. Sapının uzunluğu 1-1,5 metre kadar olan, sarımsı renkli, iri güllü, zehirli bitki

kumağ : is. Kumlu yerde yetişen çalı.

Bu ekin benzerlik anlamı katmasına örnek olarak kazanağ kelimesini verebiliriz. Kazanağ kelimesinin ek kök ayrımı kazan+ağ şeklindedir. Kazan sözcüğü “ kazan” nesnesini karşılamaktadır. Kazan, bildiğimiz gibi büyük, geniş, derin kap anlamına gelen bir nesnedir. Kazanağ bitkisinin de iri güllerinden dolayı kazana benzeyen, kazan gibi iri anlamlarına gelen bu bitki adının verilme ihtimali yüksektir.

4.1.2.1.1.5. +şık / +şik

“Bu ek, isimlere ve sıfatlara gelerek türetilen yeni sözcüklere küçültme, sevgi, acıma anlamları katar.” (Doğan ve Koç , 2013 : 189)

Tespit ettiğimiz bitki adları içerisinde, bu ekle türetilen bitki adlarına çok fazla rastlamamaktayız. Aşağıdaki listede, ilâve edildiği sözcükler yer alan bu ekin; hayvan adlarına, yer adlarına ve yansıma sözcüklere gelerek bitki adı türettiği görülmektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

botpaşık : konuşma diline has terim. Bottaşık (1)

bottaşık (1) : Bozkır olan yerlerde yetişen, yüksekliği 50-200 cm. kadar iki yıllık veya çok yıllık tamirjemisli (kökü meyveli) bitki.

bottaşık (2) : ağız terimi. Kartop

bottaşık (3) : Bağ-bahçelerde yetiştirilen (yabani türde de yetişir) yüksekliği 40-70 cm. kadar, iki yıllık bitki. Sapı dik köşeli.

bottaşık: is. bot. Çadır gibi güllüer ailesine mensup kökü havuca benzeyen, çok yıllık otu bol olan bitki

kumarşık : is. bot. Kumlu yerde yetişen, darıya benzeyen, şabayı bitki

şıtırşık : Çöllü bölgede, kumda, erken baharda yetişen, yüksekliği 10-25 cm. kadar olan, bir yıllık efemer ot.

4.1.2.1.1.6. +şak / +şek

“ Çok seyrek kullanılan ve türettiği sözcüklere küçültme sevimlilik anlamı katan bir ektir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 191)

Tespit ettiğimiz bitki adları içerisinde bu ekle türetilen bitki adlarına çok fazla rastlamamaktayız. Aşağıdaki örneklerini incelediğimizde bu ekin, yansıma sözcüklere ve doğa olaylarını ifade eden sözcüklere gelerek bitki adı türettiğini görmekteyiz.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

düñgirşek : is. Düñgirşek : Gür otların bir akrabası

jelşek : Tavsagız bitkisinin bir türü. Kumlu yerde yetişen, yüksekliği 10-30 cm. kadar bir yahut iki yıllık ot

4.1.2.1.1.7. +day / +dey / +tay / +tey

“Bu ek; isim, zamir, sayı adları ve sıfat-fiillere getirilerek onlara benzetme ve kıyaslama anlamları katar. İsimden sıfat türeten işlek bir ek olup,türetilen sözcüğe ‘gibi’ ve ‘kadar’ edatlarının kattığı anlamları katar.” (Doğan ve Koç , 2013 : 190)

Bu ekle türetilen çok fazla bitki adı yoktur. Tespit ettiğimiz örneklerde, renk adları vb. kelimelere eklenerek bitki adı türettiği görülmektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

kañbaqtay : Yemyeşil çakır diken / sf. Deve elması gibi, hafif

karağayday : Büyük kocaman çam ağacı / sf. 1.Büyük, kocaman 2. mec. Dümdüz, dimdik

sanaday : Dul avrat otu

4.1.2.1.1.8. +ay / +ey

“İşlek olmayan eklerden biridir. İlgi ifade eder.” (Ergin , 2007 : 177)

Bitki adı türetmede çok fazla kullanılmayan bir ektir. Tespit ettiğimiz tek örneğinde ise cinsiyet belirten sözcüğe gelerek bitki adı türetmiştir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

ereymen : eski terim. Ermen

4.1.2.1.1.9. +man / +men

Muharrem Ergin, bu ekin işlek olmayan eklerden biri olduğunu belirtmekte ve umumiyetle mübalağa ve benzerlik ifade ettiğini söylemektedir. (Ergin, 2007 : 176)

Bitki adı türetmede çok fazla kullanılmayan bir ektir. Tespit ettiğimiz örneklerinde ise cinsiyet belirten kelimelere gelerek bitki adı türettiği görülmektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

ereymen : eski terim. Ermen

ermen / **ermene** / **ereymen** : Bozkırlı yerlerde, firezlerde (aңызlarda) yetişen, büyüklüğü 80-160 cm. kadar, çok yıllık ilaçlık bitki (қуврай). Sapı düz, iri, köşeli köşeli gelir. Baş tarafı budaklı. Vücudu boz renkli, kalın tüy kaplı olan. Yaprakları boğazlı, dilim dilim. Budaklarının başında gül sepeti (tomurcuğu) var. Rengi sarı. İlaçlık değeri fazla. Fevkalade kokusu var, tadı acı, onun için de hayvan yemez.

ermen : Tadı acı, pelin ailesinden uzunca, verimli yemlik, otluk bitki

ermene : is. biy. Boz renkli, alçak bitki, börte juvsan, dermene

4.1.2.1.1.10. +ğı / +gi / +kı / +ki

“Bu ek, isimlerden temsil ve vasıf isimleri; yani, zamir ve sıfat olarak kullanılan isimler yapar. Başlıca fonksiyonu, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik ifade etmektir. Türkiye Türkçesindeki +ki aitlik ekinin Kazak Türkçesindeki şeklidir.” (Doğan ve Koç, 2013: 189)

Bitki adı türetmede işlek olmayan bir ektir. Tespit ettiğimiz örneğinde ise renk bildiren sözcüğe gelerek bitki adı türettiği görülmektedir.

Bu ekle türetilen bitki adları şunlardır:

alğı : Dağlık yerde yetişen büyüklüğü 20-40 cm. kadar piyazsıklı (soğancığı olan) ot.

4.1.2.1.1.11. +қ / +к

Muharrem Ergin, bu ekin benzerlik ifade ettiğini söylemektedir. (Ergin, 2007 : 177)

Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede çok fazla kullanılan eklerden birdir. Aşağıdaki örnekleri incelediğimizde genel olarak eşya-nesne adlarına gelerek bitki adı türettiğini görmekteyiz. Bunun yanı sıra benzerlik anlamı kattığı bitki adları da mevcuttur.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

biydayıқ (1) : Dağ yamaçlarında, nehir vadilerinde, bozkır olan yerlerde dip dibe yetişen büyüklüğü 40-150 cm. kadar çayırılık veya yayımlık taneli ot.

biydayıқ (2) : Jügerinin (mısırın) bir çeşidi.

biydayıқ: Ayrık otu

borıқ : is. Sulu yerde yetişen yumuşak beyaz-ince damarlı, kamış benzeri bitki

borıқ : is. Sulu yerde yetişen yumuşak, damarlı, kamış gibi bitki

sırğaq : bk. Tamırdäri

süyrik : Yeniden yetişip gelen genç kamış ; jas kamış

şilik : is. Bodur ağaç veya çalı

+қ / +к ekleri eklendiği sözcüğe benzerlik anlamı katmıştır. Sırğaq (Sırğa+қ) kelimesini ele aldığımızda ; “Sırğa” Kazak Türkçesinde küpe anlamına gelmektedir. Sırğaq bitkisi de içi kovuk ve yumru şeklinde bir bitki olduğu için sırğa (küpe) kelimesinden yola çıkarak benzerlik anlamı katan +қ eki getirilmiştir.

Aynı şekilde biydayıқ kelimesi biyday (buğday) kelimesinden türemiştir. Biydayıқ, biyday gibi yani Türkiye Türkçesindeki karşılığıyla buğday gibi tahıl familyasından, taneli ve buğday şeklinde olduğu için biydayıқ (buğdaya benzer anlamında) ismi verilmiştir.

4.1.2.1.1.12. +şın / +şin

Muharrem Ergin, bu ekin renklerde kullanıldığını ve fonksiyonunun yakınlık, benzerlik ifade etmek olduğunu söylemektedir. (Ergin, 2007 : 176)

Bitki adı türetmede çok işlek olmayan bir ektir. Tespit ettiğimiz örneklerinde renklere gelerek bitki adı türettiğini ve benzerlik anlamı kattığını görmekteyiz.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

şegirşin : Kuzey Kazakistan, Kostanay bölgelerinin ormanlı vadilerine çok yayılan, yüksekliği 8-10 (35) m. kadar olan, yassı yaprakları olan kalın ağaç.

talşın : Boyu uzun (yüksekliği 20-30 m. kadar) dışı kuvvetli, iri ağaç. Onun yabani yetişen türü de var.

+şın / +şin eki yukarıdaki açıklamada da belirtildiği gibi renk adlarında kullanılmaktadır. Örneğin; “Şegir” sözcüğü çakır, ela (renk) gibi anlamlara gelmektedir. +şin eki bu kelimeye getirilerek şegirşin (Şegir+şin) bitki adı oluşturmuştur.

Bu ekimiz renk adlarının yanı sıra benzerlik de ifade etmektedir. Örneğin ; “Tal” sözcüğü dal, söğüt, ağaç gibi anlamlara gelmektedir. Talşın; boyu uzun, dışı kuvvetli, iri bir ağaçtır. Tal sözcüğüne getirilen +şın eki Talşın kelimesine tala (dala, söğüde, ağaca) benzer anlamını katmıştır.

4.1.2.1.1.13. +şıl / +şil

“ İsim, sıfat ve zamirlere gelerek, bunların anlamlarına uygun olarak belli bir işe, harekete elverişli olmayı,düşkünlüğü belirten bu ek, bağlılık anlamı taşıyan yeni isimler yapar. Ayrıca, iki nesne arasında karşılaştırma veya benzetme anlam ilgisi sağlayan sıfatlar türetir. “ (Doğan ve Koç , 2013 : 188)

Bitki adı türetmede çok işlek olmayan bir ektir. Bu ekle türetilen bitki adı şu şekildedir :

şıkşıldık : bk. Şıkşöp

4.1.2.1.1.14. +ğan / +gen / +қан / +ken

+ğan / +gen / +қан / +ken ekleri Kazak Türkçesinde sıfat fiil ekidir. Bilindiği gibi fiilimsi ekleri fiil kök ve gövdelerine gelmektedir. Kazak Türkçesinde de bunun örnekleri mevcuttur. Ancak aşağıdaki bitki isimlerinin köklerine baktığımızda hepsinin isim kök olduğunu görmekteyiz. Normalde sıfat fiil olan +ğan, +gen, +қан, +ken ekleri çok sık görülmeyen bir şekilde bu isim kök ve gövdelerine gelmiştir ve bitki adı yapmıştır. Bu ekler kelimelere benzerlik, gibilik, mevcut olma anlamları katmıştır.

Örneğin ; “Süttigen”, sapından zehirli, beyaz süt çıkan bitki anlamına gelmektedir. Bu bitki adında “süt” isim köktür ve süt anlamına gelmektedir. +ti isimden isim yapma eki bu kelimenin üzerine gelerek “sütlü” kelimesini türetmiştir. Son olarak +gen eki gelerek “sütlü (olan)” anlamına gelen kelimeyi yani “Süttigen”i türetmiştir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

arpağan : bk. Arpaқан

arpaқан: Yem bitkisi, püsküllü brom. Bu bitki arpağan adıyla da geçmektedir.

baldırған : is. 1. Filiz 2. mec. Yetişmekte olan çocuk

қараған: is. bot. Kısa boylu çok dallı dikenli bir bitki

қарлған : is. bot. Meyvesinin mayhoş tadı var. Çalıya benzeyen bitki

құлқан : is. 1. İğne yaprak (çam vb.) 2. Kılçık

kömirgen : Dağlık, taşlık yerlerde yetişen içi çukur juva (soğan)

mıқан : milli terim. Sandal

oşaған : is. bot. Dulavrat otu, arktium, kelotu, dulkadın otu

süttigen : is. bot. Sapından zehirli, beyaz süt çıkan bitki

tatıran : Yaprığı da kökünün sapı da kızılşaya benzeyen bitki. Dağlık yerde yetişir.

Sapını hayvan, tamırsabağını da (gövdesini) insan yer.

terisken : Bozkır olan, çöl-çöl gibi, kireçli, kumlu, taşlı yerlerde yetişen, büyüklüğü 50-100 cm. kadar olan küçük çalı.

terisken : I. is. tıp-Arpacık, it dirseği II. is. bot. Bozkırda yetişen yuvarlak ve yapışkan dikenli bir çalı türü

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere +ğan , +gen , +қан , +ken eklerimiz isim kök ve gövdelerine gelmiştir. Yine yukarıda açıkladığımız gibi bu eklerimiz normalde sıfat fiil ekidir ve her fiilimsi eki gibi fiil kök ve gövdelerine gelmektedir. Ancak yukarıdaki örnekler nadir de olsa bunun tam tersini göstermektedir. Her ne kadar sıfat fiil eklerinden farklı olarak +ğan / +gen / +қан / +ken ekleri yukarıdaki örneklerde isim kök ve gövdelerine gelmiş olsa da sıfat fiil eklerinin eklendiği kelimelerde oluşturduğu anlam ilgisinin benzerini oluşturmaktadır.

Arpağan, arpaқан bitki adını ele alırsak bu kelimenin ek kök ayrımı arpa+қан şeklindedir ve kelimeye “arpa gibi olan” anlamını katmaktadır. Zaten arpa da arpaқан gibi yem bitkisidir.

Қылқан bitki adı, қыл (kıl, saç teli) isim köküne +қан ekinin getirilmesiyle oluşturulmuştur ve “kıl gibi olan, kılı olan” anlamlarına gelmektedir. Қылқан ise iğne yapraklı bir bitkidir. Şekilsel olarak kıl ile iğne arasında anlamsal bir bağ kurulmuş ve bu bitki adı türetilmiştir.

4.1.2.1.1.15. +gey / +key

Ferhat Tamir, bu ekin “yön ve taraf” anlamını ifade ettiğini belirtmektedir: *kün-gey* “güneş tarafı, gün doğusu” vb. (Tamir, 2007: 441)

Fakat bizim rastladığımız örneklerde bu ekin renk isimlerine geldiğini görmekteyiz.

Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

қарағай : is. Çam ağacı

күреңkey : Öleñin bir türü. Yüksekliği 15-20 cm.kadar olan, ufak ot

Buradaki örneklerde yer alan күрең, koyu kırmızı renk anlamına gelmektedir. Қара sözcüğü ise kara, siyah renk anlamına gelmektedir. Bu eklerin görüldüğü iki örneğinde renk isimleri olması bir tesadüf olamaz diye düşünüyoruz.

4.1.2.1.1.16. +amuk

Bu ekle türetilen bitki adı şu şekildedir :

қызамық: (I) is. tıp Kızamık (II) is. bot. Kızıl yaban mersini

4.1.2.1.17. +kek

Muharrem Ergin bu ek hakkında : “ Bu ek de işlek olmayan eklerden biridir. Eski Türkçede misalleri daha çoktu. Batı Türkçesinde *er-kek* kelimesinde görüyoruz.” (Ergin, 2007 : 175) demiştir.

Bitki adı türetmede işlek olmayan bu ekin, cinsiyet belirten sözcüğe gelerek bitki adı türettiği görülmektedir. Bu ekle türetilen bitki adları şu şekildedir :

erkek : Ayrık otunun bir türü. Bozkırlı, kumlu, çöl-çöl gibi yerlerde yetişen, yüksekliği 40-80 cm. kadar olan tahıl familyasından çok yıllık çekirdekli ot.

4.1.2.1.18. +ka / +ge

Muharrem Ergin, bu ekin işlek olmayan bir ek olduğunu söylemiştir. (Ergin, 2007: 175)

Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir:

ışka : Ormanda, nemli yerlerde top top yetişen, yüksekliği 3-4 metre kadar olan, kamyş benzeri ama içi çukur değil, ısıyı seven kıyaıklı bitki. Başında ülpideği (yumuşacığı) vardır.

4.1.2.1.19. +ar / +er / +şar / +şer

Muharrem Ergin, bu isimden isim yapma ekinin sayılarda kullanıldığını, asıl sayı isimlerine gelerek dağıtma sayı isimleri yaptığını söylemiştir: üç-er, beş-er gibi. Ayrıca bu ekin sayıların dışında az-ar ve kaç-ar sözcüklerinde de görüldüğünü ifade etmiştir. (Ergin, 2007: 169-170)

Kazak Türkçesinde tespit ettiğimiz bitki adları içerisinde bu eklerle türetilen bitki adlarına pek rastlamamaktayız. Tespit ettiğimiz tek kelime yer adına gelerek türetilmiştir. Bu eklerle türetilen bitki adı şunlardır:

kumarşık : is. bot. Kumlu yerde yetişen, dariya benzeyen, şabayı bitki

Ꞑumarşık bitkisinin köküne baktığımızda bu bitki adının ꞑum sözcüğünden türetildiğini görmekteyiz. Zaten bu bitki de kumlu yerlerde yetişen bir bitki olduğu için yetiştiğı yerle bitki arasında anlam ilgisi kurularak bu isim verilmiştir.

4.1.2.1.2. Fiilden isim yapan ekler

4.1.2.1.2. 1. -k / -ꞑ

Muharrem Ergin bu ek hakkında şunları söylemektedir:

“Yaptığı isimler umumiyetle fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesnelere karşılar.” (Ergin, 2007: 188)

Fiilden isim yapan ekler içerisinde en yaygın kullanıma sahip olan eklerdir. Bu ekler fiilin gösterdiği hareketten ortaya çıkan, o hareketten etkilenen nesnelere karşılacaktır. Oluşturdukları bitki adlarının anlamlarına bakıldığında, bu bitki adlarını hem şekil hem de özellik yönünden tamamladıkları ayrıca yansıma sözcüklerden ve doğa olaylarını ifade eden sözcüklerden bitki adı türettikleri görülmektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şu şekildedir :

ägürşık-ögürşık: bk. Dübirayak

ajırık : Büyüklüğü 20-60 cm. kadar, tahıl familyasından, ip damarlı, çok yıllık küçük ot. Çöl-çöl gibi, kireçli, kumlu yerlerdeki rutubetli çukurlarda yetişir. Sapı bölümlere ayrılan, serilen, yatan; üç tarafı sivri, ince, ufak, su deposu yapraklarla dolu.

ajırık : is. Damarlanıp uzayan otların bir türü

ajırık : is. Damarlanıp büyüyen otun bir türü

äjirek : konuşma diline has terim. Ajırık

bırtıldaꞑ : Çorak yerlerde çıkan acı ot.

bortıldaꞑ : bk. Torsıldaꞑ

böltirik : Kurak yerde yetişen 15-20 cm. büyüklüğünde, hayvan yediğinde hayvanı zehirleyen bir bitki türü.

böltirik: is. bot. Bozkırlı, ova yerlerde yetişen boyu 15-20 cm. kadar olan zehirli ot

buldak : bk. Karañkay

buvıldırık : is. bot. konuşma dili. Buvıldık

esinek : is. biy. Arslanın ağzına benzeyen açılan gülü var, bahçe gülü

esinek : Kumda, çöllü yerde, bağ-bahçede yetişen, büyüklüğü 30-70 cm. kadar güllü bitki.

jalbırağ : Kökpekin bir türü ; Pamir jalbırağı

jelik : is. bot. Sapı dik, sap dibindeki yaprakları iri olan, uzunca, kare güllüler ailesinden bahçelik bitki

jelkek : is. Ön tarafında sütü (beyaz özsu) var, beyaz, yumuşacık ot cinsinden bitki

jelkildək : Sert yerde yetişen, hayvana gıda olan ot.

kösik : is. biy. Bozkırda, kumsal yerlerde yetişen, damarı yemişli, havuç benzeri, yabani bitki

kürmek : is. bot. Çeltik tarlasında çeltikle beraber yetişen yabani ot

sasık (1) : Sasırın bir türü; sasık sasır

sasık (2) : konuşma diline has terim . Sasırşöp

sasık (3) : konuşma diline has terim. Sasık juva

seldirek : is. bot. Hububat ailesinden çok yıllık otlu bitki

señgirlek : *milli terim*. bk. Taspä

siñbirik : Şiytarının (veya Parsı-şayırının) bir türü. Bozkırlı, kumlu, çorak yerlerde, nehir, ark boylarında yetişen, yüksekliği 10-50 cm. kadar olan, bir yıllık bitki.

şırtılđak (1) : Kavunun bir çeşidi.

şırtılđak (2) : Sıldırşöpün bir türü ; köp güldi (çok güllü) sıldırşöp

şıtıraq : is. bot. Dudaklı güllüler ailesinden bitki

şıtırlak (1) : konuşma diline has terim. Şıñķeter

şıtırlak (2) : milli terim. Ämire kavın bazen böyle de adlandırılır.

şıyķıldak (1) : Kırtķaşaşlar ailesinden çok yıllık soğancıklı bitki. O dağ eteklerindeki çakıl taşlı yerlerde, nehir yataklarında yetişir. Yüksekliği 10-30 cm. kadardır. Kökü kalındır.

şıyķıldak (2) : Kırtķaşaşın İlelik türü ; İle kırtķaşası

tarğak : Kurak yerlerde biten hububatgillerden bir bitki.

tarğak : is. bot. Kurak yerlerde biten, hububatgillerden bir bitki

tırsık : Bozun (selevin) bir türü.

toķtaşık (1) : Kırgatuyakın bir türü ; özenşil kırgatuyak

toķtaşık (2) : ağız terimi. Bottaşık (1)

torsıldak (1) : Yüksekliği 20 cm. kadar olan çöl bitkisi. Sapı ince, narin; yere serilip yetişir.

torsıldağ (2) : Sıldırşöpün (eşkimiyanın) bir türü; yassı yapraklı sıldırşöp: Kazakistan'ın kuzey bölgesindeki dağ eteklerinde, çayırlarda, seyrek olarak orman içinde yetişen, yüksekliği 40-100 cm. kadar olan, çok yıllık bitki.

torsıldağ (3) / borsıldağ / porsıldağ : Öleñ otunun bir türü. Nemli yerlerde(dağ yamaçlarında, nehir kenarlarında, bataklık yerlerde) yetişen, büyüklüğü 40-100 cm. kadar olan çok yıllık ot.

torsıldağ : is. bot. Bir tür kamış

torsıldağ : is. bot. Bir tür kamış

ülpildek : Kıyağın bir türü ; Tükti masağ kıyağ. Dip dibe yetişir. Başında yelle uçup giden ak tüyü var.

-k ve -k ekinin çok işlek bir ek olduğunu yukarıdaki örneklerden görebiliyoruz. Bu ekler fiil kök ve gövdelerine gelerek isim yapmaktadır. Yine yukarıda da belirttiğimiz gibi bu ekin geldiği sözcük fiilin gösterdiği hareketten etkilenen nesneyi göstermektedir. Bu ekin geldiği sözcüklerden birkaçını somutlaşması açısından inceleyelim :

Kürmek sözcüğünün kökü “Kürmew” şeklindedir. Kürmew “ilmeklemek” anlamına gelmektedir. Kürmew sözcüğüne –k eki gelince kürmek sözcüğü oluşmakta ve bu bu sözcük “ilmek veya ilmik” anlamına gelmektedir.

Sasığ sözcüğünün kökü “Sasuw” şeklindedir. Sasuw “kokmak” anlamına gelmektedir. Sasuw sözcüğüne –k eki gelince sasığ sözcüğü oluşmakta ve bu sözcük “pis koku” anlamına gelmektedir.

Zaten sasığ bitkisi de pis kokulu bir bitkiyi karşılamaktadır. Ekin geldiği isimle bitki arasında anlamsal olarak bağ bulunmaktadır.

Son olarak “ajırık” bitki adına baktığımızda bu sözcüğün kökü “ajıraw” şeklindedir ve “ayrılmak, bölünmek” anlamındadır. Ajıraw sözcüğüne –k eki getirilince ajırık sözcüğü oluşmakta ve bu sözcük “ayrık” anlamına gelmektedir.

Bu ismin bu bitkiye verilmesinin nedeni de büyük ihtimalle sapının bölümlere ayrılmasından dolayıdır.

Yukarıdaki örneklerin açıklamasında da görüldüğü gibi bu ek fiil kök ve gövdelerine gelmekte, fiilin gösterdiği hareketin sonucunda nesnelere durumunu veya nesnelere karşılamaktadır.

4.1.2.1.2. 2. -wıķ / -wik

“Birkaç örnekte kendini gösteren, eklendiği sözcüklere aşırılık anlamı katan seyrek kullanımlı bir yapım ekidir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 199)

Bu ek, tespit ettiğimiz bitki adlarını yapı bakımından incelerken karşımıza en çok çıkan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Eklendiği sözcüklerden oluşturduğu bitki adlarına aşırılık, çabukluk anlamı kattığı görölmektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şu şekildedir :

aylavıķ (1) : Kumlu yerlerde yere yapışarak, bodur olup yetişen, çok yıllık bitki

aylavıķ (2) : bk. Kıztamır (1)

aylavıķ : is. Aylavıķ ailesine mensup çok yıllık yahut iki yıllık otlu olan bitkiler ailesi

ayravıķ : is. Tahıl familyasından bitkilerin bir türü

battavıķ: is. Sulu yerlerde özellikle ırmak, göl kenarlarında yetişen beyaz ot.

jılavıķ : konuşma diline has terim. řıńķeter

küyrevik : is. Baharda erken çıkıp erken kuruyan, hayvanlar için çok besleyici olan, çoğunlukla koyunun yediği ot.

řattavıķ (1) : Fındık. Bu bitki için orman jańđađı, jańđakřa, ayujańđak adları da kullanılmaktadır.

řattavıķ (2) : Ceviz. Ceviz için Kazak Türkçesinde jańđak adı daha yaygın kullanılmaktadır.

řattavıķ (3) : Kaynaklarda adı geçen bilinmeyen bir ot adı.

şekildevik : is. Sirtında kabuğu olan, çekirdeği yağlı bitki; Künbağar

řırmavıķ : is. bot. Sarmaşık

şikildevik : is. konuşma dili. şekildevik

-wıķ / -wik ekinin eklendiği sözcüğe aşırılık anlamı kattığını yukarıda belirtmiştik. Bunu bir örnekle somutlaştıracak olursak :

řırmavıķ sözcüğünün kökü “şırmaw” kelimesidir. şırmaw “sarmak, bağlamak, başını döndürmek” anlamındadır. şırmaw sözcüğüne -vıķ eki getirilerek řırmavıķ kelimesi oluşturulmuştur. řırmavıķ, sarmaşık bitkisini karşılayan sözcüktür. Sarmaşık ise bitkilere sarılarak ve tırmanarak yetişen bir bitkidir. Burada -vıķ eki şırmaw (sarmak) sözcüğüne hem aşırılık (çok sarılan gibi) katmıştır.

Kürevik sözcüğüne baktığımızda bu sözcüğün kökü “Kürew”dir. Kürew kelimesinin “çökmek, ortadan kalkmak gibi” anlamları vardır. Kürew sözcüğüne –vik eki getirilerek kürevik kelimesi oluşturulmuştur. Kürevik, baharda erken çıkıp erken kuruyan bir bitkidir. Burada –vik eki kürew sözcüğüne aşırılık anlamı katarak “çabuk ortadan kalkan” anlamını vermiştir. Zaten bitkimizde belirttiğimiz gibi baharda erken çıkıp erken kuruyan yani ekin kattığı anlamla erkenden, çabucak ortadan kalkan bir bitkidir.

4.1.2.1.2. 3. –w

“ Bu ek Kazak Türkçesinde fiilden isim yapma eklerinin en yaygınıdır. Hareket isimleri için bu ek kullanılır. –w eki Kazak Türkçesinin mastar ekidir. Bu ek aynı zamanda bazı fiillere eklenmek suretiyle bunlardan somut anlamlı isimler de türetir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 194)

-w eki yukarıda da belirtildiği gibi Kazak Türkçesinde mastar ekidir. O yüzden kullanımı oldukça yaygındır. Her fiilden sonra muhakkak kullanılmaktadır.

Fakat –w ekinin gelmesi ile türeyen üç tane bitki adı tespit etmiş bulunmaktayız. Bu ekin eşya adlarına, insan hayatının evrelerini anlatan sözcüklere gelerek bitki adı türettiği görülmektedir. Bunlar da –w ekinin türettiği somut isimlere örnek teşkil etmektedir.

Bu ekle türetilen bitki adları şu şekildedir :

balavsa : sf. 1. Ham, olgunlaşmamış meyva 2. mec. Genç

jetisüv : Kışlık, soğuğa dayanıklı elma çeşidi.

undav : Ev civarında, yol boyunca, tarlalarda yetişen, yüksekliği 15-40 cm. kadar, bir yıllık bitki (bazen aramşöp). Sapı düz, budaklı.

4.1.2.1.2. 4. –n

“Bu ek de, fiillere gelerek çeşitli soyut ve somut anlamlı isimler türetir.” (Doğan ve Koç, 2013 : 196)

Bitki adı türetirken yaygın olarak karşımıza çıkan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Bu ekin eşya-nesne adları ile organ ve vücut bölümlerini bildiren adlara vb. gelerek bitki adı türettiği görülmektedir.

Bu ekle türetilen bitki adları şu şekildedir :

balbıravın : Şatırgüllüler (çadır güllüler) ailesinden çok yıllık bitki

boyan : is. bot. Ark kenarlarında çıkan, uzunluğu 80-100 cm. olan hayvanların yemesinde faydalanılan yapraklı bitki

sırğın : Ayuğulağın bir türü. Güzellik için elle yetiştirilen süslü bitki.

sırttan : İtjüziminin bir türü; ak itjüzim, börtirik. Taşlı yamaçlar ile çalılar arasında, kurak vadiler ile kumda yetişen, yüksekliği 2-4 m. kadar olan, çok yıllık kalın köklü bitki.

şüygin : is. Otu bol yer, mera, otlak

taran : bk. Samaldık

Yukarıda da belirtildiği gibi -n eki fiilere gelerek soyut veya somut isimler türetmektedir. Taran bitki adını ele aldığımızda bu kelimenin kökü "taraw" sözcüğüdür. Taraw "dağılmak, taramak" gibi anlamlara gelmektedir. Bu sözcüğe -n eki getirilerek "taran" kelimesi oluşturulmuştur. Taran bitki adının karşılığı "Kuzu kulağı" dır.

Kuzu kulağının yaprağı şekil itibariyle tarağın dişleri gibi bölümlere ayrılmıştır, bundan dolayı taramak fiilinden yola çıkılarak, bu bitkinin yaprağı tarağın dişlerini anımsattığı için bu bitkiye taran isminin verilmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu şekilde -n ekinin bir fiile gelerek nasıl somut isim oluşturduğunu görmüş olduk.

4.1.2.1.2. 5. -ğan / -gen / -қан / -ken

" Bu ek, geniş zaman anlamlı isim soylu sıfatlar yapar." (Doğan ve Koç, 2013 : 199)

Bitki adı türetirken en fazla kullanılan fiilden isim yapma eklerindedir. Fiilere gelerek isim soylu sıfatlar yaptığı aşağıdaki bitki adlarına ve onların anlamlarına bakınca açıkça görülmektedir.

Bu eklerle türetilen bitki adları şu şekildedir :

büldirgen : is. bot. Çilek

bürgen (1) : İtmurının bir türü. Dağ eteklerinde, bozkır olan yerlerde yetişen, yüksekliği 0,7-2 m. kadar olan çalı.

bürgen (2) : Juvsanın (pelinin) bir veya iki yıllık türü. Çoraklık, bozkırlık, dağ eteklerinde yetişir. Yüksekliği 30-100 cm. kadardır. Güzel hayvan besini.

büyirgen : Darıcanların bir türü. Bu bitki buyırğın, buyırğum, buyırkum, büyirkum adlarıyla da geçmektedir.

düzgen : is. Kumlu, çöl olan yerde yetişen dallı kısa bitki

jebilgen : is. bot. Saçaklı gülü olan, baykuş benzeri çok yıllık bitki

jipilgen: is. bot. Sarğaldak ailesine mensup olan çalı.

jüzgen : is. Çöl-çöllü, kumlu yerlerde yetişen, damarı uzun kuraklığa dayanıklı, kısa çalılı bitki

kışıtқан : milli terim. Kalakay

köbirgen : konuşma diline has terim . Kömirgen

siñirgen : Kumda (Moyırkum'da, Kızılkum'da) yetişen, hayvana gıda olan otların türü.

tüzgen: konuşma diline has terim. Jüzgen

Yukarıdaki örneklere baktığımızda –ğan / -gen / -қан / -ken ekleri fiil kök ve gövdelerinde gelerek isim soylu sıfatlar yapmıştır.

Jüzgen bitki ele aldığımızda, bu bitki adının kökü “jüzw” fiilidir ve bu fiil “yüzme, yüzmek” anlamına gelmektedir. –gen eki bu fiilin üzerine gelerek “yüzen” anlamına gelen ‘jüzgen’ kelimesini türetmiştir.

Kışıtқан sözcüğünün kökü “kışw” fiilidir ve “kaşıntı,kaşınmak” anlamına gelmektedir. Daha sonra bu fiile, fiilden fiil yapma eki olan –t eki gelmiştir. En son olarak da bu sözcüğe –қан eki gelmiştir ve kışıtқан kelimesi oluşmuştur. Kışıtқан “kaşıtan, kaşındıran” anlamına gelen bir sözcüktür ve sıfat özellikleri göstermektedir. [Örneğin ; kaşıtan, kaşındıran (bitki) gibi] Kışıtқан bitkisinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı ısırgan otudur. Isırgan otu üzerindeki tüylerden dolayı değdiği yeri acıtan ve kaşındıran bir bitkidir. Bu durum da bize bu bitkiye neden kışıtқан adının verildiğini açıkça göstermektedir.

Yukarıdaki açıklamalar –ğan / -gen / -қан / -ken eklerinin fiil kök ve gövdelerine geldiğini, eklendiği sözcüklerden isim soylu sıfatlar yaptığını bize açıkça göstermektedir.

4.1.2.1.2. 6. -ğın / -gin / -kın / -kin

“ Bu ek türettiği sözcüklere büyültme ve aşırılık anlamı katar. Teşkil ettiği isimler, çok yapan, olan veya yapılan nesnelere yahut yapılan işi karşılar.” (Doğan ve Koç , 2013 : 196)

Bitki adı türetirken yaygın olarak kullanılan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Bu eklerle türetilen bitki adları şu şekildedir :

barkın : is. Yamaçta, bozkırlı ova yerde yetişen erkek ot

bujğın : Kurtkaşasının kireçli, çorak yerlerde yetişen türü.

buyırğın : Çöl-çöl gibi olan çorak, kumlu yerde, verimsiz yerlerde yetişen, büyüklüğü 5-20 cm. kadar, hayvana besin olan, verimli çiğ çalı.

buyırğın : is. bot. Kumlu yerlerde, çorak çöllerde yetişen yapraksız, başı tomurcuklu ot yahut kısa çalı

jüzgin : is. konuşma dili. Jüzgen

mujğın / mujğın : Çöl-çöl gibi yerlerde dip dibe yetişen çalıların biri.

tüzgin : konuşma diline has terim. Jüzgen

4.1.2.1.2. 7. -ar / -er / -r

“Fiillere eklenmek suretiyle isim türeten bir yapım ekidir.”(Doğan ve Koç, Aralık 2013 : 199)

Bitki adı türetirken yaygın olarak kullanılan bu fiilden isim yapma ekinin, eklendiği bitki adını şekil, özellik ve anlam yönünden tamamladığı görülmektedir.

Bu eklerle yapılan bitki adları şu şekildedir :

basar : bk. Basır

basır / basar : Kumda, çorak yerlerde yetişen acı ot. Bodur olarak yetişir.

ķandavır : is. Çiftçilik tahıllarına büyük ziyan getiren yarı yarıya parazitli bitki, sabun kök ailesinin bir akrabası

sasır (1) : Şatırgüllüler (çadır güller) ailesinden, çok yıllık, nahoş kokulu bitki. Bozkır, kumlu, çöl ve dağlık bölgelerde yetişir. Yüksekliği 30-100 (200) cm. kadardır. Sapı kalın, dik, budaklı.

sasır (2) : bk. Tımır

sasır (3) : konuşma diline has terim. Saşırşöp

tartar : is. bot. Yapraklı otun bir türü

tatır : Yapraklı otun bir türü

–ar / -er / -r ekleri fiil kök ve gövdelerine gelerek isim türetmektedir. Eklendiği sözcüklerden bir kısmı sıfat özelliği de göstermektedir. Örneğin ;

Sasır bitki adının kökü, “sasuw” fiilidir ve “kokmak” anlamına gelmektedir. Bu kelimeye –r eki getirilerek sasır sözcüğü oluşturulmuştur, sasır kelimesi de “kokan, kokmuş” anlamına gelmektedir. Bu da bu ekin sıfat özelliği göstermeye yatkın olduğunu [kokmuş (bitki) gibi] bize ifade etmektedir. Aynı zamanda sasır bitkisi nahoş kokulu bir bitki olduğu için bitki adı ve onu oluşturan ekler kelime ile uyum göstermektedir.

Қandavır kelimesinin kökü, “қан (kan)” sözcüğüdür. Daha sonra bu kelimeye +da isimden fiil yapma eki gelmiştir ve қанда(w) kelimesi oluşmuştur, bu kelime “kanlamak” anlamına gelmektedir. Son olarak bu kelimeye –r eki getirilerek қandavır sözcüğü oluşturulmuştur. Bu kelimede “kanlanan, kanlanacak olan gibi” anlamları ifade etmekte ve sıfat özelliği göstermektedir. Қandavır bitkisi, çiftçilik tahıllarına büyük zarar veren bir bitki olması kelimenin anlamıyla da (kanlamak-yok etmek gibi) uyumunu göstermektedir.

4.1.2.1.2. 8. –ma / -me / -ba / -be / -pa / -pe

“ Bu ek, fiilin gösterdiği oluş, kılış ve durumları yalın birer iş olarak belirten adlar yapar. Türkiye Türkçesindeki – ma , -me ekinin karşılığı olduğu hâlde, kullanım alanı daha dardır.” (Doğan ve Koç , 2013 : 194)

Bitki adı türetmede yaygın olarak karşımıza çıkan bu fiilden isim yapma ekinin, oluşturduğu bitki adını şekil, özellik ve anlam yönünden tamamladığı görülmektedir.

Bu eklerle yapılan bitki adları şunlardır :

börtpe : is. Arpa, buğday vb. tahıllardan haşlanarak yapılan bir çeşit yemek

burama : Teriskenle soydaş, uzunluğu 1 m.kadar olan, pembe renkli bitki.

domalatpa : Çöl-çöl gibi kireçli, kumlu yerde, çorak yerde yetişen, yüksekliği 10-20 cm. kadar olan lacivert boz renkli bir yıllık ot.

kışıtpa : bk. KışıtKış

taspa : Burçak ailesinden bir veya çok yıllık otu bol bitki. Çayırılık ovalarda, çöllü yerlerde, çakıl taşlı dağ eteklerinde yetişir. Yüksekliği 50-100 cm.kadardır. Sapı düz, budaklı hem de tüylüdür. Yaprağı kuş tüyü şekli gibi, çift çift yerleşmiş. Gülü sarı, beyaz, beyazımsı sarıdır.

torlama : is. Dışı ağ gibi gözükp çizgiler oluşan, çizgiler beliren kavun çeşidi

üpilmâlik : Yüksekliği 100-150 (250) cm.kadar, sıcaklık (ışık, nemli) seven, bir yıllık medeni bitki. Sapı dik, çok dallı. İçi oyuk, halka halka olup gelir.

–ma / -me / -ba / -be / -pa / -pe ekleri eklendiği sözcükleri bir oluşu, kılışı, durumu bildiren isimlere dönüştürmektedirler. Örneğin;

Kışıtpa sözcüğünün kökü “kışw” kelimesidir ve “kaşıntı, kaşınmak” anlamına gelmektedir. Kışw sözcüğüne daha sonra –t fiilden fiil yapma eki gelmiştir en son olarak da –pa fiilden isim yapma eki gelerek “kaşıtma” anlamına gelen kışıtpa sözcüğü türemiştir. Bu da ekimizin sözcükleri bir oluş, kılış, durum bildiren isimlere dönüştürdüğüün örneğidir.

Torlama sözcüğünün kökü ise “tor” kelimesidir ve “ağ, dantel, file, kafes” anlamlarına gelmektedir. Daha sonra tor sözcüğüne isimden fiil yapma eki olan +la eki gelmiştir. Torla- sözcüğü ise “yamamak, dikmek” anlamına gelmektedir.

Son olarak torla- kelimesine –ma fiilden isim yapma eki gelmiştir ve torlama kelimesi oluşmuştur. Torlama, yamama, dikme anlamına gelmektedir. Torlama bitkisinin ne olduğuna baktığımızda, dışı ağ gibi çizgili olan bir kavun çeşidi olduğunu görüyoruz. Bu da kelimenin anlamı ile bitkinin anlamsal olarak uyuştuğunu göstermektedir.

4.1.2.1.2. 9. –ş

“ Fiillerin daha ziyade –n ekiyle yapılmış dönüşlü gövdelerine eklenerek, fazlalık, aşırılık, ifade eden veya fiilin sonunda ortaya çıkan hâli bildiren isimler yapar.

kuwanış ‘kıvanç, sevinç’ ; *ökiniş* ‘pişmanlık’ ; *kızğaniş* ‘kıskançlık’ ; *sağımış* ‘özlem’ ; *süyeniş* ‘dayanak’ ” (Doğan ve Koç , 2013 : 196)

Fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ekimiz, eklendiği fiilden nesne , bitki isimleri de türetmiştir. Bu ekle türetilen bitki adları şunlardır :

burış : is. Far. Biber

sorğış : bk. Buyrajapıraq

4.1.2.1.2. 10. –şak / -şek

“Edilgen çatıdaki fiillere gelerek, işi yapanın niteliğini bildiren sıfatlar türeten bir yapım ekidir. Bu ek, sıfat türetme işlevinin dışında, nesne isimleri de yapar.”
(Doğan ve Koç , 2013 : 197-198)

Bitki adı türetmede işlek olmayan bir ektir. Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir :

burşak : is. bot. Burçak

4.1.2.1.2. 11. –dık

“Örnekleri çok seyrek olan bir fiilden isim yapma ekidir.” (Doğan ve Koç, 2013 : 197)

Bitki adı türetmede işlek olmayan bir ektir. Bu ekle türetilen bitki adı şu şekildedir :

buvıldık : is. bot. Sulu yerde yetişen, uzun saplı başında beyaz gülü var, damarlı-meyveli bitki

4.1.2.1.2. 12. –ğak / -gek / -kağ / -kek

“Fiillerden hem isim, hem de sıfat türeten bir ektir. Eklendiği fiillerden genellikle insan karakterini anlatan sıfatlar yapar.” (Doğan ve Koç , 2013 : 198)

Bitki adı türetilirken çok fazla kullanılmayan bu ekin, oluşturduğu bitki adını şekil ve özellik yönünden tamamladığı görülmektedir. Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

bülingek : Jalbızın (nanenin) bir türü.

şanışkağ : Kundızşöpün bir türü; sarğılt kundızşöp. Sarğaldağlar ailesinden, yüksekliğı 10-35 cm.kadar olan, çok yıllık otu bol bitki. Üstünü yumuşak tüy kaplamış. O bozkırlık, kumlu, çöllü bölgelerde, orman alanlarında yetişir

tarğak : Kurak yerlerde biten hububatgillerden bir bitki.

tarğak : is. bot. Kurak yerlerde biten, hububatgillerden bir bitki

uyğak : Bürmetikenin (sarı soyavın) bir türü ; Tikendi bürmetiken

–ğak , -gek , -kağ , -kek eklerimiz eklendiğı sözcükten hem isim hem de sıfat türetebilmektedir. Örneğın ;

Bülingek kelimesinin kökü “bülınw” sözcüğüdür ve “kokuşmak, bozulmak, yıkılmak” gibi anlamları karşılamaktadır. Bülın kelimesine –gek eki gelince bu kelime “kokan, bozulan, yıkılan” gibi anlam kazanmaktadır. Bu da –gek ekinin sözcüğe sıfat özelliğı kazandırdığını göstermektedir.

4.1.2.1.2. 13. –I

Muharrem Ergin bu ek hakkında: “Türkçede eskiden beri görülen, fakat ancak bir iki misali bulunan, işlek olmayan bir ektir.” (Ergin , 2007 :195-196). demiştir.

Bitki adı türetmede çok işlek olmayan bu ekin, aşağıdaki örneklerine baktığımızda renk isimleriyle bitki adı türettiğı görülmektedir.

Aşağıdaki bitkilere de bu isimlerinin verilmesinin nedeni meyvelerinin veya kendilerinin renginden dolaydır. Bu ekle türetilen bitki adları şunlardır :

kızıl : Ormanlık yerde çok çok yetişen, biraz kısa, meyveli ağaç (bazen çalı).

Başında ufak boncuk benzeri biraz ovalca, kıpkızıl yemişleri var.

kızılşa : (I) is.tıp Kızamık (II) is. Pancar

kızılşa : is. Pancar

4.1.2.1.2. 14. –ağ / -ek

“Bu ek fiille ilgili nesne adı yapar. Kullanım alanı –k , -k ekine göre biraz daha dardır.” (Doğın ve Koç , 2013 : 195)

Tespit ettiğimiz bitki adlarını yapı bakımından incelerken karşımıza çok fazla çıkmayan fiilden isim yapma eklerindedir. Bu eklerle yapılan bitki adları şunlardır :

japak : is. bot. Bir tür çam ağacının tipinde olan bitki

japak : is. bot. Çam ağacı ile birbirine benzeyen bitki

japırağ : is. Yaprak

konak : is. bot. Bir çeşit pırasa

kuvırdağ : is. Haram otun bir türü

4.1.2.1.2. 15. –mağ / -mek / -bağ / -bek / -pağ / -pek

“Fiillerden fiil adları yapan bu ek, çoğunlukla soyut anlamlı isimler türetir. Alet, araç gereç adları da yapar. Günümüz Kazak Türkçesinde bu ek, niyet ifadeli gelecek zaman da yapmakta olup Kazak Türkçesinin önceki dönemlerinde mastar eki olarak da kullanılmıştır. Ekin günümüz Kazak Türkçesinde hareket ve iş adı yapma işlevini –w eki üstlenmiştir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 193)

Bitki adı türetmede işlek olmayan eklerden biridir. Bu ekin yansıma sözcüklere vb. gelerek bitki adı türettiği görülmektedir. Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

kermek : is. bot. Damarı sarı renkli, eğilen madde (boya) alınan, çok yıllık bitki.

sıldırmağ : Sabıncokler ailesinden bir yıllık bitki. Çayırılık yerlerde, nehirler ile göllerin kenarlarında yetişir. Yüksekliği 20-50 cm. kadar olan sapı dik, yukarı tarafı budaklı (dallı)

tarbağ : Taspanın (taspaşöpün) bir türü ; tarbağ taspa

4.1.2.1.2. 16. –ğış / -giş / -kış / -kiş

“Fiilden sıfat türeten bir ektir. Fiilin gösterdiği işi yapanı veya yapılan işten etkileneni gösteren adlar türetir. Eklendiği fiillerden çeşitli alet isimleri ve somut isimler de türetir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 196)

Bitki adı türetmede çok yaygın kullanılmayan bir ektir. Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir :

kışıtķış : alākayın (ısırgan otunun) bir türü.

4.1.2.1.3. İsimden fiil yapan ekler

4.1.2.1.3. 1. +a- / +e-

“ İşlek olmayan bu ek, isimlere ve sıfatlara eklenir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 227)

Bitki adı türetilirken de kullanılan bu isimden fiil yapma ekinin, aşığıdaki örneklere bakıldığında yansıma sözcüklere vb. eklenerek bitki adı türettiği görölmektedir. Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

aylavık (1) : Kumlu yerlerde yere yapışarak,bodur olup yetişen,çok yıllık bitki

aylavık (2) : bk. ızılıtamır (1) : Toprak seçmeden yetişen, iki veya çok yıllık yabancı ot.

aylavık : is. Aylavık ailesine mensup çok yıllık yahut iki yıllık otlulu olan bitkiler ailesi

jalbırağ : Kökpekin bir türü ; Pamir jalbırağı

seldirek : is. bot. Hububat ailesinden çok yıllık otlulu bitki

sıldırmağ : Sabınkökler ailesinden bir yıllık bitki. ayırılık yerlerde, nehirler ile göllerin kenarlarında yetişir. Yüksekliği 20-50 cm. kadar olan sapı dik, yukarı tarafı budaklı (dallı)

şıtırağ : is. bot. Dudaklı güllüer ailesinden bitki

4.1.2.1.3. 2. +lda- / +lde-

“ +l eki ile +LA isimden fiil yapma ekinin birleşimiyle oluşmuş, seyrek kullanımlı bir yapım ekidir.”(Doğan ve Koç , 2013 : 228)

Bitki adı türetmede yaygın olarak kullanılmayan bir ektir. Aşığıdaki örneğinde ise, insanın fiziki yapısını anlatan bir sözcüğe eklenerek bitki adı yapıldığı görölmektedir. Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir:

bırtıldak : Çorak yerlerde çıkan acı ot.

4.1.2.1.3. 3. +la- / +le- / +da- / +de- / +ta- / +te-

“Bütün Türk lehçelerinde işlek olarak karşımıza çıkan bu ekin Türkiye Türkçesinde sadece +la +le şekilleri vardır. Kazak Türkçesinde ise $l > d > t$ değişimine bağlı olarak +da , +de , +ta , +te şekilleri de kullanılmaktadır. Bu ek , isim soylu bütün sözcük türlerine geldiği gibi , ses taklidi sözcüklere de eklenerek fiiller türetir. Hayvan yavrularının adlarına eklenmek suretiyle, çoğalma, yavrulama anlamları ; bitki adlarına gelerek ise bitkideki gelişmeleri bildiren fiiller yapar.”(Doğan ve Koç , 2013 : 225-226)

İsimden fiil yapma ekleri içerisinde bitki adı türetmede çok fazla kullanılan bir ektir. Bu ekin; yansıma sözcüklere, eşya-nesne adlarına, organ ve vücut bölümlerinin adlarına vb. gelerek bitki adı türettiği görülmektedir. Ayrıca bu ekin, bitki adlarını şekil, özellik ve anlam yönünden tamamladığını belirtmek gerekir. Bu eklerle yapılan bitki adları şu şekildedir :

bortıldak : bk. Torsıldak

buldak : bk. Karañkay

şandavır : is. Çiftçilik tahıllarına büyük ziyan getiren yarı yarıya parazitli bitki, sabun kök ailesinin bir akrabası

señirlek : *milli terim*. bk.Taspa

sırttan : İtjüziminin bir türü; ak itjüzim, börtirik. Taşlı yamaçlar ile çalılar arasında, kurak vadiler ile kumda yetişen,yüksekliği 2-4 m. kadar olan, çok yıllık kalın köklü bitki.

şattawış (1) : Fındık. Bu bitki için orman jañğacı, jañgakřa, ayujañgak adları da kullanılmaktadır.

şattawış (2) : Ceviz. Ceviz için Kazak Türkçesinde jañgak adı daha yaygın kullanılmaktadır.

şattawış (3) : Kaynaklarda adı geçen bilinmeyen bir ot adı.

şekildevik : is. Sırtında kabuğu olan, çekirdeği yağlı bitki; Künbağar

şıtrılaş (1) : konuşma diline has terim. řıñķeter

şıtrılaş (2) : milli terim. Āmire şavın bazen böyle de adlandırılır.

şikildevik : is. konuşma dili. şekildevik

şiykıldağ (1) : Kırtkaşlar ailesinden çok yıllık soğancıklı bitki. O dağ eteklerindeki çakıl taşlı yerlerde, nehir yataklarında yetişir. Yüksekliği 10-30 cm. kadardır. Kökü kalındır.

şiykıldağ (2) : Kırtkaşın İlelik türü ; İle kırtkaşı

torlama : is. Dışı ağ gibi gözükp çizgiler oluşarı, çizgiler beliren kavun çeşidi

undav : Ev civarında, yol boyunda, tarlalarda yetişen, yüksekliği 15-40 cm.kadar, bir yıllık bitki (bazen aramşöp). Sapı düz, budaklı.

Yukarıdaki bitki adlarına gelen +la / +le / +da / +de / +ta / +te ekleri isimden fiil yapma ekidir. Bu ekler kelimelerimizde şu anlam ilgilerini oluşturmuştur:

Bortıldağ bitkisini ele alırsak, bu kelimenin kökü bortıl sözcüğüdür ve çatırdama anlamına gelmektedir. Bortıl sözcüğüne gelene +da eki bortılda- yani çatırdama anlamına gelen fiili oluşturmuştur. Çatırdamak yansıma bir sözcüktür, bu da eklerimizin yansıma sözcüklere eklenerek fiil oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca bortıldağ isimli bitkinin sapı ince ve narin bir yapıdadır. Sapının inceliğinden ve narinliğinden bu bitkiye bortıldağ yani çatırdamak anlamına gelen ismin verilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Kandavır bitkisinin kelime kökü “kan” sözcüğüdür ve “kan” anlamına gelmektedir. Sonra bu kelimeimize +da isimden fiil yapma eki gelerek kanda- fiili (yani kanlamak anlamında) türetilmiştir.

Kandavır, çiftçilik tahıllarına büyük ziyan getiren bir bitkidir, bundan dolayı bu bitkiye kanlamak anlamına gelen kandavır ismi verilmiştir. Bu da bitkilerin ve onlara verilen isimlerin, bu isimlere gelen eklerin bitki özelliklerini yansıttığını göstermektedir.

Torlama bitkisinin kökü ise “tor” sözcüğüdür ve “ağ, dantel, file, kafes” gibi anlamlara gelmektedir. Tor kelimesine +la isimden fiil yapma eki gelerek “ağlama (ağ haline getirme)” anlamındaki torla- kelimesi türetilmiştir. Torlama bitkisi de “Dışında ağ gibi gözüken çizgiler olan kavun çeşidini” karşılamaktadır. Bu da bize bitkinin şekli ile ona verilen ismin uyum içinde olduğunu göstermektedir.

4.1.2.1.3. 4. +ğa- / +ge- / +қа- / +ke-

“ İşlek olmayan bir yapım ekidir” (Doğan ve Koç , 2013 : 228)

Bitki adı türetmede işlek olarak kullanılmayan bir ektir. Aşağıdaki tek örneğinde ise, doğa olayı bildiren sözcüğe eklenerek bitki adı türetmiştir. Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir :

jelkek : is. Ön tarafında sütü (beyaz özsu) var, beyaz, yumuşacık ot cinsinden bitki

4.1.2.1.3. 5. +ar- / +er- / +r-

“Bu ek sıfatlara, bazı isimler ile *özge* ve *baska* zamirlerine, ayrıca birkaç ses taklidi sözcüğe gelerek bunlardan fiil türetir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 227)

Bitki adı türetmede çok fazla kullanılmayan bir ektir. Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir :

köbirgen : konuşma diline has terim . Kömirgen

4.1.2.1.3. 6. +al- / +el- / +l-

“ Kazak Türkçesinde kullanım alanı dar olan bu ek, ünsüzle biten isim kök ve gövdeleri ile eski sözcük köklerine eklenir. Bu eklerden olan +l eki , edilgenlik çatı ekiyle karıştırılmamalıdır.” (Doğan ve Koç , 2013 : 227)

Bitki adı türetmede çok fazla kullanılmayan bu ekin aşağıdaki örneklerinde, eşya-nesne adına ve renk bildiren sözcüğe eklenerek bitki adı türettiği görülmektedir. Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır :

jipilgen: is. bot. Sarğaldak ailesine mensup olan çalı.

kögildir : Köknär ailesinden, dağlık bölgelerde yetişen,yüksekliği 4-50 cm. kadar olan, bir yıllık ot. Sapı dik, budaklı. Gülü ufak, mavi renkli.

Incelediğimiz bitki adlarına gelen bu ekler, isim kök ve gövdelerine eklendiğinde bu kelimelerin anlamında oluşum ifade eden fiiller meydana getirmektedir. Örneğin ;

Kögildir kelimesinin kökü “Kök” sözcüğüdür ve “mavi” anlamına gelmektedir. Bu kelimeye gelen +l eki kögil- yani mavileşmek anlamına gelen ve bir oluşumu ifade eden fiili türetmiştir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki kögildir bitkisinin gülü de mavi renklidir, bu da bitkinin şekliyle, rengiyle ona verilen isimlerin Kazak Türkçesinde uyumlu olduğunu göstermektedir.

4.1.2.1.3. 7. +ğı- / +gi- / +kı- / +ki-

“ Seyrek kullanım alanı olan yapım eklerinden biridir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 228)

Bitki adı türetmede çok fazla kullanılmayan bir ektir. Aşağıdaki örneklerinde ise, yer bildiren sözcüğe ve eşya- nesne adına eklenerek bitki adı türettiği görülmektedir. Bu eklerle türetilen bitki adları şunlardır:

sorğış : bk. Buyrajapırak

şüygin : is. Otu bol yer, mera, otlak

4.1.2.1.3. 8. +ı- / +i-

“Ünsüzle biten sözcüklere gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir yapım ekidir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 227)

Bitki adı türetmede seyrek kullanılan bu ek, aşağıdaki örneğinde yansıma sözcüğe eklenerek bitki adı türetmiştir. Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir :

tırsık : Bozun (selevin) bir türü.

4.1.2.1.4. Fiilden fiil yapan ekler

4.1.2.1.4. 1. -s-

“İşteşlik eki de denilen bu ek, türettiği fiile işin karşılıklı veya birlikte yapıldığı anlamını katan bir fiilden fiil yapma ekidir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 231)

Fiilden fiil yapan ekler içerisinde bitki adı türetmede yaygın olarak kullanılanlardan biridir. Bu ekle yapılan bitki adları şu şekildedir :

ägürşik-ögirşik: bk. Dübirayak

jetisüv : Kışlık, soğuğa dayanıklı elma çeşidi.

şanışkağ : Kundızşöpün bir türü; sarğılt kundızşöp. Sarğaldağlar ailesinden, yüksekliği 10-35 cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki. Üstünü yumuşak tüy kaplamış. O bozkırlık, kumlu, çöllü bölgelerde, orman alanlarında yetişir

toğtaşık (1) : Karğatuyakın bir türü ; özenşil karğatuyak

toğtaşık (2) : ağız terimi. Bottaşık (1)

-s eki bir fiilden fiil yapma ekidir. Bu ekin geldiği bitki adlarından birkaçını incelersek ;

Ägürşik – ögirşik bitki adının kökü “ökir-” sözcüğüdür ve “ bağırmaq” anlamına gelmektedir. Daha sonra bu sözcüğe –s eki gelince kelime “ökir(i)s- veya ökir(i)ş-” şekline dönüşmüş ve bağırışmaq anlamına gelmiştir. Ögirşik bitki adı salatalık bitkisini karşılamaktadır. Salatalığın yenilirken çıkan o sestem dolayı bu bitkiye bu ismin verilmesi kuvvetle muhtemeldir.

Jetisüv sözcüğünün kökü ise “jetw” sözcüğüdür ve “yetmek” anlamına gelmektedir. Daha sonra bu sözcüğe –s fiilden fiil yapma eki gelince “yetişmek” anlamına gelen jetis- fiili türemiştir.

4.1.2.1.4. 2. –t-

“Fiillere gelerek ettirgenlik anlamı taşıyan fiiller yapan bir ektir. Çoğu zaman ünlü veya tonlu ünsüzlerle biten kök ve gövdelere ilâve edilir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 231)

Fiilden fiil yapan ekler içerisinde bitki adı türetmede yaygın olarak kullanılanlardan biridir. Eklendiği bitki adlarını anlam yönünden tamamladığı görülmektedir. Bu ekle türetilen bitki adları şunlardır :

domalatpa : Çöl-öl gibi kireçli, kumlu yerde, çorak yerde yetişen, yüksekliği 10-20 cm. kadar olan lacivert boz renkli bir yıllık ot.

ķışıtķan : milli terim. alakay

ķışıtķış : alakayın (ısrırgan otunun) bir türü.

ķışıtpa : bk. ışıtķış

ķuvırdaķ : is. Haram otun bir türü

-t fiilden fiil yapma eki ettirgenlik ekidir. Bu ekin bitki adlarını üzerinde oluşturduğu anlam ilgisini incelersek ;

ışıtķan, ışıtķış, ışıtpa bitki adlarının hepsinin kökü “ķışw” sözcüğüdür ve “kaşıntı, kaşınmak” anlamına gelmektedir. Bu kelimeye daha sonra –t fiilden fiil yapma eki gelmiş “kaşıtmak, kaşındırmak” anlamına gelen ışıt- fiili türemiştir. ışıtķan, ışıtķış, ışıtpa bitki adlarının üçü de alakay (alakayın) bir türüdür. alakay bitki adı ısrırgan otunu karşılamaktadır. Isrırgan otu ise değdiği yeri acıtan, kaşındıran bir bitkidir. Bundan dolayı bu bitkiye kaşındıran anlamındaki bu isim verilmiştir.

uvırdaķ bitki adına baktığımızda bu bitki adının kökü “ķwırw” kelimesidir ve “kavurmak, kızartmak” anlamına gelmektedir. Daha sonra bu kelimeye –t eki gelerek uvırt- (veya wırt-) kelimesi oluşturulmuştur, bu da “kavurtan, kızarttıran” anlamına gelmektedir. uvırdaķ bitkisi haram otun bir türüdür. Haram ise dince yasaklanmış şeylerdir. Dince yasak olan şeyleri yapmak, yemek, içmek vs. günahdır. Bundan dolayı bu bitkiye kavurtan anlamına gelen uvırdaķ isminin verilmesi kuvvetle muhtemeldir.

Bu iki bitki adına son olarak bir yorum getirdiğimizde, “kaşındıran, kavurtan” gibi anlamları karşıladığından –t ekinin bu kelimelere ettirgenlik anlamı kattığı çok açıktır.

4.1.2.1.4. 3. –dır- / -dir- / -tır- / -tir-

“ –t eki gibi ettirgen çatılı fiiller yapmaya yarayan,oldurma ve yaptırma bildiren bir ektir.” (Doğan ve Koç , 2013 : 231)

Bitki adı türetirken yaygın olarak kullanılan fiilden fiil yapma eklerindedir. Renk adlarına gelerek vb. bitki adı türettiği, bunun yanı sıra bitkileri özellik ve anlam yönünden tamamladığı görülmektedir. Bu eklerle yapılan bitki adları şu şekildedir :

böltirik : Kurak yerde yetişen 15-20 cm. büyüklüğünde, hayvan yediğinde hayvanı zehirleyen bir bitki türü.

böltirik: is. bot. Bozkırlı, ova yerlerde yetişen boyu 15-20 cm. kadar olan zehirli ot.

buvıldırık : is. bot. konuşma dili. Buvıldık

kögildir: Köknâr ailesinden, dağlık bölgelerde yetişen,yüksekliği 4-50 cm.kadar olan, bir yıllık ot. Sapı dik, budaklı. Gülü ufak, mavi renkli.

süyindir : Kıvrıkbuvunun bir türü. Nehir-göl yakalarında, bataklık, su birikintisi olan yerlerde yetişir. Yüksekliği 30-100 cm. kadardır. Zehirlidir.

–dır , -dir , -tır , -tir ekleri eklendiği fiillere ettirgenlik anlamı katan eklerdir.

Örneğin;

Böltirik bitki adının kökü “bölw” kelimesidir ve “ayırma, bölme, bölmek” gibi anlamları vardır. Bu sözcüğe –tir fiilden fiil yapma eki gelerek “ayırtma, böldürme” anlamlarındaki böltir- fiili türemiştir. Bu bitkiye böltirik adının verilmesinin nedeni de zehirli bir ot olmasından dolayı olabilir.

4.1.2.1.4. 4. –a- / -e-

“İşlek olmayan bir fiilden fiil yapma ekidir.” (Ergin, 2007 : 214)

Bitki adı türetirken kullanımına fazla rastlanmayan eklerdendir. Bu eklerle türetilen bitki adı şu şekildedir :

burama : Teriskenle soydaş, uzunluğu 1 m.kadar olan, pembe renkli bitki.

4.1.2.1.4. 5. –n-

“ Kazak Türkçesinde oldukça işlek olan ve *dönüşlülük eki* olarak da anılan bu ekin işlevleri Türkiye Türkçesindekiyle aynıdır.” (Doğan ve Koç , 2013 : 230)

Bitki adı türetirken işlek olarak kullanılmayan eklerdendir. Aşağıdaki örneğinde ise duygu bildiren bir sözcüğe eklenerek bitki adı türetmiştir. Bu ekle türetilen bitki adı şu şekildedir :

süyindir : Kıırıkbuvinin bir türü. Nehir-göl yakalarında, bataklık, su birikintisi olan yerlerde yetişir. Yüksekliği 30-100 cm. kadardır. Zehirlidir.

4.1.3 Birleşik Yapılı Bitki Adları

“ İki veya daha fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan ve yeni anlamda bir kavramı karşılayan sözcüklerdir. Kazak Türkçesinde birleşik sözcükler, iki ismin, iki fiilin, bir isimle bir fiilin birleşmesi gibi çeşitli yollarla oluşturulmaktadır.

alıp kel- > *äkel-* "getir-" ; *jemis jıydek* "kuruyemiş" ; *käsip qıl-* "iş yap-" ; *temir jol* "demiryolu" ; *bel+baw* > *belbew* "kemer" ; *botagöz* "deve gözlü" ” (Doğan ve Koç, 2013 : 184)

Kazak Türkçesindeki birleşik bitki adlarının sayısı, basit bitki adları ve türemiş bitki adlarının sayısından oldukça fazladır. Birleşik bitki adlarını yapı ve anlam bakımından ayrıntılı bir şekilde incelediğimizde, bitki adı sayısının fazlalığına da bağlı olarak birçok alt başlık oluşmuştur. Bu da Kazak Türkçesinin birleşik bitki adları yönünden ne kadar zengin olduğunu göstermektedir.

Kazak Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarının dizini şu şekildedir:

äbüvnavat	aķ eşkiniñ japırağı
adıraspan	aķ itjüzim
afrika darısı	aķ iyzen
ağaş sorañ	ak jupar
ağaş tösek	aķ juvsan
aķ alabota	aķ jügeri
aķ altın	ak kanbak
aķ ayravıķ	aķ kañbaķ
ak battavık	aķ karağan
ak bavır tarı	aķ qayıñ
aķ biyday	ak ot
aķ bürgen	ak sora

aķ Şiy

aķ terek

aķbas

aķbas joñıŐka

aķbas Őalĝın

aķbasbalav

aķbasjuvsan

aķbasķuwray

aķbasŐöp

aķbilek

akdäri

aķgöl

aķjelek

aķjelkek

aķjelken

aķjügeri

aķjürek

aķjürek

aķķanat

aķķanatŐöp

aķķayıñ

aķkelin

aķķıltan

aķķıltık

aķķoy

aķķuvotı

akmamık

aķmiya

aknabat

aķnavat

aķöleñ

aķsarı joñıŐka

aķsasık

aķsırĝak

aķsırķın

aķŐalĝın

aķŐañķan

aķŐatav

aķŐatay

aķŐayır

aķŐeŐek

aķŐoķan

aķŐuvak

aķŐuvaķ

aktamak gül

aktamırdäri

aktaspa

aktiken

aķurık

alabas

alabota

alamasak

alataw

alataw ķayını

alataw tañı

almagöl

almatı aporti

almatı aruvı

alŐaörik

altıķana

ämire ķavın

amur barkıtı

anargul

anis alması

anyutagöl

anyutını glazkiy

aram juvsan

aramjoñıŐka

aramkumık	atkulak
aramsoyav	atkutirtkan
ärektiken	atşonkay
arık jalbız	avğan sasır
arıstanavız	aybağar
äripdäri	aybatmıya
arqar buyırğın	äybätmiya
arqar büyirgen	aydarşöp
arqar juvsan	aygül
arqarkök	ayğabağar
arqarotı	ayğabak
arpabas	ayğırkıyak
arpaboz	ayıl qoğa
arpaşöp	ayıljuva
arşagül	ayılkiyak
as burşak	aykayın
as kızılşası	ayu jün
as kögi	ayubadam
asaymusa	ayubaldırğan
äsemsarı	ayudäri
aşjapıraç	ayudıñ aq dārisi
aşkabak	ayujañgak
askeldi	ayukaraçat
askök	ayukulak
assalavmağaleyküm	ayuotı
assalemaleyküvm	ayutaban
astık ağacı	aziya küngeldisi
aşkök	babajapıraç
aşşı juvsan	baka japıraç
aşşılav alqa	baka otı
atbasburşak	bakabas
atburşak	bakajapıraç
ätirgöl	baç-baç
atqonak	bal arşa

bal kuvray	bayanşırın
balak juvsan	bayderbis
balakız	bäyşeşek
balavız ağaş	bäyterek
balavız ağaşı	bedebas
balawız ağaşı	berengül
baldırkök	besbarmak
baldışöp	bestamak
balğın arşa	bestöbe
balık otı	betikışık
balıkköz	biye bav
balıkot // balıkotı	biyeemşek
baljapıraq	biyeqarın
baljuvran	biyemşek
baljügeri	biymeşek
balqarağay	bizbeldik
balqaş	bol-boldı
balquvray	borgöz-borköz
balmurın	borsıqjün
balotı	bota juvsan
balpanağ	botaköz-botagöz
balşırış	botataban
balşıtır	boyavlı oyran
balşöp	boyavşöp
baltasap	boydağ biyday
bariburşak	boydana
barqıt ağaşı	boykalakay
barsazan	boykalay
barşingül	boyöser
basıbaldı-basıpaldı	boz arşa
batpaqşöp	boz juvsan
bavırkurt	boz kilem
bavırmük	boz köde
bayalış	boz tiken

bozbuğa	buyra tal
bozğaldak	buyra zıgır
bozğanak	buyrajapıraç
bozingen	buzar-tüzer
boziyzen	buzavbas
bozizen	buzawbas
bozķarağan	bürgedän
bozkilem	bürmetiken
bozķonak	bürşikti sarsazan
bozşagıl	dala şegirşini
bozşalğın	dala şırmavıgı // dalalık şırmavık
bozşöp	dala şuğımıgı
bödeneshöp	dalalık badam
böri burşak	dalalık joñışķa
böriyayak	däm ķabık
börijemis	dändikara
börijöke	däri / дәrilik arşa
böriķaraķat	däri arşa
böriköz	däribay
böriköz-börgöz	därilik kögildir
börte juvsan	därmene juvsan
börtejuvsan	dästürgül
buğı ķınası	däwayak
buğı mügi	denkuvray
buķamsilekey	dolantopşı
buldırık otı	domalaķ bas juva
buldırıkotı	doñız otı
buldırıkşöp	doñızöleñ
buramatamır	doñızsırt
burandagül	doñıztarak
buratamır	dopşagül
burış jalbız	dübirayak
burış samaldık	ebe ķañbak
buyra lalagül	egistik // ekpe joñışķa

elekşöp	injir ağaşı
elikşöp	injugül
em arşa	işdäri
emşirmavık	işikızıl
eñlikgül	it büldirgen
erbası	it jiydek
erkekşöp	it juva
erkek-şöp	it oşagan
ermen juvsan	it oşağan
esek joñışka	it tiken
esekmiya	itemgen
eşekmiya	itğaldak
eşkiyapıraq	itişek
eşkiçoñırav	itjemis
eşkiquyırık	itjüzim
eşki miya	itkoğa
eşkiölmes	itkonak
eşkisabak	itkösik
eşkisabaq	itkusık
eşkisasır	itmurın
eşkital	itsabın
ferğana /ferğanalık juvsan	itsigek
grek janğağı	itşomırt
grek jañğağı	ittaban
güljahan	ittüynek
güljahangül	iyirtamır
gülkekire	iyt tiken
gülpar	iytkoğa
gülşeten	jalañ miya
gülzardak	jalbañkulak
hıynın ağaşı	jalingül
ımırtgül	jalmankulak
ile kurtkaşaşı	jalmañkulak
imanjapıraq	jalpak japıraqtı koğa

jañakızıl	jerkosak
janargül	jersabak
japıraqşayır	jersabın
japıraqteñge	jersağız
jarıkgül	jerşay
jarqıngül	jertağan
jasanşöp	jertüyneк
jasıl kökşegül	jılanbas
jatağan jebir	jılankiyak
javjapıraq	jılantamır
javjumır	jılbuvrın
javkazın	jılkı joñışka
javkiyak	jılkıquyrıq
javpazak	jıltır şegirşin
javşalğın	jındışöp
javşımıldık	jiñişke japıraqtı koğa
javşırmavıq	jiñişke japıraqtı şuğınık
javşümildik	jip taspа
javtorğay	jol jelken
jebejapıraq	joljelken
jelaydar	jöke ağası
jelbas	jötelşay
jelbas juvsan	juldızgül
jelbuz	juldızjemis
jem burşak	juldızşöp
jen şen	juparağaş
jer almurtı	juparbas
jer jañğagı	jupargül
jeralmurtı	jülkevir
jerboyav	jün // jündi қараған
jerburış	jündikara
jergömis	jünjemis
jerjañğak	jüzjıldık
jerjiydek	kalıñkanat

ķalkankulaķ	kara terek
ķalkańsa tumsıķ itmurın	kara zerek
ķaltaġul	ķarabaraķ
ķandaġaş	ķarabarķın
ķandı buta	ķarabas
ķandiaġaş	ķarabas şalġın
ķandiaġaş	ķarabiyday
ķanjıġa juva	ķarabota
ķansiygek	ķarabüldirgen
kant kızılşası	ķaradaġan
ķant kızılşası	ķaradän
ķańt kızılşası	ķaraġaldak
ķantiyyar bozşagıl	ķaraġaş
ķara ajırık	karajemis
kara alka	ķarajemis
ķara alķa	ķarajiydek
ķara alma	karajuvsan
ķara arşa	ķarajuvsan
kara burış	ķaraķas
kara elma	ķaraķat
ķara irġay	ķarakeney
ķara juvsan	ķarakey // ķaraney
ķara ķańbak	karakiyak
ķara ķoġa	ķaraķoġa
ķara ķumık	ķaraķumık
kara mayıl	ķaramala
kara menduvana	ķaramatav
ķara meńduvana	ķaramık
ķara moyıl	ķarandız
kara seksevil	ķarańķay // ķarańķoy
ķara seksevil	karaot
ķara sora	ķaraot
ķara şaġır	ķaraörik
ķara tal	ķarasabaķ

karasora	kempirşöp
karasüyek	kendirmasaq
karayemiş	kenedän
kargaköz	kenedäri
kargül	ker juvsan
karğaşöp	kereñkulak
karğatuyak	kermek juvsan
karınjarık	kermekjalbız
kärikız	kermeksabın
karmala	kıltanaqsız arpabas
kaşka juvsan	kınagül
kaşkaldak	kınjgül
kaskırjem	kıranot
kaşkırjem / kaşkırjemi	kıriqbuvın
kaşkırjemis	kıriqkabat
kaşkırjiydek	kıriqkulak
kaşkırmasaq	kırimoşağan
kaşkargül	kırmızıgül
katınjañgak	kışka murt arpa
kaşvın ağaşı	kıtay alması
kaşv-kaşvdan	kıtaypiyaz
kaşvıñkulak	kızanak
kaşayak	kızgaldak
kaşıkurt	kızğanak
kaşjuva	kızgılt bede
kaşmoyın	kızgılt juvsan
kaşotı	kızgılt kalüven
kaştaban	kıızıl arşa
kaştamak	kıızıl biyday
kaştañday	kıızıl burış
kelimdäri	kıızıl bürgen
kelinşekboz	kıızıl jiyde
kelteşaş	kıızıl juvsan
kempirşaş	kıızıl kayıñ

kıızıl miya	koñır baldır
kıızıl tal	koñır öleñ
kıızıl tarı	koñıravbas
kıızıl zerek	koñıravgül
kıızılağaş	koñıravşöp
kıızılbas	koñırawbas
kıızılboyav	koñırawgül
kıızılbuta	koñırbas
kıızıljiydek	koñırot
kıızılkat	korazgül
kıızılquvray	korol' ağaşı
kıızilot	kos masaqtı / masaqşalı kılşa
kıızıltamır	kotır kayıñ
kıızıltañday	koy baldırğan
kıızıltaspa	koy juva
kıızıltomar	koy juvsan
kıızılurıq	koy köde
kızıjibek	koynayak
kızsavmaldıq	koyanerin
kızsavsak	koynanerin
kirpibas	koynanjın
kiyaköleñ	koynanjoñıışka
kiyarşöp	koynanjün
kiyikjün	koynankapuvsta
kiyikoti	koynankarta
kiyizkiyik	koynankuyırık
kiysıkiyık	koynanot
koğajay	koynansiyraq
kojakat	koynansüyek
kojakendir	koynanşöp
koğan jügeri	koynantamaq
kokos pal'ması	koynantobık
konakjügeri	koynabıldirgen
konaktarı	koynajelek

koýkarakat	kökşegül
koýkaranjı	kökşeşek
koýkemirgen	köktiken
koynoqat	kökzengir
kozıgül	kömbekonaq
kozıkulak	kötibos
kozıkuyırık	kötibosşöp
kozıoşağan	qulan juva
kögildir joñışqa	qulanquyırık
kögiljim itkonak	qulinembes
kök eşkiniñ japırağı	qulinmaysa
kök piyaz	qulqayır
kök terek	qulmanbes / qulmambes
kökbas	qulpınay
kökbas joñışqa	qum / qumdıq boz
kökbasgül	qum juvsan
kökbasşöp	qum qarağan
kökbiyik	qumberiş
kökdönen	qumbetege
kökek jalıngüli	qumbiydayıq
kökekgül	qumdaqşöp
kökekoti	qumebelek
kökemaryl	qumsağız
kökgül	qundızşöp
kökğaldak	quralaygül
kökjydek	qurtqagül
kökqaska	qurtqashaş
kökqat	qus samaldıq
kökmoras	qusayak
köknär	qusıqşöp
köknayza	quskelmes
kökpek	quskonbas
köksağız	qusqumıq
kökserke	qussiyraq

kustañday	maykulak
kutırğan kıyar	maykuvray
kvrayjuvsan	maymiljiyde
kuvz'miç şöbi	mayşağır
küldäri	mayşöp
kün güli	meke jügeri
künbağar	meñdikara / meñdiğara
künbağıs	merüvertgöl
küngebağar	meyirşöp
küngeldi	mıkır juvsan
künkabaq	mıqır juvsan
künsuluv	mıñbas
künşaş	mıñjapıraq
küreñkızıl	mıñtamır
küreñot	mırza terek
küvbanka	mırzaquvray
lalagül	mırzasorañ
läylekşöp	mısıkkuyırık
läylikgül	mısıkotı
maqsarı	mimosa hostilis
maljemes	mizamşöp
mamıqbas	mortıqboz
mamırgül	mükjiydek
mañkajapıraq	müyizjapıraq
maralmüyizi	müyizjemis
maralotı	müyizşöp
maralşöp	namazşamgöl
marjan ağaşı	nan ağaşı
marjangül	nar juvsan
maykara	narğızgöl
maykara juvsan	narqızıl
maykarağay	navrızgöl
maykene	navrızşeşek
maykoğa	nayzakara

nevrız otu	sar(1)başjuwsan
oramjapıraq	sar(1)başkuwray
orman büldirgeni	sar(1)başşöp
orman jaňgagı	sar(1)bawır
orman jaňgagı	sar(1)burav
orman kırıkbuwını	sar(1)kevren
ormanjaňgak	sar(1)örik
oybayjapıraq	sar(1)sadaq
oymaqgül	sar(1)şöp
oyran şöp	sar(1)tiken
oyranşöp	sarağaş
ögeyşeşek	saraljın
ögeyşöp	sarbas //sarı bas juwsan
ögizkuvray	sarbuğa
ögiztil	sarğaldak
öleňşöp	sarğaldak
öserşöp	sarğıllt kundızşöp
parsı şayır	sarı barak
patsayı / patşayı	sarı juwsan
polyar talı	sarı qalüven
ravağaş	sarı qarağan
ravşangül	sarı tal
sabınağaş	sarıbas
sabinkök	sarıbas joňışka
sabınşöp	sarıküyik
säbizşöp	sarısoyav
sadakboz	sarjağal
sadakjapıraq	sarküyik
saqavşöp	sarsazan
salalı zığır	sarsolma
salawbas	sasık alabota
sälemşöp	sasık juva
sañıravkulak	sasık juva
sar(1)bas	sasık kuvray

sasık menduvana

sasık sasır

sasıkbaldirğan

sasıkkekire

sasıkkuvray

sasıkşöp

sasırşöp

savır arşa

savıskannıñ tamağı

sävlegül

saysağız

sazdaşöp

segiz japıraktı boyavşöp

segizjapırak

segizmüyiz

sekipilgül

selevboyav

semserşöp

sepkilgül

sıbizğıkuvray

sıldırşöp

sırğalıtal

sıyır burşak

sıyır büldirgen

sıyır joñışka

sıyırkuyırık

sıyirsilekey

sibir arşası

sibir erkekşöbi

sipsebas

sirgeqara / sirkeqara

siyirbüldirgen

siyirköz

solibas

sorşöp

sortiken

sulibas

suluwşaş

suvbetege

suvdan şöbi

suvgül

suvjapırak

suvotı

suvsamır

suwjuldız

sütjapırak

sütkulak

şağır juvsan

şağırtiken

şakpak

şalğındık jonışka

şaşaktı boyavşöp

şaştıkız

şatırgül

şavşımıldık

şayanmoyın

şaykuvray

şayşöp

şäyşöp

şaytankelmes

şaytankulak

şegirgül

şerkez

şerköz

şermengül

şıbınjegi

şıbınkuvğış

şikşöp

şımşıkawız	tamırşöp
şımşikköz	tanaköz
şınketer	tañkuvray
şıraygül	tarakbas
şırmavıkgül	tarakboz
şilotı	tarakşöp
şıyesabaq	tarbaq taspa
şıykaztañday	tartarjapıraq
şıykonak	tartarotı
şıytarı	tasağaş
şokşakök	tasbede
şolpankebis	tasbuyırğın
şolpanşaş	tasböldirgen
şoşka badam	taşjañgak
şoşkatiken	taşjarğan
şöl bidayık	taşkabak
şöl biydayık	taşpajoñışka
şölmasak	taşpaşöp
şöñgebas	taşşöp
şöpjiyar	taşşüygin
şöpşay	tätti kartop
şöreşöp	tätti tamır
şrenk juvsanı	tättitamır
şubar arşa	tavarpa
şüyginşöp	tavgül
şüyinşöp	tavıkköz
şved bede	tavıqtarı
şved bedesi	tävipdäri
talaqdäri	tavqalakay
talgül	tavkonak
talşık juvsan	tavsagız
tamır juvsan	tavsarımsak
tamırdäri	tavşımıldık
tamırjuvsan	tavtarı

tavtaspa	toqtısayır
tawdağan	tolğakşöp
tawıqbas	tomağaşöp
tawıkköz	tomarboyav
tawmasaq	torğajjem
taytuyaq	torğajjüzim
tazkara	torğayotı
tegevringül	torğaysöp
tegis japıraqtı kökbas	töbesorañ
tekesaqal	trisetaria aurea
temirağaş	trisetariaa loeflingiana
temirtiken	turgan agaş
teñgebas	tübirtek
teñgegül	tük masaqtı kıyaq
teñgejapıraq	tüksabaq
teñiz şöbi	tükti qayıñ
tentekmiya	tülkikuyırık
tergül	tülkikuyırık
tıgın ağaşı	tülkimasaq
tırbıq juvsan	tün қоғajayı
tırnaqgül	tünsävle
tırnaqotı	tünsuluvgül
tışkanquyırık	türkimen arşası
tik ağaşı	türkistan arşası
tikendi badam	tüye joñışka
tikendi bürmetiken	tüyeburşaq
tikengül	tüyejapıraq
tikenğaldaq	tüyeqarın
tikenjiyde	tüyeköten
tikenquvray	tüyequyırık
tilkiyar	tüyesiñir
tiyinjapıraq	tüyesüyek
tobilğigül	tüyeşirmavıq
toğızkıltan	tüyetaban

tüyetiken	uvpiyaz
tüyinşöp	uvsoyķı
tüymeabas	uvşöp
tüymedak	uzın japıraķtı jalbız
tüymeşeten	ükiköz
ulpagül	ürme burşak
uşķat	üşķulaķ
uvbaldırğan	üştağan
uvbiydayıķ	üyrektumsıķ
uvjapıraķ	zapırangül
uvķorğasın	zeravşan arşası

4.1.3.1. Yapı bakımından birleşik bitki adlarının kuruluşu

4.1.3.1.1. İsim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları

4.1.3.1.1.1. Belirtili isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları

ak eşkiniñ japırağı	ayudıñ aķ dārisi
aķ eşkiniñ japırağı	savıskannıñ tamağı

4.1.3.1.1.2. Belirtisiz isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları

afrika darısı	balavız ağası
aķķuvotı	balawız ağası
almatı aportı	balık otı
almatı aruvı	balotı
amur barkıtı	barkıt ağası
anis alması	buğı kınası
arķarotı	buldırık otı
as kızılşası	buldırıķotı
as kögi	dala şegirşini
astık ağacı	dala şırmavığı
aziya küngeldisi	dala şuğımığı
baka otı	doñız otı

erbası	marjan ağaşı
grek jaňgağı	mısıkotı
hıynın ağaşı	nevruz otu
ile kurtkaşası	orman büldirgeni
injir ağaşı	orman jaňgağı
jer almurtı	orman jaňgağı
jer jaňgağı	orman kırıkbuvinı
jeralmurtı	sibir arşası
jöke ağaşı	sibir erkekşöbi
kant kızılşası	suvotı
kant kızılşası	şıbnjegi
kañt kızılşası	şilotı
kavın ağaşı	şrenk juvsanı
kazotı	tartarotı
kiyikotı	tıgın ağaşı
kokos pal'ması	torgayotı
koýkaranjı	tün çoğajayı
kökek jalıngülü	türkimen arşası
kökekotı	türkistan arşası
kuvz'miç şöbi	zeravşan arşası
kün güli	
maral otı	

4.1.3.1.2. Sıfat tamlaması biçiminde kurulan bitki adları

aq alabota	aq iyzen
aq altın	ak jupar
aq ayravıq	aq juvsan
ak battavık	aq jügeri
ak bavır tarı	ak kanbak
aq biyday	aq kañbak
aq bürgen	aq karağan
aq eşkiniñ japırağı	aq kayıñ
aq itjüzim	ak ot

ak sora

ak şiy

ak terek

akbas

akbas joñıŝka

akbas şalğın

akbasbalav

akbasjuvsan

akbasquwray

akbasşöp

akbilek

akdäri

akgöl

akjelek

akjelek

akjelkek

akjelken

akjürek

akjürek

akқанат

akқанатşöp

akқайыñ

akkelin

akқıltan

akқıltık

akқoy

akmamık

akmiya

aknabat

aknavat

aköleñ

akсарı joñıŝka

aksasık

aksırğak

aksırқın

akşalğın

akşañқан

akşatav

akşatay

akşayır

akşeşek

akşoқан

akşuvak

akşuvaқ

aktamak gül

aktamırdäri

aktaspa

aktiken

akurıқ

alabas

alabota

alamasaq

alataw

alataw қayını

alataw tañı

altıқana

aram juvsan

aramjoñıŝka

aramқumıқ

aramsoyav

arıқ jalbız

äsemsarı

aşşı juvsan

aşşılav alқа

ätirgül

aybatmiya

äybätmiya

aydarşöp

ayıl oa	boz ara
ayıljuva	boz juvsan
ayıliyak	boz araan
ayudıñ a drisi	boz kilem
babajapıraq	boz kde
bal ara	boz p
bal kuvray	boz tiken
balak juvsan	bozbua
balavız aa	bozaldak
balğın ara	bozanak
baljapıraq	bozingen
baljuvran	boziyzen
baljeri	bozizen
bala	bozonak
balğuvray	bozaıl
balmurın	bozalın
balırı	böriayak
balıtır	brikz-brgz
balp	buldırıkp
baltasap	burandagül
barıt p	buyra lalagül
batpakp	buyra tal
bayanırın	buyra zıır
byeek	buyrajapıraq
byterek	buzavbas
berengl	buzawbas
besbarmak	bürmetiken
bestamak	brikti sarsazan,
bestbe	drmene juvsan
borgz-borkz	dwayak
botakz-botagz	domalak bas juva
boyavlı oyran	dopagl
boyavp	dübirayak
boydak biyday	egistik / ekpe joñıka

elekşöp	julduzjemis
em arşa	julduzşöp
emşirmavık	juparağaş
eşkişuyırık	juparbas
injugül	jupargül
ittaban	jün / jündi karağan
iyirtamır	jüzjıldık
jalañ miya	kalıñkanat
jalbañkulak	kalkankulak
jalıngül	kalkaşa tumsık itmurın
jalpak japıraqtı қоға	kaltagül
jaña kızıl	kandağaş
janargül	kandı buta
jarıkgül	kandıağaş
jarkıngül	kantiyyar bozşağıl
jasıl köşegül	kara ajırık
jatağan jebir	kara alka
javjapırak	kara alqa
javjumır	kara alma
javkazın	kara arşa
javkiyak	kara biyday
javpazak	kara bota
javşalğın	kara burış
javşirmavık	kara büldirgen
jebejapırak	kara elma
jelbas	kara ırğay
jelbas juvsan	kara juvsan
jılanbas	kara kañbaқ
jılankiyak	kara қоға
jılantamır	kara қumıқ
jıltır şegirşin	kara mayıl
jiñişke japıraqtı қоға	kara menduvana
jiñişke japıraqtı şuğınık	kara meñduvana
julduzgül	kara moyıl

kara seksevil	ķararik
ķara seksevil	ķarasabaķ
ķara sora	ķarasora
ķara Şağır	ķarasyek
ķara tal	karayemiş
kara terek	ķargatuyaq
kara zerek	ķaręakz
ķarabaraķ	kriķız
ķarabarkın	ķarmala
ķarabas	ķasķa juvsan
ķarabas Őalęın	kaskırjem
ķaradaęan	ķaskırjemis
ķaradn	ķaskırjiydek
ķaraęaldaq	ķaskırmasaq
ķaraęaŐ	ķatınjańęaq
ķaraęaŐ	ķaz ayak
ķarajemis	ķazmoyın
ķarajiydek	ķaztaban
karajuvsan	ķaztamaķ
ķarajuvsan	ķaztańday
ķaraķas	kelteşaş
ķaraķat	kempir Şaş
ķarakeney	kempir Őp
ķarakey / ķaraney	ker juvsan
karakiyak	kereńķulaq
ķaraķoęa	kermek jalbız
ķaraķumıķ	kermek juvsan
ķaramala	kermek sabın
ķaramatav	ķiltanaķsız arpabas
ķaramıķ	ķırıkbuvin
ķarandız	ķırıkķabat
ķarańķay / ķarańķoy	ķırıkķulaq
karaot	ķırımoŐaęan
ķaraot	ķırmızıęl

kışka murt arpa	kiyizkiyik
kızanak	kiysıkiyık
kızğaldak	konakjügeri
kızğanak	konaktarı
kızğılt bede	koñır baldır
kızğılt juvsan	koñır öleñ
kızğılt ƙalüven	koñıravbas
kızıl arşa	koñıravgül
kızıl biyday	koñıravşöp
kızıl burış	koñırawbas
kızıl bürgen	koñırawgül
kızıl jiyde	koñırbas
kızıl juvsan	koñırot
kızıl ƙayıñ	kos masaƙtı / masaƙsalı ƙılŝa
kızıl miya	ƙotur ƙayıñ
kızıl tal	ƙoyan erin
kızıl tarı	ƙoyanayak
kızıl zerek	ƙoyanjün
kızılağaş	ƙoyankuyırık
kızilbas	ƙoyansiyrak
kızilboyav	ƙoyansüyek
kızilbuta	ƙoyantamak
kıziljiydek	ƙoyantobık
kızilƙat	ƙozıƙulak
kızilƙuvray	ƙozıƙuyırık
kızilot	kögildir joñıŝƙa
kıziltamır	kögiljim itƙonak
kıziltañday	kök eşkiniñ japırağı
kıziltaspa	kök piyaz
kıziltomar	kök terek
kızilurık	kökbas
kirpibas	kökbas joñıŝƙa
ƙıyaƙölen	kökbasgül
kiyikjün	kökbassöp

kökbıyık	läylikgöl
kökdönen	mamıkbas
kökemaryl	mañkajapırađ
kökgöl	maralşöp
kökğaldak	marjangöl
kökjıydek	maykara
kökkaşka	maykara juvsan
kökkat	maykarağay
kökmoras	maykene
köknär	maykoğa
köknayza	maykulak
kökpek	maykuvray
köksağız	mayşağır
kökserke	mayşöp
kökşegöl	meñdikara / meñdiğara
kökşeşek	merüvertgöl
köktiken	meyirşöp
kökzengir	mıkır juvsan
kömbekonağ	mıkır juvsan
ıulanıuyırık	mıñbas
ıulıayır	mıñjapırađ
ıum // ıumdığ boz	mıñtamır
ıum juvsan	mırza terek
ıum ıarağan	mırzaıuvray
ıumberiş	mırzasorañ
ıumdaışöp	mısıııuyırık
ıurtkaşaş	mortıkboz
ıusayak	müyizjapırağ
ıussıyırağ	müyizjemis
ıustañday	müyizşöp
ıutırğan ııyar	oramjapırağ
küñşaş	oymakgöl
küreñot	oyranşöp
läylekşöp	ögeyşeşek

ögeyşöp	sarıbas
ögiztil	sarıbas joňışka
öleňşöp	sarıküyik
öserşöp	sarısoyav
sabınağaş	sarjağal
sabınkök	sarküyik
sabınşöp	sarsazan
säbizşöp	sarsolma
sadakboz	sasık alabota
sadakjapıraç	sasık baldırğan
salalı zığır	sasık juva
sañıravkulak	sasık juva
sar (1) bas	sasık kuvray
sar (1) bas kuvray	sasık menduvana
sar (1) basjuvsan	sasık sasır
sar (1) basşöp	sasık şöp
sar (1) bawır	sasıkkekire
sar (1) burav	sasık kuvray
sar (1) kevren	sasıkşöp
sar (1) örik	sasır şöp
sar (1) sadak	savır arşa
sar (1) şöp	sävlegül
sar (1) tiken	segiz japıraçtı boyavşöp
sarağaş	segizjapıraç
saraljın	segizmüyiz
sarbas / sarı bas juvsan	sekpilgül
sarbuğa	semserşöp
sarğaldaç	sepkilgül
sarğılt kundızşöp	sıbizgi kuvray
sarı barak	sıldırşöp
sarı juvsan	sırğalıtıl
sarı kalüven	sıyır kuyırık
sarı karağan	sıyır silekey
sarı tal	siyirköz

solibas	tasbüldirgen
sorşöp	tasjaňgak
sortiken	tasjarğan
sulibas	taskabak
suluwşaş	taspañoňşka
sütkulak	taspaşöp
şağır juvsan	tasşöp
şağırtiken	tasşüygin
şaşaktı boyavşöp	tätti kartop
şaştıkız	tätti tamır
şatırgül	tavıkköz
şayanmoyın	tawıqbas
şaytankulak	tawıkköz
şegirgül	taytuyak
şımşıkawız	tazkara
şımşikköz	tegevringül
şıraygül	tegis japıraqtı kökbas
şırmavıkgül	tekesakal
şilotı	temirağaş
şiykaztañday	temirtiken
şokşakök	teñgebas
şolpankebis	teñgegül
şolpanşaş	teñgejapıraq
şöngebas	tentekmiya
şubar arşa	tırbık juvsan
talşık juvsan	tırnakgül
tanaköz	tırnaqotı
tarakbas	tışkanquyırık
tarakboz	tikendi badam
tarakşöp	tikendi bürmetiken
tarbak taspa	tiyin japıraq
tasağaş	toğızkıltan
tasbede	tomağaşöp
tasbuyırğın	tomarboyav

turgan ağaş	uşkat
tük masaktı kıyak	uvbaldırğan
tüksabağ	uvbiydayıq
tükti kayıñ	uvjapırağ
tülkikuyırık	uvqorğasın
tülkiquyırık	uvpiyaz
tüyeqarın	uvsoygı
tüyekuyırık	uvşöp
tüyesiñir	uzın japıraqtı jalbız
tüyesüyek	ürme burşak
tüyetaban	üşkulak
tüyinşöp	üştağan
tüymeabas	üyrektumsıq
tüymedağ	zapırangül
tüymeşeten	
ulpagül	

4.1.3.1.3. Sıfat-fil grubu biçiminde kurulan bitki adları

ağ karağan	qoykemirgen
arqar büyirgen	qozioşagan
atqutirtkan	qum karağan
ayğabağar	quskelmes
ayubaldırğan	qusqonbas
boyöser	qutırğan kıyar
bozqarağan	künbağar
eşkiölmes	küngebağar
it emgen	maljemes
itemgen	orman büldirgeni
jatağan jebir	sarı karağan
jün // jündi qarağan	sasıqbaldirğan
qara büldirgen	sıyır büldirgen
qırım oşagan	siyirbüldirgen
qoybüldirgen	şaytankelmes

şöpjiyar	turgan agaş
tasbüldirgen	uvbaldırğan
tasjarğan	

4.1.3.1.4. Tekrar grubu biçiminde kurulan bitki adları

bağ-bağ	bol-boldı
balakız	käriköz
basıbaldı-basıpaldı	ğav-ğavdan

4.1.3.1.5. İsnat grubu biçiminde kurulan bitki adları

Muharrem Ergin isnat grubunu, biri diğerine isnat edilen iki isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu olarak ifade etmektedir. (Ergin, 2007: 392)

Leylâ Karahan ise, unsurlarında çekim eki bulunmayan veya sadece birinci unsurunda iyelik eki bulunan kısaltma gruplarını isnat grubu olarak ifade etmektedir. (Karahan, 2008: 80)

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak isnat grubu biçiminde kurulduğunu tespit ettiğimiz bitki adları aşağıda listelenmiştir:

bavırkurt	ğarınjarık
bavırmük	ğızjibek
boyöser	kökbiyik
dändigara	kökgül
däribay	kökjiydek
eşkiölmes	kökğaska
eşkisasır	köknär
işdäri	köknayza
işikızıl	köksağız
itemgen	kökşeşek
japırağşayır	köktiken
japırağtenge	kötibos
jerboyav	ğulınembes
joljelken	ğulmanbes / ğulmambes
jündikara	mağsarı

mortıkboz	tamırdäri
nayzaqara	tarakboz
sadakboz	tarbaq taspa
talaqdäri	tavtaspa

4.1.4. Cümle biçiminde kurulan bitki adları

askeldi	basıbaldı-basıpaldı
ayğabak	bol-boldı
aziya küngeldisi	küngeldi (künkeldi)
baq-baq	sarsolma

4.2. KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ ANLAM BAKIMINDAN İNCELENMESİ

4.2.1. Anlam Bakımından Basit Bitki Adlarının Kuruluşu

4.2.1.1. Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları

alqa	quraq
arıs	äsel
badana	sıbizğı
barqıt	sälde
jambıl	şayır
jupar	şeten
qanjığa	toşala
kenep	

4.2.1.2. İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları

4.2.1.2.1. İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları

bek	buyra
berik	sümelek

4.2.1.2.2. İnsanın karakteriyle ilgili bitki adları

arıs	qodırañ
ebelek	sana
jebir	suñğıla

sümelek	zerek
tarlan	zığır

4.2.1.2.3. Meslek ve çalışmayla ilgili bitki adları

şayır	tarlan
-------	--------

4.2.1.2.4. İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları

balğın	lağsa
kurak	

4.2.1.2.5. Akrabalık adlarıyla kurulan bitki adları

jöke

4.2.1.2.6. Unvan belirten bitki adları

jöke	şora
şayır	tarlan

4.2.1.2.7. Din ve inançla ilgili bitki adları

Şükir

4.2.1.3. Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları

ķumay	tana
ķuralay	tayķar
lâylek	

4.2.1.4. Renk adlarıyla kurulan bitki adları

boz	kâreney
ķarakeney	şagır
ķırmızı	

4.2.1.5. Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları

jörgem	savır
ķabaķ	şeņgel
mamık	zapıran

4.2.1.6. Yer adlarıyla kurulan bitki adları

sorañ tuñğıyık
tik

4.2.1.7. Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları

Şıtır

4.2.1.8. Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak kurulan bitki adları

buyra sâlde
masağ şıye
noğat tik

4.2.2. Anlam Bakımından Türemiş Bitki Adlarının Kuruluşu

4.2.2.1. İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları

4.2.2.1.1. İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları

balavsa baldırğan

4.2.2.1.2. Cinsiyet belirten bitki adları

ereymen ermen
erkek ermene

4.2.2.1.3. Duygularla ilgili bitki adları

jılavıq şattawıq
süyindir üpilmälik

4.2.2.1.4. Maddi durumla ilgili bitki adları

baraq barşa

4.2.2.1.5. İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları

bırtıldağ

4.2.2.2. Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları

bottaşık	tarğak
buğıtı	

4.2.2.3. Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları

kılkan	sırttan
kılşa	tuyakşa
kıltık	

4.2.2.4. Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları

aylavık	oşağan
aylavık	savmaldık
borık	sırğak
borık	sırğalı
boyan	süttigen
buldak	şokşa
jipilgen	şüygin
kazanak	torsıldağ
kımızdıq	undav
kömirgen	uvızdıq
mıқан	

4.2.2.5. Yer adlarıyla kurulan bitki adları

bedelik	sorğış
qumak	şettik
qumarşık	tatıran

4.2.2.6. Renk adlarıyla kurulan bitki adları

aktık	kızılşa
almatı	qızılşa
alşa	kögildir
qarağan	kökşe
qarağayday	küreñkey
qızamık	şegirşin
qızıl	

4.2.2.7. Doğa olaylarının adlarıyla kurulan bitki adları

jelkek	samaldık
jelşek	şıkşıldık
karlığan	

4.2.2.8. İnsan üzerinde uyandırdığı etkiye göre kurulan bitki adları

kışıtkan	kışıtpa
kışıtkiş	kuvırdak

4.2.2.9. Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları

bortıldak	şıtırağ
düñgirşek	şıtırlak
sıldırmağ	şıtırşık
şırtıldak	tırsık

4.2.2.10. Bitkiler arası benzerlikten dolayı kurulan bitki adları

arpağan	biydayık
badamşa	kañbağtay
biydayık	

4.2.2.11. Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak kurulan bitki adları

ajırık	ğandavır
ajırık	küyrevik
burış	noğatık
burşak	sasık
bülingek	sasır
däнди	torlama
esineğ	

4.2.3. Anlam Bakımından Birleşik Bitki Adlarının Kuruluşu

4.2.3.1. İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları

4.2.3.1.1. Aile durumuyla ilgili bitki adları

ögeyşeşek	ögeyşöp
-----------	---------

4.2.3.1.2. Akrabalık adlarıyla kurulan bitki adları

babajapıraq	kempirşaş
balakız	kempirşöp
bayalış	mırza terek
bäyşeşek	mırzaquvray
bäyterek	mırzasorañ
qatınjañgak	

4.2.3.1.3. Beceriyle ilgili bitki adları

jalbañkulak	kereñkulak
-------------	------------

4.2.3.1.4. Şehir, boy, millet, ülke, kıta adlarıyla kurulan bitki adları

afrika darısı	qıtay alması
almatı aportı	qıtaypiyaz
almatı aruvı	meke jügeri
amur barkıtı	parsı şayır
avğan sasır	sibir arşası
aziya küngeldisi	sibir erkekşöbi
ferğana / ferğanalık juvsan	türkimen arşası
grek janğağı	türkistan arşası
qaşqargül	zeravşan arşası

4.2.3.1.5. Cinsiyet belirten bitki adları

balakız	kempirşaş
bayalış	kempirşöp
bäyşeşek	qızanak
bäyterek	qızğanak
däribay	qızjibek
erbası	qızsavmaldık
erkek	qızsavsaq
erkekşöp	küñşaş
kärikız	mırza terek
qatınjañgak	mırzaquvray

mırzasorañ	şaştıkız
sibir erkekşöbi	

4.2.3.1.6. Din ve inançla ilgili bitki adları

aram juvsan	kojakat
aramjoñışka	kojakendir
aramkumık	namazşamgöl
aramsoyav	sälemsöp
assalavmağaleyküm	şaytankelmes
assalemaleyküm	şaytankulak
imanjapırak	şükirboyav

4.2.3.1.7. Duygularla ilgili bitki adları

meyirşöp	tolgakşöp
----------	-----------

4.2.3.1.8. Evlilikle ilgili bitki adları

aqkelin	erbası
bayalış	katınjañgak
bäyşeşek	kelinşekboz
bäyterek	mırza terek
boydağ biyday	mırzaquvray
däribay	mırzasorañ

4.2.3.1.9. İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları

arık jalbız	sañıravkulak
qaska juvsan	şaştıkız
kereñkulak	şıraygül
kökqaska	tazkara
saqavşöp	tekesakal

4.2.3.1.10. Güzellik ifade eden kelimelerle kurulan bitki adları

almatı aruvı	äybätmiya
äsemsarı	şıraygül

4.2.3.1.11. İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları

balakız	kempirşaş
balgın arşa	kempirşöp
jasanşöp	şavşımıldık
kärikız	

4.2.3.1.12. İnsanın karakteriyle ilgili bitki adları

jındışöp	tentekmiya
ker juvsan	tolgakşöp
meyirşöp	

4.2.3.1.13. Kişi (kız) adlarıyla kurulan bitki adları

barşingül	kurtkaşaş
bayanşırın	nargızgöl
kızjibek	suluwşaş
ķuralay	şolpanşaş
ķurtkagöl	

4.2.3.1.14. Maddi durumla ilgili bitki adları

bayalış	bäyterek
bäyşeşek	däribay

4.2.3.1.15. Meslek ve çalışmayla ilgili bitki adları

aķşayır	ķojakat
ķazıķurt	tävipdäri
ķoja kendir	

4.2.3.1.16. Unvan belirten bitki adları

ķatinjañgak	mırza terek
ķazıķurt	mırzaķuvray
ķojakat	mırzasorañ
ķojakendir	tävipdäri
korol aķaşı	

4.2.3.2. Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları

aķ eşkiniñ japırağı	aķ eşkiniñ japırağı
aķ itjüzim	balık otı
aķkoy	balıkköz
aķkuvotı	balıkot / balıkotı
alabota	bavırkurt
arıstanavız	biye bav
arķar buyırđın	biyeemşek
arķar büyirgen	biyeķarın
arķar juvsan	biyemşek
arķarkök	biymeşek
arķarotı	borgöz-borköz
atbasburşak	borsıķjün
atburşak	botajuvsan
atķonak	botaköz-botagöz
atkulak	botataban
atķutirtķan	bozbuğa
atşonkay	bödeneşöp
ayubadam	böri burşak
ayubaldırđan	böriayak
ayudäri	börijemis
ayudıñ aķ därisi	börijöke
ayujañgak	böriķarakat
ayujün	böriköz
ayuķarakat	böriköz-börgöz
ayuķulak	buğı ķınası
ayuotı	buğı mügi
ayutaban	buzavbas
baķa japırak	buzawbas
baka otı	bürgedän
baķabas	doñız otı
baķajapırak	doñızöleñ

doñızsırt	ittaban
doñıztarak	ittüynek
elikşöp	iyt tiken
esek joñışka	iytkoğa
esekmiya	javtorğay
eşekmiya	jılanbas
eşkiyapırak	jılankiyak
eşkiñoñırav	jılantamır
eşkiıuyırık	jılkı joñışka
eşkimiya	jılkııuyırık
eškiölmes	kalğaşa tumsık itmurın
eşkisabak	karabota
eşkisabaq	karañqay / karañkoy
eşkisasır	karğaköz
eşkital	karğatuyaq
ile kurtkaşaşı	kaskırjem
it büldirgen	kaskırjem / kaskırjemi (itşuvı)
it jiydek	kaskırjemis
it juva	kaskırjiydek
it oşağan	kaskırmasaq
it tiken	kazayaq
itemgen	kazıqurt
itğaldak	kazjuva
itişek	kazmoyın
itjemis	kazotı
itjüzim	kaztaban
itkoğa	kaztamak
itkonak	kaztañday
itkösik	kıranot
itkusıq	kırpibas
itmurın	kiyikjün
itsabın	kiyikotı
itsigek	kiyizkiyik
itşomırt	korazgül

Ꞥoy juva	kökserke
Ꞥoy juvsan	Ꞥulanjuva
koy köde	ꞤulanꞤuyırık
ꞤoyanayaꞤ	Ꞥulınembes
koyanerin	Ꞥulınmaysa
Ꞥoyanerin	ꞤurtꞤagül
Ꞥoyanjın	ꞤurtꞤaşaş
Ꞥoyanjoñıřka	Ꞥus samaldık
Ꞥoyanjün	ꞤusayaꞤ
Ꞥoyankapuvsta	Ꞥuskelmes
ꞤoyanꞤarta	ꞤusꞤonbas
ꞤoyanꞤuyırık	ꞤusꞤumık
Ꞥoyanot	Ꞥussiyrak
Ꞥoyansiyrak	Ꞥustañday
Ꞥoyansüyek	läyleşöp
Ꞥoyanşöp	läylikgül
ꞤoyantamaꞤ	maljemes
Ꞥoyantobık	maralmüyizi
Ꞥoybüldirgen	maralotı
Ꞥoyjelek	maralşöp
ꞤoyꞤaraꞤat	maykene
Ꞥoyꝼaranjı	maymıljiyde
ꝼoykemirgen	mısıꝼꝼuyırık
ꝼoynoꝼat	mısıꝼotı
ꝼozıgül	nar juvsan
ꝼozıꝼulaꝼ	narꝼızıl
ꝼozıꝼuyırık	ögizꝼuvray
ꝼozıoşağan	ögiztil
kögiljim itꝼonak	sarbuğa
kök eşkiniñ japırağı	sarğılt ꝼundızşöp
kökek jalıngüli	savısꝼannıñ tamağı
kökekgül	sıyrır burşak
kökekotı	sıyrır büldirgen
kökemaral	sıyrır joñıřka

sıyrıkuyruk	torğayjem
sıyirsilekey	torğayjüzim
sirgeçara // sirkeçara	torğayotu
siyirböldirgen	torğayşöp
siyirköz	tülkikuyruk
şayanmoyın	tülkikuyruk
şıbınjegi	tülkimasak
şıbınkuvğış	tüye joñışka
şımşıkawız	tüyeburşak
şımşikköz	tüyejapırak
şiykaztañday	tüyekarın
şoşka badam	tüyeköten
şoşkatiken	tüyekuyruk
tanaköz	tüyesinir
tavıkköz	tüyesüyek
tavıktarı	tüyeşirmavık
tawıqbas	tüyetaban
tawıkköz	tüyetiken
taytuyak	ükiköz
tışkanıuyruk	üyrektumsık
toqtısayır	

4.2.3.3. Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları

aqbas	aqkanat
aqbas joñışka	aqkanatsöp
aqbas şalğın	aqkıltık
aqbasbalav	aktamak gül
aqbasjuvsan	alabas
aqbasquwray	arıstanavız
aqbaşşöp	arpabas
aqbilek	atbasburşak
akjürek	atkulak
akjürek	aydarşöp

ayu jün	işikızıl
ayukulak	itişek
ayutaban	itmurın
bağabas	ittaban
balikköz	iyirtamır
balkaş	jalbañkulak
balmurın	jalmankulak
bavırkurt	jalmañkulak
bavırmük	jelbas
bedebas	jelbas juvsan
besbarmaq	jılanbas
bestamak	jılantamır
biyeemşek	jılkıquyırık
biyeqarın	juparbas
biyemşek	qalıñkanat
borgöz-borköz	qalkankulak
borsıkjün	qalkaşa tumsık itmurın
botaköz-botagöz	qandağaş
botataban	qandı buta
böriayak	qandıağaş
böriköz	qansiygek
böriköz-börgöz	qarabas
buramatamır	qarabas şalgın
buratamır	qaraqas
buzavbas	qarasüyek
buzawbas	qargaköz
däwayak	qarğatuyak
domalak bas juva	qarınjarık
doñızsirt	qayıñkulak
dübirayak	qazayak
erbası	qazmoyın
eşkiquyırık	qaztaban
ile qurtqashaı	qaztamak
işdäri	qaztañday

kelteşaş	kusayak
kempirşaş	kusseyrak
kereñkulak	kuştandıy
kıltanaksız arpabas	küñşaş
kıırıkkulak	mamıkbas
kıska murt arpa	maralmüyizi
kızılbas	maykulak
kızıltamır	miñbas
kızıltandıy	miñtamır
kirpibas	mısıkkuyırık
kiyikjün	müyizjapırak
kiysıkiyık	müyizjemis
koñıravbas	müyizşöp
koñırawbas	ögiztil
koñırbas	salawbas
koyanayak	sañıravkulak
koyanerin	sar(1)bas
koyanerin	sar(1)basguwray
koyanjün	sar(1)basjuwsan
koyankuyırık	sar(1)basşöp
koysansiyarak	sar(1)bawır
koysansüyek	sarbas / sarı bas juwsan
koyantamak	sarıbas
koyantobık	sarıbas joñışka
kozıkulak	savıskannıñ tamağı
kozıkuyrık	segizmüyiz
kökbas	sıyırkuyrık
kökbas joñışka	sipsebas
kökbasgül	siyirköz
kökbasşöp	solıbas
kötibos	sulıbas
kötibosşöp	suluwşaş
kulankuyırık	sütkulak
kurtkaşaş	şaşaktı boyavşöp

şuştıkız	tekesakal
şayanmoyın	teñgebas
şaytankülak	tırnakgül
şerköz	tırnakoti
şımşıkawız	tışkanıuyırık
şımşıkköz	tük masaktı kıyak
şiykaztañday	tüksabak
şolpanşas	tükti kayıñ
şöñgebas	tülkikuyırık
talakdäri	tülkiıuyırık
tamır juvsan	tüyekarın
tamırdäri	tüyekuyırık
tamırjuvsan	tüyesifir
tamırşöp	tüyesüyek
tanaköz	tüyetaban
tarakbas	tüymebas
tavıkköz	ükiköz
tawıkbas	üşkülak
tawıkköz	üyrektumsık
taytuyak	
tegis japıraqtı kökbas	

4.2.3.4. Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları

äbüvnavat	aqtaspa
ağaş tösek	amur barkıtı
aq altın	äripdäri
ak dări	aşşılav alqa
aknabat	ätirgül
aknavat	ayıl çoğa
aqnavat	ayıljuva
akşayır	ayılkıyak
akşuvak	ayudäri
akşuvaq	ayudıñ aq därisi
aqtamırdäri	balak juvsan

balavız ağaş	eşkiñoñırav
balavız ağaşı	eşkısabak
balawız ağaşı	injugül
baljapıraq	işdäri
baljuvran	itsabın
baljügeri	jalingül
balkarağay	japıraqşayır
balqaş	japırakteñge
balkuvray	jarıkgül
balmurın	jebejapıraq
balotı	jerboyav
balpanak	jersabak
balşırış	jersabın
balşıtır	jersağız
balşöp	jip taspä
baltasap	jol jelken
barkııt ağaşı	joljelken
barkııt şöp	juparağaş
bayanşırın	juparbas
berengül	jupargül
bizbeldik	kalқанkulak
boyavlı oyran	kalқанşa tumsıq itmurın
boyavşöp	kaltagül
boz kilem	kanjığa juva
buğı kınası	kant kızılşası
buramatamır	kañt kızılşası
burandagül	kara alka
däri // dārilik arşa	karabaraq
däri arşa	karamala
dāribay	karamıq
dārilik kögildir	karasabak
doñıztarak	karasora
dopşagül	karmala
elekşöp	kelimdäri

kermeksabın	maykulağ
kıırıkbuvın	maykuvray
kızılboyav	mayşağır
kızıltaspa	mayşöp
kızjibek	merüvertgül
kiyizkiyik	nan ağaşı
koğajay	nayzakara
koñıravbas	oramjapırağ
koñıravgül	orman kıırıkbuvını
koñıravşöp	oymağgül
koñırawbas	sabınağaş
koñırawgül	sabınkök
koynakarta	sabınşöp
kökek jalıngülü	sadakboz
köknär	sadakjapırağ
köknayza	sarı barak
köksağız	sävlegül
qum // qumdıq boz	saysağız
qum juvsan	selevboyav
qum qarağan	semserşöp
qumberiş	sıbizğıquvray
qumbetege	sırğalıtal
qumbiydayıq	şatırgül
qumdağşöp	şınketer
qumebelek	talakdäri
qumsağız	talşıqjuvsan
küldäri	tamırdäri
marjan ağaşı	tarakbas
marjangül	tarakboz
maykara	tarakşöp
maykara juvsan	tarbak taspa
maykarağay	tasağaş
maykene	tasbede
maykoğa	tasbuyırğın

tasbül dirgen	teñge japırak
tasjañgak	teñgebas
tasjarğan	teñgegül
taskabak	tıgın ağaşı
taspañoñşka	tiyinjapırak
taspaşöp	tomağaşöp
tasşöp	tomarboyav
tasşüygin	tüksabak
tävıpdäri	tüymebas
tavsagız	tüymedaq
temirağaş	tüymeşeten
temirtiken	ürme burşak

4. 2.3.5. Aktarmalarla kurulan bitki adları

İki kelimenin görünüş, işlev veya durum olarak birbirine benzerliğine dayanan ve insanla alakalı öğelerin doğaya uygulanması sayılabilecek aktarmalarda, anlatılmak istenen mefhum, benzetmelerde olduğu gibi, onunla bir yönden ilişkisi, benzerliği, yakınlığı olan başka bir mefhumla anlatılmaya çalışılır. Böylece gösterge yeni bir mana kazanır. Aktarmalar, çok anlamlılığı ortaya çıkaran faktörlerin başında gelen anlam olaylarıdır. (Arslan Erol, 2018: 49)

Bu tanımdan yola çıkarak, aktarma başlığı altında değerlendirilebilecek bitki adlarını özelliklerine göre sınıflandırdık ve aşağıda başlıklar halinde listeledik:

4. 2.3.5.1. İnsana benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları

aqkelin	bozkonak
aqşayır	däribay
babajapırak	erbası
balakız	erkekşöp
balğın arşa	jasanşöp
bayalış	javjapırak
bäyşeşek	javjumır
bäyterek	javqazın
boydaq biyday	javkiyak

javpazak	kızsavsak
javşalğın	kojakat
javşımıldık	kojakendir
javşırmavık	korol' ağaşı
javşümildik	küñşaş
javtorğay	mırza terek
kärikız	mırzaquvray
katınjañgak	mırzasorañ
keliñsekboz	ögeyşeşek
kempirşaş	ögeyşöp
kempirşöp	sibir erkekşöbi
kızanak	şaştıkız
kızğanak	şavşımıldık
kızjibek	tävipdäri
kızsavmaldık	

4. 2.3.5.2. Hayvana benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları

aq eşkiniñ japırağı	kögiljim itkonak
aq itjüzim	kök eşkiniñ japırağı
aqkoy	kökemeral
bozbuğa	kökserke
javtorğay	sarbuğa
qarañkay / qarañkoy	sargılt kundızşöp
qazıkurt	suvsamır
kiyizkiyik	şiyqaztañday

4. 2.3.5.3. Organa benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları

aqbas	aqbasjuvsan
aqbas joñşka	aqbasquvray
aqbas şalğın	aqbasşöp
aqbasbalav	aqbilek

akjürek	buzavbas
akjürek	buzawbas
aķkanat	däwayak
aķkanatşöp	domalaķ bas juva
aķkılıtk	doñızsirt
aktamak gül	dübirayaķ
aķtamırdäri	erbası
alabas	eşkiķuyırık
arıstanaıız	ile ķurtķaşı
arpabas	itişek
atbasburşak	itmurın
atkulak	ittaban
ayu jün	jalbañķulak
ayuķulak	jalmanķulak
ayutaban	jalmañķulak
baķabas	jelbas
balıkköz	jelbas juvsan
balkaş	jılanbas
balmurın	jılantamır
bedebas	jılķıķuyırık
besbarmak	ķalıñķanat
bestamak	ķalkankulak
biyeemşek	ķalkańsa tumsıķ itmurın
biyekarın	ķarabas
biyemşek	ķarabas şalģın
borgöz-borköz	ķaraķas
borsıķjün	ķarasüyek
botaköz-botagöz	ķargaköz
botataban	ķarģatuyak
böriayaķ	ķayıñķulak
böriköz	ķazayaķ
böriköz-börgöz	ķazmoyın
buramatamır	ķaztaban
buratamır	ķaztamak

kaztañday	ķussiyraq
kelteşaş	ķustañday
kempirşaş	ķüñşaş
kereñķulak	mamıķbas
ķıltanaksız arpabas	maralmüyizi
ķırıķķulak	mayķulak
ķısķa murt arpa	mıñbas
ķızılbas	mıñtamır
ķızıltamır	mısıķķuyırık
ķızıltañday	müyizjapırak
ķirpibas	müyizjemis
ķiyikjün	müyizşöp
ķiysıķiyık	ögiztil
ķoñıravbas	salawbas
ķoñırawbas	sañıravķulak
ķoñırbas	sar(1)bas
ķoyanayak	sar(1)basjuwsan
koyanerin	sar(1)basķuwray
ķoyanerin	sar(1)basşöp
ķoyanjün	sar(1)bawır
ķoyanķuyırık	sarbas / sarı bas juwsan
ķoyansiyraq	sarıbas
ķoyansüyek	sarıbas joñışķa
ķoyantamak	savışķannıñ tamağı
ķoyantobık	segizmüyiz
ķozıķulak	sıyırķuyırık
ķozıķuyırık	sipsebas
köķbas	siyırköz
köķbas joñışķa	solıbas
köķbasgül	sulıbas
köķbasşöp	suluwşaş
ķulanķuyırık	sütķulak
ķurtķaşaş	şayanmoyın
ķusayak	şaytanķulak

şerköz	teñgebas
şımşıkawız	tırnağgöl
şımşikköz	tırnağotı
şiykaztañday	tışkankuyırık
şolpanşaş	tülkikuyırık
şöñgebas	tülkiquyırık
tanaköz	tüyeqarın
taraxbas	tüyequyırık
tätti tamır	tüyesifir
tättitamır	tüyesüyek
tavıkköz	tüyetaban
tawıqbas	tüymebas
tawıkköz	ükiköz
taytuyaq	üşkulak
tegis japıraqtı kökbas	üyrektumsıq
tekesaqal	

4. 2.3.5.4. Nesneye benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları

ağaş tösek	barqıt şöp
aq altın	berengöl
aqşayır	bizbeldik
aqtaspa	boyavşöp
amur barkıtı	boz kilem
aşşılav alqa	bozkilem
ayıl qoğa	buramatamır
ayıljuva	doñıztarak
ayılkiyaq	dopşagöl
balak juvsan	elekşöp
balavız ağaş	eşkiqoñırav
balavız ağaşı	injugöl
balawız ağaşı	itsabın
baltasap	japıraqşayır
barqıt ağaşı	japırakteñge

jebejapırak	sabınşöp
jerboyav	sadakboz
jersabın	sadakjapırak
jersağız	selevboyav
jiptaspa	semserşöp
joljelken	sıbizğıkuvray
kalıkanıulak	sırđalıtal
kalıkanıa tumsık itmurın	ıatırđül
kara alka	talıık juvsan
ıara alıa	tarakıbas
ıarabarak	tarakıboz
ıaramala	tarakışöp
ıaramık	tarıak taspa
ıarmala	tasadığ
kermeksabın	tasbede
ıırııbuvin	tasıbuıırđın
ıızılboyav	tasböldirgen
ıızııbek	tasıanığak
ııızıııııı	tasıarđan
ıoğajay	tasıakabak
ıoıııravıas	tasıadıoııııııa
ıoııırawıas	tasıasıöp
ıoııırawđül	tasışöp
ıoyanııarta	tasışüıyđın
köknayza	tavsağız
marjan ağası	temırağası
marıanjđül	temirtiken
merüvertđül	teııgeıas
nayzaıara	teııgeğül
oramıapırak	teııgeıapırak
orman ıırıııbuvinı	tığın ağası
oymakđül	tııınıapırak
sabınağası	tomağasıöp
sabınkök	tomarboyav

tüymebas

tüymeşeten

tüymedak

ürme burşak

4.2.3.5.5. Hayali yaratıklara benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki

adları

däwayak

ķoyanjın

4.2.3.6. Yer adlarıyla kurulan bitki adları

4.2.3.6.1. Bağ-bahçe, tarla vb. adlarla kurulan bitki adları

adıraspan

ķumdaķşöp

ağaş sorañ

mirzasorañ

aķbas şalgın

orman büldirgeni

aķşalgın

orman jañğagı

baķ-baķ

orman jañğagı

batpaķşöp

orman kırıkbuvinı

bozşağıl

ormanjañgak

bozşalgın

saysağız

dala şegirşini

sorşöp

dala şırmavıǵı / dalalık şırmavıķ

sortiken

dala şuǵınıǵı

şalgındıķ jonıška

dalalık badam

şöl bidayık

dalalık joñıška

şöl biydayık

egistik / ekpe joñıška

şölmasaķ

javşalgın

şüyginşöp

ķarabas şalgın

töbesorañ

4.2.3.6.2. Dağ adlarıyla kurulan bitki adları

alatav

tavsağız

alatav қayını

tavsarımsaķ

alatav tañı

tavşımıldıķ

tavarpa

tavtarı

tavgül

tavtaspa

tavķalaķay

tawdağan

tavķonak

tawmasaķ

4.2.3.6.3. Deniz, göl ve dere adlarıyla kurulan bitki adları

teñiz şöbi

4.2.3.6.4. Ülke, şehir, ilçe, semt adlarıyla kurulan bitki adları

afrika darısı	ile kırtkaşaşı
almatı aporti	kaşkargül
almatı aruvı	kıtay alması
amur barkıtı	kıtaypiyaz
avğan sasır	meke jügeri
aziya küngeldisi	parsı şayır
ferğana / ferğanalık juvsan	türkimen arşası
grek janğağı	türkistan arşası
grek jañğağı	zeravşan arşası

4.2.3.7. Renk ismiyle kurulan bitki adları

aķ alabota	ak sora
aķ altın	aķ şiy
aķ ayravıķ	aķ terek
ak battavık	aķbas
ak bavır tarı	aķbas joñıška
aķ biyday	aķbas şalgın
aķ bürgen	aķbasbalav
aķ eşkiniñ japırağı	aķbasjuvsan
aķ itjüzim	aķbasķuwray
aķ iyzen	aķbasşöp
ak jupar	aķbilek
aķ juvsan	akdäri
aķ jügeri	aķgül
ak kanbak	aķjelek
aķ kañbak	aķjelkek
aķ karağan	aķjelken
aķ kayıñ	akjürek
ak ot	aķjürek

aķķanat	alamasaķ
aķķanatşöp	alataV
aķķayın	alataV ķayını
aķķelin	alataV tañı
aķķıltan	äsemsarı
aķķıltıķ	ayudıñ aķ dārısı
aķķoy	boz arşa
aķķuvotı	boz juvsan
akmamık	boz kilem
aķmiya	boz köde
aknabat	boz tiken
aknavat	bozbuĝa
aķnavat	bozĝaldak
aķöleñ	bozĝanak
aķsarı joñışķa	bozıngen
aķsasık	boziyzen
aķsırĝaķ	bozizen
aķsırķın	bozķaraĝan
aķşalĝın	bozkilem
aķşañķan	bozķonak
aķşatav	bozşaĝıl
aķşatay	bozşalĝın
aķşayır	bozşöp
aķşeşek	işıkızıl
aķşoķan	jañakızıl
aķşuvak	jasıl köķşegül
aķşuvaķ	jündiķara
aktamak gül	ķara ajırık
aķtamırdäri	ķara alka
aķtaspa	ķara alķa
aktiken	ķara alma
aķurık	ķara arşa
alabas	ķara burış
alabota	ķara elma

qara ırğay	qaraqat
qara juvsan	qarakeney
qara qañbaq	qarakey // qaraney
qara qoğa	karakiyak
qara qumıq	qaraqoğa
kara mayıl	qaraqumıq
kara menduvana	qaramala
qara meñdovana	qaramatav
qara moyıl	qaramıq
kara seksevil	qarandız
qara seksevil	karaot
qara sora	qaraot
qara şağır	qaraörik
qara tal	qarasabaq
kara terek	qarasora
kara zerek	qarasüyek
qarabaraq	karayemiş
qarabarkın	qarmala
qarabas	qızğılt bede
qarabas şalğın	qızğılt juvsan
qarabiyday	qızğılt qalüven
qarabota	qızıl arşa
qarabüldirgen	qızıl biyday
qaradağan	qızıl burış
qaradän	qızıl bürgen
qarağaldaq	qızıl jiyde
qarağaş	qızıl juvsan
qarağaş	qızıl qayıñ
karajemis	qızıl miya
qarajemis	qızıl tal
qarajiydek	qızıl tarı
karajuvsan	qızıl zerek
qarajuvsan	qızılağaş
qaraqas	qızılbas

kızılboyav

kızılbuta

kızılıjydek

kızılkat

kızılkuvray

kızilot

kızıltamır

kızıлтаñday

kızıltaspa

kızıltomar

kızılurıq

koñır baldır

koñır öleñ

koñırbas

koñırot

kök eşkiniñ japırağı

kök piyaz

kök terek

kökbas

kökbas joñışqa

kökbasgül

kökbasşöp

kökbiyik

kökdönen

kökgül

kökğaldaq

kökjydek

kökqaska

kökkat

kökmoras

köknär

köknayza

kökpek

köksağız

kökserke

kökşeşek

köktiken

kökzengir

küreñkızıl

küreñot

maqsarı

mayqara

mayqara juvsan

meñdikara / meñdiğara

mortıqboz

narqızıl

nayzaqara

sadakboz

sar(1)bas

sar(1)basjuvsan

sar(1)basquwray

sar(1)basşöp

sar(1)bawır

sar(1)burav

sar(1)kevren

sar(1)örük

sar(1)sadaq

sar(1)şöp

sar(1)tiken

sarağaş

saraljın

sarbas / sarı bas juvsan

sarbuğa

sarğaldaq

sarğılt kundızşöp

sarı baraq

sarı juvsan

sarı qalüven

sarı karağan

sarı tal

saribas

saribas joñışka

sarıküyük

sarısoyav

sarjağal

sarküyük

sarsazan

sarsolma

sirgeķara / sirkeķara

tarakboz

4.2.3.8. Sayı isimleriyle kurulan bitki adları

altıkana

besbarmak

bestamak

bestöbe

ķırıķkabat

ķırıķkulak

miñbas

miñjapıraq

miñtamır

segiz japıraķtı boyavşöp

segizjapıraķ

segizmüyiz

toğızķiltan

üşkulak

üştağan

4.2.3.9. Gök ve gök cisimlerinin adlarıyla kurulan bitki adları

adıraspan

arķarkök

askök

aşkök

aybağar

aygül

ayğabağar

kök piyaz

kök terek

kökbas

kökbas joñışka

kökbasgül

kökbaşöp

ayğabaķ

ayķayın

aziya küngeldisi

juldızgül

juldızjemis

juldızşöp

kök eşkinin japırağı

kökbiyik

kökdönen

kökgül

köğaldak

kökjiydek

kökķaska

kökqat

kökmoras

köknär

köknayza

kökpek

köksağız

kökserke

kökşeşek

köktiken

kö kzengir

kün güli

künbağar

künbağıs

küngebağar

küngeldi

künkabak

künsuluv

suwjuldız

şolpankebis

şolpanşaş

tün çoğajayı

tünsävle

tünsuluvgül

BEŞİNCİ BÖLÜM

KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARIYLA OLUŞTURULMUŞ ATASÖZLERİ, BİLMECELER VE BİTKİ ADLARI İÇİN OLUŞTURULMUŞ DOLAYLAMALAR

Atasözleri, bilmeceler bir toplumun kültürünü, yaşayışını yansıtan en önemli unsurlarındandır. Uzun deneyimlerin ürünü olan atasözleri; insanlara yol gösterici, öğüt verici, aydınlatıcı niteliği olan önemli folklorik öğelerdendir.

Bilmeceler de insanları eğlendiren, eğlendirirken eğiten, düşündüren niteliklere sahip folklorik unsurlardandır. Bunlar bir toplumun kültürel zenginlikleridir.

Dolaylama ise; bir kavramın, bir düşüncenin, bir duygunun sözü daha etkili hale getirmek için birden fazla sözcükle ifade edilmesidir.

Tüm bu unsurlar toplumun yaratıcılığının ürünleridir ve toplumun kültürel unsurlarının nesilden nesile aktarılmasında önemli etkisi olan araçlardır.

Aşağıda başlıklar altında sıralayacağımız, Kazak Türkçesindeki bitki adlarıyla oluşturulmuş, atasözü, bilmece ve dolaylamalar “B. Kızıyev’in, *Kazak Tilindegi Ösimdik Atavları*” adlı eserinde tespit edilmiş ve bitki adlarına göre sınıflandırılmıştır.

5.1. KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARIYLA OLUŞTURULMUŞ ATASÖZLERİ

1. alma : is. Elma

alma :

-Ağacı alasa bolsa da , alması tamaşa

(Ağacı kısa olsa da elması şahane.)

-Balasız ana-gülsüz alma

(Çocuksuz anne-çiçeksiz elma gibidir.)

2. andız : is. Yaprakları dikenli olan bir çeşit ardıç, andız

andız:

-Andız bolsa, at ölmes

(Andız olsa, at ölmez.)

3. arpa: is.bot. Arpa

arpa :

-Altın, kumis-tas eken, Arpa, biyday-as eken

(Altın-gümüş taş imiş, Arpa-buğday aş imiş.)

-Attı arpamen ayda

(Atlı arpayla ayda / aya gider.)

-Arpasız at jürmeydi

(Arpasız at yürümez.)

-Arpa berseñ, atka ber , katır kutır şaynasın. Kızdı berseñ, jaska ber, kuşaktasıp oynasın.

(Arpa verirsen ata ver, katır kutur çiğnesin. Kızı verirsen gence ver kucaklaşıp oynasın.)

4. arşa : is. Bir tür çam ağacı

arşa :

-Arşa-ösken jerinde. Adamzat-ösken elinde

(Ardıç yetişmiş toprağında. İnsanoğlu yetişmiş ülkesinde.)

-Narıñnıñ aşamay-arşa eken, jupar iyisi-jaksılıkka jarşı eken.

(Devenin bulamadığı ardıç imiş, misk kokusu güzelliğe müjdeciymiş.)

5. bal kuvray : Ucunda bir karış kadar tomurcuk-tomurcuk başağı var. Dağlık yerde yetişen özü tatlı kuvray

bal kuvray (1) / balşeşek / balşatır / joñışkabas : Orman içinde, çalılarn arasında yetişen, yüksekliğı 10-30 cm. kadar olan, çok yıllık tamırsabaklı (kökü tahıllı) bitki

bal kuvray (2) : Boyu uzun, içi çukur, iri bitki.

bal kuvray :

- Tiken gülin qorğaydı. Bal kuvray bürin qorğaydı.

(Diken gülnü korurdu. Bal kuvray tomurcuğunu korurdu.)

6. b ytetek : is.bot. Büyük ınar

b ytetek :

- Ata –b ytetek, bala-japıra
- (Baba ınar, ocuk yapraktır.)

7. betege : is. Hayvan yiyeceği olan yulaf benzeri kısa ot.

betege :

- Betegeden biyik, juvsannan alasa.
- (Otdan büyük, pelinden kısa.)
- Betege, juvsan-bel k rki. Bilimdi ul-ız el k rki.
- (Ot, pelin dağ tepelerinin güzelliğidir. Bilgili oğlan-kız memleketinin güzelliğidir.)

8. biyday : is.bot. Buğday

biyday :

- A biydaydın k dirin aşıkanda bilersin. Ađarđannın k dirin kıs şıkanda bilersin.
- (Beyaz taneli buğdayın kıymetini acıktığında bilersin. Sütün kıymetini ise kıs çıktığında bilersin.)
- Maldı baksañ, siyır bak. Süt ketpeydi şaradan. Egin eksen, biyday ek, ut ketpeydi daladan.
- (Hayvana bakacaksan sığıra bak. Süt gitmezdi, eksilmezdi kaptan. Ekin ekeceksen buğday ek, bereket gitmezdi, eksilmezdi bozkırdan.)
- Jetimge jeti biyday da tamak
- (Yetime yedi buğday bile yemektir.)
- Biydaydı uvırđan,oydı řubırđan urtadı.
- (Buğdayı kavuran , koyunu katar eden mahveder.)
- Biyday -ırda, k riş sırda, jemisterdiñ ajabı-jetisuvda.
- (Buğday kırda, pirinç sırda, meyvelerin harikası elmada.)
- Suv bar jerde ırıs bar : Ustap balık jeysiñ. A biyday egip naniñ jeysiñ.
- (Su olan yerde bereket vardır, yakalayıp balık yersin. Beyaz taneli buğdayı ekip, ekmeğini yersin.)

9. ebelek : is.bot. Deve elması, akır diken

ebelek :

- Er jigit-eldiki, Ebelek-jeldiki
- (Er, yiğit memleketinindir. Deve elması r zgarındır.)

10. emen : is. Meşe ağacı

emen :

- Emennen kıttı ağaç joğ, köp jatsa jerde dert iler. Bolattan kıttı temir joğ, tasğa salsa kertiler.

(Meşeden sert ağaç yok, çok yatsa yerde dert bağlar. Çelikten sert demir yok, taşa koysan oyulur.)

- Erdin uyalğanı-ölgeni, Emenniñ mayıskanı-sınğanı

(Erin çekineni-ölenidir, meşenin büküleni-kırılanıdır.)

- Jalğız emenge jay tüskiş.

(Yalnız meşeye yıldırım düşmüş.)

11. jalbız : is.bot. Nane

jalbız :

- Kölden ketse, jalbız muñ, Elden ketse, jalğız muñ

(Gölden gitse nane üzüntülü olur, memleketten gitse yalnız üzüntülü olur.)

12. jantağ : is.bot. Deve dikenini

jantağ :

- Koğa-kölge bitedi. Kök jantağ-şölge bitedi.

(Su kamışı gölde biter. Yeşil deve dikenini çölde biter.)

- Tüyenin süygen ası-jantağ , Tiyinniñ süygen ası-jañğak

(Devenin sevdiği yemeği deve dikenini, sincabın sevdiği yemeği cevizdir.)

- Jar basındağı jantağı jannan bezgen nar jeydi.

(Uçurum başındaki deve dikenini canından bezgen deve yer.)

- Tüyenin jantağ jemese , tili kışıydı.

(Devenin deve dikenini yemese dili kaşınır.)

- Tüye altın artıp jürse de, jantağ jevin koymaydı.

(Deve altın yüklenip yürüse de , deve dikenini yemeden bırakmaz.)

- Jolda jatқан jantağı alıp tasta, jolavşığa kirmesin senen başka.

(Yolda duran deve dikenini alıp taşa, yolcuya girmesin senden başka.)

13. jañğak : is. Ceviz, ceviz ağacı

jañğak :

- Kabığı kıttı jañğaktıñ dani tätti

(Kabuğu sert cevizin tanesi lezizdir.)

14. javkazın :is. bot. Lâle çiçeğinin bir türü

javkazın: is. bot. Erken baharda, karın gidişiyile çıkan beyazımsı boz renkli gül

javkazın :

- Jaqsı adam-eldiñ körki, Javkazın gül-jerdiñ körki.

(İyi adam ülkesinin güzelliğidir, Lale-gül yerin güzelliğidir.)

15. jeken : is. biy. Killi, bataklık yerlerde yetişen çok yıllık bitki

jeken :

- Jel-jerinde, jeken-suvında

(Rüzgar yerinde, jeken suyunda.)

16. jiyde : is. bot. İğde

jiyde:

- Jerinen ayrılğan jiyde jelge uşar.

(Yerinden ayrılan iğde rüzgara uçar.)

- Sañğıldıñ sıkağınan sakta,jiydeniñ butağınan sakta.

(Pisliğin şakasından sakla, iğdenin dalından sakla.)

- Kıysık butaққа da kızıl jiyde bitedi.

(Eğri dala da kızıl iğde biter.)

17. juva : is. bot. Yabani soğan

juva :

- Tuvğan jerdiñ juvası da tätti

(Doğduğun yerin soğanı bile tatlıdır.)

- Jolına juva bitsin, sözine duva bitsin.

(Yoluna soğan bitsin, sözüne dua bitsin.)

18. juvsan : is. bot. Pelin, ak pelin

juvsan :

- Betegeden biyik, juvsannan alasa.

(Otdan büyük, pelinden kısa.)

- Betege, juvsan-bel körki, Bilimdi ul-қız el körki.

(Ot, pelin dağ tepelerinin güzelliğidir. Bilgili oğlan-kız memleketinin güzelliğidir.)

19. jupargül : is. bot. Yasemin

jupargül :

- Jaqsı –eldiñ maqtanı, Jupargül-jerdiñ maqtanı

(Güzel ülkenin pamuğudur, yasemin yerin pamuğudur.)

20. jıñğıl : is. bot. Ilgın ağacı

jıñğıl :

- Kendirmen baylama, jıñğılmen aydama. Kendirmen baylasañ, jıñğılmen aydasañ, mal biter dep oylama.

(Kendirle bağlama, ılgınla toprağı sürme. Kendirle bağlasan, ılgınla toprağı sürsen, hayvan yetişir deyip düşünme.)

- Jasık joldastan jıñğıl tayaq artık

(Çekingen arkadaştan ılgın ağacından sopa daha iyidir.)

21. köknär : is. bot. Haşhaş

köknär :

- Köknär jetti jıl köktemese de, aştık bolmaydı.

(Haşhaş yedi yıl yetişmese de açlık olmaz.)

22. kürmek : is. bot. Çeltik tarlasında çeltikle beraber yetişen yabani ot

kürmek :

- Küriş arkasında kürmek suv işer.

(Pirinç arkasında ot su içer.)

- Küriş azsa, kürmek bolar.

(Pirinç az olsa ot olur.)

- Küriş jegen arımas, kürmek jegen jarımas.

(Pirinç yiyen zayıflamaz, ot yiyen yaramaz, şişmanlamaz.)

23. küriş : is. Pirinç

küriş :

- Küriş, küriş suvımen ırıs.

(Pirinç, pirinç su ile zenginlik.)

- Biyday-kırdada, küriş-sırdada, jemisterdiñ ğajabı-jetisuvda.

(Buğday kırdada, pirinç sırdada, meyvelerin harikası elmada.)

24. qamıs : is. Kamış

qamıs :

- Önerli bala-eldiñ körki. Ükili qamıs-köldin körki

(Hünerli çocuk ülkesinin güzelliğidir. Baykuşlu kamış gölün güzelliğidir.)

- Şöldiñ qamısı bolmaydı, jamanniñ namısı bolmaydı.

(Çölün kamışı olmaz, kötünün namusu olmaz.)

- Şığısı jaman kāmıstı suv işinde ört şalar. Jürisi jaman jigitti el işinen jav alar.
(Çıkışı kötü kāmışı su içinde yangın çeler. Yürüyüşü kötü yiğidi memleket içinden düşman alır.)
- Kāmıs otın emes, jalını bar da şoğı jok. Ötirik söz dosım emes, aytkan jerde özi jok.
(Kāmış odun değil, alevi var da koru yok. Yalan söz dostum değil, söylenilen yerde kendi yok.)
- Kāmıstıñ şoğı bolmas, kök suvdıñ toğı bolmas.
(Kāmışın koru olmaz, mavi suyun besleyiciliği olmaz.)
- Kāmıstı khattı ustamasañ, kōlıñdı kesedi. Jamandı khattı ustamasañ tanıñdı şeşedi.
(Kāmışı sert tutamazsan, kolunu keser. Kötüyü sert tutamazsan kürkünü soyar.)
- Eti tiri jigit : Eliniñ namısın kōrğaydı, toğayınıñ kāmısın kōrğaydı.
(Eti canlı yiğit : Ülkesinin namusunu korurdu, ormanının kāmışını korurdu.)

25. kāmıbağ : is. bot. Deve elması, çakır diken

kāmıbağ :

- Özi kāmıbağ bolsın. Onda kandanı salmağ bolsın.
(Kendi deve elması olsun. Onda nasıl ağırlık olsun.)
- Aksak kōydiñ avzına jel aydağan kāmıbağ tüser.
(Topal koyunun ağzına yel üfleyen deve elması düşer, girer.)
- Ötirik-kāmıbağ , şın-salmağ
(Yalancı-deve elması, gerçek-ağırlık)

26. kōrağay : is. Çam ağacı

kōrağay :

- Kōrağayğa kōrap tal öser, kōrbısına kōrap bala öser.
(Çam ağacına bakıp dal yetişir, akranına bakıp çocuk yetişir.)

27. kōarbız : is. Karpuz

kōarbız :

- Kōarbız, kavın eki-üş ay savın
(Karpuz, kavun iki-üç ay sağın.)

28. kavın : is. Kavun

kavın :

- Javın bar jerde kaktıñ kādiri jok. Kavın bar jerde aqtıñ kādiri jok.
(Düşmanınım olduğu yerde pestilin değeri yok. Kavunun olduğu yerde beyazın kıymeti yok.)

- Sarı kazını kertip jep, sarañdar otır joqız dep. Sarı kavınnıñ qağın jep, sağılar otır toqız dep.

(Sarı kazını kertip yiyip cimriler oturur yokuz deyip. Sarı kavunun pestilini yiyip cömertler oturur tokuz deyip.)

29. қоға : is. bot. Su kamışı, saz

қоға :

- Қоға-көлге бitedi, көк jантақ шөлге бitedi.

(Su kamışı гөлде бiter, yeşil deve dikenі çölde бiter.)

- Özen, suvğa jarasқан қамısı men қоғası. Kăriyyağa jarasқан avzındağı tobası.

(Irmağa, suya yaқışan kamışı ile su kamışı. İhtiyara yaқışan ağızındağı tövbesi, şükürü.)

- Қолмен қоға julмаған, avzımen oraқ oradı.

(Eliyle su kamışı koparmayan, ağızı ile oraқ biçer.)

30. қурақ : is. Su kenarlarında yetişen taze ot, yeşil kamış

қурақ :

- Köldiñ körki- қурақ, jigittin körki-pıraq

(Gölün güzelliği yeşil kamış, yiğidin güzelliği Burak, yürük at)

- Batır-eldiñ ajarı , bal қурақ-köldiñ ajarı

(Kahraman ülkenin çehresi, bal қурақ gölün çehresi)

- Tav bulağımen süykimdi, bulaқ қураğımen süykimdi.

(Dağ pınarıyla güzel, pınar yeşil kamışıyla güzel)

- Suvlı jer қурақsız bolmas, tavlı jer bulaқsız bolmas.

(Sulu yer yeşil kamışsız olmaz, dağı yer pınarsız olmaz.)

- Қурақsız köldiñ säni joқ, tuyақsız maldıñ säni joқ

(Yeşil kamışsız gölün güzelliği yok, toynaksız hayvanın güzelliği yok.)

31. қызғалдақ : is. bot. Lâle

қызғалдақ :

- Қалы kilem törge kerek, қызғалдақ гүл jerge kerek

(Halı kilim baş köşeye gerek, lale гүл toprağa gerek)

- Jasıl kiygen jas-jaran eldiñ säni, қызғалдақ гүл құлпırған jerdiñ säni.

(Yeşil giyen genç milletin ülkenin güzelliği, lale гүл canlanan yerin güzelliği.)

32. kına : is. Fr. 1. Kına 2. Saç kınası

kına :

- Kına tastan şığadı, öner-bilim jastan şığadı.

(Kına taştan çıkar, hüner-bilgi gençten çıkar.)

- Kına tasğa bitedi, bilim başka bitedi.

(Kına taşa biter, çıkar. Bilgi başa çıkar, biter)

33. maқта : is. Pamuk

maқта :

- Maqtanın anası-jer, atası-suv

(Pamuğun anası-yer, babası-su)

34. miya : is.bot. Meyan kökü

miya :

- Jamannın tili aşşı, kök miyanın güli aşşı

(Kötünün dili acı, meyan kökünün gülü acı)

35. öleñ : is. Rutubetli yerde bitip yetişen, çok yıllık küçük ot.

öleñ : Sulu, bataklık yerlerde, nehir ile göllerin boyunda yetişen, ayırık otu görünüşlü, uzun hem de ince yapraklı çayır otu.

öleñ :

- Öleñdi jerde ögiz semiredi, ölimdi jerde molda semiredi.

(Otlu, öleñli yerde öküz şişmanlar, ölümlü yerde molla şişmanlar.)

36. sarımsaq : is. Sarımsak

sarımsaq :

- Sarımsaqtı jediñ be, sırkatıma em dediñ be?!

(Sarımsağı yedin mi, hastama şifa dedin mi?)

37. tal : is. Yaş dalları olan, ince yapraklı ağaç

tal :

- Dala körki-mal, özen körki-tal

(Bozkırın güzelliği hayvan, ırmağın güzelliği ağaç.)

- Özen talmen körikti, öris malmen körikti.

(Irmak dal-ağaç ile gösterişli, otlak hayvan ile gösterişli.)

- Kırañda malıñ bolsın, köşeñde talıñ bolsın. Mal-ayağıñ, tal-tayağıñ.

(Ahırında hayvanın olsun, sokağında ağacın olsun. Hayvan ayağın, ağaç değneğın.)

- Atañnan mal çalğanşa, tal ıalsın.

(Babandan hayvan kalana kadar, ağaç kalsın.)

- Bir tal kessen, on tal ek.
(Bir ağaç kessen, on ağaç ek.)
- Tölden mal ösedı, şıbıqtan tal ösedı.
(Yavrudan hayvan yetişir, çubuktan ağaç yetişir.)
- Elge mal köptik kılmaydı, jerge mal köptik kılmaydı.
(Ele hayvan çokluk kılmaz, yere ağaç çokluk kılmaz.)
- Muz jalağan mal öspes, mal jalağan tal öspes.
(Buz yalayan hayvan büyümez, hayvanın yaladığı ağaç büyümez.)
- Jıgılmay, jılamay bala öspeydi, karamay, sılamay tal öspeydi.
(Düşmeden, ağlamadan çocuk yetişmez. Bakmadan, sürmeden dal, ağaç yetişmez.)
- Ädepsiz ösken adamnan tärtippen ösken tal jaqsı.
(Edepsiz yetişen adamdan, düzenle yetişen ağaç daha iyidir.)
- Suvğa ketken tal karmaydı.
(Suya giden ağaçtan tutar.)

38. tarı : is. Darı

tarı :

- Berekesi kirgen avıldıñ : Aynaldırğanı şarva bolar, ekkeni tarı, jegeni jarma bolar.
(Bereketi giren memleketin : Döndüreni köylü olur, ektiği darı, yediği ezme olur.)
- Tarı jegen-tarıqbas.
(Darı yiyen darlık çekmez.)
- Tarısı bardın-tağatı bar, kırt mayı bardıñ-rağatı bar.
(Darısı olanın gücü var, kırt yağı, merhemi olanın rahatı var.)
- Tarılı elge barsañ, jarma jersıñ. Balıqtı elge barsañ, karmı jersıñ.
(Darılı memlekete gitsen, ezme yersin. Balıklı memlekete gitsen, yağda kızartılmış balık yersin.)
- Tarı bolsa, tavıq tabıladı.
(Darı olsa, tavuk kazanır.)
- Kimniñ tarısı pişse, sonıñ tavığı
(Kimin darısı pişse, yetişse, onun tavuğu)
- Tavıqtıñ túsine tarı kiredi.
(Tavuğun düşüne darı girer.)

39. terek : is. Kavak, kavak ağacı

terek :

- Tamırı tereñ terekter tamızda da kuvramas. Tamırı köp jigitti eşkim batıp kuvzamas.

(Kökü toplayan kavaklar ağustosda da kurumaz. Kökü çok yiğidi hiç kimse boğup deşemez.)

- Jaqsılık terek basında, jamandık tizeñ astında.

(Güzellik kavak başında, kötülük dizinin altında.)

40. tobilği : is. Kamçıya sap olarak veya baston olarak kullanılan kızılçık ağacı

tobilği :

- Tobilğini kıattı dep, kamşığa sap kıladı. Köregen jigitti äkki dep, qosınğa bas kıladı.

(Kızılçık ağacına sert diyip kamçıya sap eder. Sezgili yiğidi tecrübeli diyip asker kışlasına baş eder.)

- Tobilgili şubardan panasız tadvın nesi artıq? Qadir bilmes tuvğannan qunıñdı biler dos artıq.

(Kızılçık ağacının alasından kulübesiz dağın nesi faydalı ? Kıymet bilmez akrabadan değeri bilen dost faydalı.)

41. tut : is. bot. Dut

tut :

- Tut ağaştıñ tutın je, tutın jeseñ, kütip je.

(Dut ağacının dutunu ye, dutunu yersen bekleyip ye.)

42. şeñgel : is. bot. Dikenli çalı

şeñgel :

- Ormandı jerde otın köp, şeñgeldi jerde qotr köp

(Ormanlı yerde odun çok, çalılı yerde uyuz çok.)

43. şınar : bot. Çınar ağacı

şınar :

- Tüye atası-nar, ağaş atası-şınar.

(Devenin babası-tek hörgüçlü deve, ağacın babası çınar)

- Aklı tereñ adamnıñ ayası keñ keledi. Tamırı tereñ şınardıñ sayası keñ keledi.

(Aklını toplayan adamın doğduğı yer geniş gelir. Kökü toplayan çınarın gölgesi geniş gelir.)

5.2. KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARIYLA OLUŞTURULMUŞ BİLMECELER

1. alma : is. Elma

alma:

- << Al >> deseñ atamaysıñ << Alma >> deseñ ataysın.

(Al desen atamazsın, alma dersen atarsın.)

2. almurt : is. Far. Armut

almurt :

- Tätti jemisterdin biri, kavaqtın kişkentay türi. Ayıbı butaqqä ilinedi, aytıñdarşı kim biledi ?

(Tatlı meyvelerin biri, kavağın küçücük türü. Kusuru dala bağlanır, söyleyiniz kim bilir?)

3. anar : is. Far. bot. Nar

anar:

- Kişkentay ğana qutşa, işi tolı mıqşa

(Küçücük yalnız bereket gibi, içi dolu mih gibi.)

- Alma dersiñ, túsine qarap, júgeri dersiñ, işine qarap

(Elma dersin rengine bakıp, mısır dersin içine bakıp.)

4. aport : is. Büyük, kırmızı bir tür elma

aport :

- Kökpeñbek edi köktemde, kızardı küzge jetkende.

(Yemyeşil idi ilkbaharda, kızardı güze ulaştığında.)

5. aşkabaq : is. bot. Bal kabağı

askabak :

- Baqşanıñ alıp jemisi, qaynamay pispes kemisi. Sarı mayday saqtaydı kışqa deyın el işi.

(Bahçenin alıp meyvesini kaynamaz pişmez olmamışı. Sarı yağ gibi saklar kışa kadar el içi.)

- Qavın, qarbiz dey almaysıñ, pisenimen jey almaysın. Jarğanıñmen qarqattı, al aşkanda täp-tätti.

(Kavun, karpuz diyip almazsın, olgunluğuyla yiyip almazsın. Zarı ile kaskatı, al pişirdiğinde çok tatlı.)

6. baq-baq : is. bot. Yapraksız sarımsı güllü, sapı oyuk bitki

bakbak :

- Köktem, jazda başına sarı kalpak kiyedi. Küzge qaray kalpağı kalkıp uşıp jüredi. (Baharda, yazda başına sarı şapka giyer. Güze doğru şapkası kalkıp uçup yürür.)
- Ülpildegen kalpağı esken jelden qorqadı. (Yumuşak olan şapkası esen yelden korkar.)

7. büldirgen : is. bot. Çilek

büldirgen :

- Kınalı barmaq, jez oymaq (Kınalı parmaq, bakır yüksük.)

8. emen : is. Meşe ağacı

emen :

- Davılğa da teñselmeydi, iyilmesten ölsem deydi. (Fırtına da salınmaz , eğilmeden ölsem der.)

9. jañgak : is. Ceviz, ceviz ağacı

jañgak :

- Süyegi qattı bolğanmen, eti tätti (Zarı sert olmakla birlikte, eti tatlı, lezzetli.)

10. jügeri : is. Mısır

jügeri :

- Boyı bir qarıs, aydarı eki qarıs (Boyu bir karış, perçemi iki karış.)

11. jüzim :is. bot. Üzüm

jüzim :

- Süñgisindey kök muzdıñ, jemisti üyge jetkizdim. (Buz sarkıtı gibi yeşil buzun meyvesini eve yetiştirdim.)

12. kapuvsta: is. Koçanı yemeğe faydalanılan bahçe tahılı; ovaşç

kapuvsta :

- Köylek, beşpet, xalat ta kiygen eken qabattap. Aqırında iyun'niñ terlep janıp , küygesin, üstegi bar kiyimnin qoydı ağıtıp tüymesin. (Gömlük, cepken, entari de giymişmiş katlayıp. Ahirinde haziranda terleyip yanıp, sinirlenip üstteki olan giyeceğini çıkardı çözüp düğmesini.)
- Qatparşaktı saqtadım, qatparlap işin aktardım. Qarnından may tappadım. (Katmercikli sakladım, kat kat yapıp içini aktardım. Karnından yağ buldum.)

13. kartofel' : is. konuşma dili. Kartop

kartop : is. Rus. Patates

kartofel' :

- Kirgende inine sıñardı, Urpağın ertip ol şığardı.
- (Girdiğinde inine kırılırdı. Göbeğini eritip o çıkardı.)

14. künbağar : is. Ayçiçeği, günebakan, gündöndü

künbağar :

- Künnen közin almaydı, moynı birağ tamlaydı.
- (Güneşten gözünü almaz, boynu ama yorulmaz.)
- Körinbeydi sur tiken betindegi bürtikten.
- (Görünmezdi boz diken yüzündeki tomurcuktan.)
- Gül sekildi kızaradı, kökтейdi. Kün sekildi birağ nurın tökpeydi.
- (Gül gibi kızarır, büyür. Güneş gibi ama ışığını dökmez.)

15. alaay : is. Dokunulan yeri ateşlendirip acıtan, tedaviden başka özelliği olan çok yıllık bitki

alaay : is. bot. Isırgan otu

alaay :

- Jalañ ayak balanı japağimen şağadı.
- (Yalın ayak çocuğu yaprağı ile sokar.)
- Küninde köktemniñ bir kıızı şöp kördim, barlığın şağadı janasıp ketkenniñ bildiñ be alaay, ne narse ekenin ?
- (Gününde baharın bir ilginç ot gördüm, hepsini ısırır dokunup gidenin, bildin mi yavrum ne nesne olduğunu?)

16. amıs : is. Kamıs

amıs :

- arañızdar bäreñiz, äne aşıl sarı kıız. Suvda turıp bileydi, kırğa şığa bilmeydi.
- (Bakımız hepiniz, işte beyazımsı sarı kıız. Suda durabilirdi, bozkıra çıkamazdı.)
- uvis kevde ılıık bas, sıbızđı tartar ırğap bas.
- (Çukur gövde kılçık baş, kaval alar sallanıp baş.)
- Basında äybat ükisi, üstinde sarı küpisi. Küzetedı köl boyın alğıp-mülqip bir kisi.
- (Başında güzel baykuşu, üstünde sarı kürkü. Gözetir göl boyunu yarı uykulu bir kişi.)
- Boyın körseñ, terektey. İşin körseñ kevektey. Jelpildeggen ükisi nayzadağı jelektey.
- (Boyunu görsen kavak gibi. İini görsen kovuk gibi. Dalgalanan baykuşu mızraktaki püskül gibi.)

17. kañbağ : is. bot. Deve elması, çakır diken

kañbak :

- Şeñber jasap ösedi, jelman birge köşedi.
(Çember yapıp yetişir, rüzgarla birlikte taşınır.)
- Jelden ıgıp қаşанда, jorıtağı japanda.
(Yelden korkup kaçtığında, yorumlar bittiğinde.)
- Jel bolğan soñ jetegi, saydı meken etedi.
(Yel olduktan sonra ulaştığı vadiyi yer yapar.)

18. karbız : is. Karpuz

karbız :

- Kök lağım kögende jatıp semiredi.
(Yeşil oğlağım yetiştiğinde yatıp şişmanlar.)
- İşi jumsağ, sırtı kıattı. Eti kızıl, süti tätti.
(İçi yumuşak, sırtı sert. Eti kırmızı, sütü tatlı.)
- Alası bar, қarası bar, ağı bar, pışağ tiyse kıp-kızıl bop jarılar.
(Alası var, siyahı var, beyazı var, bıçak deyse kıpkızıl olup yararılır.)
- Sırtı jasıl, қаp-қattı, іші kızıl täp-tätti.
(Sırtı yeşil kaskatı, içi kızıl çok tatlı.)
- Döp-döñgelek doptay, іші kızıl şoқtay. Dämin tatıp körseñ odan dämdi joқtay.
(Yusuvarlak top gibi, içi kızıl kor gibi. Lezzetini tadıp görersen ondan lezzetlisi yok gibi.)
- Tüsi kızıl қan eken, tätiligi bal eken. Қızıl, қара ішінде қıruvar tas bar eken.
(Rengi kızıl kan imiş, tatlılığı bal imiş. Kızıl, siyah içinde çok taş var imiş.)

19. қавın : is. Kavun

қавın :

- Dala bardım, tastı kördim. Domalaңan zattı kördim. Ne ekenin tüsinbedim, tuzsız pisken astı kördim.
(Ovaya gittim, taşlı gördüm. Yuvarlanan şeyi gördüm. Ne olduğunu anlamadım, tuzsuz pişen aşı gördüm.)
- Kök alanı kögende kördim, kögennen kıyıp jegende kördim.
(Yeşil alacayı ipten gördüm, ipten kesip yiyice gördüm.)
- Sarı қоzi, kök қоzi қарындары тоқ қоzi. Күздигүни көп қоzi, қыстıгүни жоқ қоzi.
(Sarı kuzu, mavi kuzu karınları tok kuzu. Sonbaharda çok kuzu, kış günü yok kuzu.)

20. kıyak : is. bot. Bataklık, çayırılıkta, ırmak-göl yakasında yetişen, sapı üç köşeli, yaprağı kurdele şeklinde, çok yıllık ot

kıyak :

- Jasil kılış, javdıñ birağ kese almas basın kılış.
(Yeşil kılıç, düşmanın ama kesemez başını kılıç.)

21. kıyar : is. Far. Hıyar,salatalık

kıyar :

- Kozularım kögendevli kün uzun, suv işkenmen, şöp jemeydi bir üzim
(Kuzularım bağlanmış gün uzun, su içmekle birlikte ot yemez bir lokma.)

22. kozıkuyrık : is. bot. Mantarın başı, kuzunun kuyruğu gibi kavislenip gelen türü

kozıkuyrık :

- Ormandan alıp kelgen kazanbastı << jeymiz >> dep, anam külip, kazanğa astı.
(Ormandan alıp gelen kazan başlı << yeriz >> deyip, annem gülüp kazana astı.)

23. kurak : is. Su kenarlarında yetişen taze ot, yeşil kamış

kurak :

- Ülp ülp etip tımağı, jelp jelp etip kulağı. Suvdı keşip turadı.
(Yumuşacık olup kalpağı, dalgalanıp kulağı. Suyu geçip durur.)

24. kızılşa : is. Pancar

kızılşa :

- Töbesine tigip kök şatır, köleñkesinde köp tamır, kögildir bolıp dop şatır.
(Tepesine dikip mavi çadır, gölgesinde çok damar, mavi olup top çadır.)

25. kına : is. Fr. 1. Kına 2. Saç kınası

kına :

- Taşka şığar kök, birağ tamırı jök.
(Taşa çıkar yeşil ama kökü yok.)

26. maқта : is. Pamuk

maқта :

- Ülpildeggen appağım, özim kütip bapıttım. Küzde sıymay kaçşıqqa ayla-amal tappadım.
(Hafif olan bembeyazım, kendim bekleyip büyüttüm. Sonbaharda sığmaz ufak çuvala hile-çare kazanmadım.)

- Ƙaƙpaƙ ƙaƙpaƙtɪn astɪ appaƙ. Appaƙtan -appaƙ boz, ŕeŕuvin ayt tez.

(Kapaƙ, kapaƙın altɪ bembeyaz. Bembeyazdan – bembeyaz gri, cevabını söyle çabuk.)

27. rik : is. 1. Ƙayısı 2. Erik

rik :

- Saręış t¸sti, dngeleg. Ortasında dani bar. Ƙrseñ eger onı jep, balday tatti dami bar.

(Sarımsı renkli, tekerlek. Ortasında tohumu var. Grsen eğer onu yiyip bal gibi lezzetli tadı var.)

28. piyaz : is. Far. Soğan

piyaz:

- Alasa ęana boyı bar, toğız ƙabat tonı bar.

(Kısa yalnız boyu var, dokuz kat elbisesi var.)

-Ƙabat-ƙabat kiyingen, tbede ŕaŕı t¸yilgen. Jep ƙrip em özin men, jas ŕıęardı kzimnen.

(Kat kat giyinen, tepede saçı bağlanan. Yiyip görüp ŕıfanın kendisini ben, yaŕ çıkardı göz¸mden.)

- Izağor buğıp jadır, sağalın tığıp jadır.

(Sinirli saklanıp yatar, sakalını saklayıp yatar.)

-Jayęaladı rilip ŕaŕı jasıl, topıraęęa kmilip bası jadır.

(Sallanır r¸lp saçı yeŕil, toprağa gm¸lp baŕı yatar.)

- Jeseñ aŕŕı, kziñnen ŕıęarar jastı.

(Yesen acı, göz¸nden çıkarır yaŕı.)

- Ƙabat-ƙabat kiyingen, tbe ŕaŕı t¸yilgen. ŕeŕindirgen keziñde, jas turadı kziñde.

(Kat kat giyinen, tepede saçı bağlanan. Soyunduran vaktinde, yaŕ durur göz¸nde.)

29. pomidor : is. İt. Domates

pomidor :

- Alasa talda alvan alma. Al ƙızıl bolmay avzıña salma.

(Kısa dalda t¸rl¸ elma. Al ƙızıl olmadan ağzına atma.)

- Alasa tal, tamaŕa tal samsap tur alması, al ƙızıl bop, ƙan ƙızıl bop, boyalęanŕa, almaŕı.

(Kısa dal, harikulade dal sıra sıra dizilip durur elması, al ƙızıl olup, kan kırmızı olup, boyanmıŕ gibi elmacı.)

30. sañıravkulaq : is. Mantar

sañıravkulaq :

- Özi kişkentay bolganmen börki kazanday

(Kendi küçücük olmakla birlikte şapkası kazan gibi.)

- Tastamaydı basınan aq kalpağın, javın sürtip turadı batқан şaın

(Bırakmazdı başından beyaz kalpağını, düşmanını temizleyip durur batan tozunu.)

- Öz kalpağın jasınan tastamaydı basınan.

(Kendi kalpağını yaşından bırakmazdı başından.)

31. säbiz : is. Far. Havuç

säbiz :

- Jazday inge tıgılıp, jatқан kızıl tülkini kuyrığınan suvırıp, äkeldi äjem bir küni

(Yaz boyunca ine tıklıp, yatan kızıl tilkiyi kuyruğundan çekip alıp geldi ninem bir günü.)

- Jer astına tüsedı, sap-sarı bop pisedı.

(Yer altına düşer, sapsarı olup pişer.)

32. seksevil : is. bot. Kumlu yerlerde yetişen, fazla büyük olmayan, dalları

köküne yakın bir tür ağaç, seksevil

seksevil :

- Şölde kumdı beluvardan keşip bir, maral müyiz bir ösimdik ösip tur.

(Çölde kumlu belden geçip bir, geyik boynuzu bir bitki yetişip durur.)

33. şırmavıq : is.bot. Sarmaşık

şırmavıq :

- Köleñkesin tosadı, ölçep berseñ enşisin. Öz betimen jiberseñ, buvındırar körşisin.

(Gölgesini uzattı, ölçüversen payımı. Kendi yüzüyle salsan, boğar görürsün.)

34. şırşa : is. bot. Çam ağacı

şırşa:

- Tiken-tiken tik piste, kıısı-jazı bir tüste

(Diken-diken dik fıstık, kıısı-yazı bir renkte.)

- Jazı-kıısı özgermes jaralğan jasil türinen. Kaşa ayaz bolsa da, ayrılmaydı gülinen.

(Yazı kıısı değışmez ortaya çıkan yeşil türünden. Ne kadar ayaz olsa da ayrılmaz gülünden.)

- Jasil iyne kiyimim, jaylaymın tav biyigin. Jaña jıldı toylasan, törindemin üyiñniñ.

(Yeşil iğne giyimim, yerleşirim dağ yücesine. Yeni yılı kutlasan, baş köşesindeyim evinin.)

- Kökke qarap nazdana qolin sozar künimen. Küz, kıs, köktem, jazda da özgermes bir türinen.

(Göge bakıp nazlanarak elini uzatır güneş ile. Sonbahar, kış, ilkbahar, yazda da değişmez bir cinsinden.)

5. 3. KAZAK TÜRKÇESİNDE BİTKİ ADLARI İÇİN OLUŞTURULMUŞ DOLAYLAMALAR

“B. Kaliyev’in, *azak Tilindegi osimdik Atavları*” adlı eserinde tespit ettiğimiz bu dolaylamalar, ilgili eserde “osimdikterge Baylanıstı Metaforalı Tenevler” başlığı altında verilmiştir. Yani Türkiye Türkçesine evirdiğimizde “Bitkilerle Alakalı Meczalı Kıyaslamalar, Benzetmeler” başlığı ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda verilen bitkilerle alakalı meczalı benzetmeler Türkiye Türkçesindeki dolaylama dediğimiz kavramla benzerlik göstermektedir. Kazak Türkçesinde “emen” bitkisine (yani meşe aacına) “aaştar patşası” (aaşlar padişahı) denilmektedir. Türkiye Türkçesinde de benzer bir durum söz konusudur: Aslana “ormanlar kralı”denilmesi gibi.

Bundan dolayı, aşağıda yer alan ve B. Kaliyev’in bitkilerle alakalı meczalı benzetmeler diye bahsettiği kelime grupları, Türkiye Türkçesindeki karşılığı olan dolaylama başlığı altında verilmiştir.

1. balkaraay : is. Devamlı yeşeren, ine yapraklı am ağacı

balkaraay : Tayga aruvı [Tayga (orman) guzeli]

2. batat / ttti kartop : Tropikte yetişen tamırjemisli (kökü yemişli) ok yıllık bitki.

Batat : Ttti kartofel’ (Tatlı patates)

3. byşeşek : is. bot. Kardelen, kır çiçeği

byşeşek: a) Kktem gülü (lkbahar gl)

b) Kktem xabarşısı (lkbahar habercisi)

4. borı : is. Sulu yerde yetişen yumuşak beyaz-ince damarlı, kamlı benzeri bitki

borı: Suv astınıñ nanı (Su altının ekmei)

5. emen : is. Meşe ağacı

emen: Aaştar patşası (Aaşlar padişahı)

6. jen Şen : is. bot. Jinsen**jensen** : a) mir tamırı (Yaşam damarı)

b) TirŐilik tamırı (mr damarı)

7. jügeri : is. Mısır**jügeri** : a) Dala aruvı (Bozkır güzeli)

b) Dala padiŐası (Bozkır padiŐahı)

8. jzim : is. bot. zm**jzim** : a) Oñtstik perzenti (Güney evldi)

b) Kn svlesi jemiŐi (Güneş iŐıŐı meyvesi)

9. zıŐır : is. bot. Keten**zıŐır** : Soltstik jibeŐi (Kuzey ipeŐi)**10. itmurın : is. bot. Kuşburnu****itmurın** : Őiypalı buta (Őifalı alı)**11. kaktüs : is. Yun. Kakts****kaktüs** : Tn aruvı (Gece güzeli)**12. kartop : is. Rus. Patates****kartop** : EkinŐi nan (İkinci ekmek)**13. knbaŐıs : is. AyieŐi, günebakan, gündöndü****knbaŐıs** : Kn gli (GneŐ gli)**14. kriŐ : is. Pirin****kriŐ** : a) Sır marjanı (Sır, boya incisi)

b) Sır sluvu (Sır güzeli)

15. Şant ızılŐası : Pancarın Şeker alınan türü**ant ızılŐası** : a) Ttti tbir (Tatlı kök)

b) Ttti tamır (Tatlı damar)

16. araŐumıŐ : is. bot. Arnavut darısı**araŐumıŐ** : Soltstik kriŐi (Kuzey pirinci)**17. oñır baldır : Deniz, okyanus sularında karşılaşılan, kahverengi renkli****baldır. Onun türleri çoktur.****oñır baldır** : Tiri orŐav (Canlı duvar)**18. urma : is. Far. Hurma****urma** : Ől dala nanı (l, bozkır ekmeŐi)

19. kızgaldak : is. bot. Lâle

kızgaldak: Dala güli (Bozkır gülü)

20. maқта : is. Pamuk

maқта: Aқ altın (Beyaz altın)

21. palma : is. Lat. Palmiye

palma : Şöl aruvı (Çöl güzeli)

22. samırsın : Taygada yetişen, yüksekliği 20-30 m. kadar olan, kılçık yapraklı, daima yeşil ağaç. Kabuğu kahverengi boz renkli. Kütüğu düz. Tomurcukları iri. Onun değerli fıstıkları var. Fıstığı çok lezzetli hem de önemli, besinli.

samırsın : Tayganıñ nanı [Tayganın (ormanın) ekmeği]

23. seksevil : is. bot. Kumlu yerlerde yetişen, fazla büyük olmayan, dalları köküne yakın bir tür ağaç, seksevil

seksevil : a) Şöl aruvı (Çöl güzeli)

b) Қumayт şöldiñ kömiri (Kumsalın, çölün kömürü)

24. sorgo : is. bot. Güneyde yetişen, mısır benzeri, hayvana besin olan tahıl ; koқан жүgeri

sorgo: Şöl dalanıñ tüyesi (Çölün, bozkırın devesi)

25. tartarjapıraқ / tartar / tartarotı / tartarşöbi : milli terim. İmanjapıraқ

imanjapıraқ / baқajapıraқ / tartarjapıraқ / mıñtamır / imanşöp / şiyқанşöp :

Su kıyılarında, yol kenarlarında yetişen, yüksekliği 10-30 cm. kadar çok yıllık bitki. Yaprakları koyunun (kuzunun) kulağına benzer. Gül sepeti biraz ovaldır.

tartarjapıraқ: Aқ adamnıñ izi (Beyaz adamın izi)

26. edel'veys : konuşma diline has terim . Eñlik

eñlik (1) / eñlikgül / қарagül : Dağın sadece Alplik bölgesinde yetişen boz renkli nazik ve güzel bodur gül. Yüksekliği 10-25 cm. kadardır.

edelveys : Tav güli (Dağ gülü)

ALTINCI BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

6.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE KAZAK TÜRKÇESİNDEKİ BİTKİ ADLARININ YAPI VE ANLAM BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmamızda geçen Kazakça bitki adlarını, M. Fatih Alkayış'ın “ *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*” isimli doktora tezinde geçen bitki adlarıyla yapı ve anlam bakımından karşılaştırdığımızda tespit ettiğimiz noktalar ve oluşturduğumuz başlıklar şu şekildedir:

6.1.1. Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Yapı Bakımından Karşılaştırılması

Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adlarını yapı bakımından incelediğimizde, iki Türk lehçesinde de bitki adları “basit, türemiş ve birleşik” yapılı olmak üzere üçe ayrılmaktadır ve bunların her birinin kendine ait alt başlığı bulunmaktadır. Basit, türemiş ve birleşik bitki adlarını yapı bakımından madde madde incelediğimizde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır :

A) Basit yapılı bitki adları : Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki basit yapılı bitki adlarını ele aldığımızda, her iki lehçede de basit yapılı bitki adlarını oluşturan alıntı bitki adlarının bulunduğunu görmekteyiz.

Türkiye Türkçesinde “Arapça, Farsça, Ermenice, Yunanca, Latince, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Bulgarca, Çince, Gürcüce, Sırpça, Slavca” gibi dillerden dilimize geçmiş alıntı bitki adları bulunmaktadır.

Kazak Türkçesinde ise ağırlıklı olarak “ Fransızca, Farsça, Yunanca, Rusça, Arapça, Latince, İtalyanca, Japonca” gibi dillerden alıntı yapılan bitki adları vardır.

Bu durum her iki Türk lehçesinin başka dillerle ve kültürlerle iletişim, etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.

En çok hangi dilden alıntı yapıldığına dair sayısal verileri çıkarıp bir sıralama yapmak gerekirse:

Türkiye Türkçesinde sırasıyla ; Arapça (156) , Farsça (155), Yunanca (75), Fransızca (49), Ermenice (23), Latince (20), İtalyanca (15), İngilizce ve Bulgarca (8), İspanyolca, Çince, Gürcüce ve Sırpça (3), Slavca (2) şeklindedir.

Kazak Türkçesinde ise tespit edebildiğimiz alıntı bitki adlarına göre sıralama; Farsça (17), Rusça ve Arapça (9), Yunanca (7), Fransızca (5), Latince (3), İtalyanca (2), Japonca (1) şeklindedir.

Ayrıca şunu belirtmek gerekirse; her iki Türk lehçesinde de basit yapılı bitki adlarının sayısı, birleşik yapılı bitki adlarının sayısından az, türemiş yapılı bitki adlarının sayısından fazladır.

B) Türemiş yapılı bitki adları : Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki türemiş yapılı bitki adlarını ele aldığımızda; her iki Türk lehçesinde de türemiş yapılı bitki adlarının sayısı, basit ve birleşik yapılı bitki adlarının sayısına göre daha azdır.

Her iki Türk lehçesinde de türemiş bitki adlarını oluşturan yapım ekleri: “ İsimden isim yapan ekler, fiilden isim yapan ekler, isimden fiil yapan ekler ve fiilden fiil yapan ekler” olmak üzere dörde ayrılmıştır. Her iki Türk lehçesinde bitki adı türetmede kullanılan ekleri sayısal olarak incelersek:

M.Fatih Alkayış'ın “*Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*” isimli doktora tezinde bitki adı türetmede kullanılan ekleri; isimden isim yapma ekleri, isimden fiil yapma ekleri, fiilden fiil yapma ekleri ve fiilden isim yapma ekleri olmak üzere dört başlığa ayırdığını görüyoruz.

Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan isimden isim yapma eklerinin sayısı 34'tür. Bu eklerden en çok kullanılanlar ise “ +cA / +çA”, “ +cI / +cU / +çI / +çU”, “ +cIk / +cUk / +çIk / +çUk”, “ +II / +IU”, “ +IIk / +IUk” gibi eklerdir.

Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan isimden fiil yapma eklerinin sayısı 3'tür. Bu eklerden en çok kullanılan ise “ +IA-” ekidir.

Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan fiilden fiil yapma eklerinin sayısı 7'dir. Bu eklerden en çok kullanılanlar ise “ -dIr- / -dUr- / -tIr- / -tUr-”, “ -r- / -ar-”, “ -l-”, “ -n-”, “ -ş-” gibi eklerdir.

Son olarak, Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan fiilden isim yapma eklerinin sayısı ise 38'dir. Bu eklerden en çok kullanılanlar ise “ -An” / “ -gAn / -kAn”, “ -mA”, “ -k / (I)k / -(U)k”, “ -n” gibi eklerdir.

Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan ekler; isimden isim yapan ekler, fiilden isim yapan ekler, isimden fiil yapan ekler ve fiilden fiil yapan ekler olmak üzere dört başlıktan oluşmaktadır.

Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan isimden isim yapan eklerin sayısı 19'dur. Bu eklerden en çok kullanılanlar ise “+ *lık* / +*lik* / +*dık* / +*dik* / +*tık* / +*tik*”, “+*lı* / +*li* / +*dı* / +*di* / +*tı* / +*ti*”, “+*şa* / +*şe*”, “+*k* / +*k*”, “+*ğan* / +*gen* / +*kan* / +*ken*” gibi eklerdir.

Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan fiilden isim yapan eklerin sayısı 16'dır. Bu eklerden en çok kullanılanlar ise “-*k* / -*k*”, “-*wık* / -*wik*”, “-*ğan* / -*gen* / -*kan* / -*ken*”, “-*ğın* / -*gin* / -*kın* / -*kin*”, “-*ar* / -*er* / -*r*”, “-*ma* / -*me* / -*ba* / -*be* / -*pa* / -*pe*” gibi eklerdir.

Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan isimden fiil yapan eklerin sayısı 8'dir. Bu eklerden en çok kullanılanlar ise “+*a* / +*e*”, “+*la* / +*le* / +*da* / +*de* / +*ta* / +*te*” gibi eklerdir.

Son olarak, Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede kullanılan fiilden fiil yapan eklerin sayısı ise 5'tir. Bu eklerden en çok kullanılanlar ise “-*s-*”, “-*t-*”, “-*dir* / -*dir* / -*tır* / -*tir-*” gibi eklerdir.

Her iki Türk lehçesinde de ekler bakımından ortaya çıkan bu sonuçları karşılaştırsak:

Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede en çok kullanılan ekler sırasıyla; fiilden isim yapma ekleri (38), isimden isim yapma ekleri (34), fiilden fiil yapma ekleri (7) ve isimden fiil yapma ekleridir (3).

Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede en çok kullanılan ekler sırasıyla; isimden isim yapan ekler (19), fiilden isim yapan ekler (16), isimden fiil yapan ekler (8) ve fiilden fiil yapan eklerdir (5).

Bu da gösteriyor ki Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede en çok fiilden isim yapma eki kullanılırken Kazak Türkçesinde ise bitki adı türetmede en çok isimden isim yapan ekler kullanılmaktadır. Ayrıca tüm bu sayısal veriler, Türkiye Türkçesinin bitki adı türetmede kullanılan ekler yönünden Kazak Türkçesine göre daha çeşitli olduğunu bize göstermektedir.

Tüm bunların yanı sıra her iki Türk lehçesinde de bitki adları türetirken kullanılan ve birbirinin karşılığı olan ekler de bulunmaktadır. Örneğin, Kazak Türkçesinde “+ *lık* / +*lik* / +*dık* / +*dik* / +*tık* / +*tik*” isimden isim yapma ekinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı “+*lık* / +*lik* / +*luk* / +*lük*” isimden isim yapma

ekleridir. Bu iki Türk lehçesinde bitki adı türetmede kullanılan, birbirinin karşılığı olan ekler ve bu eklerle türetilmiş bitki adlarından bazıları şu şekildedir:

1) İsimden isim yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : *+lık / +lik / +dık / +dik / +tık / +tik* (kıımızdık, şüldik)

Türkiye Türkçesinde : *+lık / +lik / +luk / +lük* (üzerlik, salatalık)

b) Kazak Türkçesinde : *+lı / +li / +dı / +di / +tı / +ti* (almatı, buğıtı)

Türkiye Türkçesinde : *+lı / +li / +lu / +lü* (üvezli, küpeli)

c) Kazak Türkçesinde : *+şa / +şe* (kızılşa, kökşe)

Türkiye Türkçesinde : *+cA / +çA* (kızılca, gökçe)

2.) Fiilden isim yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : *-ğan / -gen / -қан / -ken* (kışıtқан)

Türkiye Türkçesinde : *-An* (ısıtan)

b) Kazak Türkçesinde : *-ar / -er / -r* (sasır)

Türkiye Türkçesinde : *-Ar / -Ir* (kokar)

c) Kazak Türkçesinde : *-ma / -me / -ba / -be / -pa / -pe* (kışıtпа)

Türkiye Türkçesinde : *-ma / -me* (kertme)

3) İsimden fiil yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : *+la / +le / +da / +de / +ta / +te* (torlama)

Türkiye Türkçesinde : *+la / +le* (cırtlak)

4) Fiilden fiil yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : *-s* (jetisüv)

Türkiye Türkçesinde : *-ş* (bağlaşık)

b) Kazak Türkçesinde : *-n* (süyindir)

Türkiye Türkçesinde : *-n* (çıkıntı)

C) Birleşik yapılı bitki adları : Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarını ele aldığımızda; her iki Türk lehçesinde de birleşik yapılı bitki adlarının sayısı basit ve türemiş yapılı bitki adlarından daha fazladır. Her iki Türk lehçesinde de birleşik yapılı bitki adları daha geniş yer tutmaktadır ve doğal olarak daha ayrıntılı bir inceleme gerektirmektedir.

Türkiye Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarını incelediğimizde: “İsim tamlaması biçiminde kurulan, sıfat tamlaması biçiminde kurulan, sıfat-fiil grubu biçiminde kurulan, tekrar grubu biçiminde kurulan, isnat grubu biçiminde kurulan,

cümle biçiminde kurulan” birleşik yapılı bitki adları olarak gruplandırılmaktadır.

Kazak Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarını incelediğimizde ise: “İsim tamlaması biçiminde kurulan, sıfat tamlaması biçiminde kurulan, sıfat-fiil grubu biçiminde kurulan, tekrar grubu biçiminde kurulan, isnat grubu biçiminde kurulan, cümle biçiminde kurulan” birleşik yapılı bitki adları olarak gruplanmaktadır.

Bu durum, her iki Türk lehçesindeki birleşik yapılı bitki adlarının yapı bakımından kuruluşunun ortak yanları olduğunu göstermektedir.

Yapı bakımından birleşik bitki adlarının kuruluş şekillerini, birleşik bitki adları oluşturulurken en çok hangi yöntemin hangi kelime gruplarının kullanıldığını sayısal olarak incelediğimizde ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır:

Türkiye Türkçesinde yapı bakımından birleşik bitki adlarını oluştururken kullanılan kelime gruplarının sayısal verileri şu şekildedir:

- 1) İsim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları
  - Belirtili isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları (1)
  - Belirtisiz isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları (1909)
- 2) Sıfat tamlaması biçiminde kurulan bitki adları (769)
- 3) Sıfat-fiil grubu biçiminde kurulan bitki adları (106)
- 4) Tekrar grubu biçiminde kurulan bitki adları (39)
- 5) Isnat grubu biçiminde kurulan bitki adları (19)
- 6) Cümle biçiminde kurulan bitki adları (22)

Kazak Türkçesinde yapı bakımından birleşik bitki adlarını oluştururken kullanılan kelime gruplarının sayısal verileri ise şu şekildedir:

- 1) İsim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları
  - Belirtili isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları (4)
  - Belirtisiz isim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları (66)
- 2) Sıfat tamlaması biçiminde kurulan bitki adları (592)
- 3) Sıfat-fiil grubu biçiminde kurulan bitki adları (35)
- 4) Tekrar grubu biçiminde kurulan bitki adları (6)
- 5) Isnat grubu biçiminde kurulan bitki adları (38)
- 6) Cümle biçiminde kurulan bitki adları (8)

Tüm bu sayısal verilere göre, Türkiye Türkçesinde yapı bakımından birleşik bitki adları kurulurken en çok belirtisiz isim tamlaması şeklinde kurulmaktadır. Kazak Türkçesinde ise, yapı bakımından birleşik bitki adlarının en çok sıfat tamlaması şeklinde kurulduğunu görmekteyiz.

6.1.2. Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Anlam Bakımından Karşılaştırılması

Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adlarını anlam bakımından karşılaştırdığımızda her iki Türk lehçesinde de ortak ve farklı yönlerin olduğunu görmekteyiz. Ancak ortak yönlerin daha fazla olduğunu belirtmekte fayda olduğunu düşünüyoruz. Bu da her iki Türk lehçesinin birbiriyle olan bağlarının güçlü olduğunu bize kanıtlamaktadır.

Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adlarını anlam bakımından karşılaştırdığımızda şu noktalar göze çarpmaktadır :

M. Fatih Alkayış, “ *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*” isimli doktora tezinde basit ve türemiş yapıli bitki adlarının anlam bakımından incelenmesi konusuna ayrı bir başlık açmamıştır. Biz bundan farklı olarak basit ve türemiş yapıli bitki adlarını anlam bakımından da ele aldık.

A) Basit yapıli bitki adları : Kazak Türkçesindeki basit yapıli bitki adlarını anlam bakımından incelediğimizde, şu alt başlıklar ortaya çıkmaktadır:

- 1) Eşya ve nesne adlarıyla kurulan bitki adları
  - 2) İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları
    - İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları
    - İnsanın karakteriyle ilgili bitki adları
    - Meslek ve çalışmayla ilgili bitki adları
    - İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları
    - Akrabalık adlarıyla kurulan bitki adları
    - Unvan belirten bitki adları
    - Din ve inançla ilgili bitki adları
  - 3) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları
  - 4) Renk adlarıyla kurulan bitki adları
  - 5) Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları
  - 6) Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları
  - 7) Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak kurulan bitki adları
- gibi başlıklar ortaya çıkmıştır.

M. Fatih Alkayış'ın “ *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*” isimli doktora tezindeki basit yapıli bitki adlarını incelediğimizde bu başlıklar altında değerlendirilebilecek bitki adlarına da rastlanmaktadır. Örneğın;

- 1) Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları (çomak, topuz gibi bitki adları)
  - 2) Renk adlarıyla kurulan bitki adları (ala, kırmızı gibi bitki adları)
  - 3) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları (geyik, tilki gibi bitki adları)
  - 4) Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları (cırt, cız gibi bitki adları)
- gibi başlıklar öne çıkmaktadır.

Basit yapılı bitki adlarının anlam bakımından incelenmesi sonucu ortaya çıkan bu başlıklar; her iki Türk lehçesinde de insanların kıvrak zekâsının, hayal gücünün, benzetme yeteneklerinin üst noktada olduğunu göstermektedir. Basit yapılı bitki adlarının anlam bakımından incelenmesi sonucu görülen bu ortaklıklar her iki Türk lehçesinin birbiriyle olan kuvvetli bağlarının bir göstergesidir.

B) Türemiş yapılı bitki adları : Kazak Türkçesindeki türemiş yapılı bitki adlarını anlam bakımından incelediğimizde şu alt başlıklar ortaya çıkmaktadır:

- 1) İnsana özgü özelliklerde kurulan bitki adları
    - İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları
    - Cinsiyet belirten bitki adları
    - Duygularla ilgili bitki adları
    - Maddi durumla ilgili bitki adları
    - İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları
  - 2) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları
  - 3) Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları
  - 4) Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları
  - 5) Yer adlarıyla kurulan bitki adları
  - 6) Renk adlarıyla kurulan bitki adları
  - 7) Doğa olaylarının adlarıyla kurulan bitki adları
  - 8) İnsan üzerinde uyandırdığı etkiye göre kurulan bitki adları
  - 9) Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları
  - 10) Bitkiler arası benzerlikten dolayı kurulan bitki adları
  - 11) Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak kurulan bitki adları
- gibi başlıklar ortaya çıkmıştır.

M. Fatih Alkayış'ın “ *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları* ” isimli doktora tezinde türemiş yapılı bitki adlarının anlam bakımından incelenmesi için ayrı bir başlık oluşturmadığını daha önce belirtmiştik. Bu tezdeki türemiş bitki adlarını incelediğimizde, Kazak Türkçesindeki türemiş bitki adlarını anlam bakımından incelediğimiz alt başlıklar bünyesinde değerlendirilebilecek bitki adlarına da

rastlanmaktadır. Örneğin;

1) İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları (ergen, gelincik, tanışman gibi bitki adları)

2) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları (civcilik, çıyancık, davşancık, durnacık gibi bitki adları)

3) Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları (dillice, gagaç, tüylü gibi bitki adları)

4) Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları (düğmecik, okluk, tespihlik gibi bitki adları)

5) Renk adlarıyla kurulan bitki adları (akça, alaca, kızılca, morca gibi bitki adları)

6) İnsan üzerinde uyandırdığı etkiye göre kurulan bitki adları (ısırgan gibi bitki adları)

7) Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları (cırtlak, cızlağan, zartlak gibi bitki adları)

gibi başlıklar öne çıkmaktadır.

Her iki Türk lehçesinde de ortaya çıkan bu başlıklar, bitki adlarının oluşturulma şeklindeki benzerlikler kültürel bağların güçlü olduğunun bir kanıtıdır.

Tüm bu başlıklar ve bu başlıklar altında değerlendirilen türemiş bitki adları her iki Türk lehçesinde de insanların kelime türetme yeteneğini ortaya koymaktadır, bu da kıvrak zekânın bir göstergesidir.

C) Birleşik yapılı bitki adları : Birleşik yapılı bitki adları ve bunların incelenmesi M. Fatih Alkayış'ın tezinde de bizim çalışmamızda da geniş yer tutmaktadır. Her iki Türk lehçesindeki birleşik bitki adlarını anlam bakımından incelediğimizde şu ana noktalar ortaya çıkmaktadır.

M. Fatih Alkayış “ *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları* ” isimli doktora tezinde birleşik bitki adlarının anlam bakımından incelenmesini, “Kavram bakımından birleşik bitki adlarının kuruluşu” başlığı altında vermiştir. Bu başlık altında değerlendirilen birleşik yapılı bitki adları anlam bakımından incelendiğinde şu alt başlıkların ortaya çıktığı görülmüştür:

1) İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları

- Aile durumuyla ilgili bitki adları

- Akrabalık adlarıyla kurulan bitki adları

- Beceriyle ilgili bitki adları

- Boy ve millet adlarıyla kurulan bitki adları
  - Cinsiyet belirten bitki adları
  - Din ve inançla ilgili bitki adları
  - Dini ve edebi şahsiyetlerle ilgili bitki adları
  - Duygularla ilgili bitki adları
  - Evlilikle ilgili bitki adları
  - İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları
  - İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları
  - İnsanın karakteriyle ilgili bitki adları
  - Kişi adlarıyla kurulan bitki adları
  - Maddi durumla ilgili bitki adları
  - Meslek ve çalışmayla ilgili bitki adları
  - Unvan belirten bitki adları
- 2) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları
- Hayvan adı + bitki adıyla kurulanlar
  - Hayvan adı + organ adıyla kurulanlar
  - Sadece hayvan adıyla kurulanlar
  - İçinde hayvan adı geçenler
- 3) Organ adlarıyla kurulan bitki adları
- Birinci kelimesi organ bildiren bitki adları
  - İkinci kelimesi organ bildiren bitki adları
  - Her iki kelimesi organ bildiren bitki adları
- 4) Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları
- Araç-gereç adlarıyla kurulan bitki adları
  - Aydınlatma araçlarıyla kurulan bitki adları
  - Çalgı adlarıyla kurulan bitki adları
  - Doğada var olan nesne adlarıyla kurulan bitki adları
  - Ev eşyalarıyla kurulan bitki adları
  - Gıda adlarıyla kurulan bitki adları
  - Giysi adlarıyla kurulan bitki adları
  - İş araçlarıyla kurulan bitki adları
  - Kap-kacak adlarıyla kurulan bitki adları
  - Kesici-delici-batıcı alet adlarıyla kurulan bitki adları
  - Kırtasiye malzemeleriyle kurulan bitki adları

- Kumaş yapımı ürün adlarıyla kurulan bitki adları
- Metal-maden adlarıyla kurulan bitki adları
- Oyuncak adlarıyla kurulan bitki adları
- Patlayıcı madde adlarıyla kurulan bitki adları
- Takı ve süs eşyalarıyla kurulan bitki adları
- Temizlik aletleriyle kurulan bitki adları
- Yakıcı ve yanıcı madde adlarıyla kurulan bitki adları
- Yapı adlarıyla kurulan bitki adları

5) Benzetmelerle kurulan bitki adları

- İnsana benzetilerek kurulan bitki adları
- Hayvana benzetilerek kurulan bitki adları
- Organa benzetilerek kurulan bitki adları
- Nesneye benzetilerek kurulan bitki adları
- Güzelliğe dayalı benzetmelerle kurulan bitki adları
- Hayali yaratıklara benzetilerek kurulan bitki adları

6) Tür adlarıyla kurulan bitki adları

- + *giller* Ekiyle kurulan bitki adları
- + *lar* Ekiyle kurulan bitki adları

7) Yer adlarıyla kurulan bitki adları

- Bağ- bahçe, tarla ve çeşitli kara parçalarıyla kurulan bitki adları
- Dağ adlarıyla kurulan bitki adları
- Deniz, göl ve dere adlarıyla kurulan bitki adları
- Dinsel mekân adlarıyla kurulan bitki adları
- Ülke, şehir, ilçe, semt adlarıyla kurulan bitki adları
- Kapalı mekân adlarıyla kurulan bitki adları

Türkiye Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarının kavramsal, anlamsal bakımdan incelenmesinde esas alınan bu başlıklar, birleşik yapılı bitki adlarının ne kadar fazla olduğunu bize göstermektedir. Ayrıca oluşturulan bu bitki adları insanların hayal gücünün ne kadar derin ve geniş olduğunu da göstermektedir.

Kazak Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarını anlam bakımından incelediğimizde Türkiye Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarıyla anlam bakımından ortak başlıklar altında incelenebildiğini gördük. Ufak tefek farklılıklar dışında temelde aynı başlıklar ortaya çıkmıştır.

Kazak Türkçesindeki birleşik yapılı bitki adlarının anlam bakımından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan başlıklar şu şekildedir:

- 1) İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları
  - Aile durumuyla ilgili bitki adları
  - Akrabalık adlarıyla kurulan bitki adları
  - Beceriyle ilgili bitki adları
  - Şehir, boy, millet, ülke, kıta adlarıyla kurulan bitki adları
  - Cinsiyet belirten bitki adları
  - Din ve inançla ilgili bitki adları
  - Duygularla ilgili bitki adları
  - Evlilikle ilgili bitki adları
  - İnsanın fiziki yapısıyla ilgili bitki adları
  - Güzellik ifade eden kelimelerle kurulan bitki adları
  - İnsan hayatının evreleri ile ilgili bitki adları
  - İnsanın karakteriyle ilgili bitki adları
  - Kişi (kız) adlarıyla kurulan bitki adları
  - Maddi durumla ilgili bitki adları
  - Meslek ve çalışmayla ilgili bitki adları
  - Unvan belirten bitki adları
- 2) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları
- 3) Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları
- 4) Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları
- 5) Aktarmalarla kurulan bitki adları
  - İnsana benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları
  - Hayvana benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları
  - Organa benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları
  - Nesneye benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları
  - Hayali yaratıklara benzetmeye dayalı aktarmalarla kurulan bitki adları
- 6) Yer adlarıyla kurulan bitki adları
  - Bağ-bahçe, tarla ve çeşitli kara parçalarıyla kurulan bitki adları
  - Dağ adlarıyla kurulan bitki adları
  - Deniz, göl ve dere adlarıyla kurulan bitki adları
  - Ülke, şehir, ilçe, semt adlarıyla kurulan bitki adları
- 7) Renk ismiyle kurulan bitki adları

8) Sayı isimleriyle kurulan bitki adları

9) Gök ve gök cisimlerinin adlarıyla kurulan bitki adları

Görüldüğü gibi her iki Türk lehçesinde de birleşik yapılı bitki adları anlam bakımından incelendiğinde çok fazla başlık ortaya çıkmaktadır. Her iki lehçede de ortak başlıklar vardır, farklılıklar yok denecek kadar azdır. Örneğin, Türkiye Türkçesindeki birleşik bitki adlarının incelenmesinde “dini ve edebi şahsiyetlerle ilgili bitki adları, kapalı mekân adlarıyla kurulan bitki adları ve tür adlarıyla kurulan bitki adları” başlığı mevcutken Kazak Türkçesinde incelediğimiz birleşik bitki adlarında böyle bir oluşum görülmemektedir. Ayrıca Türkiye Türkçesinde, kişi adlarıyla kurulan bitki adları başlığı hem erkek hem de kadın isimlerini kapsarken Kazak Türkçesinde kişi adlarıyla kurulan bitki adları sadece kız isimlerini kapsamaktadır.

Bunun dışında Türkiye Türkçesinde, “hayvan adıyla kurulan, organ adıyla kurulan, eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları” alt başlıklar halinde incelenmişken bizim çalışmamızda genel hatlarıyla incelenmiştir.

Ortak başlıklar dışında Kazak Türkçesindeki birleşik bitki adlarının anlam bakımından incelenmesinde, “renk adlarıyla kurulan, sayı isimleriyle kurulan, gök ve gök cisimlerinin adlarıyla kurulan bitki adları” başlıkları da mevcuttur.

Her iki Türk lehçesinde de geniş yer tutan birleşik yapılı bitki adları ve bunların anlam bakımından incelenmesi sonucunda büyük bir kültürel zenginlik ortaya çıkmaktadır. Bitki adlarıyla gündelik hayattaki unsurları birleştiren insanların, hayal gücünü, zekâsını, kimi zaman espirili yönünü yansıtmakta ve doğayla iç içe olduklarını göstermektedir. Bunun sonucunda da böyle kapsamlı bir kelime hazinesi ortaya çıkmaktadır.

YEDİNCİ BÖLÜM ÇALIŞMADA GEÇEN BİTKİ ADLARININ VE ONLARI OLUŞTURAN KELİMELERİN SÖZLÜĞÜ

Çalışmamızda geçen bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğü tezimizde geniş yer tutmuştur. Tezimizi oluştururken B. Kaliyev'in, *Kazak Tilindegi osimdik Atavları* adlı eserindeki bitki adlarını tespit ederek yola çıktık. Tezimizin en önemli kaynaklarından olan bu eserin yanı sıra çalışmamızda geçen bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğünü oluştururken birçok eserden, makaleden ve sözlükten faydalandık. Kenan Koç, Ayabek Bayniyazov, Vehbi Başkapan'ın hazırladığı "*Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*" ; B. Kaliyev'in "*osimdik Atavlarının Tüsendirme Sözdigi*" adlı eseri ; Dilek Kaplankıran'ın "*Kazak Türkçesinde Hayvan Adlarıyla Oluşturulan Bitki Adlandırmaları*" ve "*Kazak Türkçesinde Organ ve Vücut Bölümlerine İlişkin Adlarla Oluşturulan Bitki Adlandırmaları*" isimli makaleleri yararlandığımız diğerkaynaklardan birkaçıdır. Bitki adlarını, bu bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin anlamlarını tespit ederken yararlandığımız diğersözlük ve kaynaklara tezimizin kaynaklar bölümünde yer vermiş bulunmaktayız.

Çalışmamızda geçen bitki adlarının anlamlarının yanı sıra onları oluşturan kelimelerin anlamlarını ayrı ayrı tespit etmemizin nedeni, bitki adlarının anlamsal incelemesinde bu kelimelerden faydalanmaktır.

Bitki adlarının sözlüğü alfabetik sıraya göre hazırlanmıştır. Sözlük oluşturulurken önce bitkinin adına, bu bitki adının kelime türüne (isim, sıfat vs.), hangi alana ait bir terim olduğuna (biyoloji, botanik vs.), tespit edilmişse kökenine ve daha sonra da bitkinin anlamına yer verilmiştir.

Sözlükte bazı bitki adlarının kelime türüne, hangi alana ait bir terim olduğuna, kökenine yer veremememizin nedeni bu bitki adlarını tespit ederken farklı kaynaklardan yararlanmış olmamızdan ve bu bilgilerin o kaynaklarda ayrıca belirtilmemiş olmasından dolayıdır. Bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin anlamları tezimizde şu şekilde yer bulmuştur:

anar: is. Far. bot. Nar

buğıtı: Dağlık, taşlık yerde yetişen bitki. Geyik iyi yer.

bağabas: Yaprığı kurbağanın başına benzeyen ot. Sulu, su birikintili yerlerde yetişir.

bağa: Kurbağa

bas: Baş, kafa, kelle

Yukarıdaki örneklerde “anar” basit yapılı, “buğıtı” türemiş yapılı, “bağabas” birleşik yapılıdır. Sözlükte bitki adlarına ve anlamlarına bu şekilde yer verilirken daha sonra da “bağa” ve “bas” sözcüklerinin anlamlarına yer vermemizin nedeni birleşik yapılı bitki adlarını oluşturan sözcükler olmasından dolayıdır. Daha sonra bu kelimelerin anlamlarından yararlanarak “bağabas” bitki adının hem hayvan adıyla hem de organ adıyla kurulduğunu tespit etmemizin kolaylaşması içindir. Sadece birleşik yapılı değil, basit ve türemiş bitki adlarını da anlam bakımından incelediğimiz için onları oluşturan kelimelerin anlamlarına da tezimizin sözlük kısmında yer verilmiştir.

Çalışmada geçen bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğü aşağıda listelenmiştir:

abrikos : is. Fr. Kayısı

abriykos : is. Sarı erik benzeri, çekirdeği olan, tatlı meyve

äbüvnavat : milli terim. Aķnavat

adıraspan : Üzerlik

adıraspan: is. bot. Halk arasında ağrıyı tedavi eden ilaç, ot.

afrika : Afrika

afrika darısı: bot. Rengi mısıra benzeyen, sapı yaprağı yüksekliği 1,5-3 m. olan bir yıllık bitki

agava : is. Çok ömür süren, yaprağı kalın Amerikalık bitki.

ägürşik-ögirşik: bk. Dübirayak

ağaş : Ağaç, tahta

ağaş sorañ : Sorañın bir türü ; sarsadağ

ağaş tösek: Sedir

ajıra- : Bölünmek, parçalanmak, ayrılmak

ajırık / ajırğı : Büyüklüğü 20-60 cm. kadar, tahıl familyasından, ip damarlı, çok yıllık küçük ot. Çöl-çöl gibi, kireçli, kumlu yerlerdeki rutubetli çukurlarda yetişir. Sapı bölümlere ayrılan, serilen, yatan; üç tarafı sivri, ince, ufak, su deposu yapraklarla dolu.

ajırık : is. Damarlanıp uzayan otların bir türü

äjirek : konuşma diline has terim. Ajırık

aķ : Ak, beyaz

aķ alabota : Alabotanın yüksekliği 10-300 cm. kadar olan, beyazımsı renkli, dallı türü.

aķ altın : Pamuk sözüne benzeyen terim

aķ ayravık : Tahıl familyasına ait olan hayvan (tarafından) yenen bitki

ak battavık: Sapının yüksekliği 60-125 cm. yaprağı şeride benzeyen ve törpü gibi olan, ayravık soyuna ait olan çok yıllık bitki

ak bavır tarı : Beyaz, kızıl darının ufak gibi olan türü

aķ biyday : Buğdayın tanesi beyaz çeşidi.

aķ bürgen : Beyaz güllü bürgen.

aķ eşkiniñ japırağı : Yapraklı bitki.

aķ eşkiniñ japırağı : bk. Eşkişapıraq (2)

aķ itjüzim : İtjüziminin beyaz yemişli türü; börtirik, sırttan.

aķ iyzen : milli terim. İyzenin sapı dik hem de budaklanıp yetişen türü.

ak jupar / aktamak gül : Taşjarğan familyasına ait olan, parklar ile bahçelerde güzellik için büyütülen güllü bitki ; ak jupar

aķ juvsan : Juvsanın (pelinin) büyüklüğü 18-45 cm. kadar olan beyazımsı, boz renkli türü.

aķ jügeri : Tanesi beyaz renkli iri jügeri (mısır)

ak kanbak : Yere dik olarak büyüyen, kalın damarlı, çok dallı olan çok yıllık bitki

aķ kañbaķ: Kañbağın bir türü. Çöllü, çorak, kumlu yerlerde yetişen çok yıllık bitki

aķ karağan : Karağanın gülü beyaz renkli, hoş kokulu türü.

aķ kayıñ : Kabuğu beyaz, yapraklı ağaç

ak ot : Kurak yerde yetişen bozkır otu

ak sora : Yüksekliği 30-75 cm. olan soğan soyundan olgunlaşmamış çalı

aķ şiy : Şiyin bir türü ; jıltır (parlak) şiy

aķ terek : Yüksek yetişen, kabuğu ile yaprakları beyazımsı renkli, görkemli terek (kavak)

ağ: Beyaz

akatsiya : is. Fr. bot. Akasya, salkım ağacı

ağbas : is. Yonca

ağbas joñışka : Geven bitkisinin bir türü. Bu bitki taspa ve seğirlek genel adıyla daha çok kullanılmaktadır.

ağbas şalgım : Atkınağın bir türü.

ağbasbalav : Dağ eteklerinde koyunun tükettiği yarı çalı türü.

ağbasjuvsan : Kırmızı, beyaz ve sarı tonlarındaki civanperçemi. Kazak Türkçesinde civanperçemi miñjaparak genel adıyla daha çok geçmektedir.

ağbaşkuwray : Zarife otunun türü. Kazak Türkçesinde sarbaşşöp adıyla da bilinir.

ağbaşşöp (1) : Kurak yerlerde yetişen, başı tüylü bitki türü. Bu bitki ağbas, tawıqbas adıyla da geçer.

ağbaşşöp (2) : Civanperçemi

ağbaşşöp (3) : bk. Ağbaşkuwray

ağbilek : Kamış bazı yerlerde bu adı almaktadır.

akdäri: bk. Ayudäri

ağgöl : is. bot. Yasemin

ağjelek (1) / jelken / ağjelken / zärjaba : Şatırşa (çadır gibi) güllüler ailesinden, yüksekliği 60-90 cm.kadar, iki yıllık bahçe bitkisi

ağjelek (2) : konuşma diline has terim. Ağjelkek

ağjelek (3) : bk. Jelkek

ağjelek : is. bot. Damarı ve yaprağı yemek te faydalanılıp, tohumundan eter yağı alınan bir yıllık ovoşç bitkisi

ağjelek: is. bot. Maydanoz

ağjelkek / ağjelek / tübirtamır : Elle ekilen, yüksekliği 50-20 cm. kadar, kökü yumrulu, bir yıllık bahçe tahılı

ağjelken : bk. Ağjelkek (1)

ağjürek : Çiçeği laleye benzeyen sarı renkli bitki. Sapı düz, yaprakları uzun olan bu bitkinin yaprakları sapına sıralanmış şekildedir. Dibinde ikiye bölünmüş soğan kökü bulunur.

ağjürek : is. bot. Terisken benzeri ot, tedavi için faydalanılır.

ağқанат / ağқанатşöp : Göl ve nehir kenarlarında yetişen ip gibi damarı olan çok yıllık otu bol bitki.

ağқанатşöp : bk. Ağқанат

ağkayn : is. bot. Başının çiçeği yok. Uzunluğu 20-23 cm. ıtıra benzer.

ağkayn : is. bot. Başının gülü yok. Uzunluğu 20-25 cm. ıtıra benzeyen, hayvan yiyeceği olan ot.

ağkelin : Dağlık yerde yetişen, uzunca, bölüm bölüm kızıl püsküllü, gösterişli beyaz gl.

ağkiltan / ağkiltan / ağkiltık : Dağlık bölgede yetişen, tahıl ailesine mensup yüksek kalorili (malazıktık) ok yıllık ot.

ağkiltık : bk. Ağkiltan

ağkoy : milli terim. Sarımsak (1)

ağkuv : Kuğu

ağkuvoti : Suvotının beyaz renkli türü, ağ suvoti

akmamık : is.bot. Hayvan için verimli, kuraklığa dayanıklı, damarından ilaç yapılan tahıl familyasına mensup olan bitki.

ağmiya (1) : Çöl-ll, orak-kireçli ovalarda, nehir vadilerinde yetişen, büyüklüğü 40-100 cm. kadar olan, burçak familyasından çok yıllık aramşöp.

ağmiya (2) : konuşma diline has terim. Tentekmiya

aknabat : is.Yumuşak, tatlı ak kavun

ağnavat / ağnabat / abinavat / ağkatı : Dışının türü ak, beyazımsı, sarı, yumuşak, eti tatlı, özsuyu fazla kavun.

aknavat : is. Büyük, sarı kavun

ağleğ : Ayravıķın bir türü. Nehir, gl, ark yakalarında yetişen,yüksekliği 50-120 cm.kadar tahıl familyasından, çok yıllık otu bol bitki.

ağsarı joğışka : Sarıbas joğışka

ağsasık : Ağaç adı

ađsırđak : Sırđakın bir türü; ağ tamırdari

ađsırķın : arasora benzeri iri, acı ot.

ađřalđın : konuşma diline has terim. Ağbas řalđın

ađřađķan : Büyüklüğü 10-15 cm. kadar olan,çok gösterişli,küçük,beyaz gl.

ağşatav / ağşaotav : Taspanın bir türü. Büyüklüğü 30-100 cm. kadar olan, kumda yetişen malazıklık (hayvana besin olan) ot.

ağşatay : is. bot. Sapı kımıldamadan durunca hayvanın tümünün memnuniyetle yiyeceği, kumlu çöllerde sıkça karşılaşılan, burçak familyasına ait olan çalı

ağşayır : Büyüklüğü 12-15 cm. kadar olan, bir yıllık ilaçlık ot.

aķşeşek (1) / kıyğak : Dağ yamacında, kayanın yarıklarında, moloz taşlarda yetişen, büyüklüğü 20 cm. kadar olan çok yıllık bitki.

aķşeşek (2) : Büyüklüğü 8-10 cm. kadar olan, sadece Karatav'da karşılaşılan endemik bitki.

aķşeşek (3) : Tüymedağının bir türü.

aķşeşek (4) : mili terim. Mıñjapıraķ

aķşoķan / aķşunaķ : Teñgebasın ak güllü türü; çadır gibi olan teñgebas

aķşuvaķ : Juvsanın (pelinin) bir türü. Yüksekliği 40-80 cm. kadar olan beyazımsı renkli, vücudunu boz, beyaz renge yakın tüy basmış. Çöl, bozkırlarda, tuzlu-kireçli yerlerde yetişir. Güzel hayvan besinidir.

aķşuvak : is. bot. Juvsan familyasına mensup olan, hayvanı şişmanlatmakta önemi büyük çok yıllık otu bol veya olgunlaşmamış çalı

aktamak gül : Tasjarğan familyasına mensup olan parklar ve bahçelerde güzellik için büyütülen , güllü bitki.

aķtamırdäri: Tamırdärinin bir türü.

aķtaspa : is. bot. Taspa soyuna mensup olan bitki ; sengirlek

aktık : Boz, sararmış çöp

aktiken : is. bot. Meyvesine yabani domuz, tavşan, sülün yığılıp gelen, yaprakları ve sapları beyazımsı renkli orman bitkisi

aķurıķ / aģurıķ : Kavunun iri olan, çekirdeğinin rengi beyaz, kabuğu sert, eti tatlı türü.

al : Kırmızı, açık kırmızı renk.

ala : Alaca, ala

alabas : Kışlık buğdayın başağı uzun (8-10 cm.) tüysüz, çekirdeği kızıl çeşidi.

alabota : is. bot. Karapazı, kazayağı

alamasaķ : Yabani yetişen, çok yıllık bitki.

alatav (1) : Aportın bir çeşidi.

alatav (2) : Ağacının büyüklüğü 3-4 m. yayılıp yetişen alhorı çeşidi.

alatav kayını : Kayının Alatav'da yetişen türü.

alatav tañı : Elmanın bir çeşidi.

alģa : bk. Alģıy

alģı : konuşma diline has terim. Alģıy

alģıy / alģa / alģı / alģır / almas : Dağlık yerde yetişen büyüklüğü 20-40 cm. kadar piyazşıklı (soğancığı olan) ot.

alhorı : is. Erik

alıça: Alıç ağacı

alğa / **alğaşöp** : Başka bitkilere yerleşip yetişen, yüksekliği 2-4 metreye kadar ulaşan, bir yıllık yemişli bitki.

alğa / **alğaşöp** : Başka bitkilere sarılıp yetişen, büyüklüğü 2-4 metreye kadar ulaşan, bir yıllık yemişli bitki. Yaprakları ovalca, uzun gül topluluğu. Çadır benzeri, yumağı (gülü) beyaz-beyazımsı mavi, kül rengi. Meyvesi yuvarlak, rengi açık kırmızı ve siyah. Bitkinin vücudu zehirli, onu yiyen hayvan, kuş zehirlenir.

alğa : Halka, gerdan, gerdanlık, heyet, kolye, kurul

alğa : Halka, hanımların boynuna taktığı gerdanlık, kurul, heyet.

alma : is. Elma

almagül : Evde büyütülen gül. Gülü elmanın gülüne benzer, fakat kıpkırmızıdır.

almatı (1) : Elma çeşidi.

almatı (2) : Üzümün erken olgunlaşan bir çeşidi.

almatı : Kazakistan'da şehir

almatı aportı : Aportın meyvesi çok iri (300-1000 gram) tatlı ve hoş, uzunca saklanan, yerli türü. İhracatta önemi büyük

almatı aruvı : Vişnenin bol ürün veren taze, yeni çeşidi.

almurt : is.Far. Armut

aloe : is. Yun. hekimlikte kullanılan bir bitki, sarısabır.

aloy / **jüzjıldık** : Zambak familyasından çok yıllık ev bitkisi.

alşa : is. Far. bot. Alıç, alıç ağacı

alşaörük : Alşa ile karaörükli, birbirine ait olan melez.

altı : Altı

altıkana / **altıhana** / **altığana** : Çam ağacının ufak yapraklı türü.

altın : Altın

ämire kavın : Belirsiz, yeni şeritleri olan, alaca kavun.

amur : Nehir ismi

amur barkıtı : Barkıt ağacı bazen böyle de adlandırılabilir.

ananas : is. bot. Ananas

anar : is. Far. bot. Nar

anargul : is. bot. Nar çiçeği

andız : Andız

andız : is. Yaprakları dikenli olan bir çeşit ardiç, andız

andız : Karmaşık güllüler familyasına mensup çok yıllık, otu bol bitki.

ängelek : is. Erken olgunlaşan yuvarlakça küçük kavun

ängelek : Turfanda kavun.

anis (1) : bk. Bäden : Şatırşa güllüler (çadır gibi güller) familyasından, hoş kokulu, bir yıllık yağlı tahıl (otu bol bitki)

anis (2) / anis alması : Elmanın erken zamandaki bir çeşidi.

änis : Anason

anis alması : bk. Anis (2)

antonovka : is. En geç olgunlaşan elmanın çeşidi

anyutagül : Şegirgölün bir türü.

anyutini glazkiy: bot. çokluk ad. Alacamenekşe

apelsin : is. Portakal

aport : is. Büyük, kırmızı bir tür elma

arahıys : bilimsel terim. Jerjañgak

aram : Berbat, haram, murdar, mundar

aram juvsan : milli terim. Avstriya juvsanı (Avusturya pelini)

aramjoñışka (1) : Taspanın (sengirleğın) bir türü. Bozkır yerde, kumda yetişir. Büyüklüğü 30-70 cm. kadar. Sapı dipten başa budaklı. Yaprakları yassı, burçak gibi kılıcı kısa. Meralık, verimli hayvan yiyeceği.

aramjoñışka (2) : Kalamırın (karanfilin) bir türü. Çayırılık kırlarda, kumlu tepelerde yetişen, büyüklüğü 25-70 cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki. Bir veya iki-üç dal sapı olur. Yaprakları ince, tasma benzeri.

aramkumık : Tentekmiya bazen böyle de adlandırılır.

aramsoyav / aramşırmavık / jalmavık / jipsarı / jörgem / päşek : Çiftçiliğe geniş yayılan, pek ziyanlı, zararlı, bir yıllık aramşöp. Onun yaprağı da kökü de yok. Sadece ip benzeri, sarımsı kahverengi renkli ince saplı olur. Çiçeği beyaz veya mürekkep renkli.

arbız : is. konuşma dili. Karpuz

ärektiken : Aylavık ailesinden bir yıllık, otu bol bitki. O çorak yerler ile kurak bölümlerde yetişir. Yüksekliği 20-50 cm.kadardır.

ärektiken : Aylavık familyasına mensup bir yıllık, otu bol bitki.

arık : Ark, cılız, çelimsiz, sıska, zayıf, arık, kuru

arık jalbız : bk. Uzun japırakti jalbız.

arıs : (1) Evin üstüne yanlamasına konulan kalın bel ağacı (2) Saygıdeğer kimse (3) Arabanın ön tarafı ile arka tarafını bağlayan iskelet (4) Kabile, aşiret

arıs : is. bot. Kara buğday

arıstan : Aslan, arslan

arıstana : bk. Esinek

arış (1) : Yüksekliği 35-65 cm.kadar, krest (haç) güllüer ailesinden bir yıllık, yağlı tahıl.

arış (2) : konuşma diline has terim. Arıs

ärim : ağız terimi. Ermen

ärirdäri : Jötelşayın ilaçlık türü. Yüksekliği 60 cm. kadar olan sapı dört köşeli, yaprakları ovalca, sırtında kısa tüyleri var. Çiçekleri iri.

arqar : Dağ koyunu

arqar buyırğın : Buyırğının bir türü.

arqar büyirgen : bk. Arqar buyırğın

arqar juvsan : Juvsanın (pelinin) dağlık yerde yetişen türü.

arqarkök : bk. Arqarotı

arqarotı : Dağlık, taşlık yerde yetişen ufak ot.

arpa: is. bot. Arpa

arpabas : is. Hayvan beslenmesinde faydalanılan ot.

arpabas : is. Mal ağızına faydalı ot

arpaboz : bk. Arpaşöp

arpağan : bk. Arpağan

arpağan: Yem bitkisi, püsküllü brom. Bu bitki arpağan adıyla da geçmektedir.

arpaşöp : Dağın güney eteklerinde, tepelerde yetişen, büyüklüğü 30-100 cm. kadar olan, arpaya benzeyen bir yıllık ot.

arşa : is. Bir tür çam ağacı

arşagül : Güllü arşanın tomurcuğuna benzeyen güllü bitki.

aruv : Dilber, zayıflamak, güzel

as : Aş, yemek

as burşak : is. bot. Bezelye

as kızılşası : İki yıllık tahıl

as kögi: Dere otu

asaymusa : is. biy. Uşgat familyasına mensup olan gür ağaçlı bitki

äsel : bk. Dästürgül : Kürdeli güllüler (karmaşık güllüler) ailesine mensup olan bir yahut çok yıllık otu bol bitki.

äsemsarı : Dağlık yerlerde yetişen, güzel sarı çiçeği olan ot.

asjapırağ : Yaprağı yemek düzeninde faydalanılan ekinti sebze.

asğabağ : is. bot. Bal kabağı

askeldi : ağız terimi. Asğabağ

askök : is. bot. Karmaşık, çadırılı, beyaz, sarı renkli ufak güllü bahçe tahılı

assalavmağaleyküm : Selamünaleyküm

assalavmağaleyküm :bk. Sälemşöp

assalemaleyküm : Selamünaleyküm

assalemaleyküvm : konuşma diline has terim. Sälemşöp

astık : Hububat, tahıl, mahsul

astık ağacı : bot. Dut ağacı familyasına mensup olan sürekli bitki

astra : is. bot. Alışılğelen hiçbir kokusu yok. Türlü renkli, iri iri gülleri var, süs bitkisi

astragal : is. bot. Burçak familyasına mensup olan bitkilerin bir akrabası

aşkök : is. bot. Elden ekilen otla hemcins olan bir yıllık bahçe tahılı

aşşı : Acı, tuzlu

aşşı juvsan : bilimsel terim. Ermen

aşşılav alğa : Alğanın meyvesi açık kızıl renkli, tadı acımtırak türü; itüzim. Gülleri güzel, lacivert renklidir. Toplanıp aşağı bakarak sarkık durur

at : At

atbasburşak : Bakla. Bu bitki atburşak adıyla da geçmektedir.

atburşak : is. bot. Bakla

ätirgül : milli terim. Ravşan

atkınağ : Dip dibe yetişen, büyüklüğü 60-100 cm.kadar olan, tahıl familyasından çok yıllık ot. Çayırılık yere, ormanlı kıra bol dağılmış. Sapı sadece düz. Güzel hayvan besini. Tüm hayvanlar yer. Ekinti ve yabani türleri var.

atkınağ : is. bot. Bozkır olan yerlerde uzunluğu 60-100 cm kadar olup yetişen tırmıklı (malazıktık) çekirdekli ot

atkulak : is. bot. Uzun damarlı, sapı diken gibi uzun çok yıllık bitki

atkutirtқан : Kıyağın bir türü.

atşonkay : is. bot. Irmak, göl kenarında, orman içinde yetişen bir yıllık ot.

avğan : Afgan, Afganistanlı

avġan sasır : Sasırın Afganistan'dan yer deġiştirip gelen türü.

avız : Aġız

awız : Aġız

ay : Ay

ayaġ : Akıbet, ayak, bacak, pençe, son

ayaġ : Ayak

aybaġar : aġız terimi. Künbaġar

aybat : Heybet

aybatmiya : is. Burçak familyasından çok yıllık bitki

äybätmiya / äsemmiya / koñırav / koñıravgöl : Çöl, çorak topraklı, kumlu yerlerde, nehir kenarlarında karşılaşılan, yüksekliġi 30-80 cm. kadar olan, burçak ailesinden, çok yıllık, otun hemicinsi olan bitki.

aydar : İbik, perçem, kalkık saç perçemi, sorguç

aydarşöp : Erken çiçek açan, büyüklüğü 15 cm. kadar, pırıl pırıl, nemli, çok yıllık yabancı ot. Gülü horozun ibiġi şeklinde, beyazımsı kızıl renkli.

aygöl / ġarışgöl : Daġlık yerde yabancı olarak yetişen, çok yıllık gül.

ayġabaġar : aġız terimi. Künbaġar

ayġabaġ : aġız terimi. Künbaġar

ayġırkıyak : is. Kıyak akrabalığına mensup olan çok yıllık bitki

ayıl : Kolan

ayıl қоға : milli terim. Jalpaġ japıraġtı қоға

ayıljuva : aġız terimi. Қıtaypiyaz

ayılkıyak : milli terim. Қurtқаşaş

ayķayın : is. Kare güllüler ailesine mensup olan bir yıllık bitki

aylavıķ (1) : Kumlu yerlerde yere yapışarak, bodur olup yetişen, çok yıllık bitki

aylavıķ (2) : **bk. Kıziltamır (1)** : Toprak seçmeden yetişen, iki veya çok yıllık yabancı ot.

aylavıķ : is. Aylavıķ ailesine mensup çok yıllık yahut iki yıllık otlu olan bitkiler ailesi

ayravıķ : is. Tahıl familyasından bitkilerin bir türü

ayu : Ayı

ayu jün : is. bot. Daġlık yerlerde yetişen bodur,ufak ot

ayubadam : is. bot. Siyah veya kızıl yemişi var, kızılıcık ağacı benzeri güzel çalı

ayubaldırğan : is. bot. Yaş sapı (koçanı) yemeye yarayan, baldırğan gibi, iri yapraklı bitki

ayudäri / ayudñ ak dirisi / akdäri : Kürdeligüllüler (karmaşık güllüler) familyasına mensup, çok yıllık kögen (ip) gibi damarı olan bitki

ayudñ aq dārisi : milli terim. Ayudäri

ayujañgak : Fındık. Bu bitki için orman jañgakı, jañgakşa, ayu jañgak adları da kullanılmaktadır.

ayuqaraqat (1) : Qaraqatı (smorodina) ayı iyi yediğinden halk onu bazen böyle de adlandırır.

ayuqaraqat (2) : mili terim. Qarlığan

ayuqulaq : is.bot. Çuha çiçeğinin bir türü, ayı kulağı

ayuoti : is. bot. ağız. Bärpi

ayutaban : is. bot. Haram ot ailesine mensup olan, sarımsı ,güllü, zehirli ot

ayva : is. Ayva

aziya : Asya

aziya küngeldisi : Küngeldinin Aziya'da (Asya'da) yetişen türü; jarıkgül, jarıngül, mısıkot.

baba : Ata, dede, ecdat, eski atalar

babajapıraq : bk. **Qatıran** : Sapı uzunca, başında düğmeciği var. Mavi güllü bitki.

badam : Badem

badam : Far. is.bot. Büyük yapraklı, tatlı yemiş veren, sıcağa-soğuğa dayanıklı bitki ve onun meyvesi

badamşa : is. Badem ağacının küçüğü

badan / şağır (2) / şağırşay / mañgol şayı : Kazakistan'ın güney veya güneydoğu kesimlerindeki dağın taşlı yamaçlarında, dağ geçitlerinde yetişen, yüksekliği 10-50 cm. kadar olan, çok yıllık ilaçlık ot. Sapı kalın, budaklı. Yaprığı yassı, boğazlı, kalın etli.

badana : is. bot. Soğan

badana : Zırhlı elbise

bāden : Bağ, bahçede, ev civarında, bozkır olan yerlerde yetişen yüksekliği 30-70 cm. kadar bir yıllık ot.

badıran: is. konuşma dili. Bādiren

badıyan : is. bot. Öndeviden sonra azıklık için kullanılan gerekli olan bitki

bādiren / bādireñ : diyalektik. Kıyar

badiyan : is. bot. İşlendikten sonra besin ve başka gereksinimlere kullanılan bitki

bağ : Bağ, bahçe, baht, şans, talih

bağa : Kurbağa

bağa japırağ : milli terim. İmanjapırağ

baka otu : Yuvarlak yapraklı, kalp şeklinde, suda yetişen bitki

bağabas : Yaprığı kurbağanın başına benzeyen ot. Sulu , su birikintili yerlerde yetişir.

bağajapırağ : is. bot. Sınır otu

bağ-bağ : is. bot. Yapraksız sarımsı güllü, sapı oyuk bitki

baklajan : is. Far. bot. Patlıcan

bal : Bal, fal

bal arşa : konuşma diline has terim. Balğın arşa

bal kuvray : Ucunda bir karış kadar tomurcuk-tomurcuk başağı var. Dağlık yerde yetişen özü tatlı kuvray

bala : Bala, çocuk, velet, oğlan, oğul, yavru

balak : Paça, etek

balak juvsan : milli terim. Dolaşıp dallanıp yetişen, onun için de daima yeşillenen juvsan (pelin)

balakız : Çayırılık yerde yetişen gösterişli otların biri.

balav : Bir tutmak, eşit görmek

balavız / balawız : Bal mumu, mum

balavız ağaç : Deve tabanı familyasından olan daima yeşil çalı

balavız ağaşı : Süregi (dışı) yumuşak ağaç

balavsa : sf. 1. Ham, olgunlaşmamış meyva 2.mec. Genç

balawız ağaşı : Mum çiçeği

balbıravın : Şatırgüllüler (çadır güllüler) ailesinden çok yıllık bitki

baldır : is. Su yosunu

baldırğan : is. 1. Filiz 2.mec. Yetişmekte olan çocuk

baldırkök : is. bot. Maydanozgillerden bir bitki adı

baldışöp : bk. Balıkot

baldışöp : Su bitkisi. Yaprakları olmaz.

balğın (1) : Çayırılık yerlerde yetişen yumuşak ot.

balğın (2) : Tropikal, subtropikal bölgelerde yetişen kalıcı yeşil çalı

balğın (3) : Dağlık yerlerdeki nehir boylarında yetişen, sırik benzeri çalı veya bodur ağaç.

balğın : Olgunlaşmamış, ergenlik çağına gelmemiş (kimse)

balğın : Taze bitki, erginlik, kemale ermiş

balğın arşa : bk. Türkistan arşası

balık : Balık

balık otu : bot. Sadece suyu tuzsuz göllerde yetişen, yeşil yaprak gibi olan bitki

balikköz : is. bot. Çöllü yerde yetişen kısa ot

balıkot / balıkotu / baldırşöp : Tuzsuz göllerin, su depolarının yüzünde batmadan giden, büyüklüğü yarım santimetre kadar olan, çok küçük su bitkisi.

baljapıracık : is. Çift yapraklılar ailesine mensup olan çok yıllık otlu olan bitki; koyan japıracık

baljuvran : Dağlık yerde yetişen bitki. Yerli halk kökünü kazıp alıp kurutup post boyar.

baljügeri : is. Tahıl ailesine mensup olan bir yıllık otlu olan bitki

balğarağay : is. Devamlı yeşeren, iğne yapraklı çam ağacı

balğaş : is. Otu bol olan otlak

balğuvray (1) / balğşek / balğatır / joñışğabas : Orman içinde, çaluların arasında yetişen, yüksekliği 10-30 cm. kadar olan, çok yıllık tamırsabaklı (kökü tahıllı) bitki

balğuvray (2) : Boyu uzun, içi çukur, iri bitki.

balğmurın : ağız terimi. İtmurın

balğmurın : Kuşburnu

balotı : bk. **Balğapıracık** : Büyüklüğü yarım metre kadar olan, çok halkalı, rengi mavi, ufak yapraklı acı ot.

balğpanağ : is.bot. Karmaşık güller ailesine mensup olan bitki, süt japıracık

balğırış : is. bot. Dağlı yerde yetişen, boyu uzun, çeşitli-renkli gülü olan bitki

balğatır : is. bot. Gülleri sapının ucunda toplanan, meyvesi ceviz gibi çıtır ailesine mensup çok yıllık bitki

balğşöp : is. biy. Tek saplı, yaprağı tüylü lâcivert bozca çok yıllık bitki

balta : Balta

baltasap : milli terim. Kayıñ

bambuk : is. Fr. Bambu, Hint kamışı

banan : is. Muz

baobab : is. bot. Büyüklüğü 18-25 cm. kütüğü çok kalın, yumuşak, tatlı uzunca yemişi var, tropikal bitki

bar : Varlıklı, zengin

barağ : Kireçli, çorak, tuzlu yerlerde yetişen, yüksekliği 1-2 m. kadar olan yarı çalı. Dalı çok, rengi siyahtır.

barağ : Sayfa, varak, baraka

bärāñgi / bäreñgi : diyalektik. Kartop

barbaris : is. Ekşi tadı olan, kahverengi kıvıllı renkli ufak meyve, o yemişin yetiştiği dikenli çalı

barbaris : is. Rus. bot. Amberbaris, sarı çalı, kadıntuzluğu

bariburşak : Damarlı, sapı yumuşak, parmak gibi yaprakları olan burçak: burçak tohumundan olan bitkilerin bir türü

barqın : is. Yamaçta, bozkırlı ova yerde yetişen erkek ot

barqın : Mezar taşı, koyu yeşil, yaşlı kartal

barqıt : Kadife

barqıt ağaşı : Barqıt bazen böyle de adlandırılır.

barqıt şöp : Ev bitkileri grubuna girenlerden biri, alışılmış kadife ot.

barqıt: Deniz kenarındaki nemli yerlerde yetişen, yüksekliği 10-25 m. kadar olan, kütüğünün kalınlığı (diyametri) 60-70 cm. kadar olan sert ağaç.

barmaq : Parmak

bärpe : konuşma diline has terim. Bärpi

bärpi : bk. Uvqorğasın

barpi : Dağlı yerde yetişen, yüksekliği 30 cm. kadar ilaçlık ot

barsazan : is. bot. Çöl yerde yetişen hayvan otu

barşa : Dağlık bölgede yetişen ağaçların biri.

barşingül / gülbarşın / qamışgöl / kögenğaldağ : Güzellik için bahçede yetiştirilen kültürel gül. Büyüklüğü 35-120 cm. kadar. Sapı dik, yaprakları kılıca benzer. Gölünün rengi her türlü; beyaz, sarı, kıvıllı, pembe.

bas : Baş, başlangıç, kafa, kelle

basar : bk. Basır

basıbaldı-basıpaldı: Erken olgunlaşan, ince kabuklu kavun türü.

basır / basar : Kumda, çorak yerlerde yetişen acı ot. Bodur olarak yetişir.

batat / tätti kartop : Tropikte yetişen tamırjemisli (kökü yemişli) çok yıllık bitki.

batpağ : Bataklık, çamur, bataklık

batpaşöp : Nehir, göl kenarlarında yetişen, yüksekliği 2-10 cm. kadar olan bir yıllık su bitkisi. Sapları incecik, ayrı ayrı yerleşmiş. Başında ufak gülü var. Gülünün rengi beyaz veya pembe. Bahardan başlayıp güze kadar çiçek açar.

batsayı / patsayı : Çok zaman saklamaya, taşımaya dayanıklı olan, endüstriyel değeri büyük, eti kalın kavun türü (çeşidi). Rengi-sarı alaca, biçimi ovalca.

battavıķ (1) : Nehir, pınar boylarında, çayırıklarda, nemli, kumlu yerlerde yetişen, yüksekliği 30-120 cm. kadar , çok yıllık güzel bitki. Başında beyazımsı boz renkli yumuşacık başağı var.

battavıķ (2) : bk. Ayravıķ

battavıķ (3) : bk. Bottaşık (1)

battavıķ (4) : bk. Kürmek

battavıķ: is. Sulu yerlerde özellikle ırmak, göl kenarlarında yetişen beyaz ot.

bav : Bağ, bahçe, bağcık, balya, deste

bavır : Ciğer, karaciğer, kardeş

bavırkurt : is. Uzunluğu 1-2 cm. yataylığı 1 cm. türü yaprak gibi olan

bavırkurt : is. Yetişme bölgesinde büyüyen ağaçların bir türü.

bavırmük : is. bot. Tiyan-Şan ormanlarında büyüyen yosun, o zamandan beri yaşayan, karaciğeri tedavi eden ilaç

bavırmük : is. biy. Tiyan-Şan ormanlarında yetişen yosun

bawır : Karaciğer

bay : Koca, zengin, zevç, bol

bayalış : Çöl olan yerde kısa olarak yetişen, gri veya boz renkli dikenli bitki, çalı.

bayalış : Soranın bir türü. Kumda, çöl bozkırda, çorak yerlerde yetişen, büyüklüğü 40-100 cm. kadar olan, boz veya gri renkli, yarı yarıya çalı.

bayan : Daimi, durağan, sabit, değişmez

bayanşırım : Üzümün bir çeşidi.

bayderbis : Kızıl tarının erken olgunlaşan çeşidi.

bäyşeşek : is. bot. Kardelen, kır çiçeği

bäyterek : is. bot. Büyük çınar

bäden : Güzellik, görünüş

be he : Sarı renkli, geç olgunlaşan elma benzeri tatlı meyve

bede : is. bot. Yoncanın bir türü

bedebas (1) : Yoncanın bir türü, şerbetçi otu yoncası.

bedebas (2) : Çemen otunun bir türü.

bedelik : is. Yonca (gibi) gür yetişen çayırılık

bek : Dağlık yerde yetişen, sapı diken diken olan tamır jemisli (kökü yemişli) bitki.
Başında kızıl gülü var.

bek : Dayanıklı, sağlam

beldik : Dingil, kuşak, şaft, mil, kemer, kayış

beren : Çelik zırh, pahalı kumaş

berengül : Sapı düz, ince, püskülü narin sarı çiçek.

berik / boyan : Äybatmiyanın çorak-kireçli, çöl-çöl gibi yerlerde yetişen türü.
Yüksekliği 80-100 cm. kadardır.

berik : Sağlam, sert

berpi : is. Damarının şifalık özelliği var. Dağlık yerde yetişen ot.

bes : Beş

besbarmaq: Buğdaygillerden, köpekdişi ayrığı. Bitki beş parmak şekline benzetildiği için bu adı almıştır. Bu bitki bessawsak adıyla da geçmektedir.

bestamak : Mavi çiçekli bitki, yaprakları insanın beş parmağına benzeyen şekilde çıkan bitki türü.

bestöbe : Yapraklı bir bitki.Yapraklarının kenarları beş tümsekli bitki türü.

betege : is. Hayvan yiyeceği olan yulaf benzeri kısa ot.

betikışık: Üvez ağacı. Ekşi tatta olan bu bitki şeten adıyla da geçmektedir.

bırtık : Kısa boylu ve şişman

bırtıldağ : Çorak yerlerde çıkan acı ot.

bilek : Bilek

biyday : is. bot. Buğday

biydayık (1) : Dağ yamaçlarında, nehir vadilerinde, bozkır olan yerlerde dip dibe yetişen büyüklüğü 40-150 cm. kadar çayırılık veya yayılımlık taneli ot.

biydayık (2) : Jügerinin (mısırın) bir çeşidi.

biydayık: Ayrık otu

biye : Kısarak

biye bav : is. Yeşillik, çayırılık, çöpü mera gösterişli mekan

biyeemşek (1) / biyemşek : Kumlu yerde yetişen, kökü meyveli bitki.
Yeryüzündeki kısmı devenin tabanına benzer, dikenlidir. Yer altındaki kısmı iki dallı havuç benzeri. Yerli halk onun kökünü kazıp alıp temizleyip yer. Tadı lezizdir.

biyeemşek (2) : milli terim. Tañkuvray

biyeğarın : Çorak otu, tuzlu ot, etli sodaotu. Bu bitkiyi deve sık tüketiyor. Hem bu nedenle hem de şekli yuvarlak olduğu için karna benzetilerek bu bitkiye tüyeğarın adı da verilmektedir.

biyemşek : is. Kısrığın memesine, havuca benzer tatlı bitki

biyik : Ulvî, yüce, yüksek

biymeşek : Tatlı bitki

bizbeldik : is. bot. Koyun hayvanının güzel yediği kum otu

bol-boldı : is. ağız. Erken olgunlaşan kavunun bir türü

bor / böri : Kurt, börü

bor : Tebeşir

borgöz-borköz : bk. Böriköz(1)

borık : is. Sulu yerde yetişen yumuşak beyaz-ince damarlı, kamış benzeri bitki

borık : is. Sulu yerde yetişen yumuşak, damarlı, kamış gibi bitki

borjık : bk. Kızıltamır (4)

borsık : Porsuk

borsıkjün : Dağlık yerde yetişen ot. Yılkı hayvanı hoşlanıp yer.

bortıl : Çatırdama

bortıldağ / bortıldavık : bak. Torsıldağ

bos : Boş, faydasız, önemsiz, yumuşak, gevşek

bota : Deve yavrusu

bota juvsan : milli terim. Küçük saplı juvsan (pelin)

botaköz-botagöz (1) : Unutmabeni çiçeği. Bu bitki "kuralay" adıyla da geçmektedir.

botaköz-botagöz (2) : Açık renkli kızıl gül. Bu bitki rawşangül adıyla da geçmektedir.

botaköz-botagöz (3) : Kantaron, peygamber çiçeği. Bu bitki gül kekire adıyla da geçer.

botataban : Çiğdemin bir türü.

botpanşık : konuşma diline has terim. Bottaşık (1)

bottaşık (1) / botpanşık / toқтаşık / battavık (4) / qarğatuyak : Bozkır olan yerlerde yetişen, yüksekliği 50-200 cm.kadar iki yıllık veya çok yıllık tamırjemisli (kökü meyveli) bitki.

bottaşık (2) : ağız terimi. Kartop

bottaşık (3) : Bağ-bahçelerde yetiştirilen (yabani türde de yetişir) yüksekliği 40-70 cm. kadar, iki yıllık bitki. Sapı dik köşeli.

bottaşık: is. bot. Çadır gibi güllüer ailesine mensup kökü havuca benzeyen, çok yıllık otu bol olan bitki

boy : Boy, hat

boyan : is. bot. Ark kenarlarında çıkan, uzunluğu 80-100 cm. olan hayvanların yemesinde faydalanılan yapraklı bitki

boyav : Boya, boyamak

boyavlı : Boyalı

boyavlı oyran : Oyran şöp ailesinden olan çok yıllık otu bol olan bitki

boyavşöp : is. biy. Oyran şöp ailesinden olan çok yıllık otu bol olan bitki

boyaw : Boya, boyamak

boydağ : Bekar

boydağ biyday : ağız. Efsaneye çıkan buğday, kodıra

boydana : Tesadüf edilen her yerde yetişebilen, yüksekliği 20-40 cm. kadar olan, burçak familyasından bir yıllık, hayvan besini olan ot.

boykalağay : Tavkalağayın bir türü.

boykalay : konuşma diline has terim. Boykalağay

boyöser : bk. Meyirşöp

boz : Boz, kül rengi, gri

boz : Tahıl ailesinden olan çok yıllık otu bol olan bitki

boz arşa : Çalı türünde yetişen, kalıcı yeşil, iğne yapraklı ağaç

boz juvsan : Juvsanın bir türü; tamirjuvsan. Rengi beyazımsı boz olmaktadır.

boz juvsan : Pelinle hemcins olan çok yıllık bitki

boz kilem : Pelin ailesinden çok yıllık bitki

boz köde : Güze doğru bozarıp gider. Adlandırma bu zamana mahsustur.

boz tiken : Karanfil ailesinden olan bitki

boz: Boz, kül rengi, gri

bozan : is. Kurak,çöl gibi yerde yetişen ot

bozbuğa : Dağlık yerde yetişen ilaçlık bitki veya onun kökü.

bozğaldak : is. Baharda karın gidişiyle çıkan boz renkli gül, javkazin

bozğanak : is. Kurak yerde yetişen taneli ot

bozingen : Otun bir türü.

boziyzen : Çöl, bozkırlarda, kireçli, çorak yerlerde yetişen, yüksekliği 20-80 cm. kadar olan, çok budaklı, bir yıllık, verimli, yayılımlık ot.

bozizen : Karapazı ailesinden bir yıllık bitki

bozğarağan : Karağanın bir türü. Çoğunlukla bozkırlı, çöl-çöllü, çakıl taşlı yerlerde yetişen, yüksekliği 1,5-3 m. kadar olan, dikenli boz çalı.

bozkilem : Boz renkli bir veya çok yıllık otu bol bitki.

bozkonak : is. Çayırılık veya hayvan otlağı olan bitki

bozkonak : is.Çayırılık veya hayvan otlatılan yer, bitki

bozsağıl / bozşalğın : Dağ eteklerindeki ova yerlerde, tepelerde, çöl-çöl gibi bozkırlarda yetişen, yüksekliği 30-60 cm.kadar olan, tahıl familyasından çok yıllık ot.

bozsağıl : bk. Tarağbas

bozşalğın : bk. Bozsağıl : Bozşalğın-Tamırsabaklı (kökü saplı) çok yıllık ot bitkisi

bozşalğın: bk. Tarağbas

bozşöp : bk. Boz

bödene : Bildircin

bödeneşöp : is. bot. Bozkırda, çayırlarda yetişen kısa efemer ot.

böltirik : Kurak yerde yetişen 15-20 cm. büyüklüğünde, hayvan yediğinde hayvanı zehirleyen bir bitki türü.

böltirik: is. bot. Bozkırlı, ova yerlerde yetişen boyu 15-20 cm. kadar olan zehirli ot.

böri : Kurt, börü

böri burşak : is. bot. Göbek damarlı, sapı yumuşak, parmağa benzeyen dallı (karmaşık) yaprakları olan burçak ; Burçak ailesine mensup olan bitkilerin bir türü.

böriayağ : Kurt izi otu, kurt otu. Şıtrak adıyla da geçer.

börijemis : bk. Kaskırjydek

börijöke : Meyveli, zehirli bitki.

böriğarağat :is. bot. Büyüklüğü 3-4 m. kadar olan çalı, meyvesi küçük bununla beraber acı

böriköz : is. bot. Dağlık bölgede yetişen çalılardan biri, borköz

böriköz-börgöz (1) : Gilaburu, kartopu. Bu bitki şağış adıyla da geçer.

böriköz-börgöz (2) : Besleyici otların bir türü.

börte juvsan :bk. **Avstriyya juvsanı** : Bozkırlık bölgelerde, kumsallı yerlerde yetişen, yüksekliği 20-60 cm.kadar olan, boz renkli juvsan (pelin).

börtejuvsan : is. bot. Çöl,sahra,çorak olan yerlerde yetişen, büyüklüğü 20-60 cm. kadar ekşi tatlı olan, ayrıca kokulu, bozca tüylü alçak ot.

börtpe : is. Arpa, buğday vb. tahıllardan haşlanarak yapılan bir çeşit yemek

buğa : Boğa

buğı : Geyik, maral

buğı kınası : bot. konuşma dili. Buğı mügi

buğı mügi : bot. Tundrada torf yetişen bataklık yerlerde nadir görülen boz renkli çok küçük çalı, maki

buğıtı : Dağlık, taşlık yerde yetişen bitki. Geyik iyi yer.

bujgın / tamırşöp (2) : Kırtkaşaşın kireçli, çorak yerlerde yetişen türü.

buğamsilekey : Sapı sert kuvray benzeri ot.

bul : Kumaş, para, akça

buldak : bk. Karañkay

buldırık otı : Kumlu karışık çöl olan yerlerde yetişen buldırık yayılan kısa ot.

buldırıkotı / buldırıqşöp : Tundranın dağlık bölgesinde (Alp bölgesinde) yetişen bitki. Yaprığı sivri, kalın. Çiçeği sekiz püsküllü.

buldırıqşöp : bk. Buldırıkotı

burama : Teriskenle soydaş, uzunluğu 1 m.kadar olan, pembe renkli bitki.

burama : Vida

buramatamır :bk. Jılantamır (1)

buranda : Cıvata,vida

burandagül : Nehir-göl kenarlarında, bataklıklarda yetişen, yüksekliği 15-30 cm.kadar olan, çok yıllık bitki.

buratamır : konuşma diline has terim. Jılantamır (2)

burav : Burmak, bükmek, çevirmek, sıkıştırmak, takmak, dolamak

burış : is. Far. Biber

burış jalbız : Jalbızın (nanenin) elde yetiştirilen kültürel türü; bülingek.

burış samaldık : Samaldığın bir türü.

burşak : is. bot. Burçak

burw : Çevirmek, burmak, bükmek, döndürmek

buta : Çalı, maki

buvıldık : is. bot. Sulu yerde yetişen, uzun saplı başında beyaz gülü var, damarlı-meyveli bitki

buvıldırık : is. bot. konuşma dili. Buvıldık

buvın : Eklem, göbek, hece, kuşak, mafsal, boğum, kısım, halka, grup

buvzına: is. bot. Siyah ve kızıl meyvesi var, hoş kokulu beyaz güllü iri çalı

buyırğın / buyırğum / buyırqum / büyırqum / büyirgen : Çöl-çöl gibi olan çorak, kumlu yerde, verimsiz yerlerde yetişen, büyüklüğü 5-20 cm. kadar, hayvana besin olan, verimli çiğ çalı.

buyırğın : is. bot. Kumlu yerlerde, çorak çöllerde yetişen yapraksız, başı tomurcuklu ot yahut kısa çalı

buyra : Büklüm, kıvırcık, lüle

buyra : konuşma diline has terim. Buyrajapırağ

buyra lalagül : Lalagülün gülü büklüm büklüm olup duran türü; sarana

buyra tal : Çoğunlukla ırmak boylarında yetişen yaprakları küçük dal (dalın bir türü)

buyra zığır : bot. Büyüklüğü 30-50 cm kadar kıvırcık yapraklı zığır (keten) ; zığırın (ketenin) bir türü

buyrajapırağ / buyra / sorğış : Dağ eteklerindeki kurak yerlerde, kumlu, taşlıklı bozkırlarda yetişen, büyüklüğü 20-70 cm.kadar olan, çok yıllık bitki. Sapı dik, kalın tüylüdür.

buzar-tüzer : Çayırıklarda, su kenarlarında yetişen, yüksekliği 15-80 cm. kadar olan, çok zehirli, ilaçlık bitki.

buzav / buzaw : Buzağı

buzavbas : is. bot. Kumlu yerde yetişen büyüklüğü 5-25 cm. kadar hayvana gıda olan ot.

buzawbas (1) : Hayvanların yayıldığı çayır.

buzawbas (2) : Deniz börülcesi. Kazak Türkçesinde sorañşöp olarak da geçmektedir.

büldirgen : is. bot. Çilek

bülingek : Jalbızın (nanenin) bir türü.

bülinw : Kokuşmak

bürge : Pire

bürgedän : İmanjapırağın bir türü. Onun ufak çekirdeği vardır.

bürgen (1) / tikenğaldağ : İtmurının bir türü. Dağ eteklerinde, bozkır olan yerlerde yetişen, yüksekliği 0,7-2 m. kadar olan çalı.

bürgen (2) : Juvsanın (pelinin) bir veya iki yıllık türü. Çoraklık, bozkırlık, dağ eteklerinde yetişir. Yüksekliği 30-100 cm. kadardır. Güzel hayvan besini.

bürgen : is. Küçük kızıl renkli, tadı acı meyvesi olan çiçekli çalı

bürme : Buruşuk

bürmetiken (1) / sarısoyav / oşağan (3) : Köy bölgesindeki boş olan yerde, çöp dökülen yerde, yol boyunda, sürülmüş tarla çevresinde yetişen, yüksekliği 20-100 cm. kadar olan, bir yıllık aramşöp (kuvray)

bürmetiken (2) : milli terim. Şoñayna

bürşikti : (Bürşik : Filiz, tomurcuk) Filizli, tomurcuklu

bürşikti sarsazan : Sarsazanın bürşikli (tomurcuklu) türü; mirzasorañ, tenteksorañ

büvk : bilimsel terim. Kızılağaç

büyirgen : Darıcanların bir türü. Bu bitki buyırgın, buyırgum, buyırkum, büyirkum adlarıyla da geçmektedir.

bäy : Varlıklı, zengin, koca, eş, zevç, bol

çesnok / çösnek / çeşnok : konuşma diline has terim. Kıtaypiyaz

çesnok : Sarımsak

dağ : Benek, dağ, leke, eksiklik, noksan

dala : Bozkır, kır, step, dışarı, ova

dala şegirşini : Şegirşinin esasen bozkırlı yerlerde yetişen türü ;ilim.

dala şırmaviği / dalalık şırmaviğ : Şırmaviğin (sarmaşığın) bozkır olan, ekili yerlerde yetişen türü.

dala şuğınıği : Şuğınığın bozkırlık yerlerde yetişen türü ; sâldegül

dalalık : Bozkırlık

dalalık badam : Bozkırlık yerde yetişen yüksekliği 1,5 m. kadar olan çalı.

dalalık joñışka : Yoncanın bozkırlı yerde, dağ yamaçlarında, çalı arasında yetişen yabani türü. Güzel hayvan besini.

däm kabık : Tarçın

dämbilşe : ağız terimi. Äñgelek

dändi : sf. Hububat ailesine mensup olan (tahıl)

dändiğara : Alabotanın bir türü; su yayılan yerlerde nehir-göl kenarlarındaki kumsallarda yetişen, yüksekliği 10-80 cm. kadar bir yıllık bitki.

darbız : is. konuşma dili. Karpuz

däri / дәrilik arşa : Yüksekliği 30-100 cm. kadar, yere uzanıp yetişen arşa. İlaçlık değeri büyük.

däri arşa : Yaprakları daima yeşil, şifalık özelliği var. Boya elde etmek için faydalanılan çam ağacı ailesinin bir türü

däribay : bk. Sar (1) bas (5)

däribay : bk. Şaykuvray

därilik kögildir : Kögildirin şifalık türü; şıtıra.

därmene juvsan : konuşma diline has terim. Dermene

darşın : Yüksekliği 8 m. kadar daima yeşil ağaç. Güneydoğu Asya'da yetişir. Meyvesi zehirli gelir. Bünyesinde eter yağı var.

dästürgül / äsel : Bağ-bahçede, parklarda güzellik için yetiştirilen, yüksekliği 5-15 cm. kadar olan gül. Gülü beyaz, bazısı pembe, yaprakları sap dibine yerleşmiş.

däwayak : Taşlı yerlerde yetişen, büyüklüğü 25-65 cm. kadar, kalın saplı bir bitki türü. İri yapraklarının kenarları eğri ve elips şeklinde, çiçeği ise sapının başına yerleşmiş, beyaz tonlarında, turpgillerden bir bitki.

denkuvray : Sert, kalın tane

dermene : is. bot. Ak pelin otunun bir çeşidi

dän : Çekirdek, tane, tohum

dolana : is. 1. bot. Alıç ağacı 2. Bu ağacın mayhoş yemişi

dolantopşı : Kıızıl renkli meyvesi olan güzel ağaç.

domalağ : Bilye, misket, toparlak, yuvarlak

domalağ bas juva : Juvanın bir türü ; tamır juva

domalatpa / tomalatpa / koyjelken : Çöl-çöl gibi kireçli, kumlu yerde, çorak yerde yetişen, yüksekliği 10-20 cm. kadar olan lacivert boz renkli bir yıllık ot.

donala : is. konuşma dili. Dolana

doñız : Domuz, hınzır

doñız otı : Deniz kenarında yetişen bitki

doñızöleñ : Öleñin bir türü. Güneyin çöl, çöl gibi bozkırlı, çayırılık yerlerinde yetişen, büyüklüğü 30 cm. kadar olan çok yıllık ot.

doñızsırt : Papirüsgillerden, yabani arpaya benzeyen bir bitki. Bu bitki doñıztüük ve sarıküyük adıyla da geçer.

doñıztarak : Kajakendirin bir türü.

dopiyaz :ağız terimi. Sarımsak : Dağlık, taşlık yerde çıkan, kalınlığı serçe parmağı kadar olan, beyaz renkli, ekşi tadı olan bitki.

dopşa : (Dop: Top) Top gibi

dopşagül : Moloz taşlı tepelerde, bozkırlı yerlerde yetişen, yüksekliği 10-15 cm. kadar olan çok yıllık bitki.

dönen : Dört yaşındaki aygır

däri : İlaç

därmen : Derman, takat, güç, mecal

dübir : Patırtı, gürültü

dübirayaq : Salatalığa bazı ağız ve şivelerde verilen ad. Ayrıca kazak Türkçesi ağızlarında salatalık için kıyar, bādiren, āgürşik, ögürşük, ögirşik kullanımları da yer almaktadır.

dümbe : is. diyalek söz; diyalektizm. Sonbaharlık buğday

düñgir : Dangır dungur

düñgirşek :is. **Düñgirşek** : Gür otların bir akrabası

düzgen : is. Kumlu, çöl olan yerde yetişen dallı kısa bitki

däw : Dev, muazzam, çok büyük

ebe kañbak : bot. Yaprakları boğazsız,gülleri ufak, (beyazımsı ve pembe renkli) karanfil familyasından çok yıllık ot; beyaz deve elması

ebelek : Güçsüz, aciz, zıpır

ebelek : is. bot. Deve elması, çakır diken

ebey: is. bot. arkaik söz. Ebelek

edel'veys : konuşma diline has terim . Eñlik

egindik : Sürülmüş, ekilmiş tarla, ekinlik

egistik / ekpe joñışqa : Yoncanın kültürel türü. Elle ekilir. Yüksekliği 40-60 cm. kadar olan güzel hayvan besini.

egistik : bk. Egindik

ekpe : Aşı, ekinti, aşılama

elek : Elek, kalbur

elekşöp : Sulu, nemli yerlerde yetişen, yüksekliği 20-50 cm. kadar olan ip damarlı çok yıllık bitki.

elik : Karaca, ceylan

elikşöp : Aylavık ailesine mensup yüksekliği 60-70 cm.kadar olan, nemli, gölgeli yerlerde, çalı arasında yetişen çok yıllık yeşil ot.

em- : Emmek

em : Tedavi, şifa, deva, çare

em arşa : bot. Dağlık, taşlık yerlerde yetişen büyüklüğü 4-5 m. kadar olan alçak çalı veya küçük ağaç; däri arşa

emen : is. Meşe ağacı

emşek : Göğüs, meme

emşirmavık : is. bot. Deve sarmaşığı ailesinin bir akrabası

eñlik (1) / eñlikgöl / qaragöl : Dağın sadece Alplik bölgesinde yetişen boz renkli nazik ve güzel bodur gül. Yüksekliği 10-25 cm. kadardır.

eñlik (2) : bk. Läleleşöp

eñlik : is. biy. Pudra-ruj yerine kullanılan damarlı ot.

eñlikgöl : bk. Eñlik (1)

er : Er, eyer, kahraman, koca, zevç, erkek, cesur

erbası: Gentiyan çiçeğı. Kazak Türkçesinde şermengöl ve kökgöl bu çiçeğın diğerk adları ve çeşitleri olarak geçmektedir.

ereymen : eski terim. Ermen

erin : Dudak

erkek / erkekşöp : Ayrık otunun bir türü. Bozkırlı, kumlu, çöl-çöl gibi yerlerde yetişen, yüksekliği 40-80 cm. kadar olan tahıl familyasından çok yıllık çekirdekli ot.

erkek : Er, erkek

erkekşöp : bk. Erkek

erkek-şöp : is. bot. Ayrık otu ailesinden çok yıllık otu bol olan bitki

erқunı : Aylavıqın bir türü.

ermen / ermene / ereymen / jalış : Bozkırlı yerlerde, firezlerde (aңызlarda) yetişen, büyüklüğü 80-160 cm. kadar, çok yıllık ilaçlık bitki (қuvray). Sapı düz, iri, köşeli köşeli gelir. Baş tarafı budaklı. Vücudu boz renkli, kalın tüy kaplı olan. Yaprakları boğazlı, dilim dilim. Budaklarının başında gül sepeti (tomurcuğı) var. Rengi sarı. İlaçlık değeri fazla. Fevkalade kokusu var, tadı acı, onun için de hayvan yemez.

ermen : Tadı acı, pelin ailesinden uzunca, verimli yemlik, otluk bitki

ermen juvsan : bk. Ermen

ermene : is. biy. Boz renkli, alçak bitki, börte juvsan, dermene

esek / eşek : Eşek, merkep

esek joñışқа : Siyırjoñışқанın bir türü. Dağın taşlı yamaçları ile eteklerinde, molozlarda yetişen yüksekliği 50-100 cm.kadar olan çok yıllık, burçaklı bitki.

esekmiya : is. bot. Çok yıllık zehirli bitki ve sonu biraz uzunca gelen kahverengi renkli tohumu

esinek : is. biy. Arslanın ağzına benzeyen açılan gülü var, bahçe gülü

esinek : Kumda, çöllü yerde, bağ-bahçede yetişen, büyüklüğü 30-70 cm. kadar güllü bitki.

esinew : Esnemek

eşekmiya : is. diyalek söz; diyalektizm. Esekmiya

eşki : Keçi

eşkiyapırağ (1) : Sälbenin (şälinin) bir türü.

eşkiyapırağ (2) : Aq eşkiniñ japırağı denen bitki. İsmi kısaltılıp bazen eşkiyapırağ olarak da adlandırılır.

eşkiñoñırav (1) : bk. Sıldırmaq

eşkiñoñırav (2) : milli terim. Şeñgel

eşkişuyırık : Havucu Orenburg Kazakları bu şekilde adlandırmaktadır. Kazak Türkçesinde havuç için säbiz kelimesi genel olarak kullanılmaktadır.

eşkimiya : Sıldırşöp

eşkiölmes : Taşlık, kumlu yerlerde yetişen ufak ot.

eşkisabağ : Badamın (Bademin) bir türü. Dalalık badam; bozkırlık yerde yetişen, büyüklüğü 1-1,5 m. kadar çalı.

eşkisabak : is. biy. Büyüklüğü bir, bir buçuk metre olup yetişen yağlı yemişli çalı

eşkisasır / kumıl : Dağ eteklerindeki ovalarda, kumlu, tane çakıllı çöl bozkırlarda yetişen, yüksekliği 50-80 cm. kadar olan çok yıllık kuvrayla soydaş bitki.

eşkital : is. biy. Kabuğu kızıl kahverengi olan dalın bir türü

evkalipt : Subtropikal ve tropikal bölgelerde (Avustralya, Tazmanya vb.) yetişen yüksekliği 80-100 cm. kadar olan daima yeşil ağaç.

fasol' : is. bot. Tohumdan oluşan, kabuğu uzunca olan burçak ile hemcins bir yıllık bahçe bitkisi, onun gibi beyaz olan bu bitkilerin tanelisi

ferğana / ferğanalık juvsan : Juvsanın (pelinin) Ferğana'da yetişen türü; akşuvak

ferğana /ferğanalık : Şehir (Özbekistan'da)

funduk : is. Fındık

georgina : is. biyol. Yaz boyu gülü olan, gülü iri, yüksekliği 20'den 80 cm.'e kadar yetişen gül bitkisi

giberella : is. biy. Sañıravkulakın (mantarın) bir türü

giberella : is. bot. Sañıravkulak'ın (mantarın) bir türü

gladiyolus : is. biy. Yaz boyu gülü olan, iri güllü, çok yıllık uzunca bitki

golentsiya : is. biy. Beyaz kızıl güllü bir yıllık ev bitkisi

gorçitsa : Hardal

goriyzontal : is. biy. Kiparisin (servi ağacının) evde yetiştirilen bir türü

göz / köz : Göz, kaynak, köz, memba, pınar

grek : Yunanistan halkından olan kimse, Yunan

grek jañğağı : Yunan ilinde yetişen çift taneli ceviz

grek janğağı : Yunan memleketinde yetişen çift taneli ceviz

gül : Çiçek, gül

gül : is. Far. Çiçek

güljahan : bk. Güljahangül

güljahangül : Yabani yetişen mavi renkli gül.

gülkekire : bk. Botaköz-botagöz

gülpar : is. biy. Yumak yapraklı gülün bir türü

gülşeten : Bağ-bahçede, parkta, şehir bahçesinde güzellik için yetiştirilen, büyüklüğü 2-4 (3-6) m. kadar olan boz renkli çalı.

gülzardak : Janargülün bir türü. Dağlık bölgelerde yetişir. Büyüklüğü 7-10 cm. kadardır.

gürbik : bk. Kürbek

hıynın ağaşı :Kabuğundan hıynın ilacı yapılan Güney Amerika'da, Hindistan'da yetişen ağaç

hren : Acırğa, karaturp

hren : konuşma diline has terim . Akjelken : Tadı acı, kokulu sebze.

ımrıtgül : Nehir ile pınarın kenarlarında, ormanlı, çayırli yerlerde, bozkırlı bölgelerde yetişen büyüklüğü 30-50 cm. kadar olan iki yahut çok yıllık otu bol bitki. Sapı dik, baş tarafı budaklanan yaprakları yumurta şekli gibi. Kenarı bütün. Gülü kül rengi sarımsı, gri, beyaz renkli. Bal verir.

ımdav : konuşma diline has terim. Undav

ırañ : konuşma diline has terim. Rañ

ırğay : is. bot. Kızılcık ağacı

ıs : İs, duman lekesi, is lekesi

ışka : Ormanda, nemli yerlerde top top yetişen, yüksekliği 3-4 metre kadar olan, kamaş benzeri ama içi çukur değil, ısıyı seven kıyaıklı bitki. Başında ülpideği (yumuşacığı) vardır.

ışkın : bk. Şükir (2)

ılan : is. Çadır gibi bitkilerle aynı soydan olan çok yıllık otu bol bitki

ile kırtkaşaşı : Kırtkaşanın İle vadisinde yetişen türü; şiykıldak

ilim : Şegirşinin bir türü; Dala şegirşini

iman : İman

imanjapıraç / baķajapıraç / tartarjapıraç / mıntamır / imanşöp / şiyķanşöp :

Su kıyılarında, yol kenarlarında yetişen, yüksekliği 10-30 cm. kadar çok yıllık bitki. Yaprakları koyunun (kuzunun) kulağına benzer. Gül sepeti biraz ovaldır.

imanjapıraç : is. bot. Yol boyunca veya başka yerlerde çıkan büyük yapraklı çok yıllık bitki

incir : is. bot. Ar. İncir

indek : milli terim . Kızıltamır (2)

injr / injir ağaşı : Güney bölgelerde, sıcak tarafta (subtropikte) yetişen, yüksekliği 4-8 m. kadar meyve ağacı. Yaprakları iri, avuç benzeri, 4-5 dallı.

injr : İncir

injr ağaşı : bk. İnjr

inju : İnci, sedef

injugül : is. bot. İnci çiçeği

isat : bk. Şıtırşık

iş : İç, karın

işdäri : Cehrinin bir türü, adi cehri

işek : Bağırsak

işi : İç, karnı

işikızıl : Kavunun uzun süre dayanan türü. Bu tür kızılurık adıyla da geçmektedir.

it : İt, köpek

it büldirgen : Meyvesi yemeye yaramayan, tadı acı bitki ; kızamık (kızıl yaban mersini)

it jiydek : Küçük yuvarlak meyvesi olan, yemeye yaramayan bitki

it juva : Soğanın ufak, yabani türü

it oşagan : Dikenli otsu bitki

it oşagan : Dikenli, otu bol olan bitki

it tiken : Dikenin dolaşıp yetişen ufak türü

itemgen : İlaçlık ot, zehirli.

itğaldaķ : Kızğaldaķın dağlık yerde yetişen küçük (kötü) türü.

itişek: Bitkilere sarılarak büyüyen asalak ot,küsküt

itjemis : milli terim. İtşomırt

itjüzim (1) : İnce sapları bir şeye (bitkilere) sarılıp nehir kenarlarında, çalıların arasında yetişen, çok yıllık ot benzeri zehirli bitki.

itjüzim (2) / karalkın : Alça ailesinin bir çeşidi. Ev avlularında, kartop (patates) yetiştirilen yerde yetişen, yüksekliği 30-70 cm.kadar olan, bir yıllık bitki.

itjüzim (3) : milli terim. İtşomirt

itkoğa: is. bot. Su kamışı ailesinden sulu yerde yetişen bitki

itkonak / şiykonak : Coğunlukla darı ile birlikte yetişen, yüksekliği 20-80 cm. kadar olan, bir yıllık aramsöp

itkösik : Sasırın bir türü.

itkusık : Çöl-çöl gibi, kumlu yerlerde yetişen bitki. Yaprakları haç benzeri, çok güzel. Dibi havuca benzer. Yemeye yaramaz. Hayvan da iyi yer.

itmurın : is. bot. Kuşburnu

itsabın (1) : milli terim. Sabınşöp

itsabın (2) / ittaban (2) : Jarıkdärinin bir türü. Çöllü, kumlu yerlerde yetişen, yüksekliği 5-15 cm.kadar olan, çok yıllık ot.

itsigek : is. bot. Pelin türünden bir bitki

itşomirt : Orman kenarlarında, uçurumlarda yetişen, yüksekliği 3-5 m. kadar çalı.

ittaban (1) : Nemli çoraklarda, kireçli yerde, tuzlu yerlerde yetişen, yüksekliği 30-40 cm. kadar olan, bitki veya yarı olarak çalı.

ittaban (2) : bk. İtsabın (2)

ittaban : is. bot. Karanfil familyasına ait olan çok yıllık, otu olan bitki

ittüynek : is. Sonbaharda toplanan olgunlaşmamış küçük kavun

iyık : Omuz

iyir / iyirtamır : Nehir, göl kıyılarında, bataklık, sulu yerlerde yetişen, hoş kokulu çok yıllık bitki.

iyir : Eğri

iyirtamır : milli terim. İyir

iyt tiken : Dikenin uzayan türü

iytkoğa : is. bot.Koğa (su kamışı) ile aynı soydan olan, sulu yerde yetişen bitki

iyzen : is. Dağlık, kumlu çorak yerlerde yetişen, ince yapraklı solgun yeşil güllü bir yıllık ve çok yıllık bitki

jağal : (Jağalav : Kıyı, sahil, kenar)

jalañ : Yalın, sade, çıplak

jalañ miya : Miyanın sapı sade, kızıl kahverengi renklisi.

jalbañ : bk. Jalbañ-julbañ : Beceriksizce

jalbañkulağ :Tuz çalısının bir türü. Bu bitki için Kazak Türkçesinde jalmankulağ adı da geçmektedir.

jalbırağ : Kökpekin bir türü ; Pamir jalbırağı

jalbız : is. bot. Nane

jalın : Alev, ateş, şule, güç, kuvvet, alaz

jalıngül / nargül / kökeoti : Dağ yamaçlarındaki çayır arasında yetişen, yüksekliği 40-60 cm. kadar olan çok yıllık otu bol bitki.

jalış : ağız terimi (dial.) Ermen

jalmankulağ : bk. Jalbañkulağ

jalmañkulağ : konuşma diline has terim. Jalmankulağ

jalmankulağ: Kökpekin bir türü. Kireçli yerlerde, tuzlu yerlerde çıkan, büyüklüğü 15-50 cm. kadar olan, çok yıllık ot.

jalpağ : Yassı, yayvan, geniş, yalpak

jalpağ japırağı koğa : Koğanın yaprağı yassı türü; jeken

jambıl : Sur, kale

jambıl : is. Tamamen kahverengi renkli gül

jämbilşe : is. Erken olgunlaşan ufak, yuvarlak kavun

jamsık : is. Burçak ailesinden olan bitki

jämşe : ağız terimi. Äñgelek

jaña : Çağdaş, taze, yeni

jañaqızıl : Kışlık buğdayın geç olgunlaşan çeşitlerinin biri. Kılçıksız. Tanesi yumuşak, rengi kızıl.

janar : Göz, göz nuru, göz bebeği, gün ışığı, şule

janargül / güljapırağ / mısıkotı : Ormanların kenarında-ucunda, çalı arasında, bozkırlı yerlerde yetişen, yüksekliği 15-50 cm.kadar olan, çok yıllık otu bol bitki.

jañgak : Ceviz, fındık, fıstık

jañgak : Ceviz, fındık, fıstık

jañgak : is. Ceviz, ceviz ağacı

jantağ : is. bot. Deve dikenini

japak : is. bot. Bir tür çam ağacının tipinde olan bitki

japak :is. bot. Çam ağacı ile birbirine benzeyen bitki

japırağ : Yaprak

japırak: is. Yaprak

japırakşayır : konuşma dili. Şayır

japırakteñge : bk. Teñgejapırak

jarık : Aydınlık, fitik, ışık, pırıl pırıl, çatlak, yarık

jarıkgül / jaringül / mısıkotı : Küngeldinin bir türü; Aziya (Asya) küngeldisi

jarıkgül : is. bot. Çalısı seyrek, yaprağı dilimli olan, gülü iri sarğaldağ ailesinden olan çok yıllık otluk bitki

jarkın : Sevecen, nurlu, parlak, gülyüzlü, iyi huylu

jarkıngül : milli terim. Jarıkgül

jasañ / jasañşöp / koyanotı (2) / tübirtek (1) : Dağ yamaçlarının çakıl taşlı, kumsallı yerlerinde, çam ağaçlı orman arasında yetişen, yüksekliği 10-15 cm. kadar çok yıllık bodur bitki.

jasan : Daha genç, yaş, taze, körpe

jasanşöp : is. Bir yıllık da çok yıllık da türleri olan çift yapraklı otu bol bitki

jasıl : Yeşil

jasıl kökşegül : Kökşegülün gülü yeşil renkli türü.

jasımık : is. bot. Mercimek

jasmin : is. Far. bot. Yasemin

jatağan : Yüksek olmayan, alçak

jatağan jebir : Jebirin yere döşenip yetişen türü; taşşöp

jav : Düşman, yağ, yağmak, hasım

javjapırak : is. bot. Dağlık yerde yetişen yüzü pasparlak büyük yaprak

javjumır : is. Çöl, çöl olan ülkelerde yetişen çok yıllık otluk bitki

javkazın : is. bot. Lâle çiçeğinin bir türü

javkazın: is. bot. Erken baharda, karın gidişiyle çıkan beyazımsı boz renkli gül

javkiyak : is. bot. Dik, düz saplı, yaprakları aşağı doğru büyüyen uzun damarı olan, çok yıllık otluk bitki

javpazak : is. bot. Eriğin pek önceden olgunlaşan çeşidi

javpazak : is. bot. Kayısının çok erken olgunlaşan sınıfı

javşalğın : is. bot. Nemli, havalı yerde büyük olup yetişen besleyici, körpe ot.

javşımıldık : bk. Tavşımıldık

javşırmavık : Boyavşöpün bir türü. Dağ yamaçlarındaki çalı arasında, dağ geçitlerinde yetişir. Yüksekliği 20-100 cm. kadar olan çok yıllık ot. Sapı kısa, budaklı.

javşümildik : is. bot. Mayıs-haziran aylarında güllenen, bölümlere ayrılan geniş damarlı kahverengi-koyu kahverengi renkli sarğaldağ ailesinden olan bitki

javtorğay : bk. Mısıkkuyruk

jay : Yay

je- : Yemek

jebe : Ok

jebejapırağ / sadağjapırağ : Sulu yerde yetişen sapı düz , yapraksız, başı dallı, yüksekliği 100 cm. kadar olan çok yıllık bitki.

jebilgen : is. bot. Saçaklı gülü olan, baykuş benzeri çok yıllık bitki

jebir : Obur, açgözlü

jebir : is. bot. Geyik otu

jeken : is. biy. Killi, bataklık yerlerde yetişen çok yıllık bitki

jel : Rüzgar, rüzgâr, yel

jelaydar : is. bot. Sarğaldağ ailesine mensup olan çok yıllık zehirli ot.

jelbas (2) : Pelin, akpelin otu. Yerde çok tutunamayan, kısa sürede uçup giden bir bitki olduğu için bu adı almıştır.

jelbas : is. bot. Pelin, ak pelin

jelbas juvsan : bk. Boz juvsan

jelbuz : milli terim. Jalbız

jelik : is. bot. Sapı dik, sap dibindeki yaprakları iri olan, uzunca, kare güllüler ailesinden bahçelik bitki

jelkek : is. Ön tarafında sütü (beyaz özsu)var, beyaz, yumuşacık ot cinsinden bitki

jelken : Yelken

jelkilek : Sert yerde yetişen, hayvana gıda olan ot.

jelşek : Tavsagız bitkisinin bir türü. Kumlu yerde yetişen, yüksekliği 10-30 cm. kadar bir yahut iki yıllık ot

jem : Yem

jem burşak : Burçağın yem-otluk, hayvan besini olan türü. Yüksekliği 50-70 cm. kadar, sapı dört köşeli. Gülü –kahverengi kızıl veya boz kızıl. Meyvesi-burçağın içinde 3-4 çekirdek olur.

jemis : Meyva, meyve, semere, yemiş, mahsul

jen şen : is. bot. Jinsen

jer : Arazi, diyar, dünya, mahal, mekan, toprak, yer, zemin

jer almurtı : Yer armudu

jer jañğagı : Yer fıstığı

jeralmurtı : is. Karmaşık güllüer ailesinden ayçiçeğinin akrabası olan çok yıllık, damar meyveli bitki

jerboyav : milli terim. Tomarboyav

jerburış : Koyunun hoşlanarak yediği ot.

jergömis : konuşma diline has terim. Aramsoyav

jerjañğak : is. bot. Yer fıstığı

jerjiydek : milli terim. Siyirbüldirgen

jerķosak / **jerřosak** : Ćöl-ćöl gibi, ćorak-kirećli yerlerde, ekilmiş tarlalarda her türlü bitkinin köküne yapıřıp yetiřen, yüksekliđi 10-40 cm. kadar olan bir yıllık aramřöp.

jersabak : Ćok güzel olup yetiřen, zehirli ot. Meyvesi var.

jersabın : Dağın akıl taşlı yamaçlarında, eteklerinde yetişen, yüksekliği 60-90 cm. kadar olan çok yıllık tamırsabaklı (damar saplı) bitki.

jersağız / **ķumsađız** / **sağıztiken** / **sağızşöp** : Kürdeli (karmaşık) güllüer ailesinden, nehir vadilerindeki taşlı, kumlu yerlerde yetişen, yüksekliği 1 metreye kadar ulaşan, çok yıllık bitki.

jerşay : bk. Salawbas

jerťađan : Dağın taşlı, molozlu yamaçlarında yetişen, yüksekliği 10-20 cm. kadar, çok yıllık bitki.

jertüynek : milli terim. Kartop

jetisüv : Kışlık, soğuğa dayanıklı elma çeşidi.

jılan : Yılan

jılanbas : is. bot. Başında mısır benzeri tohumu var, kedi kuyruğuna benzer ot.

jılankiyak : is. Büyük beyaz, mavi gülden oluşan çok yıllık otlu bitki

jılantamır (1) / **şayanmoyın** / **buramatamır** / **jerķonaķ** / **jılantaran** : Samaldıķın bir türü. Yüksekliđi 30-100 cm. kadar, hayvan yiyećeđi olan, çok yıllık ot. Sapı dik, düz.

jılantamır (2) : Nemli yerlerde yetişen, yaprakları uzun hem de yayvan gibi, kögentamırları (ip gibi damarları) eğri eğri olup yetişen bitki.

jılantamır : is. Damarı benekli, alaca yılana benzeyen bitki adı.

jılavıķ : konuşma diline has terim. řıñķeter

jılaw : Ağlamak

jılbuvrın : Kışıkbuvinin türü; orman kışıkbuvinı

jıldık : Yıllık

jılkı : At, yılka

jılkı joñışka : bk. Dalalık joñışka

jılkı kuyruk: Sapı yılkaın kuyruğu gibi dökülen, küçük bir ot türü.

jıltır : Atlas, pırıldı, parlak

jıltır şegirşin : Şegirşinin bir türü. Kabuğu pırıldıdır; karadağan.

jımtav : milli terim. Tüymedağı

jın : Cin, ifrit, ruh

jındı : Çılgın, deli, kaçık, zırdeli, kuduz, kudurmuş, gözü kararmış

jındışöp (1) : milli terim. Kıızıldı kalüven

jındışöp (2) : milli terim. Meñduvana

jıñıl : is. bot. İlgin ağacı

jibek : Atlas, ipek, ipekli

jigirdek : ağız terimi. Dolana

jıñışke : İnce, narin

jıñışke japıraktı koğa : Koğanın yaprağı ince türü; olkoya

jıñışke japıraktı şuğınık : Şuğınıkın bir türü; tavşımıldı

jip : İp, iplik, kınnap

jip taspı : Taspanın bir türü.

jipilgen: is. bot. Sarđaldak ailesine mensup olan çalı.

jıy-: Toplamak, yığmak.

jıyde : is. bot. İğde

jıydek (1) : milli terim. Sıyırbüldirgen

jıydek (2) : milli terim. Kulpınay

jıydek : is. bot. Yemiş

jıydek : Yemiş

jol : Hat, satır, yol

jol jelken : Çoğu yol kenarında, ark boylarında yetişen gülü çirkin yapraklı bitki,
iman japırak

joljelken : is. Çoğunlukla yol kenarında, ark boylarında yetişen, gülü çirkin olan
yapraklı bitki; imanjapırak

joñışka : is. bot. Yonca

jöke : Amca, dayı, ağabey

jöke : İhlamur

jöke : is. bot. İhlamur ağacı, ihlamur

jöke ağaşı : bk. Jöke

jörgem : (1) Temizlenmiş hayvan bağırsağı. (2) Kazanç, ganimet, kâr

jörgem : milli terim. Aramsoyav

jötelşay : Ormanlı yerlerde, çayırıklarda yetişen çok yıllık ilaçlık ot. Onun dört köşeli, düz, sırtını tüy basan sapları var. Yüksekliği 50-90 cm. kadardır. Yapraklar iri, yumurta benzeri, ovalca kenarları, testere dişli, boğazları uzun, sırtında küçük tüyleri var. Çiçekleri başağa benzer olup demet demet yerleşir. Kahverengi kıvılcıktır.

jıldız : Yıldız

jıldızgül : is. bot. Yıldız gibi gülü olan bitkinin adı

jıldızjemis : Meyvesi yıldız benzeyen bitki.

jıldızşöp : is. Karanfil soyundan olan bir yıllık haram ot.

jumır : Yumru, yuvarlak, silindirik, mide, işkembe

juñkaş : is. bot. Otun bir türü

jupar : Esans, mis, misk

jupar : is. bot. Güzel kokulu bitki, leylak

juparağaç : Yüksekliği 6-18 m.kadar olan, hoş kokulu, daima yeşil ağaç. Tropikal bölgede yetişir.

juparbas: Güzel kokulu bir bitki, leylak. Bu bitki jupar adıyla da geçmektedir.

jupargül : is. bot. Yasemin

jut : Bitkinin bir türü.

juva : is. bot. Yabani soğan

juvsan : is. bot. Pelin, ak pelin

jügeri : is. Mısır

jülkevır : is. bot. Otun bir türü

jün / jündi : Kıl, tüy, yün

jün / jündi karağan : Karağanın bir türü ; yapraklarını, dallarını tüy basmıştır.

jün : Kıl, tüy, yün

jündi : Yünlü, kıllı

jündikara : Kaşkarjemin (kuşkonmaz) bir türü. Dağ yamaçlarında, nehir vadilerinde yetişen, yüksekliği 80-100 cm. kadar olan, çok yıllık bitki. Yuvarlak yemişi var.

jünjemis : Meyvesinin dışını tüy basmış olan bitki.

jürek : Gönül, kalp, yürek

jüz : Beniz, bet, çehre, jilet, sima, yüz

jüzgen :is. Çöl-çöllü, kumlu yerlerde yetişen, damarı uzun kuraklığa dayanıklı, kısa çalılı bitki

jüzgin : is. konuşma dili. Jüzgen

jüzim : is. bot. Üzüm

jüzjıldık : milli terim. Aloy

ķabak : Göz kapağı

ķabak : is. bot. Kabak

ķabat : Kat, katman

kādi : is. bot. Bir tür kabak

ķak : Kurutulan her türlü meyve

kakao : is. Kakao

ķakı : eski terim. Bak-bak

kaktüs : is. Yun. Kaktüs

ķalaķay : is. Dokunulan yeri ateşlendirip acıtan, tedaviden başka özelliğı olan çok yıllık bitki

ķalaķay : is. bot. Isırgan otu

ķalampır : is. Ar. bot. Karanfil

ķalaysan : is. mesleki terim. Kavunun iri, lezzetli cinslerinin bir türü

ķalıñ : Gür, kalın, sık, kesif, yoğun, çok, bol, sık sık

ķalıñķanat : Bir kökten birkaç sapı çıkan, çok yıllık bitki türü.

ķalķan : Kalkan

ķalķanķulaķ : Koyunun severek tükettiğı ot türü.

ķalķanķa : (ķalķan : Kalkan, kulak kepçesi) Kalkan gibi, kulak kepçesi gibi

ķalķanķa tumsıķ itmurın : İtmurının bir türü ; şettik

ķalta : Cep

ķaltagül : is. bot. Gülü sarı ya da beyaz renkli olan mayıs-haziran ayında güllenen çok yıllık otlu bitki

ķaluven : is. bot. Boyu uzun, dikenli, daha çok tarlalarda olan bir tür bitki.

ķalüven : Ekine çok zararlı aramşöp. Sapları büyük (insan boyu gibi) dik yetişir. Dikenleri iri, sivri. Bundan dolayı onu hayvan yemez.

ķamıs : is. Kamış

ķana : Tohum, bir şeyin kabuğı, dışı, yedi yaşındaki kartal

kanat : Kanat

kañbak : is. bot. 1. Deve elması, çakır diken 2. mec. sıf. Hafif

kañbaqtay : Yemyeşil çakır dikenini / sıf. Deve elması gibi, hafif

kanada- : Kana bulamak

kanadağaş / kandağaş : Nemli yerlerde (nehir-göl civarında) yetişen, yüksekliği 20-30 m. kadar, kabuğu siyah boz veya siyah kahverengi ağaç. Dışı kızıl renkli; yumuşak, hafif, suya dayanıklı.

kandavır : is. Çiftçilik tahıllarına büyük ziyan getiren yarı yarıya parazitli bitki, sabun kök ailesinin bir akrabası

kandı : Kanlı, kan bulaşmış

kandı buta: Yol kenarında, kurak yerlerde yetişen, kızıl renkli çalı türü.

kandağaş : bk. Kandağaş

kandağaş : is. Büyüklüğü 20-30 m.kadar, kabuğu siyah kahverengi dalı ince, kızıl renkli geniş yapraklı ağaç

kandım : is. Çölde, bozkırda yetişen çalının hemcinsi ağaç

kanjığa : Eğerin terkisi

kanjığa : konuşma diline has terim. Kanjığa juva

kanjığa juva : Dağın aşağı kısımlarındaki nehir vadilerinde, çayır arasında, iri hem de uzun olarak yetişen, gülü balon benzeri, rengi beyazımsı yeşil soğan. İnsan yer.

kansiygek : is. Dağlık bölgelerin rutubetli yerlerinde yetişen, gül demeti, başağa benzeyen ot.

kant / kañt : Kesme şeker, şeker

kant kızılşası (şeker kızılçası) : Hardal otunun şeker türüdür

kant kızılşası : Pancarın şeker alınan türü

kañt kızılşası : Şeker pancarı

kantiyyar bozşagıl : Bozşagılın bir türü; kantiyyar,tarla.

kapusta : is. Rus. bot. Lahana

kapuvsta: is. Koçanı yemeğe faydalanılan bahçe tahılı; ovaşç

kar : Kar

kara : Kara, siyah

kara : Kara, karaltı, karartı, siyah, yas, zenci

kara ajırık : Tahıl ailesinden çok yıllık otlu bitki ; Kara şoğır.

kara alka : Meyvesi kara renkli halka

- kara alka** : Yemişi siyah renkli (alka)
- kara alma** : Elmanın bir çeşidi
- kara arşa** : Yüksekliği 1-2 m. kadar olan alçak arşa. Kabuğu boz veya kızıl renkli.
- kara burış** : Biberin siyah koyu kahverengi renkli, sevimli, hoş kokusu olan altı yemeklere tat vermek için çokça faydalanılan türü.
- kara elma** : Elmanın bir sınıfı
- kara irđay** : Irđayın siyah yemişli türü.
- kara juvsan** : Juvsanın (pelinin) çorak, tuzlu yerlerde yetişen, kahverengi renkli türü; maykara. Yüksekliği 10-25 cm. kadardır.
- kara kañbađ** : Kañbađın (deve elması, çakır diken) bozkır gibi yerde yetişen türü.
- kara koğa** : bk. Jiñiřke japıraçtı koğa
- kara kumığ** : is. bot. Ufak, siyah tanesi olan yabani bitki
- kara mayıl** : Mayıl'ın bir türü
- kara mayıl** : Kirazın bir türü
- kara menduvana** : Büyük yapraklı, beyaz çiçekleri olan bir bitkinin türü
- kara meñduvana** : Meñduvananiñ bir türü
- kara moyıl** : Moyılın kabuğu siyah-kahverengi renkli türü.
- kara seksevil** : bk. karasüyek
- kara seksevil** : Seksevilin bir türü ; karasabağ , karasüyek
- kara sora** : Soranın boyu uzun olup yetişen türü.
- kara şağır** : şağırın siyah renkli türü.
- kara tal** : Dalın nehir boylarında yetişen,yüksekliği 4-6 m. kadar olan bir türü.
- kara terek** : Tereğin (kavağın) bir türü
- kara zerek** : Zerek yemişinin kara türü
- karabarağ** : is. bot. Çölde yetişen bir tür çalı
- karabarđın** : is. Develerin yediği bir tür bitki
- karabas** : İt kuyruğu, çayır kelp kuyruğu. Bu bitki karabas şalgın, şalgın adlarıyla da geçmektedir.
- karabas şalgın** : Karabas bitkisinin bazıları böyle de adlandırılır.
- karabiyday** : is. Çavdar
- karabiyday** : is. Sapı dik uzunluğu 1,5-2 m. yaprağı kurdeleye benzer, sırtı tüylü, püsküllü, damarlı hububat ailesinden tahıl.
- karabota** : is. bot. Karapazı

karabüldirgen : is. bot. Ufak, özsuylu olan, siyah ya da kızıl siyah renkli meyvesi var. Çalıları dikenli, ravşan güllüleri ailesinin bir türü.

karadağan : Şegirşinin bir türü. Jıltır şegirşin.

karadän : bk. Mısıkkuyruk

karagaldak : Melezleştirme aracılığıyla alınan, yumağı (çiçeğı) siyah renkli kızgaldak (lale)

karagan: is. bot. Kısa boylu çok dallı dikenli bir bitki

karagaş (1) : Çorak yerlere, kireçli toprağa dayanıklı, yüksekliğı 5-6 m. kadar, dışı sert ağaç.

karagaş (2) : milli terim. Şegirşin

karagaş (3) : milli terim. Şırğanak

karagaş : is. bot. Karaağaç

karagay : is. Çam ağacı

karagayday : Büyük kocaman çam ağacı / sıf. 1. Büyük, kocaman 2. mec. Dümdüz, dimdik

karajemis (1) : Dağ yamaçları ile orman içinde, nehir boylarında, çalılar arasında yetişen, büyüklüğü 2-3 (5) metre kadar olan çalı. Yaprakları büyük. Yuvarlak, özsuylu olan meyvesi var. Rengi siyahtır.

karajemis (2) : bk. İtşomırt

karajemis : is. bot. Kabuğı eğri büğrü, siyah, gülü küçük, sarı ve yeşil renkli, meyvesi çekirdekli, büyüklüğü 2-8 m. jester ailesinin bir türü

karajiydek : is. bot. Yaban mersini, keçi yemişi

karajuvsan : is. bot. Juvsan ailesinin bir türü

karajuvsan : Juvsan tohumunun bir türü

karakas : Aramşöplerin bir türü.

karakas : Kadife çiçeğı

karakat (1) / ayukarakat / koykarakat / tiynkat : Dağ etekleri ile nehir vadilerinde, orman mntıklarında dip dibe yetişen yüksekliğı 2-3 m. kadar olan, yemişli çalı.

karakat (2) : Börikarakat bazen böyle de adlandırılır.

karakat : is. Siyah Frenk üzümü

karakeney : Kumlu yerlerde yetişen, yüksekliğı 15-20 cm.kadar, havuç benzeri bitki. Kökünün meyvesinin dışı siyah, içi beyaz.

karakey / karaney : konuşma diline has terim. Karakeney

karakiyak : is. bot. Dağlık yerde yetişen, ince, uzun yapraklı ot.

ķaraķođa : is. Su kamışının hayvanların yemediği türü

ķaraķumık : Tohumunun karalığına bakarak ķumık tahılı bazen böyle de adlandırılır.

ķaraķumık : is. bot. Arnavut darısı

ķaramala : is. bot. Gülü ufak, sarımsı yeşil, büyüklüğü 3 m. dağın güney taraflarında yetişen çalı

ķaramataav : is. bot. Yapradı tüylü, yüksekliği 10-30 cm. çorak, rutubetli yerlerde, taşlı dağ yamaçlarında yetişen, deve, küçük hayvanın memnuniyetle yediği ot.

ķaramık : is. Keçi yemişı, Yaban mersini

ķarandız : is. bot. İri yapraklı, gülleri sarı renkli, büyüklüğü 2,5 metreye ulaşan çok yıllık bitki.

ķarañķay / ķarañķoy / buldak : Tüneköleñin bir türü. Nemli yerlerde yetişen, ip gibi damarı olan aramşöp. Başında demetlenip biten siyah başakçası (başak benzeri) var.

ķaraot (1) : Güney bölgelerde, sulamalı yerlerde yetişen, yüksekliği 10-35 cm. kadar, bir yıllık etli bitki.

ķaraot (2) : Çok olgunlaşp geliştikten sonra siyah kahverengi olup ilgi çeken izen, juvsan, bayalış, terisken v.b. otların genel adı.

ķaraot : is. bot. Sadece püsküllü, ķosjarnaķtılarđa ait olan bir ve çok yıllık bitki

ķaraörik / ķaraşaoirik : Esasen güney bölgeye has olan, yüksekliği 5-7 m. kadar, kültürel meyve ağacı. Dallarının keskin dikenleri var.

ķaraörik : is. bot. Kara erik, Mürdüm eriği

ķarasabaķ / ķarasüyek : Seksevilin bir türü. Sapı siyah renkli seksevil; erkek seksevil.

ķarasora / kendirķuvray : Kenepşöpün yabani yetişen türü; çorak yerlerde, sürülmüş tarlalarda yetişen, büyüklüğü 1,5-2 m. kadar bir yıllık iri ķuvray.

ķarasüyek: Kumlu yerlerde yetişen, fazla büyük olmayan, dalları köküne yakın, sapı siyah enkli bir ağaç türü, seksevil ağacı. Bu bitki seksevil olarak bilinen ağacın türlerinden biri, ķarasabaķ adıyla da bilinir.

ķarayemiş : Kabuklu, kara, mayıs gülü, sarı ve yeşil renkli, yemişı, meyvesi kemikli, büyüklüğü 30-100 cm kadar, mayısta damarlı, yapradı ince çöplü bitki

ķarbiz : is. Karpuz

ķäreney : konuşma diline has terim. Ķarakeney

ķarga / ķarġa : Karga

ķarġa : Karga

ķarġaköz : Tilki üzümü. Bu bitki kün tiymes adıyla da geçmektedir.

ķargül (1) : Daġ başındaki kar eteġinde yetişen, erken baharda güldeytin (gül gibi açan), beyazımsı mavi renkli gül.

ķargül (2) : milli terim. Eñlik

ķarġaşöp : Başaklı, kızıl yemişli bitki.

ķarġatuyaķ : is. Büyüklüğü yarım metreyi aşmış olan , çadır güllüler grubuna ait olan çok yıllık bitki

ķarın : Göbek, karın, kursak, mide

ķarınjarıķ : Yılanbacağı bitkisinin bir türü.

ķarıķız (1) : Sapları ince, mavi renkli, ufak çiçekleri olan ot.

ķarıķız (2) : konuşma diline has terim. Sarıtiken

ķarıķız (3) : ağız terimi. Şoñayna

ķarlıġan : is. bot. Meyvesinin mayhoş tadı var. Çalıya benzeyen bitki

ķarmala : konuşma diline has terim. Ķaramala

ķarta : Atın kalın bağırsağından yapılan bir tür sucuk. İskambil kağıdı. Harita, iskambil

ķartofel' : is. konuşma dili. Kartop

ķartop : is. Rus. Patates

ķartopiya : is. konuşma dili. Kartop

ķartöşke : is. konuşma dili. Kartop

ķas : Kaş

ķaska : Kel

ķaska juvsan : **bk. kermek juvsan** : Juvsanın (pelinin) yaprakları beyazımsı, kısa türü. Çöllü, kumlu yerlerde yetişir. Kökü kalın, yüksekliği 25-30 cm. kadardır.

ķaskaaldaķ : Arka arazide yetişen bitkilerin biri.

ķaskır : Kurt

ķaskırjem / ķaskırjemi / itsuvı : Çalı aralarında, meralar, uçsuz bucaksız çayırlarda yetişen yüksekliği 70-120 cm. kadar olan, çok yıllık ot. Sapı düz, meyvesi daire benzeri, yuvarlak. Rengi-pembe.

kaskırjem : bk. Şiykaztañday

kaşırjemis : İtşomırtın bir türü.

kaşırjiydek / börijiydek / börijemis : Orman içinde, dağın kuzey yamaçlarında yetişen, yüksekliği 40-80 cm.kadar olan, hoş kokulu, güzel ama zehirli bitki (çalı)

kaşırmasağ : Taspanın bir türü. Başı kaşırın (kurdun) kuyruğuna benzeyen taspa

kastan : is. Yemeği yapılan, sarımsı renkli meyvesi olan, kayın ailesinden ağaç

kaş : Kaş

kaşkar : Şehir ismi

kaşkargül : is. bot. Birleşikgillerden kasımpatına benzeyen bir çiçek, pat

kat : Kat, tabaka, katman

katın : Hatun, karı, kadın, eş

katınjañğak (1) : Bademin bir türü.

katınjañğak (2) : bk. Tasjañğak

katıran / kätiren / babajapırağ : Tebeşirli toprakta (Üstirt'te, Mañgstav'da, Karağum ile Kızılkum 'da) yetişen, yüksekliği 50 cm. kadar çok yıllık otu bol bitki. Bir veya birkaç sapı olur. Yaprakları kalbe benzer, iri. Gülü, ufak beyaz ve mavi renkli.

kätiren : konuşma diline has terim. Katıran

kätirenki : bk. Tavdağan

kaş : konuşma diline has terim. Kavdan

kaşdan : Bozun bir türü.

kaşdan : is. bot. Lâhana koçanı, kökü

käve / kävä : ağız terimi. Aşkabak

kaşın : is. Kavun

kavın : Kavun

kaşın ağaşı : Subtropiklerde (bizde seralarda) çok büyük olup yetişen, açık yeşil kabuklu, kavuna benzeyen, sarı renkli, yemeye yarayan, iri hem de bol meyveleri olan ağaç.

kaş-kaşdan : Kaş, kaşdan bitkisi bazen böyle de adlandırılabilir.

kaşın : Her yerde karşılaşılan, ıslıl ıslıl güzel görünen, nemcil, büyüklüğü 10-20 m. kadar. Süregi (dışı) sert, kısa sürede yetişen ağaç.

kaşın : is. Kayın

kaşın : is. bot. Kayın ağacı

ķaynķulaķ : Mantarın kayın aēaēları arasında yetiſen tűrű

ķayır : Baēıſ, hayır, sadaka, teberru, sıē yer, sıēlık

ķaz : Kaz

ķazan : Kazan

ķazanaķ : is. bot. Sapının uzunluēu 1-1,5 metre kadar olan, sarımsı renkli, iri gűllű, zehirli bitki

ķazayaķ : Nemli yerlerde yetiſen, yűkseklēi 30 cm. kadar, acı tadı olan ot.

ķazı : Atın kaburga kısmı ve yaēlı etinden yapılan sucuk, hâkim, kadı, gazi

ķazıķurt : is. bot. Bűyűklűēu 45-50 cm. olan sapı dik, beyazımsı ve boz renkli, bir yıllık otlu bitki

ķazjuva : is. bot. İnce, kurdele benzeri yapraēı olan, sarı renkli gűlű var. Çok yıllık otlu bitki

ķazmoyın : Uzun bir bitki.

ķazotı (1) : Nemli, orak yerlerde yetiſen, yűkseklēi 5-35 cm. kadar bir yıllık ufak ot. Sapı ince, halka halka, yere yapıſarak yetiſir.

ķazotı (2) : Őalañın bir tűrű. Su bitkisi, baſı dallanıp gelir.

ķazotı (3) : milli terim. Kızıltaſpa

ķazotı (4) : Tegevringűlűn (ķorazgűlűn) bir tűrű. Bazen o "simelek" veya "sűmelek" deyiپ de adlandırılabilir

ķazotı : is. bot. Rutubetli yerlerde (ırmak kenarında, ark yakalarında, ormanda) karıſık yoēun yetiſen, kűek bununla beraber bodur ot.

ķaztaban : is. bot. Eērelti otu

ķaztamaķ : is. bot. Sapı dik, yapraēı dilim dilim dallı olan, gűlű gri renkli, otlu bitki

ķaztañday : is. bot. Yaprakları kazın damaēına benzeyen, otlu yerde yetiſen ot.

ķebis : Lastik ayakkabı, kaloſ

ķekire : Peygamber ieēi

ķel- : Gelmek, varıſ, varmak, ziyaret, ziyaret etmek

ķelimdâri : aēız terimi. Kızıl burıſ

ķelin : Gelin

ķelinſek : Taze gelin

ķelinſekboz : is. Kırdada yetiſen ot; boz.

ķelte : Kısa

ķelteſaſ : Sulu ve nemli yerlerde çıkan, yapraksız ve budaksız bir yıllık yabani ot tűrű, sivri saz bitkisi. Bu bitki balſıķſűp adıyla da geçer.

kemir- : Kemirmek

kempir : Koca karı, nene, nine, yaşlı kadın

kempirşaş: Sorguç otu. Bu bitki selew, boz adlarıyla da bilinmektedir.

kempirşöp : Dağ yamaçlarında, taşlı, taşlıklı yerlerde yetişen, yüksekliği 10-30 cm. kadar olan, boz yeşil renkli, dikenli bitki.

kendir: is. bot. Kendir, kenevir

kendirmasak : Tasma bitkisinin bir türü.

kene : Kene, sakırğa

kenedän : milli terim. Üpilmälik

kenedäri : Kenedän bazen böyle de adlandırılır.

kenep : is. bot. Bir yıllık lifli bitki

kenep : Kaba dokunmuş kumaş

ker : Elâ, inatçı, kibirli, bencil

ker juvsan : Juvsanın bir türü.

kereñ : Sağır, alık, serssem, budala, ebleh

kereñkulaq : Mantarın küçücük bir türü.

kermek : Ekşi, kekre

kermek : is. bot. Damarı sarı renkli, eğilen madde (boya) alınan, çok yıllık bitki.

kermek juvsan : Juvsanın (pelinin) bir türü ; kaska juvsan

kermekjalbız : bk. Burış jalbız

kermeksabın : Kermekin bir türü.

kert : Kaskırjemin bir türü.

keşir : ağız terimi. Säbiz

kevel / sortiken : Çöl, çöl gibi, çorak, çakıl taşlı yerlerde yetişen, yüksekliği 1-2 m. kadar olan, çok yıllık bitki.

kevel : is. Sortiken diye de adlandırılan ot.

kevney : is. Bitki, ot

ķij : konuşma diline has terim. Kışa

ķıl : Kıl

ķılķan : is. 1. İğne yaprak (çam vb.) 2. Kılçık

ķılşa (1): is. Meyvesi ve iğne yapraklarıyla ilaç yapılan (Kazak arasında külü enfiyeye katılan) ölçülü saplı daima yeşil çalı.

ķılşa (2): is. dialekt söz; dialektizm: Damarından şeker hazırlanan yemek, yem olarak faydalanılan bahçe bitkisi, kızılşa.

kıltanağ : Arpa, buğday vb. tahılların başaklarındaki kılçıklar

kıltanaqsız : (Kıltanağ : Arpa, buğday vb. tahılların başaklarındaki kılçıklar)
Kılçiksız

kıltanaqsız arpabas : Arpabasin kılçiksız türü ; kıızılot.

kıltık : Kıl, tüy

kıltık : Kılçık arpası, pisipisi otu, kedi kuyruğu. Taspamurt, kıltıkboz, kıltıkşöp adları da bu bitki için geçmektedir.

kımız : Kımız

kımızdıık : is. bot. Kuzu kulağı

kına : is. Fr. 1. Kına 2. Saç kınası

kına : Kına

kınagül : is. bot. Kına çiçeği

kınjgül : bk. Merüvertgöl

kıran : Şahin

kıranot : is. bot. Kuş tüyü yapraklı, gülsüz bitki ; "paporotnik"

kırık : Kırk

kırıkbuvin : is. bot. Yere yayılıp halka-halka olup yetişen çok yıllık bitki

kırıkşabat : İki yıllık kökönis (sebze). Yaprakları iri, kalın etli. Birbirine yapışarak yetişir, balona benzeyip yetişir.

kırıkşabat : is. bot. Lahana

kırıkşulağ : is. bot. konuşma dili. Kıranot

kırıkşulağ : Yüksek kademedeki bitkilerin bir çeşidi. Yer kürenin tropikal bölgelerine bol dağılmış. Kazakistan'da esasen dağlık bölgelerde, orman içinde, nemli, rutubetli, gölgeli yerlerde yetişir. Kırıkşulağ, yüksekliği 1-2 m. kadar, çok yıllık, ot benzeri bitkidir. Rengi açık yeşildir.

kırıkşulağ :Yaprakları uzun ve dilim dilim olan, yüksek boylu eğrelti otu

kırımşağan : is. bot. Çorak yerlerde yetişen, büyüklüğü 10-40 cm. kadar olan çok budaklı, otlu bitki

kırmızı : Al, kırmızı, çok güzel

kırmızı : konuşma diline has terim. Kırmızıgül

kırmızıgül / kırmızı : Kürdeli güllere (karmaşık güllere) mensup olan, yüksekliği 35-50 cm. kadar olan, bir yıllık kültürel (ekinti) bitki. Güzellik için gül bahçelerinde yetiştirilir. Sapı dik, budakları, yaprakları çok.

kıska : Kısa

kışka murt arpa : Arpanın bıyığı (kılçığı) kısa türü ; tavarpa

kışa : is. bot. Hardal otu

kışi : bk. Kışa

kışıtkan : milli terim. Kalakay

kışıtkiş / kışıtpa : Kalakayın (ısırgan otunun) bir türü.

kışıtpa : bk. Kışıtkiş

kışw : Kaşıntı, kaşınmak

kıtay : Çin

kıtay alması : Elmanın Kıtay (Çin) ülkesinden yayılan çeşidi.

kıtaypiyaz / uvpiyaz / sarımsak / ekpe / juva / ayıljuva / şösnök / ıksım : Tek tek kabuğu olup doğru birkaçı bir gövdeye birikip birbirine yapışıp yetişen, tadı acı, kendine has ayrıca (çok güçlü) kokusu var. Elle ekilen, ekinti (kültürel) piyazın (soğanın) bir türü.

kız : Bâkire, kız

kız : Kız, genç kız

kızamık: (I) is. tıp Kızamık (II) is. bot. Kızıl yaban mersini

kızanağ / kızğanağ / aljumır tüyeköten : Halka bol dağılan sebze. Yüksekliği 30-40 cm. kadar. Gülünün rengi sarı. Meyvesinin hacmi tenis topu gibi büyük. Kızıl renkli, yuvarlak gelir.

kızğaldağ : is. bot. Lâle

kızğanağ : bk. Kızanağ

kızğılt : Pembe

kızğılt bede : Bedenin gülü pembe türü. Yüksekliği 20-60 cm.kadar.

kızğılt juvsan : Juvsanın bir türü. Saplarında azıcık pembe renk olur.

kızğılt kalüven : Kalüvenin gülü pembe renkli türü ; jındışöp.

kızıl / kızıl buta : Ormanlık yerde çok çok yetişen, biraz kısa, meyveli ağaç (bazen çalı). Başında ufak boncuk benzeri biraz ovalca, kıpkızıl yemişleri var.

kızıl : Kırmızı, kızıl

kızıl arşa : Arşanın bir türü.

kızıl biyday : Biydayın (buğdayın) pek erkenden (çok) gelen çeşidi.

kızıl burış : Burış (biber) yemişinin kızıl rengine bakıp bazen böyle de adlandırılır ;
Lazı

kızıl bürgen : Kızıl çiçekli bürgen

kızıl jiyde : Jiydenin (iğdenin) yemişinin dışı kızıl renkli olan kültürel türü.

kıızıl juvsan : bk. Kıızgılt juvsan

kıızıl kayıñ : Kayıñın kabuğu kıızıl, koyu kırmızı renkli türü.

kıızıl miya : milli terim. Jalañ miya

kıızıl tal : Ağacın yüksekliği 10-12 m. kadar, kabuğu kıızıl kahverengi (pembe) renkli bir türü.

kıızıl tarı : Darının beyaz darıdan sonraki daha çok yetiştirilen, soğuğa dayanıklı çeşidi.

kıızıl zerek : Yemişi kıızıl renkli, oval gibi gelen zerek

kıızılağaş : Yer kürenin kuzey bölgelerinde, dağlık ormanlarda yetişen, yüksekliği bazen 50 metreye kadar ulaşan ağaç. Süregi (dışı) sert hem pembe olduğundan onu müzik aletleri ile ev cihazları, mobilya yapmakta kullanırlar.

kıızılbas (1) : Başağı ve taneleri kırmızı renkli, iri buğday türü.

kıızılbas (2) : Amarant bitkisi.

kıızılboyav / kıızılboyavşöp : Bozkırlı yerlerde, taşlı tepeler ile nehir boylarında, otlaklarda yetişen, yüksekliği 25-100 cm. kadar olan, çok yıllık ot.

kıızılbuta : bk. Kıızıl

kıızıljiydek : milli terim. İtbüldirgen

kıızılkat : Karağatın meyvesi kıızıl renkli türü.

kıızılkuvray : Kendirin bir türü; kıızıl kendir.

kıızilot (1) : Arpabasın bir türü ; kıltanaqsız arpabas

kıızilot (2) : Bozşagılın bir türü; kıantiyyar bozşagıl

kıızılşa : (I) is. tıp Kızamık (II) is. Pancar

kıızılşa : is. Pancar

kıızılşa : Kızamık, pancar

kııziltamır (1) / aylavık (2) / indek : Dağın taşlı yamaçlarında, kayalarda yetişen, büyüklüğu 10-40 cm. kadar olan çok yıllık otu bol bitki.

kııziltamır (2) :bk. kııziltaspa : Damarından kıızıl boya alınan bitki.

kııziltamır (3) : bk. Sabınşöp

kııziltamır (4) / borjik : Kıışanın bir türü.

kıızıltañday : Gelincik çiçeğinin bir türü. Bu bitki şöpjiñgil adıyla da geçer.

kııziltaspa / kııziltamır (2) / taspajoñuşka / kıuşkumık / kıuşkaramık / kıazotı (3)
: Samaldıkın bir türü ; kıuş samaldık. Kapı önünde, yani çiğnenen yerlerde

döşenerek yetişen bir yıllık yabani bitki. Sapları ince (taspa benzeri), uzun (20-50 cm. kadar) hem de kuvvetli dallanan, yaprakları ufak.

kıızıltomar : Boyavşöpün bir türü; şaşaktı boyavşöp

kızilurık : bk. İşikızıl

kızilurık : Kavunun bir çeşidi. Rengi kahverengi, alaca, kabuğu sert, içi kızıl. Geç olgunlaşır.

kızijibek : Ravşan (roza) gülünün bir çeşidi.

kızsavmaldık / **savmalşık** : Savmaldık benzeri, savmaldığa emsal olan ama çok narin (ipince) bitki.

kızsavsak : is. Uzun ve ince bir tür üzüm

kilem : Halı

kiparis : is. Yun. bot. Servi, servi ağacı

kirpi : Kirpi

kirpibas: Nehir kenarlarında, taşkın sularda yetişen sapı budaklı bitki türü, kındıra otu

kiyağ (1) : Bozkırlık bölgelerde, çayırıklarda, çöl-çöl gibi kumlu yerlerde yetişen, yüksekliği 50-100 (150) cm. kadar olan, biydayıka (ayrık otuna) benzer, tahıl familyasından ot.

kiyağ (2) : Öleñ (osoka) bazen böyle de adlandırılır.

kiyağ (3) : konuşma diline has terim. Kırtkaş

kiyağ : is. bot. Bataklık, çayırılıkta, ırmak-göl yakasında yetişen, sapı üç köşeli, yaprağı kurdele şeklinde, çok yıllık ot

kiyağ : Kuş tüyü

kiyağöleñ : bk. Öleñ

kiyar : is. Far. Hıyar, salatalık

kiyarşöp : Hoş kokulu, bir yıllık ot. Sapı ince, tarbak dallı, çiçeği mavi renkli

kiyik : Ceylan, geyik

kiyikjün : Dağın yüksek yerlerinde gür çıkan, kısa boylu ot.

kiyikotı (1) / **kiyikşöp** / **jupargül** / **matröşke** : Dağ yamaçlarında, çayırılarda yetişen, yüksekliği 35-70 cm. kadar olan, çok yıllık ot. Sapı dört köşeli.

kiyikotı (2) : milli terim. Kökemaral

kiyikotı : is. Geyiğin yediği kokulu ot.

kiyiz : Keçe

kiyizkiyik : is. Otun bir türü

ķiysık : Eğri, çarpık, yamuk

ķiysıķiyık : Dağlık alanda yetişen ot türü.

kliyviyya : is. bot.Güllerin bir türü

ķobañ : is. Bir cins buğday

ķodıra : konuşma diline has terim. Ķodırañ

ķodırañ / ķodireñ / ķodıra / ķüdireñ : Geçen yılki ekinin yerine kendi başına çıkan buğday.

ķodırañ : is. konuşma dili. ķodiren

ķodırañ : Kabadayılık, dikleşme

ķodireñ : is. Önceki ekinin yerine, kendi üzerine yabanileşip çıkan buğday

kofe : is. Ar. Kahve

ķoğa : is. bot. Su kamışı, saz

ķoğajay (1) : bk. Öleñşöp (1)

ķoğajay (2) : bk. Şegirgül

ķoja : Hoca, malik, patron, sahip, İslâmiyeti yayanlar, aile reisi, işletme müdürü

ķojaķat : is. bot. Yüksekliğı 10-30 cm kadar, taşlı yerde yetişen, çok yıllık bitki

ķojakendir : is. bot. Sapı uzun hem de dallı olan, iki veya çok yıllık , tekniklik bitki

ķoķan jügeri : Ķoķan'da yetiştirilip başka tarafa dağılan jügeri (mısır) çeşidi.

kokos : Hindistan cevizi

kokos pal'ması : Ağırlığı 1-2 kg. gelen, meyve veren pal'ma (palmiye) türü.

ķonaķ : is. bot. Bir çeşit pırasa

ķonaķ : Konuk, misafir

ķonaķjügeri : is. bot. Hububat ailesinden olan, çok yıllık bitki

ķonaķtarı : is. bot. Dariya benzeyen, ufak taneli, hububat ailesinden bitki

ķoñır : Kahverengi

ķoñır baldır : Deniz, okyanus sularında karşılaşılan, kahverengi renkli baldır. Onun türleri çoktur.

ķoñır öleñ : Öleñin bir türü ; küreñkey

ķoñırav (1) / ķoñıravşöp : Taspanın (taspaşöpün) bir türü. Kumlu, çorak yerlerde yetişen, yüksekliğı 10-20 cm. kadar olan, çok yıllık ot.

ķoñırav (2) : bk. Äybätmiya

ķoñırav / ķoñırav : Çan, çingirak, zil, kampana

ķoñıravbas : is. bot. Gülü çan şeklinde olan, çok yıllık bitki

koñiravgül / koñiravbas : Çayırliklar ile ormanlarda, Alplik, suvalpilik beldelerde toplanıp yetişen, yüksekliği 50-70 cm. kadar, çok yıllık bitki. Sapı düz, yaprakları iri, kısa boğazlı. Çiçeği-salkım gül mavi veya yeşil-mavi renkli

koñiravşöp : bk. Koñirav (1)

koñirawbas (1) : Çan çiçeği. Bu bitki koñirawgül adıyla da geçmektedir. Sallandığında ses çıkardığı için bu adı almıştır.

koñirawbas (2) : Sıraca otunun bir türü.

koñirawgül: bk. koñirawbas

koñirbas / koñirot : Bozkırlı, çayırli, çöl-çöl gibi yerlerde toplanıp yetişen, yüksekliği 30-80 cm. kadar olan, tahıl familyasından, çok yıllık ot. Sapı ince, dik, çıplak. Başında yulafa benzeyen başağı var, içinde siyah renkli tohumu var. Yaprakları taspa benzeri.

koñirbas : is. bot. Başında ufak tanesi olan, bozkırda yetişen, çok yıllık ot.

koñirot : bk. Koñirbas

koraz : Horoz

korazgül : bk. Tegevringül

korğasın : Kurşun

korol : Kral

korol' ağası : bk. Tik, tik ağası

kos : Çift

kos masağtı / masağsalı kılşa : Kılşanın şifalık özelliği olan türü; kuvz'miç şöbi, zarkene

kotır : Uyuz, tırtıl

kotır kayıñ : Kayıñın kabuğu pürüzlü pürüzlü olan türü.

koy : Koyun

koy baldırđan : Baldırđanın ince,ufak türü

koy juva : Taşlı dağ yamaçlarında, kurak bozkırlarda yetişen yüksekliği 10-25 cm. kadar juva (soğan)

koy juvsan : Juvsanın bir türü. Sapı ile yaprakları ince olur. Koyun iyi yer.

koy köde: Yulafın koyunun beğenip yediği ufak türü

koyan : Tavşan

koyanayağ : Taneli tahılların bir çeşidi.

koyanerin : is. bot. İlaçlık ot.

koyanerin : is. bot. Dirilik otu

qoyanjın : bk. qoyanjün

qoyanjoñışqa : bk. Baljapırak

qoyanjün: Sirken otunun bir cinsi. Bu bitki qoyanjın adıyla da geçmektedir.

qoyankapuvsta : bk. **Qoyanot (1)** : Bozkilemin bir türü.

qoyanqarta / kirşöp : Kumlu yerlere dip dibe yetişen, yüksekliği 15-30 cm. kadar olan ot. At, koyun hayvanı ve tavşan iyi yer.

qoyanquyrık : is .bot. Hububat ailesinden olan bitki, akrabası.

qoyanot (1) / qoyankapuvsta : Tavşanın hoşlanarak yediği otun bir türü.

qoyanot (2) : bk. Jasañ

qoyanot (3) : bk. Sarğaldaq (1)

qoyansiyraq : Kısa boylu, çok dallı, fasulye çalısı; bezelye çalısı. Bu bitki qoyansüyek adıyla da geçmektedir.

qoyansüyek : is. bot. Kumlu yerde yetişen çalı, ufak tefek ağaç; qum qarağan

qoyanşöp : is. bot. Kuşkonmaz

qoyantamaq : Kısa boylu çalı türü, Rus adaçayı.

qoyantobık : is. bot. Mondanag ile aynı soydan olan çok yıllık bitki

qoybüldirgen : is. bot. Yemişi ufak, kızıl çilek

qoyjelek / qorjüngül : Hayvana besin olan otların biri.

qoyqaraqat : milli terim. Qaraqat (1)

qoyqaranjı : Bozkırlık yerde yetişen ilaçlık ot.

qoykemirgen : milli terim. Şağır (1)

qoynoqat : Noqatın bir türü; qoyburşaq , qoyqonaq

qozı : Kuzu

qozıgül : is. bot. Çuha çiçeği, çuhadar

qozıqulak : is. bot. konuşma dili. Joljelken

qozıquyrık : is. bot. Mantarın başı, kuzunun kuyruğu gibi kavislenip gelen türü

qozıoşağan : is. bot. Ekin arasında yetişen, mavi güllü, dikenli, haram ot.

köbirgen : konuşma diline has terim . Kömirgen

köde : is. Yulaf ailesinden olan bitkilerin bir türü

kögildir / jamankök / aran : Köknär ailesinden, dağlık bölgelerde yetişen, yüksekliği 4-50 cm. kadar olan, bir yıllık ot. Sapı dik, budaklı. Gülü ufak, mavi renkli.

kögildir : Mavi, mor

kögildir joñışqa : Joñışqanın (yoncanın) mavi çiçekli türü ; kökşe.

kögiljim : Mavimsi, maviye yakın

kögiljim itkonak : İtkonakın bir türü; mısıkkuyruk, javtorğay, qaradän

kök : Gök, gök yüzü, ham, kök, mavi, olmamış, sebze, gökyüzü

kök : Gökyüzü, gök, sema, mavi, yeşil, çimen, sebze, meyve

kök : Mavi

kök eşkiniñ japırağı : milli terim. Eşkiyapırağ

kök piyaz : Piyazın(soğanın) beyaz renkli, meyve eti o kadar çok değil hem de ince, açık yeşil saplı (yeryüzündeki bölümü) uzun türü.

kök terek : Tereğin (kavağın) büyük olup yetişen, kabuğu yeşil gibi olan boz renkli türü.

kökbas (1) / kökbasgül / kökşeşek : Nemli yerlerde, dağ yamaçlarında, çalılarn arasında, ekilmiş tarlada yetiştirilen, yüksekliğı 50-80 cm. kadar olan, çok yıllık zehirli ot.

kökbas (1) : Boğadikeni

kökbas (2) : Güve otu

kökbas (2) : milli terim. Kiyikotı (1)

kökbas joñışqa : bk. Kögildir joñışqa

kökbasgül : bk. Kökbas (1)

kökbaşşöp : Nanenin bir türü, kedi nanesi. Bu bitki kökjalbız ve mısıq kökbaşşöp adlarıyla da geçmektedir.

kökbiyik : is. bot. Bozkırda, çorak yerde çıkan ot.

kökdoğan : Erken olgunlaşan, kabuğu ince, büyük kavun.

köke : Bir şeyin en iyisi, en güçlüsü, hepsinden iyisi

kökek : Guguk kuşu

kökek jalıngülü : Jalıngülün bir türü ; kökekgül

kökekgül / kökeksöp : Jalıngülün bir türü; kökek jalıngülü

kökekotı : milli terim . Jalıngül

kökemaryl : is. bot. Tedavide faydalanılan, ilaç ot.

kökgül : bk. Şermengül

kökgül : bk. Erbası

kökğaldağ : Kökşegülün bir türü. Çok yıllık otu bol bitki. Gülleri küçük, lacivert renkli

kökjiydek / kökjelek : Kuzey Tundra'da yetişen, yüksekliğı 30-80 cm. kadar olan, jiyekli çalı

kökkaşka : konuşma diline has terim. **Kökkaşka betege** : Kumlu yerlerde yetişen, betege familyasından ot.

kökkat : Kökjiydek bitkisi böyle de adlandırılır.

kökmoras : Süttigen ailesinden bir yıllık otu bol bitki. Kumlu, çöllü yerlerde yetişir. Yüksekliği 10-25 cm. kadardır.

köknär : is. bot. Haşhaş

köknär : Gelincik

köknayza : milli terim. Karabiyday

kökpek : Çöl olan yerde yetişen acı, sert çöp

kökpek : is. bot. Karapazı, kazayağı

köksağız : is. bot. Kauçuk ağacı

kökserke : is. Bir tür tatlı kavun

kökşe (1) : Kavunun kabuğu ince, dışı mavimsi bir çeşidi.

kökşe (2) : Joñışkanın (yoncanın) Kökşetav eyaletinde tecrübe istasyonunda yetiştirilip çıkarılan çeşidi.

kökşe : (Kök : Gökyüzü, gök, sema, mavi, yeşil, çimen, sebze, meyve) Mavi gibi, yeşil gibi vb.

kökşe : Gökyüzü gibi, mavi gibi, yeşil gibi

kökşegül : Orman mntıklarında, çayırıklarda yetişen, yüksekliği 100-120 cm. kadar olan, çok gösterişli, çok yıllık bitki.

kökşeşek (1) : Kökbas (1)

kökşeşek (2) : konuşma diline has terim. Kökşegül

köktiken (1) : Orman mntıkasında, çalı arasında, çayırklarda yetiştirilen, yüksekliği 10-45 cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki veya yarı olarak çalı. Sapının başında daire gibi mavi renkli kül rengi çiçek yetişir. İlaçlık özelliği var.

köktiken (2) : Gülkekirenin (kızıloşağanın) bir türü. Ekin arasında yetişen, açık mavi çiçekli, bir yıllık aramşöp.

kökzengir : Buğdayın değerli çeşitlerinden biri.

kömbe : Define, gömü, kiler, ambar

kömbeķonaķ : ağız terimi. Jügeri

kömir : Kömür

kömirgen / kömirjuva : Dağlık, taşlık yerlerde yetişen içi çukur juva (soğan)

kösik : is. biyol. Bozkırda, kumsal yerlerde yetişen, damarı yemişli, havuç benzeri, yabani bitki

köt : Makat, anüs, kış, göt

kötibos : bk. Kötibosşöp

kötibosşöp : milli terim. Koñırbas bazen böyle de adlandırılır.

köz : Göz

köz-göz : Göz , kaynak, köz, memba, pınar

käri : Yaşlı, ihtiyar (insan için), köhne, eski

kujum : is. bot. Pürüzlü pürüzlü olup yetişen bitki

kul : Esir, köle, kul

kulak : Kulak, tetik

kulan : Yabani at

kulan juva : bk. Domalak bas juva : Dağlık yerde yetişen juvanın bir türü.

kulanquyırık : is. bot. Sapı dip tarafından dallanıp yetişen, hayvanın yemediği zehirli bitki.

kulın : Kulun

kulnembes : Tarlan bitkisinin bir türü.

kulnaysa : Hayvana gıda olan yumuşak otların biri.

kulkayır : is. bot. Ebegümece

kulmak : is. bot. Sarılıp yetişen uzun saplı, meyvesi bira mayalamakta, ilaç hazırlamakta faydalanılan, çok yıllık bitki

kulmanbes / kulmambes : konuşma diline has terim. Kulnembes

kulpınay : Bahçede yetiştirilen kültürel bitki. Jiydeği (meyvesi) iri, kızıl renkli, tatlı, hoş kokulu.

kulun / kulın : Tay

kum / kumdik boz : Bozun çoğunlukla kumlu, kumsallı yerlerde yetişen türü.

kum : Kum

kum juvsan : Juvsanın (pelinin) kumlu yerde yetişen türü; koykemirgen

kum karağan : Karağanın kumlu yerlerde yetişen türü ; koyansüyek

kumak : is. Kumlu yerde yetişen çalı.

kumar : Üzümün bir çeşidi.

kumarşık : is. bot. Kumlu yerde yetişen, dariya benzeyen, şabayı bitki

kumay : Çok hızlı koşan bir tür tazi

kumay : Tahıl familyasına mensup olan, yüksekliği 1-2 m. kadar olan, ip damarlı, bir veya çok yıllık bitki. Mısıra benzer taneli tahılların biri.

ķumberiř : is. bot. Taşlı yerde, dağ yamaçlarında yetişen, yaprağı ince, kurdele şeklinde olan ķok yıllık bitki

ķumberiř : Ķurtķařařın Joņgarda yetişen tũrũ.

ķumbetege : is. bot. Kumlu yerde yetişen, betege familyasından değerli ot

ķumbiydayıķ : is. bot. Kumlu yerde yetişen, ayrıķ otu ailesinden olan ot.

ķumdaķ : Kumsal

ķumdaķřõp / **ķumbelek** : Taşlı,kumlu yerlerde yetişen, yũksekliti 10-45 cm. kadar olan, ķok yıllık ot.

ķumebelek : bk. Ķumdaķřõp

ķumıķ (1) / **ķaraķumıķ** / **ķaramıķ** : Yũksekliti 50-100 cm. kadar, bir yıllık, kıymetli taneli tahıl.

ķumıķ (2) : konuşma diline has terim. Samaldıķ

ķumıķ : Kumuk, Hint darısı

ķumsađız : is. bot. Karmaşık gũllũler familyasına õzgũ, ķok yıllık, otu bol olan bitki.

ķundız : Kunduz

ķundızřõp : Orman alanlarında, çalılar arasında, çayırlarda yetişen, yũksekliti 15-40 cm. kadar olan ķok yıllık bitki. Erken baharda gũllenir.

ķuraķ : (1) Deri ve kumaş parçası, kıyıntı. (2) Yeni yetme, çocuk.

ķuraķ : is. Su kenarlarında yetişen taze ot, yeşil kamaş

ķuraķ : Kargı, saz

ķuralay : bk. Botakõz-botagõz (1)

ķuralay : Geyik yavrusu

ķuralaygũl / **ķuralay** : Botakõz (nezabuvdka) çiçeği bõyle de adlandırılır.

ķurma : is. Far. Hurma

ķurt : Kurt, kurut, solucan, bõcek

ķurtķa : Tatlı su gelinciği, lota balığı

ķurtķagũl : bk. ķurtķařař

ķurtķařař : is. bot. Yapradı kurdeleye benzeyen, ķok yıllık, otu bol bitki

ķurtķařař: Zambak. Bu çiçek iķin ķurtķa, ķurtķagũl, ayılķiyak, jılanķiyak adları da geķmektedir.

ķus : Kuş

ķus samaldıķ : Samaldıķın bir tũrũ. Ķusķumıķ , ķusķaramıķ , kızıltamır , kızıltaspa , taspajoņıřķa

kusayağ : Hindiba ailesinden dikenli bir bitki türü. Kazak Türkçesinde bu bitki bürmek adıyla da bilinmektedir.

kusıkşöp : bk. Taytuyağ (1)

kuskelmes : bk. Boztiken

kuşkonbas : is. bot. Kuşkonmaz

kuşkumık : **bk. Kus samaldık** : İnce, boz renkli taneleri (tohumları) var. Kuşun tümü (kaz, ördek, serçe vb.) hoşlanarak yer.

kussiyrağ : Kuşayağı. Bu bitki kestejapırağ adıyla da geçmektedir.

kustañday : Yaprığında kuş damağına benzeyen desen bulunan bitki türü.

kutırğan : Kuduz

kutırğan kıyar / kutırma kıyar / atpakıyar : Kırım ile Kafkasya'da, Orta Asya'da yetişen, yaprağı, çiçeğı, meyvesi alışılmış salatalığa benzeyen ufak bitki.

kutirtқан : (kutirt- : Kudurtmak) Kudurtan

kuvırdağ : is. Haram otun bir türü

kuvirw : Kavurmak, kızartmak

kuvray : Üflemeli bir çalgı

kuvrayjuvsan : is. bot. Juvsan familyasından bir veya iki yıllık çiğ çalı.

kuvz'miç şöbi : Kılşanın bir türü ; kos masağı kılşa

kuyrıq : Kuyruk

kül : Kül

küläbi : is. Yazın orta vaktinde erkenden olgunlaşan, mavi alaca, siyah alaca renkli kavun

küläsan : ağız terimi. Patsayı

küldäri : Kıyarın bir çeşidi.

küñ : Cariye, köle (kadın)

kün : Gün, güneş

kün güli : milli terim. Sävlegül

künbağar : is. Ayçiçeğı, günebakan, gündöndü

künbağıs : is. Ayçiçeğı, günebakan, gündöndü

küngebağar : is. konuşma dili. Künbağar

küngeldi / күnkeldi : Älpilik, suvbälpilik kuşaklarda, orman kenarlarında yetişen, yüksekliğı 30-80 cm. kadar olan, çok yıllık, çiçekli bitki. Sapı dik, yaprakları dallı. Çiçeğı iri, daire benzeri. Rengi açık sarı.

künjit : Far. is.bot. Tohumundan yağ alınan, sıcak tarafta yetişen, tekniklik bitki

- künkabağ** : Ayçiçeği, günebakan. Kazak Türkçesinde künbağar adıyla bilinir.
- künsuluv** : milli terim. Sarana
- künşaş** : Dağınık saç şeklinde büyüyen, uzun tüylü ot.
- kürbek / gürbek** : Kabuğu kalın, eti yumuşak, tadı tatlı kavun.
- kürbik** : is. mesleki terim. Kabuğu kalın, eti ince, tatlı kavun
- küreñ** : Koyu kırmızı
- küreñkey** : Öleñin bir türü. Yüksekliği 15-20 cm. kadar olan, ufak ot.
- küreñkızıl** : Yüksekliği 45-50 cm.kadar olan, ince saplı nazik gül. Başında düğme gibi küreñkızıl (koyu kırmızı) renkli gülü var.
- küreñot** : is. bot. Hububat ailesinden olan bitkilerin türü
- küriş** : is. Pirinç
- kürmek** : is. bot. Çeltik tarlasında çeltikle beraber yetişen yabancı ot
- küşala** : Far. is. Sıcak tarafta yetişen, zehirli taneli, şifalık özelliği olan bitki
- küvbanka** : Ağ biydayın Küvban' bölgesinde çıkan çeşidi.
- küyük** : Yanık
- küyrevik** : is. Baharda erken çıkıp erken kuruyan, hayvanlar için çok besleyici olan, çoğunlukla koyunun yediği ot.
- küyrew** : Çökmek, ortadan kalkmak
- läbläbi / läblebi** : bk. Läbleme
- läbleme** : is. bot. Şeker pancarı
- lağsa** : is. bot. Deve diken
- lağsa** : Yaşı çok ilerlemiş, ihtiyar
- lala** : bk. Lalagül
- lalagül** : is. bot. Zambak
- lañsa** : is.bot. İtsigek familyasından, çok yıllık, zehirli bitki
- lapız** : is.bot. Zambak güllüleri ailesinden, sapı kısa, gülü iri, açık renkli, çok yıllık bitki
- lavr** : is. Lat. bot. Defne
- läylek** : konuşma diline has terim. Läylekşöp
- läylekşöp / läylek** : Dağlık yerde yetişen, ince yapraklı güzel ot. Sapı dal dal olup yetişir.
- läyli** : is. bot. Ebegümece
- läylikgöl** : Yumuşacık olan, siyah-mavi renkli dağ gülü. Sapı nazik, gül yaprakları (yumakları) ince, miktarı dört tane.

lilya : is. bot. Zambak

limon : is. Yun. Limon, limon ağacı

lobiya : is. bot. Fasulye

lotos : is. Yun. bot. Nilüfer cinsinden birçok bitkiye verilen genel ad, lotus

läylek : Leylek

läylik : Leylek

magnoliya : is. bot. Gülü iri, daima yeşil ağaç.

maşarı : Kürdeli (karmaşık) güllüler ailesinden, elle ekilen, yüksekliği 40-80 cm. kadar, yağlı tahıl.

maқта : is. Pamuk

mal : Ehlî, hayvan

mala : Tırmık

maliyna: is. Tadı tatlı, kahverengi kızıl meyve ; ahududu

maljemes : Zehirli ot. Hayvan yemez.

mamık : Taspanın (taspaşöpün) bir türü.

mamık : Tüy, yumuşacık kuş tüyü

mamıkbas : Maydanozgiller ailesinden yumuşak çiçekli, otsu bitki türü.

mamırgül / maygül / börtegül / gülşeten : Güney bölgelerde güzellik için yetiştirilen, yüksekliği 3-5 m.kadar olan, beyaz, yeşil, pembe güllü, hoş kokulu, kültürel çalı.

mandarin : is. İt. Mandalina

mañқа : konuşma diline has terim. Mañkajapıraқ

mañқа : Sümük

mañkajapıraқ / mañқа / mañқаşöp : Tüyejapırağın (şoñaynanın) bir türü.

Yaprakları büyük olur. Onun çehresini beyaz renkli ince ağ basmıştır, kaplamıştır.

maral : Maral, geyik

maralmüyizi : Çayırsedefi. Bu bitki maralotu adıyla da geçmektedir.

maralotu / maralmüyizi : Orman kenarlarında, nehir kenarlarında, nemli, çayırlıklı yerlerde yetişen, çok yıllık otu bol bitki.

maralotu : is. Sarğaldaқ ailesinden olan, çok yıllık, otlu bitki

maralotu : bk. Maralmüyizi

maralşöp : is. konuşma dili. Maralotu

marjan : Mercan, sedef, inci

marjan ağaşı : Deniz dibinde yetişen bitkilerin bir türü.

marjangül : bk. Merüvertgül

märköp : ağız terimi. Sâbiz

masak : Arpa, buğday, yulaf gibi ekinlerin tanelerini taşıyan kılçıklı başı, başak.

masak : Başak

matav : Sarmak, yumaklamak, dolamak, ilmek

matröşke : milli terim. Kiyikoti (1)

may : Merhem, yağ, mayıs

may : Yağ, tereyağ, bitkisel yağ

mayıs : bk. Jügeri

maykara : is. Çöl, çöl olan yerde yetişen siyah juvsan

maykara : is. bot. Pelin otu

maykara juvsan : bk. Kara juvsan

maykarağay : Janğanın (cevizin) yağlılığına bakıp samırsın (eğri) bazen böyle de adlandırılır.

maykene : bk. Üpilmâlik

maykoğa : Koğa (su kamışı) önemine, değerine bakıp bazen böyle de adlandırılır.

maykulak : Mantarın yenilebilen bir türü

maykuvray : is. Sazı, çimeni yerde yetişen kuvray

mayman : Elekşöpün bir türü.

maymıl : Maymun

maymıljiyde : milli terim. Şırğanak

maysa : Bereketli, verimli yer

mayşağır : Şağır (çagır') verimliliğine bakıp bazen böyle de adlandırılabilir.

mayşöp : Kumlu yerlerde yetişen, tomurcuklu, lacivert boz damarlı ot. Juvsana (peline) çok benzer.

meke : Hicaz bölgesinin merkezi ve mukaddes Kâbe'nin bulunduğu şehir; Peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğum yeri, Mekke

meke jügeri : Mısırın sarı renkli, küçücük, sert çeşidi.

meñdi : Benli, benli olan

meñdikara / Meñdiğara : Deve hayvanının memnuniyetle yediği bitki.

meñduvana : is. Far. bot. Büyük yapraklı, tedavi için kullanılan, beyaz çiçekleri olan bir bitki, benç

merüvert : İnci, mercan

merüvertgül : is. bot. İnci çiçeği

meyir : İyi niyet, merhamet, şefkat, sevecenlik

meyirşöp / boyöser : Dağın kat kat taşlarında yetişen nitelikli ot.

meyiz : is. Kuru üzüm

mıķ : Mıh, ufak çivi

mıķan : milli terim. Sandal

mıķır : Bücür, kısa boylu, bodur

mıķır juvsan : Bodur pelin

mıķır juvsan : Juvsanın (pelinin) bodur yetişen türü; mıķır.

mıñ : Bin

mıñbas (1) : Karanfil ailesinden bir çiçek türü.

mıñbas (2) : Gündüz güzeli, sarmaşık çiçeği.

mıñjapıraķ : is. bot. Hoş kokulu, gülleri küçük, ekşimsi tadı olan, çok yıllık yabancı bitki

mıñtamır : is. bot. Sınır otu

mırza : Bay, bey, efendi

mırza terek : Tereğin (kavağın) büyük hem de piramite benzer düz yetişen türü ; bāyterek

mırzaķuvray : Bozkır olan yerlerde yetişir, lacivert gülü var, uzun hem de zarif ķuvray.

mırzasorañ / tenteksorañ : Sarsazanın bir türü; bürşikti sarsazan

mısıķ : Kedi

mısıķķuyrıķ (1) : Kumlu, çorak yerlerde, kurak vadilerde yetişen yüksekliği 20-60 cm. kadar olan bir yıllık ot. Sapı çok, sade; tahıl familyasına mensup.

mısıķķuyrıķ (2) / ķaradān / javtorğay : İtķonakın bir türü; kögiljim (kök) itķonak. Yüksekliği 20-60 cm.kadar olan, bir yıllık darı aramşöpü.

mısıķoti (1) : bk. Janargül

mısıķoti (2) : bk. Jarıķgül : Sarğaldaklar ailesine ait olan çok yıllık ot.

mıstüs : Gülü kızıl, koyu kırmızı renkli bitki.

mimosa hostilis: Deri ağacı

mimoza : is. Yun. bot. Mimoza, küstüm otu, küseğen

mindal : is. Badem

miya : is. bot. Meyan kökü

mizamşöp : bk. Tüyeşırmavıķ

mogar : Tahıl familyasından, bir yıllık tahıl. Onu biçmek ve tohumu için yetiştirilir.

Yüksekliği 100-150 cm.kadardır.

mondalağ : konuşma diline has terim. Mondanağ (1)

mondanağ (1) / mondalağ / munanağ : Kumlu yerlerde yetişen, säbiz (havuç)

benzeri bitki; yemeye yarar.

mondanağ (2) : bk. Tavsagız

morkov : Havuç

mort : Gevrek, kırılğan

mortık : is.bot. Hayvana yemek olan otun bir türü

mortık : (Mortık : Gevreklik, kırılğanlık)

mortıkboz : bk. Mortık

moyıl : Nehir-göl kenarlarında, orman uçlarında yetişen, yüksekliği 5-10 m. kadar olan, hoş kokulu güzel ağaç.

moyın : Boyun

mujđın / mujđın : Çöl-çöl gibi yerlerde dip dibe yetişen çalıların biri.

munanağ : bk. Mondanağ (1)

murın : Burun

murt : Bıyık

muskat : is. Üzümün misk kokulu çeşidi

muşmuşla : Yabani türde subtropik bölgelerde yetişen, yüksekliği 5-6 m.kadar olan, meyveli çalı. Onun kültürel türü de var.

mük : is. bot. Yosun

mükjiydek :is. bot. Frenk üzümü

müyiz : Boynuz

müyizjapırağ : is. bot. Köksüz yetişen, yaprağı dallı, çok yıllık su bitkisi.

müyizjemis : Oramjapırağ ailesine mensup bir yıllık otu bol bitki. Nehir kenarlarında, bataklık, kireçli yerlerde yetişir. Yüksekliği 10-30 cm. kadardır.

müyizşöp : Karanfilgillerden, tarla boynuz otu

nabat : Ham şeker

näk : eski terim. Almut

namazşam : Yatsı,akşam

namazşamgül / tünsuluvgül / tün suluvi / tün sävle : Süs için elle yetiştirilen kültürel bitki (gül)

nan : Ekmek

nan ağaşı : Tropikal bölgelerde yetişen meyvesi ekmek yerine giden ağaç. Meyvesi aşkabağ benzeri.

nar : Tek hörgüçlü deve

nar juvsan : Juvsanın (pelinin) büyük olup yetişen, iri türü.

narğız : konuşma diline has terim. Narğızgül

narğızgül : Kürdeli güllüler (karmaşık güllüler) ailesinden, soğanlı, kültürel (elle yetiştirilen) gül yüksekliği 20-80 cm. kadardır. Sapının içi oyuk.

narızıl : Kıızıl biydayın çabuk olgunlaşan çeşidi.

narpoz / narpos : Jalbızın (nanenin) bir türü; uzun japıraқты jalbız, arık jalbız. Kökünden kıızıl kahverengi renkli boya alınır.

nartsiss : Nergis

navat : bk. Nabat : Bir tür akide şekeri

navat : Ham şeker

navrızgül / navrızşeşek / navrızek / kızıl / baysheşek (4) : Dağ yamaçlarında, orman alanlarında, çalılar arasında, erken baharda yetişen, yüksekliği 15-20 cm. kadar olan, çok yıllık gül.

navrızşeşek : is. bot. Nevruz çiçeği

nayza : Mızrak, süngü

nayzağara : Sorañın bir türü. Kireçli, çorak, tuzlu, verimsiz yerlerde yetişir. Yüksekliği 15-80 cm. kadardır. Dibinden başlayıp dallanır. Rengi siyahtır.

nevrız : Nevruz

nevrız otu : is. bot. Sarımsı ve lacivert (yeşilimsi) renkli dekorasyonluk gül (bitki)

noğatık : is. Burçak ailesinden bir yıllık veya çok yıllık otlu bitki

noğat / nut : Yüksekliği 30-60 cm. kadar, burçak familyasından bir yıllık tahıl

noğat : Nohut, nokta

noğat : Nokta

när : Gıda, aş, besin

nut : is. Fasulyegillerden bir tür bitki

olğoya : Koğanın (su kamışının) bir türü, kara koğa. Hayvan yemez, zehirli.

oram : Ambalaj, paket

oram : Kangal, kıvrım, sarım, halka, ambalaj, sargı

oramjapıraķ (1) : Krestgüllüler (haç güllüler) ailesinin genel adı. Onlara has belirtiler; yaprakları sırayla yerleşmiştir. Güllerinin rengi-beyaz, kızıl, sarı, mavidir. Meyveleri burçağa bazen cevize benzer.

oramjapıraķ (2) : bk. Kıırıkķabat

orman : Orman

orman büldirgeni : bilimsel terim. Siyırbüldirgen

orman büldirgeni : Orman çileği

orman jañğagı : bk. Şattawık (1)

orman jañğagı : bilimsel terim. Ormanjañgak

orman kıırıkbuvinı : Kıırıkbuvinin ormanda yetişen türü; jılbuvrın, jülkevır

ormanjañgak : bk. Şattavık (1)

oşağan (1) / şağirtiken / tüyetiken : Kürdeli güllüler (karmaşık güllüler) ailesinden, yüksekliği 50-120 (250) cm. kadar olan, iki yıllık iri bitki (aramşöp)

oşağan (2) : konuşma diline has terim. Şoğay

oşağan (3) :konuşma diline has terim. Bürmetiken (1) : Yüksekliği 20-100 cm. kadar olan, bir yıllık dikenli bitki.

oşağan : is. bot. Dulavrat otu, arktium, kelotu, dulkadın otu

oşak : Ocak, soba

ot : (I) is. Od, ateş (II) is. Ot

ot : Ateş, ot, alev

oybayjapıraķ : konuşma diline has terim. Qalakaı

oymak : Yüksük

oymakgöl : Seyrek karşılaşılan, çok yıllık ilaçlık bitki.

oyran : bk. Riyyan

oyran : Tahribat, yıkım, katliam ve yağma

oyran şöp : is. Kızıl renkli boyası alınan ve şifalık ot.

oyranşöp : is. Kızıl renkli , boya alınan ve ilaçlık ot.

ögey : Üvey

ögeyşeşek : bk. Ögeyşöp

ögeyşöp : is. bot. Öksürük otu

ögiz : Öküz, tosun

ögizkuvray : Sapının içi oyuk, kalın hem de uzun bitki

ögiztil : Sığırdili. Bal veren bir bitki.

öleñ : is. Rutubetli yerde bitip yetişen, çok yıllık küçük ot.

öleñ : Nazım, şarkı, şiir

öleñ : Sulu, bataklık yerlerde, nehir ile göllerin boyunda yetişen, ayırık otu görünüşlü, uzun hem de ince yapraklı çayır otu.

öleñşöp (1) / karaölen / çoğajay : Öleñ (kiyaköleñ) ailesine mensup bir veya çok yıllık, döşemeli tamırsabaqlı (kökü tahıllı) bitki. Suda, nehir-göl kenarlarında, bataklıklarda gür yetişir. Yüksekliği 1-2 m. kadardır. Sapı uzun, yumru. Kalınlığı 2-3 cm. kadar, yüzü düz

öleñşöp (2) : Öleñ (osoka) bazen böyle de adlandırılır.

örük : is. 1. Kayısı 2. Erik

öser : Gelişecek, gelişebilir, gelişmeye müsait

öserşöp : Kat kat taşların arasında, yere yayılıp yetişen, yumrulu (soğancıklı) bitki.

pal'ma : Palmiye

palma : is. Lat. Palmiye

papirüs : is. Fr. bot. Papirüsgillerden , Nil kıyılarında yetişen bir bitki

paporotnik : is. bot. Eğrelti otu

parsı : Fars, İran halkı, Acem, Farisî

parsı şayır : bk. Şiyarı

patisson : is. bot. Yapağı yassı, üç veya beş biber olan, kabak ailesinden bir yıllık bitki

patsayı / patşayı : bak. Batsayı

petruşka : is. Rus. Maydanoz

petruşka : is.bot. Salata, türlü yemeğe faydalanılan hoş kokulu sebze

petruvşka :is.bot. Salata, çeşitli yemeğe faydalanılan, hoş kokulu sebze

piste : is. bot. Çekirdek

piya : eski terim. Baq-baq

piyaz : is. Far. Soğan

piyaz : Soğan, yay

podsolneçnik : Ayçiçeği

polyar talı : Tundrada yetişen bodur dal (ağaç)

pomidor : is. İt. Domates

rañ: is. bot. İlkbaharda kar ve yağmur suyu ile biten bir çeşit bitki

ranet / ranetka : Elmanın soğuğa dayanıklı, tadı leziz çeşidi.

raps : is. bot. Turpgillerden, yağlı tohumlu mevsimlik bitki,kolza

rauşan : is. Far. Güzel, açık renkli kızıl gül

ravağaş : ağız terimi. Ravğaş

ravent : is. Karabuğdaygillerden, iri gövdeli, büyük yapraklı, kimi türleri süs bitkisi, kimi türleri sebze olarak yetiştirilen, yaprak ve saplarından reçel ve ezme yapılan, hekimlikte de yaralanılan bir bitki. Uşkun.

ravğan / ravhan : Yaprığı da sapı da ravğaş benzeri fakat büyüklüğü 15-20 cm. kadar olan ot. Dağlık bölgelerde yetişir.

ravğaş : is. bot. Karabuğdaygillerden 1-2 m. yükseklikte büyük yapraklı, beyaz çiçekli çok yıllık ve otsu bir bitki, ravent.

ravşan / ravşangül / ätirgöl : Güzellik için elle ekilen, hoş kokulu kızıl gül. Sapı, budakları dikenli olmaktadır. Onun birçok türü ve çeşidi vardır.

ravşangöl : bk. Ravşan

rayhan : is. Ar. Reyhan, Fesleğen

rayhan : is. Sapının dikenleri var, hoş kokulu güzel al gül

rediska : Turp

red'ka : Turp

reven / ravand : Ravent

ärip : Harf, alfabe

risling : Üzümün bir çeşidi.

riyyan : Lâylekşöpün bir türü. Çok yıllık, otu bol bitki.

romaşka : Papatya

roza: is. konuşma dili. Rayhan

sabağ : Ders, ibret, sap, sap (tahıl), internod

sabın : Sabun

sabınağaş : Yapraklarını suya koyup sabun yerine faydalanılan ağaç

sabınkök / sabındık : Nemli yerlerde, dağın taşlı yamaçlarında, ormanlarda çalılar arasında yetişen, yüksekliği 20-100 cm. kadar olan çok yıllık bitki; bazen yarı yarıya çalı.

sabınşöp : is. bot. Nemli yerde yetişen, küçük yapraklı ot.

säbiz : is. Far. Havuç

säbizşöp / säbizot : Şatırşagüldiler (çadır güllüler) ailesinden, çok yıllık, otu bol bitki.

sadağ : Yay

sadakboz : is. Çayırılık, çimenlik

sadağjapırağ : bk. Jebejapırağ

sağan (1) : Alabota ailesinden, yüksekliği 20-30 cm. kadar, otu bol bitki.

sağan (2) : bk. Sar(ı)tiken

sağız : Çiklet, sakız

sağız : milli terim. Jersağız

sağal : Sakal

sağav : Peltek

sağavşöp : is. bot. Otun bir türü, kınsiygek

saksavl : Kumlu yerlerde yetişen, fazla büyük olmayan, dalları köküne yakın bir tür ağaç

sala : Branş, dal, mecra, saha, akarsu kolu

salalı zıgır : Zıgırın (ketenin) çoğunlukla lif almak için yetiştirilen türü.

salawbas : Altın otu, ölmez çiçek. Bu bitki solıbas, solmasgül, şöpşay, jerşay adlarıyla da geçmektedir.

sälben / şälpey / şälpiy / şatıraş : Eringüldiler (dudak güllüleri) ailesinden olan, çok yıllık bitki. Her yerde yetişir. Yüksekliği 20-100 cm. kadardır. Sapı dört köşelidir.

sälde : ağız terimi. Sañıravkulak

sälemşöp: Kıyaçöleñler familyasına mensup bir veya çok yıllık otu bol bitki. Nemli çayırlar ile nehir-göl kenarlarında yetişir. Büyüklüğü 15-35 (50) cm. kadar. Sapı yalnız üç köşeli. Yaprağı uzun, taspa benzeri, yüzü düz.

samal : Meltem

samaldık / samaldıkşöp / taran : Yüksekliği 20-90 cm.kadar olan, çok yıllık otu bol bitki.

samaldık : is. bot. Kuzu kulağı

sämek : Maқта (pamuk) tarlasının armaşöbi.

samırsın : Taygada yetişen, yüksekliği 20-30 m.kadar olan, kılçık yapraklı, daima yeşil ağaç. Kabuğu kahverengi boz renkli. Kütüğü düz. Tomurcukları iri. Onun değerli fıstıkları var. Fıstığı çok lezzetli hem de önemli, besinli.

samşit : Şimşir

sana / aleksandr japırağı : Kuzey Afrika, Arap, Hindistan ülkelerinin kurak, çöl kesimlerinde yetişen, yüksekliği 2 m. kadar olan çalı (ağaç)

sana : Akıl, şuur

sana : Şuur, bilinç

sanaday : Dul avrat otu

sandal : is. Yun.bot. Sandal ağacı

sañırav : Sağır

sañıravkulağ : is. Mantar

sap : Kabza, katar, kol, kulp, sap, saf, sıra, katkısız

sar(1) bas (1): Nehir ve su kenarlarında, bataklıklarda yetişen sarı başlı otsu bitki türü

sar(1) bas (2): Zarife otu. Bu bitki sar(1)basşöp adıyla da geçer

sar(1) bas (3): Hardal otu. Bu bitki kışabas adıyla da geçer

sar(1) bas (4): Sarı, küçük çiçekli yabani ot türü, bülbül otu. Bu bitki sar(1)başkuwray adıyla da geçer

sar(1) bas (5): Sarı kantaron. Bu bitki için şaykuwray, şaygül, şayşöp, tawşay, dāribay adları da geçmektedir

sar(1)başjuwsan : Civanperçeminin bir türü.

sar(1)başkuwray : Sarı, küçük çiçekli yabani ot, bülbül otu.

sar(1)başşöp : bk. Akbaşkuwray

sar(1)bawır : Mantar çeşidi

sar(1)burav : milli terim. Kermek

sar(1)kevren : Çorak yerde çıkan acı ot.

sar(1)örık : Meyvesinin sarılığına bakıp örik (erik, kayısı) bazen böyle de adlandırılır.

sar(1)sadağ : Sorañın bir türü; ağaş sorañ

sar(1)şöp (1) : Tegevrıngülün sarı renkli türü. Güney bölgelerin dağ yamaçlarında, çayırıklarda yetişir. Gülü açık sarı.

sar(1)şöp (2) : bk. Şıtır (1)

sar(1)tiken : Alabotalar familyasından bir yıllık otu bol bitki. Çöl-çöl gibi yerlerdeki kumlar ile verimsiz yerlerde yetişir. Yüksekliği 10-30 cm. kadardır.

sarağaş : is. bot. Amberbaris, kadın tuzluğu, sarıçalı

saraljın (1) : Çalı terimi

saraljın (2) : bk. Şıraljın

sarana (1) / künsuluv : Yüksekliği 70 cm.kadar olan, çok gösterişli, hoş kokulu, güllü bitki.

sarana (2) : bk. Buyra lalagül

sarana (3) : Kartopa (patatese) benzer, kökünü kazıp alıp pişirip yemeye yarayan bitki.

sarbas / sarı bas juvsan : Juvsanın (pelinin) başı sarımsı olan türü.

sarbuğa : is. İlaç yapımında kullanılan bitki kökleri

sarğaldağ (1) / kıoyanot / ayutaban : Kurak çayırliklarda da nemli, bataklık yerlerde de (nehir, göl, pınar kenarlarında) yetişen, yüksekliği 15-50 cm. kadar olan, bir veya çok yıllık bitki.

sarğaldağ (2) : Kıızğaldağın sarı çiçekli türü.

sarğaldağ (3) : konuşma diline has terim. Kazayak

sarğaldağ : is. bot. Düğün çiçeği

sarğılt : Kumral, sarartı

sarğılt kundızşöp : Kundızşöpün sarımsı renkli türü ; şanışkağ

sarı : Sarı

sarı barak : Barağın sarı kahverengi renkli türü. Çorak yerde yetişir. Yüksekliği 1,5-2 m. kadardır.

sarı juvsan : bk. Sarı bas juvsan

sarı kalüven : Kalüvenin gülü sarı türü.

sarı karağan : Karağanın gülünün rengi sarı türü.

sarı tal : Dalın (ağacın) bir türü. Yüksekliği 2-4 m. kadardır. Kabuğu azıcık sarımsıdır. Dalları uzun, incedir. Nehir boylarında yetişir.

sarıbas / sarıbas joñışka (bede) : Yoncanın gülü sarı olan türü

sarıbas joñışka : Joñışkanın (yoncanın) soğuk ile kuraklığa dayanıklı türü. Dağ eteklerindeki otlaklarda, ekilmiş tarlalarda yetişir. Çiçeği sarıdır. Yüksekliği 40-150 cm. kadardır. Çok saplıdır. Hayvan besini olma özelliği fazladır.

sarıküyük : bk. Doñızsirt

sarımsak (1) / tavsarımsak / tassarımsak / aqkoy : Dağlık, taşlık yerlerde dip dibe yabani olarak yetişen, yemeye yarayan bitki.

sarımsak (2) / konuşma diline has terim. Kıtaypiyaz : Elle ekilen iki yıllık kültürel tahıl. Sapı (özü) yumru. Yaprakları uzun, içi oyuk. Gülleri küçük, beyazımsı boz renkli.

sarımsak (3) : ağız terimi. Kök piyaz

sarımsak : is. Sarımsak

sarısoyav / bilimsel terim. Bürmetiken (1) : Kürdeli (karmaşık)güllüler ailesinden, bir yıllık dikenli bitki

sarjağal : Bitki adı

sarküyük : is. bot. Dağ yamaçlarında yetişen küçük bir bitki

sarsazan : is. bot. Ispanakgillerden 5-40 cm. uzunluğunda bir bitki

sarsolma : is. bot. Hayvanların yediği bir göl bitkisi

särüv : bk. Savır

sasıq (1) : Sasırın bir türü; sasıq sasır

sasıq (2) : konuşma diline has terim . Sasırşöp

sasıq (3) :konuşma diline has terim. Sasıq juva

sasıq : Pis koku

sasıq alabota : Sapının yüksekliği 10-60 cm. kadar, rengi boz yeşil, nahoş kokulu alabota.

sasıq juva : Soğanın iyisi, pis kokulu türü

sasıq juva : bot. Soğanın yemeye yaramayan kokusu pis türü

sasıq kuvray : is. bot. Bozkır olan yerlerde yetişen, yüksekliği 50-150 cm. gülü beyaz, çadır gibi, nahoş kokusu var. Kuvray

sasıq menduvana : bot. İlaç-derman olarak çok kullanılan, gülü gri sarı renkli, zehirli bitki; menduvananın baş döndüren, keskin kokulu türü

sasıq sasır : Sasırın nahoş kokulu türü; sasıq

sasıqbaldırğan : bk. Ayubaldırğan

sasıkkekire : Aylavık ailesine mensup, çok yıllık bitki. Bozkırlık yerlerde, çöllü, kumlu, çorak yerlerde yetişir. Yüksekliği 10-40 cm. kadardır.

sasıkkuvray (1) / aqquvray : Şatırgüllüler (çadır güllüler) ailesine mensup, çok yıllık efemer bitki. Dağ yamaçlarındaki moloz taşlarda, çöl-çöl gibi kumlu yerlerde yetişir. Yüksekliği 1-2 m. kadardır.

sasıkkuvray (2) : milli terim. Sasır (1)

sasıkkuvray (3) : bk. Sasırşöp

sasışöp / gülbuvin : Erindi güllüler (dudaklı güllüler) ailesinden, iki veya çok yıllık ilaçlık ot. Dağ eteklerinde, nehir yakalarında, çalılıkların arasında, bozkır olan yerlerde, yol kıyısında yetişir. Yüksekliği 50-150 cm. kadardır. Sapı düz, dört köşeli, pembe renkli, dışı tüylüdür.

sasışöp : is. bot. Ufak pembe gülü olan, ota benzeyen, çok yıllık yabani bitki

sasır (1) / sasıq / sasıkkuvray / kevrek : Şatırgüllüler (çadır güller) ailesinden, çok yıllık, nahoş kokulu bitki. Bozkır, kumlu, çöl ve dağlık bölgelerde yetişir. Yüksekliği 30-100 (200) cm. kadardır. Sapı kalın, dik, budaklı.

sasır (2) : bk. Tımır

sasır (3) : konuşma diline has terim. Saşırşöp

sasır : (Sası- : Bozulmak, kokmak) Kokmuş

sasır : is. bot. Büyüklüğü 2 m. kadar olan, sapı kalın, sarı güllü, pis kokulu kıvray.

sasırşöp / kıvraysasır / sasır (3) / sasık (2) / sasıkkıvray (3) : Şatırşagülliler (çadır gibi güllüler) ailesinden, nahoş kokulu, çok yıllık, otu bol bitki.

sasuw : Kokmak

savır / savırağış / sārūv : Yüksekliği 30 m.kadar olan, iğne yapraklı, daima yeşil ağaç.

savır : Sağrı

savır : sağrı

savır arşa : Yüksekliği 6-10 m.kadar olan, yumuşak, pembe dışı olan arşa.

savışkan : Saksagan

savışkannın tamağı : milli terim. Şırğanak

sävlegül / küngüli / küntuv / küntüv : Şegirgülliler (menekşe) ailesine mensup bir yıllık otu bol bitki. Dağ yamaçlarında yetişir. Yüksekliği 8-15 cm. kadardır.

savmal : Taze, ekşimemiş kımız

savmaldık : Ispanak

savmaldık : is. Büyüklüğü 5-10 santimetre kadar olan , gülü beyaz, yaprağının lezzeti mayhoş, kuzu kulağından biraz küçük yabani bitki.

say : Vadi

saysağız : Eringüllüler (dudak güllüler) ailesinden, çok yıllık, otu bol bitki, bazen yarı çalı. Dağ yamaçlarında, nehir yakalarında, bozkırlık vadilerde yetişir. Yüksekliği 30-50 cm. kadar, sapı dört köşeli, çok dallı.

sazdaşöp : Tahıl familyasından, dağ yamaçları ile dağ geçitlerinde, sazlı (bataklık) yerlerde yetişen, yüksekliği 30-50 cm.kadar çok yıllık otu bol bitki. Sapı düz, budaklı; kısa köklü.

segiz : Sekiz

segiz japıraqtı boyavşöp : Boyavşöpün bir türü; segizjapıraqtı

segizjapıraqtı : Boyavşöpün bir türü; segiz japıraqtı boyavşöp

segizmüyiz : Başağı sekiz filizli olan, küçük bir bitki türü

sekaman : Bitki adı.

sekpil : Çil

sekpilgöl / sepkilgöl / älbensöp / şilotı / şilmurt : Dağın subal'pilik düzeyinde çalılar arasında, kuzey ve ormanlık bölgelerin çayırlarında yetişen, yüksekliği 40-80 cm.kadar olan, çok yıllık soğancıklı bitki.

seksevil : is. bot. Kumlu yerlerde yetişen,fazla büyük olmayan, dalları köküne yakın bir tür ağaç, seksevil

äsel : Bal

seldir : konuşma diline has terim. Seldirek

seldirek : is. bot. Hububat ailesinden çok yıllık otlu bitki

selev : is. Susuz tepelerde biten dikenli ot

selevboyav : Boz bitkisinin bir akrabası

äsem : Zarif, güzel, görkem, ihtişam, haşmet

semişke : konuşma diline has terim. Şemişke

semser : Bir tür kılıç, Acem kılıcı

semserşöp : Kıyaköleñler ailesinden çok yıllık otu bol bitki. Dağ nehirleri ile su depolarının kenarında, bataklık yerlerde yetişir. Yüksekliği 100-150 cm. kadardır. Kökü kalın, yaprakları uzun kılıç benzeri; ucu sivri, kenarı testere dişli. Çiçeğinin rengi lacivert pembe.

señirlek / milli terim. Taspä : Burçak ailesinden bir yıllık bitki, yarım çalı. Dağın güneyinde, çöllü-kumlu bozkırlarda yetişir. Gülünün rengi sarıdır. Señirlekin iki türü var : Biri zehirli, ikincisi zehirsizdir. Zehirsiz olanı hayvanlar iyi yer.

sepkilgöl : konuşma diline has terim . Sekpilgöl

serke : Erkeç

sıbizği : Kaval, flüt

sıbizği : konuşma diline has terim. Sıbizğıkuvray

sıbizğıkuvray / sıbizği : Ayubaldırğanın bir türü.

sıldır : Şırıltı, şarıltı

sıldır : Şırıltı, şingirtı

sıldırmağ / çoñıravbas (2) / eşkiçoñırav : Sabıncökler ailesinden bir yıllık bitki. Çayırlık yerlerde, nehirler ile göllerin kenarlarında yetişir. Yüksekliği 20-50 cm. kadar olan sapı dik, yukarı tarafı budaklı (dallı)

sıldırşöp / eşkimiya : Kalamırlar (karanfiller) ailesinden olan, çok yıllık otu bol bitki. Dağ yamaçlarında, çayırlık teperlerde, kesilen orman yerinde yetişir. Büyüklüğü 30-60 (80) cm. kadardır.

sırğa : Küpe

sırğak : bk. Tamırdäri

sırğalı : is. bot. Kaba yonca

sırğalı : Kaba yonca, küpeli, küpe takmış

sırğalı : Küpeli

sırğalıtal : milli terim. Jıñğıl

sırğın : Ayukulakın bir türü. Güzellik için elle yetiştirilen süslü bitki.

sırt : Dış, sırt

sırt : Sırt

sırttan / sırtansabaq / böltirik / attamalı aqşöp : İtjüziminin bir türü; aq itjüzim, böltirik. Taşlı yamaçlar ile çalılar arasında, kurak vadiler ile kumda yetişen, yüksekliği 2-4 m. kadar olan, çok yıllık kalın köklü bitki.

sıyr : İnek, sığır

sıyr burşaq : bot. Sapı dik ve yaprakları aşağı doğru büyüyen, yaprakları iri, sarımsı yeşil güllü, burçak ailesinin bir türü

sıyr büldirgen : bot. Rutubetli yerde yetişen çileğin yabani türü

sıyr joñışqa : Burçak ailesine mensup çok yıllık bitki

sıyrkıuyırık : is. bot. Başı saçaklı, kalın, bununla beraber uzun kuvray

sıyrsilekey : is. bot. Gülleri ufak, müphem kızıl renkli, ravşan güllüler ailesinden çok yıllık bitki

sibir arşası : bilimsel terim. Däri arşa

sibir erkekşöbi : Bozkır olan yerde yetişen, yassı başaklı erkekşöp.

silekey : Salya

siñbirik : Şiytarının (veya Parsı-şayıırının) bir türü. Bozkırlı, kumlu, çorak yerlerde, nehir, ark boylarında yetişen, yüksekliği 10-50 cm. kadar olan, bir yıllık bitki.

siñir : Kıkırdak, sinir

siñirgen : Kumda (Moyırkum'da, Kızilıkum'da) yetişen, hayvana gıda olan otların türü.

sipsebas : Tahıl cinsinden, otsu bitki. Bu bitki sipse, sıptırtkı, jerşöp adlarıyla da geçmektedir.

sirge /sirke : Sirke, sirke (bit, tahta kurusu gibi asalak böceklerin yumurtası)

sirgeqara / sirkeqara : bk. Şıtır (1) : Başı başaklı bodur ot. Siyah renkli, ufak taneleri olur.

sirik : is. bot. Büyük dağda yetişen betege benzeri ot

siyda: sf. 1. Uzun ve dalsız (ağaç) 2. mec. Uzun boylu, zayıf

siyır : İnek, sığır

siyirböldirgen / siyırjiydek / orman büldirgeni / orman jiydegi : Ravşangüllüler ailesinden, halka geniş dağılan, hoş kokulu çok yıllık yemiş. Orman içinde yetişir. Sapı kısa, yaprakları üç çatallı. Gülü beyaz renklidir.

siyirköz : Damkoruğugillerin bir türü. İlk yıl top şeklinde yabani soğanı olan bu bitkinin ikinci yılında sapı çıkmaya başlar. Çiçeği sapının ucundaki başağına yerleşmiş, sarı tonlarında küçük yapraklı bir bitki. Tawmasağ adı da geçmektedir.

siyrağ : Baldır, incik

siyren' : bk. Mamırgül

siyren' : is. Beyaz, gri güllü, hoş kokulu, bahçede yetişen ağaç, uzunca çalı.

sälde : Sarık

sälem : Selâm, merhaba

solbas : bk. Salawbas

sor : Çorak, felâket, talihsizlik, tuzlu bataklık

sora : is. bot. Kenevir, kendir

sora : Kendir

sorañ : Çorak

sorañ : is. Alabota, sarsazan benzeri, çorak yerde çıkan bitki

sorgo : is. bot. Güneyde yetişen, mısır benzeri, hayvana besin olan tahıl ; çoğan jügeri

sorğış : bk. Buyrajapırağ : Onun boru gibi sarı gülünü koparıp alıp emsen ondan tatlı özsuyu çıkar. O özelliğine bakarak bitki bazen "sorğış" deyip de adlandırılır.

sorşöp : Çorak yerde yetişen ot.

sortiken : bk. Kevel

soya : is. Jap. Fasulyeye benzer bir bitki, soya

soyav : Bitkinin yapraksız sapı, diken

söget / sögeti : eski terim. Kızıl tal

söget : is. Dağlık yerde, orman arasında yetişen, biraz kısa ağaç

söñke : is. bot. Çalılık, fundalık

sulh : Islak, yulaf

sulh : is. bot. Yulaf

sulu : Tahıl familyasından, bir veya çok yıllık, taneli tahıl. Yüksekliği 60-100 cm. kadar, sapı dik, içi çukur. Yaprakları ovalca gelen, ince.

sulıbas : Tahıl familyasından, çok yıllık otu bol bitki. Dağlık bölgelerde, ova yerler ile çorak bozkırlarda yetişir. Yüksekliği 30-120 cm. kadardır.

sulıbas : Yulaf

suluw : Dilber, güzel

suluwşaş : Suda yetişen bir ya da çok yıllık, yaprakları su üzerinde duran bitki türü, dilbersaçı. Bu bitki suwjuldız adıyla da geçmektedir.

suñğıla : Güney kesimlerdeki bağ-bahçeler ile ogorodlarda (bostanlarda) yetişen, bir yıllık, aramtamak (berbat yemek) bitki

suñğıla : Zeki, akıllı, bilgiç, kurnaz, hilekâr

susamır : Diyabet, şeker hastalığı

suv : Su

suvbetege : Betegenin sulu yerde yetişen türü. Tahıl familyasından yüksekliği 40-120 cm. kadar olan çok yıllık ot.

suvdan şöbi : Tahıl familyasından bir yıllık kültürel ot. Yüksekliği 150-180 cm. kadardır. Kök salıp yetişir. Sapı da yaprakları da çok hem de yumuşaktır.

suvgül / sar(ı)tuñğıyık : Göllerde,yavaş akan nehirler ile kapalı sularda yetişen, yüksekliği 1,5-2 m. kadar olan, çok yıllık su bitkisi. Su yüzündeki yaprağı iri, şekli kalbe benzer. Gülü de iri, özel, sarı renkli.

suvjapırağ : bk. İmanjapırağ

suvotı: Tahıl familyasına mensup olan bir veya çok yıllık yabani ve ekilmiş ot.

suvsamır : Devenin yediği otların biri. İlaçlık.

suwjuldız : bk. Suluwşaş

sümbil : is. bot. Sümbül

sümelek / simelek / zälel / kıazotı(4) / şıbınkırgış : Tegevringülün bir türü. Nehir vadilerinde, dağ yamaçlarında, çalılıarın arasında, tarlalarda yetişen, yüksekliği 1 metreye kadar ulaşan, bir yıllık zehirli bitki.

sümelek: Sevimsiz, cesaretsiz, tembel, sümsük

süt : Süt

sütjapırağ : is. bot. Marul

sütkıulağ : is. bot. Tikenjiyde bitkisi bazen böyle de adlandırılır.

süttigen : is. bot. Sapından zehirli, beyaz süt çıkan bitki

süyek : Ceset, çekirdek, kemik, zar

süyek : Kemik

süyindir : Kıvrıkbuvunun bir türü. Nehir-göl yakalarında, bataklık, su birikintisi olan yerlerde yetişir. Yüksekliği 30-100 cm. kadardır. Zehirlidir.

süyinw : Hoşlanmak, sevinmek

süyirik : Yeniden yetişip gelen genç kamış ; jas kamış

sävle : Işın, şua, ışık, şule

şabdalı : is. Far. Şeftali

şağan : Dişbudak

şağan : is. bot. Dişbudak ağacı

şağıl : Moloz, höyük

şağır (1) / mayşağır / şağırjuvsan / koykemirgen : Juvsanın (pelinin) bir türü; kum juvsanı. Kumlu, çöl-çöl gibi yerlerde çok çok olup, kök salıp yetişir.

şağır (2) / şağırşay : bak. Badan

şağır : Çakır

şağır : is. bot. Kumlu, molozlu yerlerde yetişen kuvray benzeri bitki

şağır : Kumlu yerlerde yetişen bir kamış türü, gözünün beyazı karasından çok olan, hiddetli, öfkeli

şağır juvsan : Juvsanın (pelinin) bozkır olan yerlerde, kumsallı topraklarda yetişen, yüksekliği 30-80 cm.kadar olan, pembe renkli türü ; şağır, mayşağır

şağırtiken : Oşağanın bilimsel adı.

şakpağ : is. Ot çıkarmak için faydalanılan taş, otluk.

şalañ : is. Su dibinde yetişen uzun uzun ot

şalav : is. bot. Su dibinde toplanıp yetişen, ufak yapraklı ot; şalan

şalğam : is. Far. bot. Şalgam

şalğın : Çayır, ot, çimen

şalğındık : (Şalğın : Çayır, ot, çimen) Çayırlık, otluk, çimenlik

şalğındık jonışka : Çayırlık yonca

şalkan : is. bot. Damarlı, tüylü, yere yatan, eğik büyük bir bitki

şalkan : is. bot. Kök yumrusu yemeye yarayan, turptan büyük bahçe bitkisi (repa)

şälpey / şälpiy : **konuşma diline has terim. Sälben:** Dağ yamaçlarında, taşlıklı yerlerde yetişen, yüksekliği 30-70 (100) cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki. Bünyesinde eter yağı olur. İlaçlık.

şälpiy : bk. Şälpey

şamşat / şämşät / şamsit / jämşit : Serin (tropikal veya subtropikal) bölgelerde yetişen yassı yapraklı büyük ağaç.

şamşat : is. bot. Akgürgen , kayın

şamsit : bk. Şamşat

şanışkağ : Kundızşöpün bir türü ; sarğılt kundızşöp. Sarğaldağlar ailesinden, yüksekliği 10-35 cm.kadar olan, çok yıllık otu bol bitki. Üstünü yumuşak tüy kaplamış. O bozkırlık, kumlu, çöllü bölgelerde, orman alanlarında yetişir.

şaş : Saç

şaşak : Püskül, salkım, sorguç, saçak

şaşaktı : (Şaşak : Püskül, salkım, sorguç, saçak) Saçaklı

şaşaktı boyavşöp : Boyavşöpün bir türü ; kızılıtamır

şaştı : (Şaş: Saç) Saçlı

şaştı : Saçlı

şaştıkız : Tahıl ailesinden, yüksekliği 20-80 cm. kadar, bir yıllık otu bol bitki. Çimenlik yerlerde, nehir, pınar, ark boylarında yetişir.

şat : Şad, neşeli

şatır : Çadır, çatı, dam

şatırgül / künsüygış : Dala şırmavığı benzeri sarılıp yetişen, çok yıllık otu bol bitki.

şattawıq (1) : Fındık. Bu bitki için orman jañgağı, jañgakşa, ayujañgak adları da kullanılmaktadır.

şattawıq (2) : Ceviz. Ceviz için Kazak Türkçesinde jañgak adı daha yaygın kullanılmaktadır.

şattawıq (3) : Kaynaklarda adı geçen bilinmeyen bir ot adı.

şav : İhtiyarlık, çok yavaş

şavşımıldık / şoşımıldık : bk. Kösik

şay : is. Çay, çay bitkisi

şayan : Akrep

şayanmoyın :Kuzukulağının bir türü.

şayır : 1.) Sakız, reçine 2.) Hayvanın, özellikle koyunların tüylerinin altında terleme sonucu oluşan tabaka

şayır : Çakıl, katran, zift, şair

şayır : is. Çam ağacı boyunda toplanan sakız.

şayır : is. Sakız, reçine

şaykuvray : is. bot. Ufak sarımsı güllü, her yerde yetişebilen, çok yıllık bitki

şäypiy : Aramşöpün bir türü

şayşöp (1) : milli terim. Şaykuvray

şayşöp (2) : Salavbas bitkisi çay yerine faydalandığına bakarak bazen böyle de adlandırılır.

şayşöp : bk. Sar(1)bas (5)

şäyşöp : konuşma diline has terim. Şayşöp

şaytan : Şeytan

şaytankelmes (1) : Kökbasın bir türü ; tegis japıraqtı kökbas. Bozkırlı yerlerde, otlaklarda, çalılar arasında yetişen, yüksekliği 30-80 cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki.

şaytankelmes (2) : Kökşegülün bir türü; jasil kökşegül. Orman kıyılarında, nehir yakalarında, çayırıklarda yetişen, yüksekliği 1 metreye kadar ulaşan, çok yıllık otu bol bitki.

şaytankülak : Ot türü

şegir : Çakır, elâ

şegirgül / қоғай (2) : Orman içinde, çalılar arasında, çayırarda, dağ yamaçlarında, nehir yakalarında yetişen, yüksekliği 10-20 (30) cm.kadar olan, çok yıllık güllü bitki. Sapı ince, dik. Yaprakları farklı; aşağıları yassı, yukarıları ince. Gülü hoş kokulu, türlü renkli; mavi, mor, kül rengi, sarı.

şegirşin / қараман : Kuzey Kazakistan, Kostanay bölgelerinin ormanlı vadilerine çok yayılan, yüksekliği 8-10 (35) m. kadar olan, yassı yaprakları olan kalın ağaç.

şegirşin : Karaağaç

şekildevik : is. Sırtında kabuğu olan, çekirdeği yağlı bitki; Künbağar

şemişke : is. konuşma dili. Şekildevik

şēngel : is. bot. Dikenli çalı

şēngel : Pençe, avuç

şerkez :bk. Şerköz

şerköz : Sapı budaklı çalı türü, tuzlu ot, soda otu. Toprak kaymasını önlemek için ekilir. Şerkez adıyla da geçmektedir.

şermengül / көkgül : Dağın suval'pilik kısımlarında yetişen, yüksekliği 20-40 cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki.

şermengül : bk. Erbası

şermengül : is. bot. Kısa olarak yetişen güllü bitki

şeşek : is. Çiçek

şet : Kenar, taşra

şeten : is. bot. Üvez ağacı ve onun meyvesi, üvez

şeten : Sepetçi söğüdünün dallarından yapılan çit vb. nesne

şeten : Üvez ağacı ve onun meyvesi, üvez. Sepetçi söğüdünün dallarından yapılan çit vb. nesne

şettik / **şettiktiken** : İtmurının bir türü; Kalkaşa tumsık itmurın. Dağın güney tarafında, nehir boylarında yetişen, yüksekliği 1-2 m. kadar olan, dikenli çalı.

şıbn : Kara sinek, sinek

şıbnjegi / **şıbnoti** : Şıbn (sinek) yiyen otların bir çeşidi.

şıbnkuvğış : konuşma diline has terim. Kalaşay

şık : Çiy, jale, şebnem

şıkşıldık : bk. Şıkşöp

şıkşöp / **şıkjapıraç** / **şıkgül** / **şıkşıldık** : Yosun yetişen bataklık yerlerde, yere döşenerek yetişen, yüksekliği 10-25 cm.kadar olan, böceklerle beslenen çok yıllık bitki.

şılbı / **şilbi** : bk. Uşkat

şımşık : Kanarya

şımşıkawız : Bahçede yetişen yabancı ot. Üç tarafı kuş yavrusunun ağzı gibi açıldığı için bu adı almaktadır.

şımşikköz : Çiçekleri küçük olan unutmabeni çiçeği. Usak güldi botaköz adıyla da geçer

şıñ : Doruk, zirve, şahika, uçurum, yar, Kazak Türklerine has bir tür vurmali çalgı

şınar : bot. Çınar ağacı

şıñketer / **şıñketer** / **şıtırlaç** / **jılavık** : Dağlık bölgelerde, orman içinde, çalı arasında, gölgeli, nemli yerlerde yetişen, yüksekliği 30-100 (120) cm. kadar olan, bir yıllık otu bol bitki.

şıraljın : is. Saçağı nazik yumaklı, tadı juvsan gibi ekşi; çok yıllık bitki

şıray : Yüz güzelliği

şıraygül : Elle ekilen, yüksekliği 25-75 cm. kadar olan, bir yıllık hoş kokulu bahçe bitkisi (gül)

şırğanağ / maymıliyye / tikenjiyye / savışkannın tamağı / karağuş (3), / sarıkāt

: Dağ nehirlerinin boylarında, göl kenarlarında, ormanlarda yetişen, yüksekliği 3-5 m. kadar, dikenli çalı veya ağaç. Kabuğu siyah kahverengi renkli. Dalli.

şırğanağ : is. bot. Ufak, yuvarlak olan sarımsı yemiştten çok kıymetli ilaçlık yağ alınan, dikenli çalı;"oblepiha"

şırğay : is. bot. Dalı sert ve uzun üstelik ince çalı

şırın : Meyva suyu, şıra, özsu, usare, besisuyu

şırış : Sümük

şırış : is. Dağlık bölgede yetişen, sapı yapraksız, gülü beyaz, pembe, sarı ve kahverengi renkli, çok yıllık otlu bitki

şırmavık : is. bot. Sarmaşık

şırmavık : Sarmaşık

şırmavıkgül : Şırmavıklar ailesine mensup,yüksekliği 1-2 m. kadar olan, bir veya çok yıllık ev bitkisi.

şırşa : is. bot. Çam ağacı

şirtılda- : Çıtırdamak

şirtıldağ (1) : Kavunun bir çeşidi.

şirtıldağ (2) : Sıldırşöpün bir türü ; köp güldi (çok güllü) sıldırşöp

şıtır (1) / sirgeķara / sirkeķara / sar(ı)şöp (2) : Krest güllüler ailesinden, çok yıllık otu bol bitki. Taşlı, kumlu, çorak yerlerde yetişir. Yüksekliği 30 (70) cm. kadardır. Sapı dallı, yaprakları dilim dilimdir. Gülü ufak, püskül benzeri gülşoğırına (gül grubuna) toplanmış. Sapının başında başağı var. Siyah renkli, ufak taneleri var. Zehirlidir.

şıtır (2) : bk. Boydana

şıtır: Çıtır

şıtır: is. Gülü ufak, saçak benzeri gül grubuna toplanan, çorak gibi ovada yetişen bitki.

şıtıra : Kögildir bitkisinin bir türü; dârilik kögildir. Çalıların arasında, çayırlarda, bağ içinde yetişir.

şıtırağ : is. bot. Dudaklı güllüler ailesinden bitki

şıtırlağ (1) : konuşma diline has terim. Şıñķeter

şıtırlağ (2) : milli terim. Āmire ķavın bazen böyle de adlandırılır.

şıtırşık / isat : Çöllü bölgede, kumda, erken baharda yetişen, yüksekliği 10-25 cm.

kadar olan, bir yıllık efemer ot.

şikildevik : is. konuşma dili. Şekildevik

şil : Çil

şilbi : bk. Şılbı

şilik : is. Bodur ağaç veya çalı

şilotu : milli terim. Sekpilgöl

şiy / şiley / şilevit / şipaya : Dağ eteklerindeki ovalarda, çöl-çöl gibi, kurak bozkırlarda dip dibe yetişen, yüksekliği 100-200 (250) cm. kadar, çok yıllık bitki.

şiy : Kamış, saz, kibrit çöpü

şiye : Düğüm

şiye : is. bot. Vişne

şiyesabağ : Yabani yetişen vişne böyle de adlandırılır.

şiykaztañday : Kuşkonmazın bir türü. Kuşkonmaz için kaskırjem adlandırması da geçmektedir.

şiykıldağ (1) : Kırtkaşlar ailesinden çok yıllık soğancıklı bitki. O dağ eteklerindeki çakıl taşlı yerlerde, nehir yataklarında yetişir. Yüksekliği 10-30 cm. kadardır. Kökü kalındır.

şiykıldağ (2) : Kırtkaşın İlelik türü ; İle kırtkaş

şiykonağ : bk. İtkonağ

şiytarı / parsışayır : Tahıl familyasından, yüksekliği 30-100 cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki. O dağ eteklerinde, çöl-çöl gibi, kireçli, tuzlu yerlerde, kumlu bozkırlarda yetişir.

şoğan : Sorañın bir türü ; az yapraklı sorañ. Çakıl taşlı, kurak dağ yamaçlarında, kumlu, çöl-çöl gibi yerlerde yetişen yüksekliği 80-150 cm. kadar olan yarım çalı.

şoğay / şokay : Ravşangüllüler ailesinden çok yıllık bitki. Dağ eteklerinde, sulu, ormanlık yerlerde, yol kenarlarında yetişir. Yüksekliği 25-100 cm. kadar olan, sapı dik, üstünü tüy kaplamış.

şoğayna : is. bot. Deve diken

şok : Demet, deste

şokşa : (Şok : Demet, deste, kor, köz, püskül, salkım)

şokşa : konuşma diline has terim. Şokşakök

şoşşakök / şoşşa : Dip-dip olup erken baharda çıkan efemer ot.

şolpan : Çolpan, Zühre, Çoban yıldızı

şolpankebis : Çok güzel, çok yıllık bitki. Orman, çalı, çayırların arasında yetişir. Yüksekliği 15-30 (50) cm. kadardır. Sapını tüy kaplamış. Yaprakları iri, elips benzeri.

şolpanşaş : Baldırıkara, venüssaçı.

şolpanşaş : Sümbil (sümbül) bitkisinin (adiyantum) bir türü ; şolpanşaş sümbil (baldırıkara). Yüksekliği 10-30 cm. kadar olan güzel bitki.

şomır : is. bot. Turp

şomırt : is. bot. Kuş kirazı, gelin feneri

şoñayna : is. Elbiseye, hayvan üstüne çabuk yapışan, dikenli bitki

şoñayna : is. bot. Dulavrat otu

şora : ağız terimi. Sora

şora : Feodal dönemde asilzâde, soylu

şoşka : Domuz , hınzır

şoşka badam : bk. Tikendi badam

şoşkatiken : milli terim. Temirtiken (1)

şöl : Çöl, sahra

şöl bidayık : Çölde yetişen hayvan otlığı olan ot; çok yıllık otsu bitki

şöl biydayık: Biydayığın çöl-çöl gibi yerlere uyum sağlayan türü. Güzel hayvan besini.

şölmasağ : Dağın çakıl taşlı yamaçlarında, çöl olan yerlerde yetişen, yüksekliği 40-70 cm. kadar olan, çok yıllık otu bol bitki. Sapı düz, kuvvetli, dört köşeli; beyaz renkli tüy basmış.

şöngö : Diken

şöngöbas / temirtiken (2) : Sarğaldağlar ailesinden, bir yıllık, dikenli bitki (aramşöp). Bozkırlı, çöl-çöl gibi, çorak yerlerde yetişir. Yüksekliği 5-10 cm. kadardır. Dikenleri uzun hem de sert.

şöp : Çimen, ot, saman

şöp : is. Ot

şöpjiyar : Dağın aşağı kısımlarında, nehir vadilerinde, bozkır bölgeler ile çöllü yerlerde yetişen, yüksekliği 10-15 cm. kadar olan, çok yıllık soğancıklı bitki. Sapı ince, dik. Yaprakları uzunca. Gülü çan benzeri, çok güzel. Rengi lacivert, mavi.

şöpşay : is. bot. Ciğer ya da öd torbası ağrılarına ilaç olarak faydalanılan bitki

şöreşöp : is. bot. Karapazı, kazayağı

şösnök / çösnök : ağız terimi. Kıstaypiyaz

şpinat : Ispanak

şpiynat :bk. Aşjapıraq

şrenk juvsanı : Juvsanın (pelinin) bir türü.

şubar arşa :ağız terimi. Dâri arşa

şuğılık : konuşma diline has terim. Şuğınık

şuğınık / şuğılık / şuvındık / şümildik / şüldik : Dağlık, ormanlı, çayırli, bozkırlı yerlerde yetişen, yüksekliğı 30-60 (90) cm. kadar olan, çok yıllık çiçekli bitki. Sapları dik, dalsız. Kökünün yumrusu iri, eğırmen benzeri.

şuvağ : Işın

şuvındık : konuşma diline has terim. Şuğındık

şükir (1) / şükirboyav : **bk. Tomarboyav** : Kumlu, çöllü yerlerde yetişir. Yüksekliğı 30 cm. kadar, sapı kalın. Yaprakları iri, yere yapışıp yatar.

şükir (2) : bk. Tüeyjapıraq (1)

şükir : bot. Sürüngen kök, sürüngen sap

şükir : Şükür

şüldik : is. bot. Şakayık çiçeğı

şüldik : konuşma diline has terim. Şuğındık

şümildik : konuşma diline has terim. Şuğınık

şüy : Kazık, nadas

şüygin : is. Otu bol yer, mera, otlak

şüyginşöp : bk. Şüyinşöp

şüyinşöp : is. bot. Kedi otu , valerian

şved bede : İsveç yoncası

şved bedesi : bk. Kızğılt bede

taban : Pençe, taban

tal : Dal, söğüt, ağaç, adet

tal : is. Yaş dalları olan, ince yapraklı ağaç

talak : Dalak

talakdâri : Taşkırangillerin bir türü. İlaç olarak kullanlan bu bitki talakşöp adıyla da geçmektedir.

talgöl : Sapı dal benzeri odun,yüksekliği 1-2 m. kadar ev bitkisi. Yaprakları çok, uzunca. Gülleri iri, açık kırmızı renkli.

talşık : Elyaf, lif, sinir telleri (lifleri), hücre, göze

talşık juvsan : bk. Börte juvsan

talşın : Boyu uzun (yüksekliği 20-30 m. kadar) dışı kuvvetli, iri ağaç. Onun yabani yetişen türü de var.

tamağ : Aş, boğaz, yemek

tamağ : Boğaz, imik

tamır : Damar, kök

tamır juvsan : Juvsanın (pelinin) bir türü. O çöl-çöl gibi kumlu yerlerde yetişir. Yüksekliği 10-30 cm. kadar olan, ince saplı, çok yapraklı.

tamırdäri / sırğak : Nemli yerlerde, nehir kıyıları ile ormanlı vadilerde, dağlık mıntıklar ile çayırıklarda yetişen, büyüklüğü 70-150 cm. kadar olan, çok yıllık zehirli bitki.

tamırdäri : is. İçi kovuk, yumru olup dik yetişen bitki

tamırjuvsan: Juvsanın bir türü. O çöl-çöl gibi, kumlu yerlerde yetişir. Yüksekliği 10-30 cm. kadar olan, ince saplı, çok yapraklı.

tamırşöp (1) : Baldırşöp ailesine mensup çok yıllık su bitkisi.

tamırşöp (2) : milli terim. Bujğın

tañ : Sabah, tan

tana : Dana

tana : milli terim. Şıtıra

tanaköz : Çiçek adı.

tañday : Damak

tañkuvray : is. bot. Ahududu

tarak : Tarak

tarakbas : Tahıl cinsinden, çok yıllık otsu bitki. Bu bitki bozşagıl, bozşalğın adlarıyla da geçmektedir.

tarakboz (1) : Bozun (selevin) bir türü ; mırsık

tarakboz (2) / tarak / taraktı / tarakşöp : Arpabasin bir türü.

tarakboz : is. Hububat ailesinden olan bir yıllık bitki

tarakşöp (1) : Kırıkçulakın bir çeşidi.

tarakşöp (2) : bk. Tarakboz (2)

taran : bk. Samaldık

tarbağ : Taspanın (taspaşöpün) bir türü ; tarbağ taspa

tarbağ taspa : Taspanın arası açık olarak yetişen türü; tarbağ, tarbakay

tarğak : Kurak yerlerde biten hububatgillerden bir bitki.

tarğak : Dağ tavuğu

tarğak : is. bot. Kurak yerlerde biten, hububatgillerden bir bitki

tarı : is. Darı

tarlan / **tarlanıyağ** : Tahıl ailesine mensup çok yıllık otu bol bitki. Nehir boylarında, dağ yamaçlarında, bozkırlık bölgelerde yetişir. Yüksekliği 30-40 cm. kadar, toplanıp yetiştirip çimenlik kurarlar.

tarlan : (1) Benekli, alacalı, çapar. (2) Kendi işinde usta, uzman, tecrübeli

tarlav: is. Yüksekçe olup çıkan çayır otu

tarna / **bryukva** : Şarşıgüller (kare güller) familyasına mensup iki yıllık tamırjemisli (kökü yemişli) bitki (sebze). Bağ-bahçelerde elle ekilen ekinti tahıl.

tarna : is. bot. Kökü meyve ,bryukva

tarna : is. bot. Damarlı yemiş, bryukva

tärnek : Şekli de iriliği de salatalık gibi, erken olgunlaşan, uzunca yeşil kavun.

tartar : is. bot. Yapraklı otun bir türü

tartarjapırağ / **tartar** / **tartarotu** / **tartarşöbi** : milli terim. İmanjapırağ

tartarotu : bk. Tartarjapırağ

tas : Taş, zar

tasağış : bk. Tavdağan

tasbede : is Taş arasında çıkan yonca

tasbede : is. Taş arasında çıkan yonca ot.

tasbuyırğın : is. Çakıl taşlı yerlerde yetişen ot.

tasbüldirgen : is. bot. Ravşan güllüleri ailesinden, yüksekliği 50 cm.'den daha az, çok yıllık, otluk bitki

tasjañgak / **katınjañgak** : Dağ yamaçları ile orman arasında yetişen, yüksekliği 3-5 m. kadar, süslü çalı.

tasjarğan : is. bot. Taşkırın otu

tasğabak : is. Kabuğu sert, sarı renkli kabak

taspa / **taspaşöp** / **señgirlek** : Burçak ailesinden bir veya çok yıllık otu bol bitki. Çayırılık ovalarda, çöllü yerlerde, çakıl taşlı dağ eteklerinde yetişir. Yüksekliği 50-100 cm. kadardır. Sapı düz, budaklı hem de tüylüdür.

Yaprağı kuş tüyü şekli gibi, çift çift yerleşmiş. Gülü sarı, beyaz, beyazımsı sarıdır.

taspa : Bant, kolan, kurdele, şerit

taspa : bk. Akbasjoñışka

taspañoñışka : Samaldığın bir türü; kus samaldık, kızıltaşpa

taspaşöp : bk. Taspa

tasşöp : Jebirin (jebirşöpün) bir türü ; jatağan jebir

tasşüygın / del-sal : Şüyginşöpler ailesinden çok yıllık bitki. Dağın taşlı yamaçlarında, nehirlerin taşlı yakalarında, bozkırlık bölgelerde yetişir. Yüksekliği 30-50 cm. kadardır. Sapı dik, yaprakları parça parçadır. Gülleri, çadır gibi, sarı renklidir.

tatır : Yapraklı otun bir türü

tatır : Çorak, tuzlu, kıraç yer

tatıran / tatır / tatıra / tatıravın : Yaprağı da kökünün sapı da kızılşaya benzeyen bitki. Dağlık yerde yetişir. Sapını hayvan, tamırsabağını da (gövdesini) insan yer.

tätti kartop : Tropikal iklimde yetişen patates benzeri bitki.

tätti tamır : Şeker pancarının yemişi

tättitamır : Miyanın bir türü ; miyatamır. Ağza atıp çiğnense tadı tatlıdır.

tav / taw : Dağ

tavarpa : Arpanın dağlık yerde yetişen yabani türü ; kıska murt arpa

tavgül (1) : Dağlık yerde yetişen güllü bitki.

tavgül (2) : konuşma diline has terim. Eñlik

tavıķ / tawıķ : Tavuk

tavıķköz (1) / eşkibüldirgen : Orman içinde, otların arasında yetişen, hoş kokulu yemiş.

tavıķköz (2) : milli terim. Meñduvana

tavıķtarı : Nemli yerlerde, pirinç tarlalarında, kanal kenarlarında yetişen, yüksekliği 20-100 cm. kadar, taneli tahıllar ailesine mensup, bir yıllık bitki (aramşöp)

tävıpdäri : İmanjapırağın bir türü ;joljelken

tavķalākay : Erinli güllüler ailesine mensup çok yıllık bitki. Dağın taşlı, kumlu yamaçları ile çayırıklarında, orman kenarlarında yetişir. Büyüklüğü 30-120 cm. kadardır.Sapı dik, dört köşelidir.Yaprakları yumurta şekilli, kenarı

testere dişlidir. Çiçeği beyaz, beyazımsı sarı renklidir. Ballıbaba-ilaçlık bitki.

tavkonak : Şiykonakın dağda yabani yetişen türü.

tavolga : Kızılılık ağacı

tavsagız / mondanağ (2) : Kürdeli güllüler (karmaşık güllüler) ailesinden çok yıllık bitki. Çakıl taşlı dağ eteklerinde, bozkırlı, kumlu, çorak topraklı yerleri kaplayıp yetişir. Yüksekliği 30-50 (70-90) cm. kadardır.

tavsarımşak : konuşma diline has terim. Sarımşak (1) : Eski yabani sarımşak onun medeni türünden ayırdığı için o bazen böyle de adlandırılır ; akkoy

tavşımıldık / tavşümildik / javşımıldık / javşümildik : Şuğınıkın bir türü ; jiñişke japıraqtı şuğınık

tavtarı : Dağlık yerde yetişen, darı benzeri, yabani bitki.

tavtaspa : Dağ geveni

tavtaspa : Taspanın (taspaşöpün) dağlık yerde yetişen türü.

tawdağan : Çitlembik

tawıkbas : bk. Akbaşşöp (1)

tawıkköz (1) : Ormanda yetişen hoş kokulu meyve, orman çileği. Eşkıbüldirgen adıyla da geçmektedir.

tawıkköz (2) : Kötü kokulu yabani ot, banotu. Bu bitki meñduwana, kıtırğansöp adlarıyla da geçmektedir.

tawmasağ : bk. Siyirköz

tay : Tay

tayga : is. Kuzey Avrasya'nın çok yerinde, Sibir ile Kıyır Şığıs'ta yetişen, yapraklı, oldukça sık, çam ağaçlı orman.

taykar : İki yaşındaki eşek

taykar : Tamırsabağlı (kökü tahıllı) bitki. İri hem de kalın kökü yemeye yarar.

taytuyak (1) : Afşar otu, meyhaneci otu. Yaprakları tayın toynağına benzediği için bu adı almıştır. Bu bitki için kısık, kısıkşöp, orman burışı, tuyakşa, tuyakşöp adlandırmaları da geçmektedir.

taytuyak (2) : Papatyagillerden sarı çiçekli, kuru, dik saplı otsu bir bitki türü.

taz : Dazlak, kel

tazkara : Hayvana gıda olan otların bir türü.

tegevrin : Hız, güç, kuvvet

tegevringül / korazgül / sepsegül / sepsekvray / sepsekvır : Sarğaldağlar ailesinden çok yıllık bitki (kuvray). Dağ yamaçlarında, nehirlerin kenarında, orman arasında, çayırlarda yetişir. Yüksekliği 50-120 (80-200) cm. kadardır.

tegis : Düz

tegis japıraqtı kökbas : Kökbasın bir türü ; şaytankelmes

teke : Teke

tekesağal : is. bot. Teke sakalı

temeki : is. Far. Tütün

temir : Demir

temirağaş (1) : Güney veya Güneydoğu Asya, Afrika ormanlarında yetişen, yüksekliği 30 m. kalınlığı 1,5 m. ölçüsüne kadar ulaşan, dışı sert ağaç.

temirağaş (2) : Tropikal bölgelerde yetişen, dışı çok sert, yassı yapraklı büyük ağaç.

temirtiken (1) / şögirtiken / şoşkatiken : Tüyetabanlar ailesinden yüksekliği 15-60 cm. kadar, bir yıllık otu bol bitki. Çorak bozkırlarda, taşlıklı, kumlu nehir vadilerinde, yol kenarlarında yetişir. Sapı budaklı

temirtiken (2) : bk. Şöñgebas

temirtiken : is. bot. Yeryüzünde büyüyen, aşağı tarafı bölümlere ayrılan, bir yıllık bitki

teñge : Para

teñgebas : Nehir, göl kenarlarında, bataklık yerlerde yetişen, büyüklüğü 50-150 cm. kadar olan, çok yıllık su bitkisi.

teñgebas : Su menekşesi.

teñgegül : Gül yumakları (yaprakcıkları) tengeye (paraya) benzeyen çiçekli bitki.

teñgejapıraq : is. bot. Madeni para büyüklüğünde ve yuvarlaklığında yapraklı bir bitki

teñiz : Deniz

teñiz şöbi : Ilık denizlerin (Aral, Kaspiy vb.) sığ alanlarında yetişen, yüksekliği 1-4 m. kadar çok yıllık bitki.

tentek : Haylaz, külhan beyi, yaramaz

tentekmiya / aramqumık : Dağın yamaçlarında, bozkırlı yerlerde yetişen, büyüklüğü 30-40 cm. kadar olan, burçak familyasından iki yıllık zehirli bitki.

terek : is. Kavak, kavak ağacı

tergül / jılañkışöp : Su kenarlarında, pirinç tarlalarında, çayırılık yerlerde yetişen, yüksekliği 5-35 cm. kadar olan bir veya çok yıllık otu bol bitki.

terisken : Bozkır olan, çöl-çöl gibi, kireçli, kumlu, taşlı yerlerde yetişen, büyüklüğü 50-100 cm. kadar olan küçük çalı.

terisken : I. is. tıp-Arpacık, it dirseği II. is. bot. Bozkırda yetişen yuvarlak ve yapışkan dikenli bir çalı türü

tğın : Tıkaç, tıpa

tğın ağaşı : Kafkasya'da, Avrupa'da büyük olarak yetişen, kabuğundan tıpa (probka) üretilen, daima yeşil ağaç.

tımır : Çok yıllık bitki. Meyveleri iri olur.

tırbık : (Tırbıkay: Kısa, bodur, bücür)

tırbık juvsan : Juvsanın (pelinin) bodur olup kısa yetişen türü; mıkır juvsan.

tırnaç : Tırnak

tırnağül : Aynısefa çiçeği. Bu bitki için kırmızıgül adı da geçmektedir.

tırnaçotu : Şahin otunun bir türü, farekulağı otu.

tırs : Çıt

tırsa : bk. Tırsık

tırsık / tırsa : Bozun (selevin) bir türü.

tışkan : Fare, sıçan

tışkanıuyırık : Tahıl cinsinden otsu bir bitki türü.

tıtır : is. Boz, kahverengi topraklı bölgede yetişen, hayvana gıda olan, bodur yetişen bitki

tik : Dik, sarp

tik : Hindistan, Endonezya ormanlarında yetişen büyük hem de sert ağaç

tik ağaşı : bk. Tik

tiken : Diken

tikendi : Dikenli

tikendi badam : Bademin dikenli türü; badamşa

tikendi bürmetiken : Bürmetikenin bir türü ; uyğak

tikengül : bk. Kırimoşağan

tikenğaldaç : bk. Bürgen (1)

tikenjiyde : is. bot. Akarsu kıyılarında, dağlarda ve sazlık yerlerde çıkan bir tür iğde

tikenkuvray : Kürdeli güllüler (karmaşık güllüler) ailesinden, çok yıllık aramşöp. Ekilmiş tarlalarda, bağ-bahçelerde yetişir. Yüksekliği 50-150 cm. kadar. Yaprakları iri, sıralanıp yerleşmiştir. Sapının başında sepet çiçeği var. Çiçeğinin rengi beyazımsı mavi.

til : Dil, lisan

tilkiyar : Tahıl familyasından, çok yıllık otu bol bitki. Dağın yüksek yamaçlarında, subalpilik çayırlarda, sulamalı yerlerde yetişir. Yüksekliği 25-70 cm. kadardır.

ätir : Esans, ıtır, kolonya, parfüm, lavanta

titir / tıtır / tetir : Çöl bölgelerde, kireçli, çorak topraklı yerlerde yetişen yarı yarıya çalı.

tiyin : Madeni para , tıyın (kuruş)

tiyinjapırağ : Otu bol bitki. Yaprakları paraya benzer, döngelek (yuvarlak)

tobık : Topuk

tobilği : is. Kamçıya sap olarak veya baston olarak kullanılan kızılıcık ağacı

tobilğigül : Kızılıcık ağacı gülü

toğız : Dokuz

toğızkıltan : Tahıl grubundan, ince saplı, uzun yapraklı, başaklı bitki türü.

toğay : is. Çalılık, ılgın ağaçlarından oluşan orman

toğtaşık (1) : Karğatuyakın bir türü ; özenşil karğatuyak

toğtaşık (2) : ağız terimi. Bottaşık (1)

toğtı : Toklu

toğtışayır : Bozkırlık yerlerde yetişen otların bir türü.

toğğak : Doğum sancısı, çok düşündüren mesele, heyecan, tedirginlik

toğğakşöp : Nemli yerlerde, nehir-göl kenarlarında, çayırlarda yetişen, yüksekliği 10-40 cm. kadar, çok yıllık bitki.

tomağa : Kartalın gözlerini kapalı tutmak için başına geçirilen deri örtü

tomağaşöp : Dağ eteğinde, nehir kenarlarında, orman kıyılarında, çayırıklarda yetişen, yüksekliği 10-50 cm. kadar, çok yıllık, otu bol bitki.

tomar : Kütük

tomarboyav : is. bot. Köküyle dışı boyalı , gri sarı boya alınan çok yıllık bitki

tomat : is. Salça, domates ezmesi

topıyın / bap : Dağlık kesimlerde, çalı arasında, çayırık yerlerde yetişen, yüksekliği 30-80 cm. kadar, burçak familyasından, çok yıllık otu bol bitki.

topiynambur : konuşma diline has terim. Jer almurtı

torañğı / torañgıl : Terek (kavak) ailesinden, yüksekliği 10-15 m. kadar, çöl ağacı.

torañğı / torañgıl : Kavak ailesinden, yüksekliği 10-15 m. kadar olan çöl ağacı.

torañğı : is. bot. Bir çeşit kavak ağacı

torañgıl : konuşma diline has terim. Torañğı

torgay : Serçe, serçe kuşu

torğay : Serçe, serçe kuşu

torğayjem : konuşma diline has terim. Torğayşöp

torğayjüzim : Alkanın (alkaşöpün) kültürel türü.

torğayotı : is. bot. Yüksekliği 10-30 cm. sapı dik, çorak, tuzlu yer ve çöllü bölgedeki çukurlarda yetişen, bir yıllık bitki

torğayşöp : Aylavıklar ailesinden, yüksekliği 50-100 cm. kadar, bir, iki veya çok yıllık otu bol bitki (aramşöp)

torlama : is. Dışı ağ gibi gözükp çizgiler oluşan, çizgiler beliren kavun çeşidi

torsıldağ (1) : Yüksekliği 20 cm. kadar olan çöl bitkisi. Sapı ince, narın; yere serilip yetişir.

torsıldağ (2) : Sıldırşöpün (eşkimyanın) bir türü; yassı yapraklı sıldırşöp: Kazakistan'ın kuzey bölgesindeki dağ eteklerinde, çayırarda, seyrek olarak orman içinde yetişen, yüksekliği 40-100 cm. kadar olan, çok yıllık bitki.

torsıldağ (3) / borsıldağ / porsıldağ : Öleñ otunun bir türü. Nemli yerlerde(dağ yamaçlarında, nehir kenarlarında, bataklık yerlerde) yetişen, büyüklüğü 40-100 cm. kadar olan çok yıllık ot.

torsıldağ : is. bot. Bir tür karnı

torsıldağ : Zar

toşala : is. bot. Bektaşı üzümü

toşala : Tepesi delik, içine yiyecek konulan bir kap

töbe : Çatı, dam, tavan, tepe, zirve, doruk

töbe : Tepe, doruk, zirve

töbesorañ : Bir tür çalı.

tösek : Döşek, karyola, yatak

trava :Çim, ot.

trisetaria aurea : Altun kirpikotu

trisetariaa loeflingiana : Üç kirpikotu

tsikoriy : Hindiba

tätti : Leziz, tatlı

tumsıq : Burun, gaga, hortum

tuñğıyık / tuñğıyıqgöl : Bu adaş familyaların genel adı. Çok yıllık su bitkisi. Kazakistan'ın ağır akan tüm su bölgelerinde (Ertis, Zaysan, Balqaş, Alaköl vb.) yetişir. Onun iki çeşidi var : 1) Beyaz tuñğıyık--çiçeği beyaz 2) Sarı tuñğıyık--çiçeği sarı

tuñğıyık : Uçurum

turgan : (Tur- : Durmak, dikilmek) Duran

turgan ağaş : Parlak sulu ağaç

turıp : is. Turp

turma / turma tamır : eski terim. Şomır

turneps : Terme (bir tür yaban turpu)

tuşala : is. bot. Tasjarğan ailesinden, büyüklüğü 2 m.'ye kadar ulaşan yemişli çalı

tut : is. bot. Dut

tuyaq : Toynak

tuyaqşa : bk. Taytuyaq (1)

tübirtek (1) : bk. Jasañ

tübirtek (2) : bk. Jertağan

tük : Kıl, tüy, yün

tük : Tüy

tük masaqtı kıyaq : Kıyaqın bir türü ; Ülpilek

tüksabaq : Sapı tüylü otsu bitki türü.

tükti : Tüylü, yünlü

tükti kayıñ : Kayıñın yaprakları tüylü olan türü.

tülki : Tilki

tülkiquyrıq : is. bot. Tilkinin kuyruğuna benzeyen çok yıllık bitki

tülkimasaq : is. bot. Başağı yumaklı olan, burçak ailesinden bitki

tün : Gece

tün қоғажайы : Қоғажай (şegirgül) esasen gecede güllendiğinde (çiçek açtığında) o bazen böyle de adlandırılır.

tünsävle : bk. Tünsuluvgül

tünsuluvgül / tün suluvı / tünsävle : Gecede çiçek açtığında bakıp " namazşamgül " çok yerde böyle adlandırılır.

türkimen : Türkmen

türkimen arşası : konuşma diline has terim. Türkistan arşası

türkistan : Türkistan

türkistan arşası : Arşanın Türkistan bölgesine has türü;balgım arşa.

tüye : Deve

tüye joñışka : Yoncayla renkleri benzeyen , sapı uzun, beyaz sarı güllü bitki

tüyeburşak : bk. Ürmeburşak

tüyejapıraқ (1) / şükir (2) : Ravğaş ailesinden, yüksekliği 30-70 cm. kadar, çok yıllık bitki. O kumlu, çorak, çakıl taşlı yerlerde yetişir.

tüyejapıraқ (2) : Yapragının büyüklüğüne bakıp şofayna bitkisi genç zamanında böyle adlandırılır.

tüyeқарın : is. bot. Çorak yerde dikkat çekip yetişen, hafif bitki

tüyeköten : konuşma diline has terim. Kızanaқ

tüyeқуырық : is. bot. Tobılğı, ırgay benzeri çalı

tüyesiñir : is. İzen, juvsan benzeri, çölde yetişen bitki

tüyesiñir : is. Juvsan gibi çölde yetişen bitki

tüyesüyek : Geven otunun bir türü. Geven Kazak Türkçesinde taspa adıyla daha çok geçmektedir.

tüyeşirmavıқ / tüyetaban(3) / mizamşöp : Nehir kenarlarında, orman alanlarında, çalılar arasında, dağ yamaçlarında yetişen, yüksekliği 50-60 (120) cm. kadar, çok yıllık bitki.

tüyetaban (1) : Su kamışlı, bataklıkli yerlerde yetişen bitki.

tüyetaban (2) : Kurak dağ yamaçlarında, taşlıklı yerlerde, çorak, tuzlu topraklı bozkırlarda yetişen, yüksekliği 10-20 (50) cm. kadar, çok yıllık bitki.

tüyetaban (3) : bk. Tüyeşirmavıқ

tüyetaban : is. bot. Deve tabanı

tüyetiken : is. bot. Deve dikenli

tüyin : Dügüm

tüyinşöp : bk. Şüyinşöp

tüyme : Dügme

tüymebas : Sapı budaklı, yaprakları uzun, çiçeğı yuvarlak sepetli bitki.

tüymedaқ : is. bot. Papatya

tüymeşeten : Kürdeligüllüler (karmaşık güllüler) ailesinden, çok yıllık otu bol bitki. Ormanlık, bozkırlık, taşlıklı yerlerde yetişir. Yüksekliği 30-100 (150) cm. kadar. Sapı çok hem de düz.

tüyneek : Bitki veya meyve yumrusu

tüzgen / tüzgin : konuşma diline has terim. Jüzgen

tävîp : Tabip, doktor, mütehassıs

tyulpan : Lale

ukrop :is. Rus. bot. Dereotu

ulpa : Yumuşak

ulpagül (1) / japongül / şığıs güli : Ev bitkisi. Gül bahçelerinde de yetiştirilir.

Gülşoğırı (gül topluluğu)—çadır benzeri. Çapı 30 cm. kadar. Rengi---beyaz, mavi, mor, pembe, kızıl.

ulpagül (2) : milli terim. Jelaydar

un : Un

undav / indav / kışatus : Ev civarında, yol boyunda, tarlalarda yetişen, yüksekliği

15-40 cm. kadar, bir yıllık bitki (bazen aramşöp). Sapı düz, budaklı.

uraş : eski terim. Karabıyday

urık : Döl, tane, tohum, uruk, embriyon, oğulcuk

uş : Uç

uşkat : is. Ufak yapraklı çalı bitkisi

uv : Zehir, zıkkım, ağı

uvbaldırğan : is. bot. Ağu otu, baldıran, baldırğan otu

uvbiydayık : is. bot. Hububat ailesinden, çok veya bir yıllık ot.

uvız : Hayvanın ilk sütü, yumurta sarısı

uvızdıık : Hayvana gıda olan otların bir türü.

uvjapıraık / uvgüljapıraık / bäygişek : Janargülün bir türü ; köktem janargülü.

Erken baharda güllenen, yüksekliği 30-60 cm. kadar, çok yıllık bitki. Sapı dik, yaprakları dilim dilim. Gülü sarımsı veya kahverengi kızıl renkli.

uvkorğasın : is. bot. Dağlık yerde yetişen, kökü saplı, çok yıllık zehirli bitki

uvpiyaz : milli terim. Kıtaypiyaz

uvsoykı : is. bot. Yüksekliği 40-80 santimetre, yaprakları kalın, tüylü, hoş kokulu, beyaz gülü olan zehirli bitki

uvşöp (1) : Hayvanın yemediği bitki. Halk onu "uv" (zehir) deyip adlandırır.

uvşöp (2) : konuşma diline has terim. Uvkorğasın

uygak : Bürmetikenin (sarı soyavın) bir türü ; Tikendi bürmetiken

uzın : Uzun

uzın japıraıkı jalbız : Jalbızın (nanenin) bir türü; narpoz

üki : Baykuş, puhu kuşu, puhu kuşunun tüyü

ükiköz (1) : İnek buğday çiçeği

ükiköz (2) : Menekşenin bir türü, hercai menekşe.

ülpildek / üpelek /üpelekbaz : Kıyağın bir türü ;Tükti masağ kıyağ. Dip dibe yetişir. Başında yelle uçup giden ak tüyü var.

üpilew : Sevip okşamak

üpilmalik / maykene / maysana / kenedän / kenedäri : Yüksekliği 100-150 (250) cm. kadar, sıcaklık (ışık, nemli) seven, bir yıllık medeni bitki. Sapı dik, çok dallı. İçi oyuk, halka halka olup gelir.

ürgedek : is. bot. konuşma dili. Bağ-bağ

ürme : Kiriş, kalas

ürme burşak : bot. Fasulye

üş : Üç

üşkulağ : Yoncanın üç yapraklı yabancı türü. Bu bitki teñgeşöp adıyla da geçer.

üştağan : Temirtikenin bir türü ; Jatağan temirtiken

üyeñki : Ormanlık, bozkırlık yerlerde, nehir boylarında yetişen, yüksekliği 5-30 m. kadar, yassı yapraklı, çok güzel ağaç. Onun yabancı veya elle yetiştirilen medeni türleri de var.

üyrek : Ördek

üyrektumsıq : Yayvan yapraklı devetabanı. Yere yayılarak büyüyen, su kenarlarında yetişen bu bitkinin şekli ördek gagasına benzetilmektedir. Bu nedenle bu adı almıştır.

valeryan : is. Lat. Kedi otu

vallisneria : Yaygın olarak eelgrass adıyla bilinen şerit çim veya Vallis cinsi tatlı su bitkisidir.

vulpia : Kirpikliçim

woodsia : Yayla eğreltisi

yaçmen : Arpa

yadro : is. Rus. Çekirdek

äybät : Güzel, görkemli, narin, iyi, hoş

zağıpıran : konuşma diline has terim. Zapıran

zağıpıran :is. Ar. bot. Sarı renkli çiçek, safran

zapıran : is. bot. Fevkalâde kokulu sarı gül

zapıran : Safra, acı, zehir, öfke

zapıran: Safra

zapırangül : is. konuşma dili. Zapıran

zäytün : is. Ar. bot. Zeytin

zengir : Büyük çok yüksek, gökçe, gök

zeravşan : Nehir ismi

zeravşan arşası : Arşanın Zeravşan yerinde karşılaşılan türü.

zerek : is. bot. Güney kesimlerin dağ yamaçlarında yetişen, yemişi siyah ve kırmızı renkli, dikenli çalı; siyır kırağat

zerek : Zeki, anlayışlı, akıllı

zığır : Keten, öfke, kırgınlık, kin

zığır : Öfke, kırgınlık, kin

zığır : is. bot. Keten

zirik : Börikırağatın (sarağışın) bir türü. Uzunca gelen yemişi var. Rengi kara bazen pembe, tadı mayhoş. Bitkinin kabuğundan sarı boya alınır.

ziyrek : konuşma diline has terim. Zirik.

SONUÇ

“ Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki Bitki Adlarının Yapı ve Anlam Bakımından Karşılaştırılması” isimli çalışmamızda öncelikle Kazak Türkçesindeki bitki adları yapı ve anlam bakımından ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonrada M. Fatih Alkayış’ın “ *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*” isimli doktora tezinde geçen bitki adlarıyla yapı ve anlam bakımından karşılaştırılarak her iki Türk lehçesinin bitki adları bakımından ortak ve farklı yönleri ortaya konmuştur. Tüm bu çalışma neticesinde her iki Türk lehçesinin de zengin bir bitki kültürüne sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmamızın sonunda bitki adlarıyla ilgili şu sonuçlara varılmıştır :

1) Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adlarının yapı bakımından genel olarak, “basit, türemiş ve birleşik” bitki adları olmak üzere üç temel başlık altında değerlendirildiği tespit edilmiştir. Bunların karşılaştırılması ve incelenmesi sonucunda bu üç temel başlığın alt başlıklarının da olduğu görülmüştür.

a) Basit yapıli bitki adları

- Türkiye Türkçesinde basit yapıli bitki adları : arpa, dal, kavun, kayın gibi.
- Kazak Türkçesinde basit yapıli bitki adları : arpa, kavın, kayıñ, tal gibi.

b) Türemiş yapıli bitki adları

- Türkiye Türkçesinde türemiş yapıli bitki adları : ısırgan, kızılca, küpeli gibi.
- Kazak Türkçesinde türemiş yapıli bitki adları : kızılşa, kışıtkan, sırğalı gibi

c) Birleşik yapıli bitki adları

- Kazak Türkçesinde birleşik yapıli bitki adları : afrika darısı, ayuotı, itjüzim gibi.
- Türkiye Türkçesinde birleşik yapıli bitki adları : afrika menekşesi, ayı çileği, deve dikenı gibi

2) Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki basit bitki adları yapı bakımından incelendiğinde her iki Türk lehçesinde de alıntı bitki adlarının olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye Türkçesindeki alıntı bitki adlarının “ Arapça (bakla, ceviz gibi) , Farsça (armut, banya gibi) , Ermenice (çemen, pancar gibi) , Yunanca (barbunya, fasulye gibi) , Latince (flora, vanilya gibi) , Fransızca (akasya, ananas gibi) , İngilizce (greyfurt, kivi gibi) , İtalyanca (açelya, funda gibi) , İspanyolca (avokado, koka gibi) , Bulgarca (gocuk, pelin gibi) , Çince (çay, mantı gibi) , Gürcüce (askil, bitne gibi) , Sırpça (kıral, koçaç gibi) , Slavca (koçan, vişne gibi) ” kökenli olduğu tespit edilmiştir.

Kazak Türkçesinde ise alıntı bitki adlarının “ Fransızca (bambuk, akatsiya gibi) , Farsça (almurt, badam gibi) , Yunanca (limon, mimoza gibi) , Rusça (kartop, romaşka gibi) , Arapça (incir, rayhan gibi) , Latince (palma, valeryan gibi) , İtalyanca (mandarin, pomidor gibi) , Japonca (soya gibi) ” kökenli olduğu tespit edilmiştir.

Bu durum her iki Türk lehçesinin başka kültürlerle iletişim içinde olduğunu göstermektedir.

3) Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki türemiş bitki adları yapı bakımından incelendiğinde, her iki Türk lehçesinde de türemiş bitki adlarını oluşturan yapım eklerinin; “ isimden isim yapan ekler, fiilden isim yapan ekler, isimden fiil yapan ekler ve fiilden fiil yapan ekler” olmak üzere dörde ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu durum bize her iki Türk lehçesinde de bitki adı türetme yönteminin aynı olduğunu göstermektedir.

Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede en çok kullanılan ekler sırasıyla; fiilden isim yapma ekleri (38), isimden isim yapma ekleri (34), fiilden fiil yapma ekleri (7) ve isimden fiil yapma ekleridir (3).

Kazak Türkçesinde bitki adı türetmede en çok kullanılan ekler sırasıyla; isimden isim yapan ekler (19), fiilden isim yapan ekler (16), isimden fiil yapan ekler (8) ve fiilden fiil yapan eklerdir (5).

Tüm bu verilerden yola çıkıldığında; Türkiye Türkçesinde bitki adı türetmede en çok fiilden isim yapma ekinin kullanıldığı, Kazak Türkçesinde ise bitki adı türetmede en çok isimden isim yapan eklerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki her iki Türk lehçesinde de bitki adı türetirken kullanılan ve birbirinin karşılığı olan ekler de tespit edilmiştir, bu ekler şu şekildedir :

İsimden isim yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : +lık / +lik / +lık / +dik / +tık / +tik (kıymızdıq, şüldik)

Türkiye Türkçesinde : +lık / +lik / +luk / +lük (üzerlik, salatalık)

b) Kazak Türkçesinde : +lı / +li / +dı / +di / +tı / +ti (almatı, buğıtı)

Türkiye Türkçesinde : +lı / +li / +lu / +lü (üvezli, küpeli)

c) Kazak Türkçesinde : +şa / +şe (kızılşa, kökşe)

Türkiye Türkçesinde : +cA / +çA (kızılca, gökçe)

Filden isim yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : -ğan / -gen / -қан / -ken (kışıtқан)

Türkiye Türkçesinde : -An (ısıtan)

b) Kazak Türkçesinde : -ar / -er / -r (sasır)

Türkiye Türkçesinde : -Ar / -Ir (kokar)

c) Kazak Türkçesinde : -ma / -me / -ba / -be / -pa / -pe (kışıtпа)

Türkiye Türkçesinde : -ma / -me (kertme)

İsimden fiil yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : +la / +le / +da / +de / +ta / +te (torlama)

Türkiye Türkçesinde : +la / +le (cırtlak)

Filden fiil yapan ekler

a) Kazak Türkçesinde : -s (jetisüv)

Türkiye Türkçesinde : -ş (bağlaşık)

b) Kazak Türkçesinde : -n (süyindir)

Türkiye Türkçesinde : -n (çıkıntı)

Türkiye Türkçesinde Kazak Türkçesinden farklı olarak bitki adı türetmede kullanılıp tespit edilen eklerden bazıları şu şekildedir:

+cAn (darıcan) ; +daş (yaldaş) ; +dIrIk / +duruk (çiğindirik, sakızdırık);
+AlAk (göğelek, topalak) ; +tırak (yabantırak) ; -cAn (dökülcen) ; -em (çekem) ;
-gIn / -gUn / -kUn (bıçgın, solgun)

Kazak Türkçesinde ise Türkiye Türkçesinden farklı olarak bitki adı türetmede kullanılıp tespit edilen eklerden bazıları şu şekildedir:

+ay / +ey (ereymen) ; -ğak / -gek / -kağ / -kek (bülingek, targak) ; +ğa /
+ge / +ka / +ke (jelkek) ; -a- / -e- (burama)

4) Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki birleşik bitki adları, basit ve türemiş bitki adlarına oranla daha geniş yer tutmaktadır. Her iki Türk lehçesinde de

birleşik bitki adları yapı bakımından incelendiğinde; “isim tamlaması biçiminde kurulan, sıfat tamlaması biçiminde kurulan, sıfat-fiil grubu biçiminde kurulan, tekrar grubu biçiminde kurulan, isnat grubu biçiminde kurulan, cümle biçiminde kurulan” birleşik bitki adları gibi ortak başlıklar tespit edilmiştir. Bu da her iki Türk lehçesinde de birleşik bitki adlarının yapı bakımından kuruluşunun ortak yanları olduğunu göstermektedir. Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki birleşik bitki adları yapı bakımından incelediğinde şu ortak başlıkların ve örneklerin ortaya çıktığı tespit edilmiştir:

a) İsim tamlaması biçiminde kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : madımağın oynaşı, adamotu gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : ayudıñ aq dârisi, jer almurtı gibi bitki adları

b) Sıfat tamlaması biçiminde kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : acı ağaç, ak ot, ekşi limon gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : aq alabota, kıızıl tarı, tikendi badam gibi bitki adları

c) Sıfat-fiil grubu biçiminde kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : acı kokan, kuşkonmaz gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : eşkiölmes, turgan ağaç gibi bitki adları

d) Tekrar grubu biçiminde kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : aşıaşı, analı kızılı gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : balaqız, kâriqız gibi bitki adları

e) İsnat grubu biçiminde kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : aşıkara, boynubükük gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : işikızıl, kökbiyik gibi bitki adları

f) Cümle biçiminde kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : gezgez, unutmabeni gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : baq-baq, ayğabak gibi bitki adları

5) Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki basit bitki adları anlam bakımından incelendiğinde “eşya ve nesne adlarıyla kurulan, renk adlarıyla kurulan, hayvan adlarıyla kurulan bitki adları” gibi ortak başlıklar ortaya çıkmıştır. Bu başlıkların dışında Kazak Türkçesinde farklı başlıklar altında değerlendirilebilecek basit bitki adları da olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesinde basit bitki adları anlam bakımından incelediğinde şu ortak başlıklar tespit edilmiştir:

- a) Eşya- nesne adlarıyla kurulan bitki adları
 -Türkiye Türkçesinde: çomak, topuz gibi bitki adları
 -Kazak Türkçesinde: alқа, барқит gibi bitki adları
- b) Renk adlarıyla kurulan bitki adları
 -Türkiye Türkçesinde : ala, kırmızı gibi bitki adları
 - Kazak Türkçesinde : boz, қыrmızı gibi bitki adları
- c) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları
 - Türkiye Türkçesinde : geyik, tilki gibi bitki adları
 - Kazak Türkçesinde : läylek, tana gibi bitki adları
- d) Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları
 -Türkiye Türkçesinde : cırt, cız gibi bitki adları
 - Kazak Türkçesinde : şıtır gibi bitki adları

Kazak Türkçesinde farklı başlıklar altında değerlendirilebilecek basit bitki adları da şu şekildedir :

- İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları (bek, zerek, şayır, balgın, jöke, tarlan, şükir gibi)
- Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları (jörgem, savır gibi)
- Yer adlarıyla kurulan bitki adları (sorañ, tik gibi)
- Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak kurulan bitki adları (buyra, masaқ gibi)

6) Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki türemiş bitki adları anlam bakımından incelendiğinde; “insana özgü özelliklerle kurulan, hayvan adlarıyla kurulan, organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan, renk adlarıyla kurulan bitki adları” gibi ortak başlıklar ortaya çıkmıştır. Bu başlıkların dışında Kazak Türkçesinde farklı başlıklar altında değerlendirebileceğimiz türemiş bitki adları da tespit edilmiştir. Tüm bu türemiş bitki adları, her iki Türk lehçesinde de insanlarımızın kelime türetme yeteneğini ve kıvrak zekâsını ortaya koymaktadır. Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki türemiş bitki adlarını anlam bakımından incelediğimizde şu ortak başlıklar ortaya çıkmıştır:

- a) İnsana özgü özelliklerle kurulan bitki adları
 -Türkiye Türkçesinde : ergen, gelincik, tanışman gibi bitki adları
 - Kazak Türkçesinde : balavsа, ermen, barşa, birtıldақ, gibi bitki adları

b) Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : çıyancık, davşancık, durnacık gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : buğıtı, bottaşık, tarğak gibi bitki adları

c) Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : dillice, gagaç, tüylü gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : kılkan, kılşa, sırttan gibi bitki adları

d) Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : düğmecik, okluk, tespihlik gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : kömirgen, mıkan, sırğalı gibi bitki adları

e) Renk adlarıyla kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : akça, alaca, kızılca, morca gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : kögildir, kökşe, şegirşin gibi bitki adları

f) İnsan üzerinde uyandırdığı etkiye göre kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : ısırğan gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : kışıtқан, kışıtпа gibi bitki adları

g) Yansıma sözcüklerle kurulan bitki adları

- Türkiye Türkçesinde : cırtlak, cızlağan, zartlak gibi bitki adları
- Kazak Türkçesinde : sıldırмақ, bortıldıқ, şıtıraқ gibi bitki adları

Kazak Türkçesinde farklı başlıklar altında değerlendirilebilecek türemiş bitki adları da şu şekildedir :

- Yer adlarıyla kurulan bitki adları (bedelik, şettik)
- Doğa olayı adlarıyla kurulan bitki adları (jelkek, қарлығын)
- Bitkiler arası benzerlikten dolayı kurulan bitki adları (arpaқан, badamша)
- Şeklinden ve özelliğinden yola çıkılarak adlandırılan bitki adları (burış, esinek)

7) Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki birleşik bitki adları kapsamlı olduğundan anlam bakımından incelendiğinde birçok başlık ortaya çıkmıştır. Her iki Türk lehçesinde de birleşik bitki adları anlam bakımından incelendiğinde; “ insana özgü özelliklerle kurulan, hayvan adlarıyla kurulan, organ adlarıyla kurulan, eşya-nesne adlarıyla kurulan, yer adlarıyla kurulan” birleşik bitki adları gibi birçok ortak başlık ortaya çıkmaktadır. Farklı başlıklar yok denecek kadar azdır. Bu başlıklar incelendiğinde:

Türkiye Türkçesinde birleşik bitki adları anlam bakımından incelendiğinde yedi ana başlığa ayrıldığı tespit edilmiştir. İlk başlık olan, “İnsan özgü özelliklerle kurulan bitki adlarının” on altı tane alt başlığı bulunmaktadır. İkinci başlık olan, “Hayvan adlarıyla kurulan bitki adlarının” dört tane alt başlığı vardır. Üçüncü başlık olan “Organ adlarıyla kurulan bitki adlarının” üç adet alt başlığı olduğu görülmüştür. Dördüncü başlık olan “Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adlarının” on dokuz tane alt başlığı vardır. Beşinci başlık olan “Benzetmelerle kurulan bitki adlarının altı tane alt başlığı bulunmaktadır. Altıncı başlık olan “ Tür adlarıyla kurulan bitki adlarının” iki tane alt başlığı vardır. Son olarak yedinci başlık olan “Yer adlarıyla kurulan bitki adlarının ise” altı tane alt başlığının bulunduğu tespit edilmiştir.

Kazak Türkçesinde birleşik bitki adları anlam bakımından incelendiğinde dokuz ana başlığa ayrıldığı tespit edilmiştir. İlk başlık olan, “İnsan özgü özelliklerle kurulan bitki adlarının” on altı tane alt başlığı bulunmaktadır. İkinci başlık olan “ Hayvan adlarıyla kurulan bitki adları” , üçüncü başlık olan “Organ ve vücut bölümlerinin adlarıyla kurulan bitki adları” ve dördüncü başlık olan “Eşya-nesne adlarıyla kurulan bitki adları” genel hatlarıyla incelenmiştir. Beşinci başlık olan “ Aktarmalarla kurulan bitki adlarının” beş tane alt başlığı bulunmaktadır. Altıncı başlık olan “Yer adlarıyla kurulan bitki adlarının” dört tane alt başlığı vardır. Yedinci başlık olan “ Renk ismiyle kurulan bitki adları” , sekizinci başlık olan “Sayı isimleriyle kurulan bitki adları” ve son olarak dokuzuncu başlık olan “Gök ve gök cisimlerinin adlarıyla kurulan bitki adları” ise genel hatlarıyla incelenmiştir.

Tüm bu incelemeler sonucunda Türkiye Türkçesindeki birleşik bitki adlarının bünyesinde incelenen “Tür adlarıyla kurulan bitki adları” başlığının Kazak Türkçesinde olmadığı görülmüştür. Ayrıca Kazak Türkçesindeki birleşik bitki adlarının bünyesinde incelenen “Renk ismiyle kurulan, sayı isimleriyle kurulan, gök ve gök cisimlerinin adlarıyla kurulan bitki adlarının” Türkiye Türkçesinde ayrıca bir başlık altında incelenmediği de tespit edilmiştir.

Birleşik bitki adları anlam bakımından değerlendirildiğinde birçok başlığın ortaya çıkması, bunların çoğunun ortak olması her iki Türk lehçesinin bitki adları bakımından büyük, kapsamlı bir hazineye sahip olduğunu göstermektedir.

8) Tezimizde, bitki adlarının kültürel hayata nasıl nüfuz ettiğinin bir kanıtı olarak; bitki adlarıyla oluşturulmuş atasözleri, bilmeceler ve bitki adları için oluşturulmuş dolaylamalara da yer verilmiştir.

Tezimizin en son bölümünde çalışmamızda geçen Kazakça bitki adları ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğüne de yer verilmiştir. Bitki adlarıyla oluşturulmuş atasözlerini, bilmeceleri ve bitki adları için oluşturulmuş dolaylamaları ve bunların tezde yer alışı şeklini örneklendirecek olursak;

a) Atasözü:

* alma : is. Elma

-Balasız ana-gülsiz alma (Çocuksuz anne-çiçeksiz elma gibidir.)

b)Bilmece:

* anar : is. Far. bot. Nar

- Alma dersin, tüsine qarap, jügeri dersin, işine qarap

(Elma dersin rengine bakıp, mısır dersin içine bakıp.)

c) Dolaylama

* künbağıs : is. Ayçiçeği, günebakan, gündöndü

künbağıs : Kün güli (Güneş gülü)

şeklindedir. Tüm bunların dışında, incelediğimiz kaynaklarda Kazak Türkçesindeki atasözleri ile Türkiye Türkçesindeki atasözlerinin birbiriyle benzerlik gösterdiği dikkatimizi çekmiştir. Bu durum, bu iki Türk toplumunun kültürel bağlarının güçlü olduğunun bir göstergesidir. Birbiriyle benzerlik gösteren atasözlerine örnek verecek olursak:

a) Kazak Türkçesinde:

- “Arpa ekip buğday biçirim deme.

Arpa egip biyday oramın deme.” (İsmail ve Gümüş, 1995: 45)

Türkiye Türkçesinde:

- “Arpa eken buğday biçmez.”

b) Kazak Türkçesinde:

- “Meyvesini ye, bahçesini sorma.

Miywasın jep, bawın süristirme.” (İsmail ve Gümüş, 1995: 313)

Türkiye Türkçesinde:

- “Üzümünü ye de bağını sorma.”

Görüldüğü gibi, Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesine ait atasözü örnekleri birbiriyle hem anlam yönünden hem de bitki adlarıyla kurulması açısından benzerlik göstermektedir.

Çalışmada geçen bitki adlarının ve onları oluşturan kelimelerin sözlüğü ise tezimizde geniş yer tutmuştur. Bitki adlarının anlamlarının yanı sıra onları oluşturan kelimelerin anlamları da tespit edilmiştir. Bunun nedeni, bitki adlarını oluşturan kelimenin anlamsal incelemesinde bu kelimelerden faydalanmaktır. Bitki adlarının sözlüğü alfabetik sıraya göre hazırlanmıştır. Bu sözlük oluşturulurken; öncelikle bitkilerin adlarına, bu bitki adının kelime türüne (isim, sıfat vs.), hangi alana ait bir terim olduğuna (biyoloji, botanik vs.) , tespit edilmişse kökenlerine ve bitkilerin anlamlarına yer verilmiştir :

gül : is. Far. Çiçek

esinek : is. biy. Arslanın ağzına benzeyen açılan gülü var, bahçe gülü

işikzıl : Kavunun uzun süre dayanan türü. Bu tür kızıluruk adıyla da geçmektedir.

işi : İçi, karnı

kızıl : Kırmızı, kızıl

Yukarıdaki örneklerde “gül” basit yapı, “esinek” türemiş yapı, “işikzıl” ise birleşik yapıdır. Sözlükte bitki adlarına ve anlamlarına bu şekilde yer verilirken daha sonra “iş” ve “kızıl” sözcüklerinin anlamlarına yer vermemizin nedeni, birleşik bitki adlarını oluşturan sözcükler olmasından dolayıdır. Daha sonra bu anlamlardan faydalanarak “işikzıl” bitki adının hem organ adıyla hem de renk adıyla kurulduğunu tespit etmemizin kolaylaşması içindir.

Sadece birleşik yapı değil, basit ve türemiş bitki adlarını da anlam bakımından incelediğimiz için onları oluşturan kelimelerin anlamlarına da tezimizde yer verilmiştir.

9) Sonuç olarak; Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesindeki bitki adları yapı ve anlam bakımından incelendiğinde, her iki Türk lehçesinin de zengin bir bitki kültürüne sahip olduğu görülmüştür. Her iki Türk lehçesinde de bitkilere verilen isimler; insanların zekâsını, doğaya olan meraklarını, hayal gücünü, gözlem ve benzetme yeteneklerini, espiri anlayışını yansıtan ve hayranlık uyandıran birer kültürel hazine niteliği göstermektedir.

Her iki Türk lehçesinde de bitkilere özenle isim verilmesi; bu toplumların üyelerinin doğayla iç içe olduğunun ve doğaya, bitkilere duydukları hayranlığın, ilginin bir göstergesidir.

Ahmet B. Ercilasun, “*Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*” isimli eserinde, bozkır kültürünün kökeninin bilim dünyasında tartışma konularından biri olduğunu söylemiş; W. Koppers, O. Menghin, F. Flor, W. Schmidt gibi kültür tarihçilerinin bu konuda Türklerin etkili olduğunu kabul ettiklerini belirtmiştir. (Ercilasun, 2012: 40)

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi bozkır kültürüne hâkim olan ve eskiden beri bu kültür içinde yaşayan Türk toplumlarının; doğayla hep iç içe olmaları, doğadaki unsurları kendileri için kutsal bir unsur olarak görmeleri, onların doğayla olan bağlarını günümüzde de devam ettirmelerinin en önemli sebebidir.

Tüm bunlar Türk toplumlarının kıvrak zekâsının, hayal gücünün ürünleri olan bitki adlarının, geçmişten günümüze gelen önemli kültürel hazineler olduğunu bize bir kere daha hatırlatmaktadır.

KAYNAKLAR

- Alkayış, M. F. (2007). *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kayseri.
- Arslan Erol, H. (2018). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bayniyazov, A. J. , Bayniyazova J. T. ve Koç, K. (Ed.) . (2007). *Türükşe-Қазақша Сөздік*. Almatı.
- Baytop, T. (1994). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2012). *Çağdaş Türk Lehçeleri*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Doğan, O. ve Koç, K. (2013). *Kazak Türkçesi Grameri*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Ercilasun, A. B. (2012). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Ergin, M. (2007). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Yayınevi, İstanbul
- Iskağov, A. (1974). *Қазақ Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi 1-10*, Қазақ SSR Ғılım Академиясы Тіл Билімі Інституwtı, Қазақ SSR' niñ “Ғılım” Баспасы, Almatı.
- İsmail, Z. ve Gümüş, M. (1995). *Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri*. Engin Yayınevi, Ankara.
- Қалиев, B. (1988). *Қазақ Tilindegi Ösimдик Atavları*. Қазақ SSR Ғılım Академиясы Тіл Билімі Інституwtı, Қазақ SSR' iniñ “ ҒИЛИМ” баспасы, Almatı.
- Қалиев, B. (2012). *Ösimдик Atavlarınıñ Tüsindirme Sözdigi*. Almatı: Sardar Baspa Üyi.
- Қалиев, B. (2014). *Қазақ Tiliniñ Tüsindirme Sözdigi*. Almatı: Memlekettik Tildi Damıtuw Інституwtı.

- Kaplankıran, D. (2016). “ Kazak Türkçesinde Hayvan Adlarıyla Oluşturulan Bitki Adlandırmaları Üzerine” , *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 5/3, 2016, s.1161-1181, TÜRKİYE.
- Kaplankıran, D. (2016). “ Kazak Türkçesinde Organ ve Vücut Bölümlerine İlişkin Adlarla Oluşturulan Bitki Adlandırmaları” , *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 11/15 Summer 2016, p. 263-300, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9940>, ANKARA-TURKEY.
- Karahan, L. (2008). *Türkçede Söz Dizimi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kazakistan’ın Latin Alfabesine Geçiş Süreci, (09 Nisan 2018). <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/kazakistanin-latin-alfabesine-gecis-sureci/5acb5f0501a30a0adc9a149b>, (Erişim Tarihi : 27/06/2018)
- Koç, K. , Bayniyazov, A. ve Başkapan, V. (2003). *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Ƙuralulı, A. (1997). *Ƙazak Dästürlı Mädeniyetiniñ Entsiklopediyalık Sözdigi*. Almatı: “ Sözdik-Slovar' ”
- Niyazğaliyeva, A. Ä. (2011). Ƙazak Tilindegi Emdik Ösimdikter, Olardıñ Leksika-Semantikalık, Sintetikalık Jäne Analitikalık Täsilder Arqılı Jasaluv Joldarı [Elektronniy Resuvrs] *Ƙazirgi Onomastikalık Axval: Tildik, Tarixi Älevmettik Jäne Geografiyalık Faktorlar. Respublikalık Ğılımıy- Täjiribelik Konferentsiya Materiyealdar*. Oral, b. 61-68
- Oraltay, H. , Yüce, N. ve Pınar, S. (çev.) (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul
- Pamukkale Üniversitesi. (2018). Kazakça Sözlük. Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, ctle.pau.edu.tr/kztr/
- Pamukkale Üniversitesi. (2018). Rusça Sözlük. Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, ctle.pau.edu.tr/rutr/
- Tamir, F. (2007). Kazak Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri*, Ercilasun, A. B. (Ed.). Akçağ Yayınları, Ankara, ss. 429-480
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, (<http://www.tdk.gov.tr/>)
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Büyük Türkçe Sözlük*, (<http://www.tdk.gov.tr/>)
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Güncel Türkçe Sözlük*, (<http://www.tdk.gov.tr/>)
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Yazım Kılavuzu*, (<http://www.tdk.gov.tr/>)

ÖZGEÇMİŞ

Ayşegül Şahin 1991 yılında Kilis'te doğdu. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2012 yılında mezun oldu. Sakarya Üniversitesinde gördüğü pedagojik formasyon eğitimini 2013 yılında tamamladı ve aynı yıl Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili bilim dalında yüksek lisansa başladı. 2013 yılından beri Kilis'te Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

VITAE

Ayşegül Şahin was born in 1991 in Kilis. She graduated from Kilis 7 Aralık University, Faculty of Science and Literature, Turkish Language and Literature Department in 2012. She completed her pedagogical formation education at Sakarya University in 2013 and started to study her master degree in New Turkish Language at Gaziantep University Social Sciences Institute in the same year. She has been working as Turkish Language and Literature Teacher in Kilis since 2013.